

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 32

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ
Ο ΠΕΤΡΟΣ ΕΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝ
ΟΤΙ ΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΔΕΝ ΔΙΟΙΚΟΥΝ
ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ
ΟΤΙ ΕΚ ΡΑΘΥΜΙΑΣ Η ΚΑΚΙΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΕΤΡΑΗΜΕΡΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ
Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Κείμενον: B. de Montfaucon,

Μετάφρασις—Σχόλια
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
πτυχιούχου
Θεολογίας, Φιλολογίας, Ιστορίας - Αρχαιολογίας

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.	
Περὶ Προσευχῆς	9	(107)*
Ὁ Πέτρος εἰς Ἀνάγκησαν	19	(119)
Ὅτι ὁ Δαίμονας δὲν εἰσικατὰ τὰ ἀνθρώπινα	48	(150)
Ὅτι ἐκ βαθύτητας ἢ κακίης	70	(175)
Εἰς τὸν τετραήμερον Διάζωρον	86	(194)
Ἡ μεταβολὴ τοῦ Παύλου	91	(200)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	107	

* Οἱ ἀριθμοὶ παραθέσεως ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοιχὰς σελίδας τοῦ κειμένου.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Ὅτι ἡ προσευχὴ ἀποτελεῖ τὴν κορωνίδα ὄλων τῶν ἀγαθῶν καὶ μᾶς προσφέρει τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν, κανεὶς δὲν τὸ ἀγνοεῖ. Εἶναι ὁμῶς ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσωμεν κατὰ δύναμιν διὰ τὸ θέμα αὐτό, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι συνήθισαν νὰ ζοῦν μὲ προσευχάς καὶ μὲ τὴν λατρίαν τοῦ Θεοῦ νὰ γίνουσι ἐπιμελέστεροι περὶ τὰ θρησκευτικὰ τῶν καθήκοντα, καὶ οἱ ἄλλοι τοῦ ζοῦν μὲ κάποιαν ἀδιαφορίαν καὶ ἀφῆσαν τὴν ψυχὴν τῶν ἐρημον ἀπὸ τὴν προσευχὴν, Ἐ νὰ κατανοήσουσι τὴν ζημίαν τῶν ἀπὸ μίαν τοιαύτην ζωὴν κατὰ τὸ παρελθόν καὶ νὰ μὴ στερήσουσι πλέον τὸν ἑαυτὸν τῶν ἀπὸ τὴν σωτηρίαν κατὰ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς τῶν.

Τὸ πρῶτον λοιπὸν καὶ μέγιστον ποῦ ἔχομεν νὰ εἰπωμεν διὰ τὴν προσευχὴν εἶναι, ὅτι κάθε ἄνθρωπος ποῦ προσεύχεται, συνομιλεῖ μὲ τὸν Θεόν. Πόσον δὲ μέγα πρᾶγμα εἶναι νὰ εἶσαι ἄνθρωπος καὶ νὰ συνομιλῆς μὲ τὸν Θεόν, οὐδεὶς τὸ ἀγνοεῖ. Καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ παραστήσῃ κανεὶς μὲ τὸν λόγον αὐτὴν τὴν τιμὴν. Διότι αὐτὴ ἡ τιμὴ ὑπερβαίνει καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἀγγέλων. 784 Ἄ Παῖδια, τὸ ὅποσον ἐκεῖνοι γνωρίζουσι καλῶς καὶ ὅλοι παρουσιάζονται ἀπὸ τοὺς προφήτας νὰ ἀναπέμπουσι τοὺς ὕμνους καὶ τὰς λατρείας πρὸς τὸν Κύριον μὲ πολλὸν φόβον, καλύπτοντες καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς πόδας μὲ μεγάλην εὐλάβειαν, ἐνῶ δεικνύουσιν τὸν μέγαν τῶν φόβον μὲ τὴν πτῆσιν καὶ τὴν διαρκῆ κίνησιν τῶν. Καὶ νομίζω, ὅτι παρατοῦνον καὶ ἡμᾶς νὰ λησμονώμεν, κατὰ τὴν ὥσαν τῆς προσευχῆς, τὴν ἀνθρωπίνην ὥσιν μας καὶ συνεγόμενοι ἀπὸ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὸν φόβον νὰ μὴ ἐλέησωμεν τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα, ἀλλὰ νὰ ἐγώμεν τὴν αἴσθησιν ὅτι ἱσταίμεθα ἐν μέσῳ τῶν ἀγγέλων καὶ ἐπιτελοῦμεν τὴν ἴδιαν λατρίαν μὲ ἐκείνους. Βεβαίως εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ὑπάγει μεγάλη ἀπόστασις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐκείνων, εἰς τὴν ὥσιν π.χ., τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, τὴν σοφίαν καὶ τὴν σύνε-

σιν και γενικῶς εἰς ὅ,τι δύνανται τις νὰ εἴπῃ. **Β** Τὸ καθήκον ὁμῶς τῆς προσευχῆς εἶναι κοινὸν τῶν ἀγγέλων μαζί και τῶν ἀνθρώπων. Καί εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν προσευχὴν δὲν ὑπάρχει τίποτε ποῦ νὰ χωρίσῃ τὰς διαφορετικὰς φύσεις.

Ἡ προσευχὴ σὲ ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ ἄλλα ζωα, και σὲ συνδέει μὲ τοὺς ἀγγέλους. Καί ἐκεῖνος ποῦ εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν ἀφιερώνεται μὲ θερμὴν εἰς τὰς προσευχὰς και τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, ταχέως θὰ μετατεθῆ εἰς τὴν πολιτείαν τῶν ἀγγέλων, τὴν ζωὴν και τὸν τρόπον διαβίωσις ἐκείνων, μὲ τὴν τιμὴν και τὴν εὐγένειαν και τὴν σοφίαν και τὴν σύνεσιν. Διότι τί δύνανται νὰ εἶναι ὁσώτερον ἀπὸ τοὺς συναναστρεφόμενους μὲ τὸν Θεόν; Τί δι-καίωτερον; Τί κοσμιώτερον; Τί σοφώτερον; Διότι, ἐὰν ὁμιλοῦντες μὲ σοφοὺς ἀνθρώπους, μὲ τὴν συνεχή συν-αναστροφήν μὲ αὐτοὺς, γίνονται ταχέως ὁμοίοι τῶν ὡς πρὸς τὴν φρόνησιν, τότε τί πρέπει νὰ ἐπιμῶμεν **С** δι' ἐκεῖ-νοὺς ποῦ ὁμιλοῦν μὲ τὸν Θεόν και προσεύχονται; Μὲ πό-σῃ σοφίαν, μὲ πόσῃ ἀρετῇ, μὲ πόσῃ σύνεσιν και κα-ταστην σοφίαν, και σωφροσύνην και πραότητα, τοὺς γεμίζει ἡ προσευχὴ και ἡ δέησις; Ὡστε δὲν θὰ σφάλῃ κανεὶς ἂν ἐξέφραζε τὴν γνώμην, ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι ἀφετηρία ἀ-βεβαιοῦς και δικαιοσύνης και κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ συν-τελοῦν εἰς τὴν εὐσεβείαν δὲν δύνανται νὰ εἰσέλθῃ εἰς ψυ-χὴν, ἡ ὅποια εἶναι ἔρημος ἀπὸ προσευχῆν και ἀπὸ δέ-ησιν. Ἀλλὰ ὡσάν ἀνοχύρωτος πόλις εὐκόλως δύνανται νὰ ὑποταγῆ εἰς τοὺς ἐχθρούς ἀπὸ ἑλλειψίν παντός ἐμπο-δίου. Τὸ ἴδιον λοιπὸν και ψυχὴν, ποῦ δὲν εἶναι ὠχυρωμένη μὲ προσευχὰς, εὐκόλως ὁ διάβολος τὴν ὑποτάσσει και τὴν γεμίζει εὐχερῶς μὲ κάθε ἁμαρτίαν.

Д Πρῶτον μὲν, ἐταν ἴδῃ ψυχὴν θωρακισμένην μὲ προ-σευχὰς, δὲν τολμᾷ νὰ τὴν πλησιάσῃ, διότι φοβεῖται τὴν ἰσχυρὴν και τὴν δύναμιν, τὴν ὅποιαν παρέχουν αἱ προσευ-χαί, αἱ ὅποιαί τρέφουσιν τὴν ψυχὴν περισσότερο ἀπὸ ὅσον ἡ τροφὴ τρέφει τὸ σῶμα. Ἐπειτα ὅσοι προσεύχονται μὲ ἀφοσίωσιν δὲν ἀνέχονται νὰ ὑποστοῦν τίποτε ἀνάξιον τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐντρέπονται τὸν Θεόν, μὲ τὸν ὅποιον μάλιστα ἐπικοινωνήσαν, ἀποκρούουσιν ἀμέσως κάθε δόλον τοῦ πονηροῦ. Καί τοῦτο διότι διαλογίζονται πᾶσαν κακὴν εἶναι, ἕνας ποῦ μάλιστα πρὸ ὀλίγου ὠμίλησε πρὸς τὸν Θεόν και τὸν παρεκάλει νὰ τοῦ γαρῖξῃ σωφροσύνην και ἀγιότητα, νὰ μεταπέσῃ ἀμέσως εἰς τὸν διάβολον **Ε** και νὰ δεχθῆ εἰς τὴν ψυχὴν του τὰς αἰσχυρὰς ἡδονὰς και νὰ

ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ εἰσδῶσῃ εἰς τὴν δίδουάν του, τὴν ὅποιαν πρὸ ὀλίγου ἐπισκέφθη ὁ Θεός, και νὰ ἐ-πιτρέψῃ εἰς τοὺς δαίμονας νὰ εἰσχωρήσουσιν εἰς ψυχὰς, διὰ τὰς ὅποιας ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος **785** **Α** ἐπέβειξε μεγάλην φιλανθρωπίαν και πρόνοιαν. Καί ἄκουσε πῶς. Εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν ἀνθρώπον νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπι-κοινωνήσῃ μὲ τὸν Θεόν χωρὶς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἁγί-ου Πνεύματος, ἀλλὰ πρέπει μὲ τὴν παρουσίαν τῆς και τὴν συναρωγὴν τῆς εἰς τοὺς ἁγίους ἀγῶνας νὰ προσέλθωμεν και νὰ κλίνωμεν τὰ γόνατα και νὰ παρακαλέσωμεν και νὰ προσευχηθῶμεν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ, εἶναι κάτι ποῦ ὑπερ-βαίνει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν Θεόν, πρέπει νὰ ἔλθῃ εἰς ἡμᾶς ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύ-ματος και νὰ μᾶς ἐνδυναμώσῃ και νὰ μᾶς ἐνθαρρύνῃ και νὰ μᾶς διδάξῃ τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς. Ὅταν λοιπὸν ἐνω-ήσῃς, ὅτι ἐπικοινωνεῖς μὲ τὸν Θεόν και ἐδέχῃς τὴν ἐπι-μέλειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅταν πράκεται νὰ προ-σευχηθῆς, δὲν θὰ ἐπιτρέψῃς εἰς τὸν διάβολον καμμίαν δι-αδὸν εἰς τὴν ψυχὴν σου, ἡ ὅποια εἶναι ἡγιασμένη ἀπὸ τὸ Ἁγιον Πνεῦμα. Διότι, ὅπως ἀκριδῶς ὅσοι συνὼμιλησαν μὲ τὸν βασιλέα και ἐχάρησαν μίαν συζήτησιν φιλικὴν και τιμη-τικὴν, δὲν καταδέχονται νὰ συναναστρέφωται μὲ ἐπι-τάς και ἄλλους ἀποβλήτους, **В** τὸ ἴδιον και ἐκεῖνος ποῦ ὠμίλησε μὲ τὸν Θεόν και προσυχηθῆ, δὲν θὰ κατὰδεχθῆ τὴν συναναστροφήν μὲ τὸν πονηρὸν και τὸν ἀσεβῆ. Καί πρά-γματι ὅποιος εἶναι δούλος τῶν ἡδονῶν, συναναστρέφεται και δαίμονας και ἀμιλλᾷται πρὸς τὴν ἀφροσύνην ἐκείνων, ὅπως ἀκριδῶς ὁ σῶφρων ποῦ ἀσκεῖ τὴν δικαιοσύνην, συγ-κατοικεῖ μὲ τοὺς ἀγγέλους και ἀμιλλᾷται πρὸς τὴν μεγα-λοπρέπειαν ἐκείνων. Καί νομίζω, ὅτι ἂν εἴπῃ κανεὶς ὅτι αἱ προσευχαί εἶναι τὰ νεῦρα τῆς ψυχῆς, θὰ εἴπῃ τὴν ἀλή-θειαν. Ὅπως δηλαδὴ τὸ σῶμα συγκρατεῖται μὲ τὰ νεῦρα, και τρέχει και ἰσταται και ζῆ και συνασθροῦται στερεῶς, και ἂν κανεὶς τὰ κόψῃ, καταστρέφει δὴν τὴν ἁρμονίαν τοῦ σώματος. Ἔτσι και αἱ ψυχαὶ ἀποκτοῦν μὲ τὰς ἁγίας προσευχὰς ἁρμονικὴν σύστασιν **С** και τρέχουσιν μὲ εὐγροῖ-αν εἰς τὸν δρόμον τῆς εὐσεβείας. Ἄν δὲ ἀπαστερήσῃς τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ τὴν προσευχὴν, εἶναι τὸ ἴδιον ὡσάν ζωὴ εἶναι τὸ νερό, τὸ ἴδιον εἶναι διὰ σὲ ἡ προσευχὴ. Μὲ ζωὴ εἶναι τὸ νερό, τὸ ἴδιον εἶναι διὰ σὲ τὸ ὕδωρ. Ὅπως διὰ τὸ ὕδωρ εἶναι τὸ νερό, τὸ ἴδιον εἶναι διὰ σὲ τὸ ὕδωρ, νὰ πετάξῃς και νὰ ὑπερβῆς τοὺς οὐρανοὺς και νὰ ἔλθῃς πλη-σίον τοῦ Θεοῦ.

Και αυτά που είπα είναι ίκανά να δείξουν την δύναμιν τῆς ἁγίας προσευχῆς. Ἴσως ὁμως εἶναι καλύτερον νὰ ἐλθωμεν καὶ εἰς τὰς θείας Γραφάς καὶ νὰ μάθωμεν ἀπο τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον ἀποθησαυρίζουν αἱ προσευχαὶ εἰς ἐκείνους πού θέλουν νὰ διαβῶν δὴν των τὴν ζωὴν μετὰ παραβολὴν διὰ τὸ ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ προσεύχωνται. Ὑπῆρχε εἰς μίαν πόλιν ἕνας δικαστής, ὁ ὁποῖος δὲν ἐφοβεῖτο τὸν Θεόν, καὶ δὲν ἐντρέπετο ἄνθρωπον. Ὑπῆρχε ἐπίσης εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν μία χήρα, ἡ ὁποία ἤρχετο πρὸς αὐτὸν καὶ τοῦ ἔλεγε. «Δός μου τὸ δίκαιόν μου ἀπέναντι εἰς τὸν ἀποδώσω τὸ δικαίον εἰς τὴν χήραν ὁ δικαστής». Ἐπειτα εἶπε μετὰ του: «Ἄν δὲν φοβοῦμαι τὸν Θεόν καὶ δὲν ἐντρέπομαι ἄνθρωπον, ἐπειδὴ ἡ χήρα αὐτὴ με ἐνοχλεῖ, θὰ τῆς ἀποδώσω τὸ δικαίον, διὰ νὰ μὴ ἔρχεται συνεχῶς καὶ με ταλαιπωρεῖ». Εἶπε δὲ ὁ Κύριος, ἀκούσατε τί λέγει ὁ ἄδικος κριτής. Ἐ Καὶ ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἀποδώσῃ τὸ δικαίον εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι φωνάζουν πρὸς αὐτὸν ἡμέραν καὶ νύκτα, καὶ δεικνύει δι' αὐτοὺς ὑπομονὴν καὶ ἐπιείκειαν; Σὰς λέγω ὅτι γρήγορα θὰ τοὺς ἀποδώσῃ τὸ δικαίον». Ἄν ἐννοήσωμεν, ἀδελφοί, τὴν σοφίαν, ἡ ὁποία κρύπτεται εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ὅς τὴν διερευνησώμεν μετὰ τὴν ἰδικὴν μας δύναμιν, ὅχι ὅση εἶναι, ἀλλὰ ὅση δύναμις νὰ προσεγγίσωμεν. ⁷⁸⁶ Α Ὅσοι ἐργάζονται εἰς τὴν θάλασσαν, κατερχόμενοι εἰς αὐτὸν τὸν θυθὸν, φέρουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆρας τοὺς πολυτίμους λίθους. Ἡμεῖς δὲ διὰ νὰ ἀνερευνησώμεν τὸ πέλαγος τῶν θείων Γραφῶν, ὅς κατέλθωμεν ὅσον εἶναι δυνατόν εἰς τὸν θυθὸν τῆς πνευματικῆς σοφίας, διὰ νὰ σὰς φέρωμεν ἀπὸ θησαυρῶν, ὁ ὁποῖος στολίζει τὰς ψυχὰς καλύτερον ἀπὸ στεφάνους στολισμένους μετὰ πολυτίμους λίθους, πού κοσμοῦν τὰς κεφαλὰς τῶν βασιλέων. Διότι τὸ κάλλος ἐκείνων περιορίζεται εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ἐνῶ ἐκείνος πού στεφανώνει τὴν ψυχὴν μετὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν παρούσαν ζωὴν διέρχεται μετὰ ἀσφάλειαν καὶ μετὰ θάνατον προσέρχεται εἰς τὸ δῆμα τοῦ Χριστοῦ μετὰ θάρρος, πλήρης ἀρετῆς καὶ καθαρὸς ἀπὸ κάθε κακίας.

Β Ποῖον λοιπὸν θησαυρὸν σὰς φέρομεν ἀπὸ τὸν θυθὸν τῶν Γραφῶν, χωρὶς νὰ ψαύσωμεν τὸν ἴδιον τὸν θυθὸν

1. Ἀποκ. 18, 1-8.

τῆς σοφίας, ἀλλὰ κατελθόντες εἰς τὸσον βάθος, ὅσον ἐπιτρέπεται (ἀπὸ τὰς δυνάμεις μας;). Ὁδηγῶν ὁ Χριστὸς τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν προσευχὴν καὶ θέλων νὰ παραστήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς μας τὴν ὠφέλειαν πού προκύπτει ἀπὸ αὐτὴν, παρουσιάζει ἕνα πονηρὸν καὶ ἀδίστακτον δικαστὴν, ὁ ὁποῖος ἀπέρριψεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς του κάθε ἐντροπὴν καὶ ἀπέβαλεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν του τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Καὶ δεδαίως ἤτο ἄρκετον νὰ προβάλλῃ εἰς τὴν παραβολὴν του ἕνα δίκαιον καὶ ἐλεήμονα ἄνθρωπον καὶ συγκρίνων τὴν δικαιοσύνην ἐκείνου μετὰ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν τῆς δεήσεως. Ἐ Διότι, ἐὰν ἕνας ἀνθρώπος ἀγαθὸς καὶ πρὸς δέχεται μετὰ ἀγαθότητα δούος τὸν παρακαλοῦν, πόσον μᾶλλον ὁ Θεός, τοῦ ὁποῖου τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας ὅχι μόνον ὑπερβαίνει τὴν ἰδικὴν μας σκέψιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ; Ἐφθανε, λοιπὸν, καθὼς εἶπα, νὰ προβάλλῃ ἕνα πρόσωπον δικαίου δικαστοῦ. Τώρα ὁμως παρουσιάζει ὡμὸν καὶ ἀσεδῆ καὶ μισάνθρωπον κριτὴν, ἐναντι μὲν τῶν ἄλλων σκληρόν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς παρακαλοῦντας αὐτὸν καλὸν καὶ πρᾶον, διὰ νὰ μάθῃ, ὅτι κάθε παράκλησις καὶ πονηρὰ φύσιν τὴν αὐρεὶ εὐκόλως εἰς οἶκτον καὶ συμπάθειαν. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν τὸ ἔκανε αὐτὸ ὁ Χριστός; Διὰ νὰ μὴ ἀγνωθῇ κανεὶς ἀπαλύτως τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς. Ἐ Διὰ τοῦτο παρουσίασε τὴν χήραν ἐμπρὸς εἰς δικαστὴν πονηρότατον ἐξ ὄλων καὶ, δεικνύων αὐτὸν παρὰ τὴν φύσιν του φιλανθρωπῶν, μετέφερε τὴν εἰκόνα ἀπὸ τὸν πονηρὸν δικαστὴν εἰς τὸν ἰδικὸν του Πατέρα, τὸν ἀγαθόν, τὸν πρᾶον τὸν ἡμερον, τὸν φιλόνητον, πού παραβλέπει τὰς ἀνομίας, πού συγχωρεῖ πολλὰς ἁμαρτίας, πού βλασφημεῖται κάθε ἡμέραν καὶ τὸ ὑπομένει, ὁ ὁποῖος ἀνεχεται νὰ δλεπῇ νὰ τιμῶνται οἱ δαίμονες, αὐτὸς δὲ νὰ ὑβρίζεται, ὁ Υἱὸς δὲ βλασφημεῖται, ἄπειρα ἄλλα δεινὰ, ρητὰ καὶ ἄρηττα. Ἄφου λοιπὸν ἀνεχεται μετὰ τόσην πραότητα τὰς βλασφημίας, δὲν θὰ μᾶς ἐλεήσῃ ἀμέσως, ἐὰν μὴς ἴδῃ νὰ προσπίπτωμεν μετὰ τὸν προσήκοντα φόβον; «Ἀκούσατε», λέγει «τί λέγει ὁ δικαστής τῆς ἀδικίας. Ἐ Ἄν καὶ δὲν φοβοῦμαι τὸν Θεόν καὶ δὲν ἐντρέπομαι ἄνθρωπον, ἐπειδὴ με ἐνοχλεῖ, θὰ τῆς δώσω τὸ δικαίόν της». Τί λέγεις; Αὐτὸ πού δὲν ἐπέτυχεν ὁ φόβος, τὸ ἐπέτυχεν ἡ δεήσις; Καὶ ἡ ἀπειλή μὲν καὶ ὁ φόβος τῆς τιμωρίας δὲν ἔφερε τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν δικαιοσύνην. Ἡ χήρα ὁμως πού παρουσιάσθη μετὰ παρακλήσεις, τὸν ἄγριον τὸν ἡμέρωσε. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ συμπεράνωμεν, διὰ τὸν φιλόνητον Θεόν, ἀφου αὐ-

τὸν τὸν σκληρὸν τὸν κατέστησεν ἡ χίρα τόσον πρῶον μὲ τὰς δεήσεις τῆς; ⁷⁸⁷ Α Πόσην καλωσύνην, πόσην φιλανθρωπίαν θὰ δεῖξη πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος θέλει πάντοτε μόνον νὰ ἐλεῖ καὶ ποτὲ νὰ τιμωρῇ; Ὁ ὁποῖος καὶ τὰς τιμωρίας ἐπισηεῖ καθ' ἡμῶν διὰ τὴν μεγάλην του φιλανθρωπίαν, καὶ προετοίμασε δι' ἡμᾶς μεγάλας τιμὰς, λανθρῶπιαν, καὶ προετοίμασε δι' ἡμᾶς μεγάλας τιμὰς, ὥστε καὶ ὁ φόβος καὶ ἡ προσδοκία τῆς τιμῆς, ἡ μὲν προσδοκία τῆς τιμῆς νὰ μᾶς κινήσῃ πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὁ δὲ φόβος νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὰς πονηρὰς πράξεις; Δὲν δύναμαι νὰ ἀπομακρύνω τὴν σκέψιν μου ἀπὸ τὸν δικαστὴν τῆς ἀδικίας, διότι βλέπω εἰς τὴν παρὰ φύσιν πραότητα ἐκείνου τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ.

Διότι, ἐάν ὁ ἄνθρωπος αὐτός ποῦ δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ δεῖξη κανένα καλόν, αἰφνιδίως μετεβλήθη καὶ εὐσπλαγχνισθῇ τὴν χίραν ποῦ τὸν παρεκάλει, πόσην ἐξ οὐρανοῦ φροντίδα θὰ φέρουν εἰς ἡμᾶς αἱ προσευχαί; Β Δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἰσχύιν καὶ τὴν δύναμιν τῶν ἁγίων προσευχῶν, ἂν ἀναλογισθῇ καὶ παρατηρήσῃ πόσα ἀγαθὰ ἀπολαμβάνουν κάθε ἡμέραν καὶ ὧραν αὐτοὶ ποῦ προσπίπτουν πάντοτε εἰς τὸν Θεόν. Διότι, ποῖος δὲν γνωρίζει, ὅτι καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστρῶν καὶ τοὺς καλοὺς καιροὺς καὶ τὰς παντοειδεῖς τροφάς, καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ζωὴν καὶ ἀπειρα ἀγαθὰ χαρίζει ὁ Θεός ὁμοίως εἰς δλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς δικαίους καὶ εἰς ἀσεβεῖς διὰ τὴν μεγάλην του φιλανθρωπίαν, τὴν ὅποιαν ἐλεῖ καὶ πρὸς ἡμᾶς; Ἐάν λοιπὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλεῖ καὶ ἀνακαυφίσῃ καθημερινῶς αὐτοὺς ποῦ δὲν τὸν παρακαλοῦν οὔτε τοῦ τὸ ζητοῦν, πόσα ἀγαθὰ εἶναι ἐδλογον νὰ ἀπολαύσουν αὐτοὶ ποῦ διέρχονται ὅλην τὴν ζωὴν των μὲ προσευχὰς καὶ δεήσεις;

Γ Ἄς σὰς ἀναφέρω τώρα πόσοι δίκαιοι ἠδυνήθησαν μὲ τὰς προσευχὰς νὰ σώσουν καὶ ἔθνη καὶ πόλεις καὶ ὅλην τὴν οἰκουμένην. Καὶ ἀφοῦ ὁ λόγος περὶ προσευχῆς, πρῶτος ἀξιωμαθμόνευτος εἶναι ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀπληστος εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ὁ κοινὸς πατήρ καὶ πρόγονος τῶν δούλων τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖνος λοιπὸν ὁ φύλαξ τῆς οἰκουμένης, δίδωσσε ὅλα τὰ ἔθνη μὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν συνεχῆ δεήσιν, λέγων πάντοτε πρὸς ἡμᾶς; «Δι' αὐτὸν τὸν λόγον γονατίζω προσευχόμενος πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον λαμβάνει τὸ ὄνομα του κάθε γένος εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, διὰ νὰ σὰς δώσῃ κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ νὰ ἐνισχυθῆτε διὰ τοῦ Δ Πνεύματος

αὐτοῦ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν σας ἄνθρωπον καὶ διὰ τῆς πίστεως νὰ κατοικήσῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὰς καρδίας σας». ² Βλέπετε πόσον ἰσχύει ἡ προσευχὴ καὶ ἡ δεήσις; Καθιστὰ τοὺς ἀνθρώπους ναοὺς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅπως ὁ χρυσὸς καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι καὶ τὰ μάρμαρα κάμνουν τοὺς οἴκους τῶν βασιλέων, ἔτσι καὶ ἡ προσευχὴ κάμνει ναοὺς τοῦ Χριστοῦ. «Νὰ κατοικήσῃ», λέγει, «ὁ Χριστὸς εἰς τὰς καρδίας σας». Τὴν μεγαλύτερον ἐγκώμιον τῆς προσευχῆς δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ κατασκευάζει ναοὺς τοῦ Θεοῦ; Αὐτὸς, τὸν ὁποῖον δὲν χωροῦν οἱ οὐρανοὶ, εἰσέρχεται εἰς ψυχὴν, ἡ ὁποία ζῆ μέσα εἰς τὰς προσευχάς. «Ὁ οὐρανός», λέγει, «εἶναι θρόνος μου καὶ ἡ γῆ εἶναι ὑπόδιον τῶν ποδῶν μου Ε Ποῖον οἶκον θὰ μοῦ οἰκοδομήσετε, λέγει ὁ Κύριος, ἡ ποῖος ὁ τόπος τῆς διαμονῆς μου;» ³ Ποῖον οἶκον οἰκοδομεῖ ὁ Παῦλος μὲ τὰς ἁγίας εὐχάς; «Γονατίζω προσευχόμενος», λέγει, «πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ κατοικήσῃ ὁ Χριστὸς διὰ τῆς πίστεως εἰς τὰς καρδίας σας».

Ἄκόμη καὶ ἐκ τούτου δύναται τις νὰ ἴδῃ τὴν δύναμιν τῶν ἁγίων προσευχῶν, ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Παῦλος ⁷⁸⁸ Α ἐνῶ διέτρεχεν ὅλην τὴν οἰκουμένην ὡς πτερωτὸς καὶ ἐκλείετο εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ ὑπέμενε μαστιγώσεις καὶ ἐφόρει ἀλυσιδαὶς καὶ ἔζη μέσα εἰς τὸ αἷμα καὶ τοὺς κινδύνους, καὶ ἐξεβίωκε δαίμονας καὶ ἀνέστασε νεκροὺς καὶ κατέπαυε ὑσους, εἰς οὐδὲν ἐκ τούτων ἐσθῆριζε τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐτέλεισε τὴν γῆν μὲ προσευχὰς καὶ μετὰ τὰ θαύματα καὶ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καὶ ὄλων τῶν προσευχὰς, ὡσάν ἀθλητῆς εἰς τὴν παλαίστραν μετὰ τὴν νίκην. Διότι καὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ ὄλων τῶν ἄλλων χορηγὸς ὑπῆρξεν ἡ προσευχὴ. Αἱ προσευχαὶ ἀσκούν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἁγίων τὴν ἴδιαν ἐπίδρασιν ποῦ ἀσκούν τὰ ὕδατα εἰς τὰ δένδρα. Κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ὁ Παῦλος ποτίζων τὴν ψυχὴν του μὲ τὴν προσευχὴν ὑπέμεινεν εὐκόλως ὅλα τὰ βενιά, παρέχων τὰ νῶτα εἰς τὰς μαστιγώσεις, ὡς νὰ ἦτο ἀγαλμα.⁴ Ἐτσι εἰς τὴν Μακεδονίαν ἔσεισε τὸ δεσμητήριον, ἔτσι ἔσπασε τὰ δεσμὰ ὡς λέων, μὲ τὰς προσευχάς. Ἐτσι ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὴν πλάνην τὸν φύλακα τοῦ δεσμητη-

2. Ἐφεσ. 3, 14-17.

3. Ἠσαϊ. 66, 1.

4. Ἐννοεῖ τὴν νύκτα τῆς φυλακίσεως τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα εἰς φυλακίαν τῆς Μακεδονίας.

4. Πράξ. Πράξ. 16.

ρίου. "Ετσι κατέλυσε την τυραννίαν των δαιμόνων. Β Και γνωρίζομεν ακόμη εκείνα που γράφει εις όλους τους ανθρώπους: «Νά επιμένετε σταθερά εις την προσευχήν, να ἀγρυπνάτε εις αυτήν με εὐχαριστίαν προσευχόμενοι συνεχῶς δι' ἐμέ να μου δοθῆ λόγος και ἀνοιξῶ τὸ στόμα μου να ὁμιλῶ με παρησίαν, διὰ να κηρύξω τὸ μυστήριον τοῦ Εὐαγγελίου». Τί λέγεις; Τόσην παρησίαν μᾶς δί- δουν αἱ προσευχαί, ὥστε να τολμῶμεν να ἱκετεύομεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Παύλου. Ποίος στρατιώτης τολμᾷ να πα- ρακάλεσῃ τὸν βασιλέα ὑπὲρ τοῦ μεγάλου στρατηγού; Καὶ θεθαίως κανεὶς στρατηγὸς δὲν εἶναι τόσο φίλος με τὸν βασιλέα, ὅσον εἶναι ὁ Παῦλος με τὸν Θεόν. C "Αλλ' ὁμως αἱ προσευχαί μᾶς ὀδηγοῦν εις τοιαύτην τιμὴν, ὥστε να τολμῶμεν να ἱκετεύομεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Παύλου.

"Επίσης και ὁ μέγας Πέτρος, ὁ λαμπρότερος τοῦ οὐ- ρανου, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον διέφυγε τὴν φυλακὴν* κυρίως θεθαίως διὰ τὴν ἰδικὴν του ἀρετὴν και τὴν κοινὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἔπειτα και ἡ προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας ἠνοιξε ταχέως τὰς κλειστάς θύρας τῆς φυλακῆς. Διότι δὲν ἔγραψεν ἄνευ λόγου ὁ Λουκάς ὅτι ἦτο διαρκὴς ἡ προσευχὴ ὅλης τῆς Ἐκ- κλησίας ὑπὲρ τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ διὰ να μάθωμεν ἡμεῖς πόση ἰσχὺν ἔχουν αἱ προσευχαί εις τοὺς οὐρανοὺς, ὥστε να ἀπαλλάσσουν ἀπὸ κινδύνου και τὸν Παῦλον και τὸν Πέτρον, τοὺς ἀτύλους τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων, τοὺς περιφήμους εις τὸν οὐρανόν, τὸ τέλ- χος τῆς οἰκουμένης, D τὸ κοινὸν φρούριον ὅλης τῆς γῆς και τῆς θαλάσσης.

Εἶπέ μου, πῶς ὁ Μωσῆς διέσωσε τὸν λαὸν τοῦ Ἰσρα- ἤλ εις τοὺς πολέμους; Δὲν παρέδωσε τὰ ὄπλα και τὴν στρατιάν εις τὸν μαθητὴν και αὐτὸς παρέταξεν εις τὰ πλῆ- θη τῶν ἀντιπάλων τὰς προσευχάς; Καὶ μᾶς διδάσκει, ὅτι αἱ προσευχαί τῶν δικαίων ἔχουν πολὺ μεγαλυτέραν δύναμιν και ἀπὸ τὰ ὄπλα και τοὺς ἵππους και τὰ χρήματα και ἀ- πὸ τοὺς στρατοὺς. Διὰ τοῦτο και ὅλος ὁ στρατὸς και πολ- λαὶ μυριάδες ἐστήριζαν τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας εις τὴν προσευχὴν τοῦ προφήτου. Διότι ἐν ὄσῳ ὁ Μωσῆς προ- σήχθη, ἐνίκησαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ὁμως ἐσταμάτα τὴν

5. Κολ. 4, 2-3.
* Πρόκειται διὰ τὴν φυλακίαν τοῦ Πέτρου ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἰακώβου.
6. Πρβλ. Πράξ. 12, 6.
7. Πρβλ. Ἔξοδ. 17, 10-11.

προσευχήν, ἠτῶντο ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους." Ε "Ετσι λοι- πὸν και ἡμεῖς με τὴν προσευχὴν ἐκόλωσεν θὰ νικῶμεν τὸν διάβολον, ἐνῶ με τὴν ἀδιαφορίαν ἀσκοῦμεν τὸν διά- βολον ἐναντίον μας. Ἀκόμη και τὸν λαόν, ὅταν ἠσέθησε, με μόνην τὴν προσευχὴν διέσωσεν ὁ Μωσῆς, και τὰ θεῖα ὄραματα και τὰ ἀπειρα ἀγαθὰ με αὐτὴν μόνον τὰ ἐπέτυ- χε. 789 Α Αὐτὴ κατέστησε και τὴν ζωὴν του παραπλησί- αν πρὸς τὴν ζωὴν αὐτῶν που κατοικοῦν τὸν οὐρανόν. Ἡ προσευχὴ ἐνίκησε τὴν δύναμιν τοῦ πυρός και ἡμέρωσε και τοὺς λέοντας. Τὸν μὲν λέοντα ἡμέρωσεν εις τὴν περί- πτωσιν τοῦ Δανιήλ,⁸ τὸ δὲ πῦρ ἐνίκησεν εις τὴν περίπτω- σιν τῶν τριῶν παιδῶν. Με αὐτὰ, νομίζω, κατέστησε φανε- ρὸν εις ὅλους, ὅτι ὅλους ὄσους εὗρεν εις τοὺς κινδύνους, τοὺς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ θεῖα που τοὺς ἐπαπειλοῦν.

Ἡ προσευχὴ γίνεται ἀφορμὴ τῆς σωτηρίας μας και πρόξενος τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, εἶναι τὸ ἀρραγὲς τεί- χος τῆς Ἐκκλησίας, ἀκλόνητον φρούριον, φοβερόν μεν εις τοὺς δαίμονας, σωτήριον δὲ δι' ἡμᾶς τοὺς εὐσεβεῖς. Αὐτὴ ἐγέννησε τὸν ἅγιον προφήτην Σαμουὴλ.⁹ Β Ἐπειδὴ δη- λαδὴ ἡ φύσις ἀπέκλειεν εις τὴν τὴν μητέρα του τὰς γέν- νας, μόλις ἐφάνη ἡ προσευχὴ, ἐπανόρθωσεν ἄμεσως τὸ ἐλάττωμα τῆς φύσεως. Τοιοῦτος εἶναι ὁ καρπὸς τῆς προ- σευχῆς, τοιοῦτον προφήτην ἐγέννησεν ἡ προσευχὴ. Δι' αὐτὸ ὁ Σαμουὴλ ἔγινε περίφημος εις τοὺς οὐρανοὺς, ζη- λωτῆς τῶν ἀγγέλων, ἀνώτερος ἀπὸ ὅτι θὰ ἦδύνατο ἑν- θρωπος. Διότι ἔπρεπε, νομίζω, να ἀναδειχθῆ τοιοῦτος ὁ στάχυς τῆς προσευχῆς, να νικᾷ τοὺς ἄλλους εις τὴν κα- λοκαγαθίαν και εις τὰς ἀρετὰς τῶν τρόπων και να ὑπερ- βῆ τόσοσιν πολὺ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἁγίους, ὅσον ὑπερέχουν οἱ ἀκαμαῖοι στάχυες τῶν ἄλλων εις ἀθερίστους ἀγρούς. Με αὐτὴν ὁ Δαυὶδ διεξήγαγε νικηφόρος τόσοσιν και τοιοῦτους πολέμους, χωρὶς να κινῆ ὄπλα ὅτε να σείη ὄρου, ὅτε να σῶρῃ ξίφος, ἀλλὰ ὀχυρούμενος με προσευχάς. C Με τὴν προσευχὴν ὁ Ἐζεκίας¹⁰ ἔτρεφε ταχέως εις φυγὴν τὸ πλῆ-θος τῶν Περσῶν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἔφεραν πλῆσιον τοῦ τελ- χους πολεμικὰς μηχανάς, ἐὼς αὐτὸς ὀχύρωσε τὸ τεῖχος με τὰς προσευχάς. Καὶ ἐτελεώσεν ὁ πόλεμος χωρὶς ὄπλα, με τὴν προσευχὴν, δίχως να ἤχησιν σάλπιγγς, με τὸν στρα-

8. Πρόκειται περὶ τῶν Ἀμαληκίτων κατὰ τὴν εις Ραβὶνὴν μάχην.
9. Πρβλ. Δανιήλ 6, 14 κέξ.
10. Πρβλ. Α' Βασιλ. 1.
11. Πρβλ. Δ' Βασιλ. 18.

τόν ήσυχάζοντα, δίχως νά κινουῦνται τά ὄπλα, δίχως νά βραχῆ μέ αἵματα ἢ γῆ. Ἦρκεσε μόνον ἡ προσευχή νά ἐμπνεύσῃ τόν φόβον εἰς τοὺς ἀντιπάλους. Ἡ προσευχή διέσωσε καί τοὺς Νινευίτας,¹² καί ἀπέκρουσε ταχέως τὴν ὀργήν, ἡ ὁποία ἤρχετο ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καί ἐπανώρθωσε ταχέως μίαν ζωὴν διεφθαρμένην. Ἐ Τόσην ἰσχύν καί τόσην δύναμιν ἔχει, ὥστε ἐνῶ ἔζησαν οἱ Νινευίται ὄλην τὴν ζωὴν αἰσχροῦς καί πονηρῶς, ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἡ προσευχή ταχέως μετέβαλε τὰ πάντα καί ἔφερεν εἰς αὐτὴν καί σωφροσύνην καί δικαιοσύνην καί φιλίαν καί ὁμόνοιαν καί φροντίδα διὰ τοὺς πτωχοὺς καί γενικῶς ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Ὅπως δηλαδὴ, ἐάν μία βασίλισσα εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, κατ' ἀνάγκην τὴν ἀκολουθῆ καί ὄλος ὁ πλάυτος, ἔτσι καί ὅταν εἰσέλθῃ ἡ προσευχή εἰς τὴν ψυχὴν, εἰσέρχεται μαζί καί κάθε ἀρετὴ. Ὅ,τι εἶναι διὰ τὴν οἰκίαν τὸ θεμέλιον, τὸ ἴδιον εἶναι διὰ τὴν ψυχὴν ἡ προσευχή. Καί πρέπει αὐτὴν πρῶτα νά στερεώσωμεν εἰς τὴν ψυχὴν, ὡς βάσιν καί θεμέλιον, καί νά οικοδομοῦμεν ἐπάνω τῆς μέ ἐπιμέλειαν Ἐ καί τὴν σωφροσύνην καί τὴν πραότητα, καί τὴν δικαιοσύνην, καί τὴν φροντίδα διὰ τοὺς πτωχοὺς, καί ὄλους τοὺς νόμους τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καί μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα καί δύναμις εἰς τὸν Πατέρα μαζί καί τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

12. Πρὸς Ἰαν. Β.

Ο ΠΕΤΡΟΣ ΕΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝ*

Α. ΟΤΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΝ ΣΥΝΑΞΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΑΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΣΥΝΗΝΤΗΘΗ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ, ΕΚΦΩΝΗΣΕ ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ ΑΥΤΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΛΙΑΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ, ΜΕ ΘΕΜΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΟΡΗΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ: -ΟΤΑΝ ΔΕ ΗΘΕΝ Ο ΠΕΤΡΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝ, ΕΠΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΣΤΗΝ ΚΑΙ ΔΙΕΦΩΝΗΣΑ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ.- ΚΑΙ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΕΙ, ΟΤΙ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΑΠΕΤΕΛΕΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗΝ ΔΙΑΦΩΝΙΑΝ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΝ, ΑΛΛΑ ΕΡΕΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΠΡΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΝ.

Μίαν ἡμέραν ἔλειψα ἀπὸ κοντά σας καί κατειχόμεν διαρκῶς ἀπὸ ἓνα αἰσθημα λύτης καί ἀθιμονίας, ὡσάν νά σᾶς εἶχα ἀποχωρισθῆ ὀλόκληρον ἔτος. Καί ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, τὸ γνωρίζετε καί ἀπὸ τὰ αἰσθήματα, πού ἐδοκίμασατε καί σεῖς. Ὅπως δηλαδὴ τὸ δρέφος, πού θηλάζει, ἀν ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὴν θηλὴν τοῦ μητρικοῦ μαστοῦ, ὀπουδήποτε καί ἀν μεταφερθῆ, Ἐ στρέφεται συνεχῶς ἐδῶ καί ἐκεῖ καί παρατηρεῖ πάντοτε τὴν μητέρα του, ἔτσι καί ἐγὼ ἀπομακρυνθεὶς ἀπὸ τοὺς μητρικοὺς κόλπους, συχνά ἐκοίταξα γύρω μου καί ἀνεζήτουν τὴν ἁγίαν αὐτὴν σύνοδον σας. Ἀλλὰ δι' ὄλα αὐτὰ εἶχα μίαν σημαντικὴν παρηγορίαν, τὸ γεγονὸς ὅτι ὑπέφερα ὄλα αὐτὰ ὑπακούων εἰς φιλόστοργον πατέρα καί ὅτι μισθὸς αὐτῆς τῆς ὑπακοῆς ἦταν τὸ ὅτι ἀπέκλειε τὴν ἀμεριμνησίαν ἀπὸ αὐτὸν τὸν χωρισμόν. Τὸ γεγονὸς αὐτό, δηλαδὴ τὸ ὅτι περιεφερόμην παντοῦ μαζί μέ τὸν γεννήτορα, ἦτο δι' ἐμὲ λαμπρότερον ἀπὸ οἰονδήποτε διάδημα καί ἐνδοξότερον ἀπὸ οἰονδήποτε στέφανον. Αὐτὸ εἶναι δι' ἐμὲ καί στολισμός καί ἀσφάλεια. Ὁ Στολισμός μὲν, διότι τόσον τὸν κατέκτησα καί ἀπέκτησα τὴν ἀγάπην του, ὥστε ποτέ πούθευά νά μὴ ἀνέχεται νά ἐμφανίζεταί χωρὶς τὸν υἱόν. Ἀσφάλεια δέ, δι-

* Ἐλέγη εἰς τὴν Παλιὰ ἐν ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀντιοχείας, εἰς συγγένευσιν πραγματικοῦ θεοῦ- μετὰ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ Χριστοῦ μου ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ ὁμοίου ἀπασχολήσεώς του.

1. Γαλ. 2, 11.

2. Ἐνεκεν τῶν ἐπισκόπων.

ὅτι βλέπων αὐτὸν νὰ ἀγωνίζεται ὅπου εὐρίσκομαι, εἶμαι δέθαιος, ὅτι θὰ μᾶς παράσχη τὴν βοήθειάν του κατὰ τὰς προσευχάς. Καὶ ὅπως τὸ πλοῖον τὸ ὀδηγοῦν με ἀσφάλειαν εἰς τὸν λιμένα τὰ χέρια τῶν κυβερνητῶν καὶ τὸ τιμὸν καὶ ἡ πνοὴ τοῦ ζεφύρου,³ ἔτσι καὶ ἡ εὐνοια αὐτοῦ καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ βοήθεια τῶν εὐχῶν κατευθύνου τὸν λόγον μας καλύτερον καὶ ἀπὸ τὸν ζέφυρον καὶ ἀπὸ τὸν κυβερνήτην.

Δ Ἄλλὰ ἐμένα με ἐπαρηγοροῦσε ἐπὶ πλέον καὶ τὸ γεγονός, ὅτι σεῖς ἀπολαύσατε τότε μίαν λαμπρὰν τράπεζαν καὶ εἶχατε ἕναν ἐσιτιάτορα φιλότιμον καὶ πολυτελεῖ. Καὶ γνωρίζομεν τοῦτο ὄχι μόνον ἐξ ἀκοῆς, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἰδίαν τὴν πείραν μας. Διότι ὑπῆρξαν ἄνθρωποι, ποὺ μετέφεραν εἰς ἡμᾶς τὰ λεχθέντα καὶ ἀπὸ τὰ ὀλίγα ποὺ μᾶς εἶπαν ἠμπορέσαμε νὰ φαντασθῶμεν ὀλόκληρον τὴν εὐωχίαν. Ἐπῆνεσα μὲν αὐτὸν ποὺ σὰς προσέφερε αὐτὴν τὴν εὐωχίαν καὶ τὸν ἐθαύμασα διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ ἐμακάρισα καὶ σὰς διὰ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειάν σας, ποὺ με τὴν προσοχὴν διατηρεῖτε εἰς τὴν μήμην σας ὅσα ἐλέγησαν, ὥστε νὰ τὰ μεταδώσετε καὶ εἰς ἄλλους. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὀμιλοῦμεν μετὰ προθυμίαν πρὸς τὴν ἰδικὴν σας ἀγάπην.⁴ Διότι ἐκεῖνος ποὺ ρηπτεῖ τοὺς σπόρους εἰς τοιοῦτον ἔδαφος, δὲν πετᾷ τοὺς σπόρους εἰς τὸν δρόμον, οὔτε τοὺς σκορπίζει εἰς τὰς ἀκάνθας, οὔτε σπείρει εἰς τὴν πέτραν.⁵ Διότι ὁ ἰδικὸς σας ἀγρὸς εἶναι τὸσον παχύς καὶ εὐφορός, ὥστε δλοὺς τοὺς σπόρους, ποὺ δέχεται εἰς τοὺς κόλπους του, τοὺς πολλὰπλασιασθεῖ. Ἄλλὰ τὴν μεγάλην προθυμίαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ εἰδείξατε διὰ τὴν ἀκρόασιν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, τὴν ἰδίαν σὰς παρακαλῶ νὰ ἐπιδειξητε καὶ σήμερον πρὸς χάριν μου. Διότι δὲν πρόκειται νὰ ὀμιλήσωμεν διὰ πράγματα συνθιμισμένα, ἀλλὰ διὰ σπουδαῖα ζητήματα. Δι' αὐτὸ χρειάζομαι ὀφθαλμοὺς ὀξυτερκοίς, **Β** ψυχὴν ἀνήσυχον καὶ ἀγρυπνον. Διότι ἠκούσατε δλοὶ τὸ ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα. Καὶ ὅποιος ἤκουσε τὰ ἀναγνωσθέντα μετὰ προσοχὴν, γνωρίζει ὅτι σήμερον εὐρίσκονται μπροστὰ μας μεγάλοι ἄγγελοι καὶ ἰδρωῖτες. «Ὅταν ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν», λέγει, «ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν

3. Ἄνεμος πνεῦν ἐκ θυμῶν, κυρίως κατὰ τὸ κελοκαερί, κοινῶς πονεῖται λεγόμενος.
4. Πρὸς Λαοκ. Β. 4 ἐξῆς.

ἀντέστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν.⁵

Ἄρα γε καθέναν ποὺ τὸ ἀκούει αὐτὸ δὲν τὸν ἀνησυχεῖ, ὅτι δηλαδὴ ὁ Παῦλος ἀντέστη καὶ διεφώνησε πρὸς τὸν Πέτρον, ὅτι οἱ στυλοὶ τῆς Ἐκκλησίας συγκρούονται καὶ πίπτει ὁ εἰς ἐπάνω εἰς τὸν ἄλλον. Διότι πράγματι αὐτοὶ εἶναι στυλοὶ, οἱ ὅποιοι συγκρατοῦν καὶ βαστάζουν τὴν ὁροφὴν τῆς πίστεως, εἶναι καὶ στυλοὶ καὶ προμαχώνες καὶ ὀφθαλμοὶ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πηγαὶ τῶν ἀγαθῶν, **Γ** καὶ θησαυροὶ καὶ λιμένες καὶ ὅτι, ἢ ἴσως δὲν εἴπη κανεῖς, θὰ ὑπολείπεται τῆς μεγάλης ἀξίας των. Ἄλλὰ ὅσον μεγαλύτερα εἶναι τὰ ἐγκώμια αὐτῶν, τόσον μεγαλύτερος εἶναι καὶ ὁ ἰδικὸς μας ἀγὼν. Συγκεντρώσατε λοιπὸν τὴν προσοχὴν σας. Διότι ὁ λόγος εἶναι περὶ πατέρων, ὥστε ν' ἀποκρούσωμεν τὰς κατηγορίας, αἱ ὅποια ἐκτοξεύονται ἐναντίον ἐκείνων ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρης καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως. «Ὅταν δὲ ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ του ἀντέστη καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν, διότι ἦτο ἀξιοκατάκριτος. Καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ αἰτία τῆς κατακρίσεως. «Καὶ ἦτο ἀξιοκατάκριτος, διότι προτοῦ νὰ ἔλθουν μερικὸι ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς τῶν Ἱεροσολύμων, ὅπου ὁ Ἰάκωβος ἦτο ἐπίσκοπος, συνέτρωγε μετὰ τοὺς ἐξ ἔθνῶν Χριστιανούς. Ὅταν ὁμοῦ ἦλθον οὗτοι, ἀπέφευγε καὶ ἀπεχωρίζετο, φοβούμενος μήπως σκανδαλίση τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς. **Δ** Καὶ ὑπεκρίθησαν μαζί του καὶ οἱ λοιποὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοί, ὥστε συμπαρεσῶρθη εἰς τὴν ὑπακοσίαν των ἐκείνην καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Βαρνάβας. Ἄλλὰ ὅταν εἶδα ὅτι δὲν βαδίζουσι ὀρθῶς ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἶπα εἰς τὸν Πέτρον ἐμπρὸς εἰς ὅλους». Καὶ ἀνωτέρω λέγει «κατὰ πρόσωπον» καὶ ἐδῶ λέγει «μπροστὰ εἰς ὅλους». Προσέχετε πολὺ αὐτὸ τὸν «μπροστὰ εἰς ὅλους». «Ἐάν σὺ, καίτοι εἶσαι ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖος, ζῆς καὶ πολιτεύεσαι τῶρα, ποὺ ἐγενες μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, ὅπως οἱ ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανοὶ καὶ ὄχι ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, διατί με αὐτὸ ποὺ κάνεις τῶρα, ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ ἔθνῶν Χριστιανούς νὰ ἀκολουθοῦν τὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις τῶν Ἰουδαίων;»⁶ Ἴσως ἐπαινέσατε τὸν Παῦλον διὰ τὴν παρηγοσίαν, διότι δὲν ἐσεδέσθη τὸ κύρος τοῦ προσώπου καὶ **Ε** διὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου δὲν ἐντράπηκε τοὺς παρόντας. Ἄλλὰ αὐτὸ, ἂν καὶ εἶναι ἐγκώμιον τοῦ Παύλου,

5. Γαλ. 2, 11.

6. Γαλ. 2, 11-14.

γίνεται όμως Ιδική μας αιοσύνη. Πώς όμως γίνεται, εάν ο Παύλος ἐνήργησε καλώς; Ἄλλα ὁ Πέτρος ἐνήργει κακῶς, ἐφ' ὅσον δὲν ἐδάδιζε τὴν ὀρθὴν ὁδόν. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ ὄφελος δι' ἐμέ, ὅταν χωλαίνῃ ὁ ἕνας ἀπὸ τοῦς δύο ἵππους τῆς ἀμάξης; Διότι ἡ μάχη δὲν εἶναι πρὸς τὸν Παῦλον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀπίστους. Διὰ τοῦτο, σᾶς παρακαλῶ νὰ προσέξετε. Πραγματικά, ἐγὼ θὰ αὐξήσω τὴν κατηγορίαν καὶ θὰ τὴν μεγαλοποιήσω, διὰ νὰ ἐπιτείνω τὴν προθυμίαν σας. Διότι αὐτὸς ποὺ κατέχεται ἀπὸ ἀγωνίαν μὲναι ἀγρυπνός καὶ ὀφροῦμενος διὰ τὸν πατέρα προσέχει. Ὅποιος ἀκούει τὴν κατηγορίαν, ἐπιθυμῆι νὰ ἀκούσῃ καὶ τὴν ὑπεράσπισιν. ³⁶⁴ Α "Ἄν λοιπὸν ἀρχίσω νὰ ἐπαυξάνω τὴν κατηγορίαν, μὴ νομίζετε, ὅτι τὰ λεγόμενα πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μου σκέψιν. Καθ' ὅσον μὲ τὸν λόγον αὐτὸν θαυθῶν τὴν σκέψιν σας, σκάπτω τὸν νοῦν σας, ὥστε καταθέτων τὰς σκέψεις μου εἰς τὸ δάθος τῆς ψυχῆς σας, νὰ καταστήσω ἀσφαλῆ τὴν διατήρησίν των. Ἄλλὰ καὶ ἐγκώμιον τῆς πάλευς σας ἀποτελοῦν αὐτὰ ποὺ θὰ λεχθῶν. Ἀφοῦ αὕτη ἐδέχθη τὸν ἀγῶνα, τὴν μάχην, μᾶλλον ὄχι τὴν μάχην, ἀλλὰ τὴν φαινομενικὴν μάχην, ἡ ὁποία ὁ μὴ εἶναι χρησιμωτέρα ἀπὸ οἰανδήποτε εἰρήνην. Διότι τὰ μέλη μας δὲν συγκρατοῦνται τόσο σφιχτὰ μεταξὺ των μὲ τὴν σύνδεσιν τῶν νεύρων, ὅσον ἦσαν συνδεδεμένοι μεταξὺ των οἱ ἀπόστολοι μὲ τὰ δεσμά τῆς ἀγάπης.

Β Ἐπαινέσατε τὸν Παῦλον; Ἀκούσατε όμως πῶς αὐτὰ ποὺ εἶπαμε ἀποτελοῦν κατηγορίαν κατὰ τοῦ Παύλου, ἂν δὲν ἀναζητήσωμεν νὰ συλλάβωμεν τὴν βαθυτέραν ἐννοιαν ποὺ εἶναι κρυμμένη εἰς τοὺς λόγους. Τί λέγεις, ὦ Παῦλε; Ἐπέτιμης τὸν Πέτρον, ὅταν τὸν εἶδες νὰ μὴ θαυδίῃ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου; Καλῶς ἐπραξες. Ἄλλὰ διὰ ποῖον λόγον «κατὰ πρόσωπον»; Καὶ διὰ ποῖον λόγον «ἐμπρὸς εἰς ὄλους»; Δὲν ἔπραξε ὁ ἔλεγχος νὰ μὴ γίνῃ δημοσία; Σὺ όμως πῶς ἐγκαθιδρύεις δημοσίαν δικαιοσύνην καὶ καθιστᾷς πολλοὺς μάρτυρας τῆς κατηγορίας; Καὶ πῶς δύνασαι νὰ ἐμποδίσῃς τὸν ἄλλον νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ κάμνεις αὐτὸ ἀπὸ μῖσος, ἀπὸ φθόνον καὶ ἐριστικότητα; Δὲν ἤσουν οὐ ποὺ ἔλεγες: «Ἔγινον εἰς τοὺς ἀσθενεῖς κατὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν γνώσιν Χριστιανούς σάν ἀσθενεῖς, διὰ νὰ τοὺς φέρω εἰς τὸν Χριστόν.»⁷ Τί σημαίνει δὲ «εἰς τοὺς ἀσθενεῖς σάν ἀσθενεῖς». Σημαίνει νὰ τοὺς φέρεσαι μὲ συγκατάβασιν καὶ νὰ καλύπτῃς, λέγει, τὰ τραύματά των καὶ

7. Α' Κορινθ. 9, 22.

νὰ μὴ τοὺς ἀφίνης νὰ ἐκπέσουν εἰς ἀναισχυντίαν. Σὺ λοιπὸν ποὺ ἦσουν τόσο προσεκτικός καὶ φιλόφρωνος ἀπέναντι εἰς τοὺς μαθητὰς σου, ἐφάνης ἀπάνθρωπος εἰς τὸν συναπόστολόν σου; Δὲν ἤκουσες τὸν Χριστόν νὰ λέγῃ: «εἰς τὸν πταίσῃς εἰς κάτι ὁ ἀδελφός σου, πηγαίνε καὶ ὑπόδειξέ του τὸ πταισμόν του αὐτὸ ἰδιαίτερος, μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι παρὼν κανένας ἄλλος;»⁸ Καὶ σὺ καὶ δημοσία τὸν ἐλέγχεις καὶ ὑπερηφανεύεσαι δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; «Ὅταν ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν», λέγει, «ἐπὶ παρουσία τοῦ ἀντίστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν.»⁹ Καὶ δὲν τὸν ἐλέγχεις μόνον δημοσία, ἀλλὰ καὶ ἐχάραξες τρόπον τινὰ εἰς στήλην μὲ γράμματα **Β** τὴν διαφωνίαν αὐτὴν καὶ κατέστησες ἀθάνατον τὴν μνήμην της, ὥστε ὄχι μόνον οἱ τότε παρόντες, ἀλλὰ καὶ οἱ οἰ κάτοικοι τῆς οἰκουμένης, νὰ μάθουν καὶ ἀπόστολοι εἰς τὴν ἐπιστολήν. Ἔτσι σοῦ ἐφέρθησαν οἱ ἀπόστολοι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅταν μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη ἀνέστης νὰ ἀνακοινώσῃς εἰς αὐτούς τὸ Εὐαγγέλιον; Δὲν λέγεις οὐ ὁ ἴδιος, ὅτι «μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη ἀνέστην πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἀνεκοίνωσα εἰς τοὺς Χριστιανούς τῶν Ἱεροσολύμων τὸ Εὐαγγέλιον, ποὺ κηρύττω μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν, ἰδιαίτερος δὲ ἐξέθεσα τοῦτο εἰς τοὺς ἐπίσημους καὶ περιφανεῖς ἐκ τῶν Ἀποστόλων.»¹⁰ Τί λοιπὸν; Ἐνὺ ἤθελες νὰ τὸ ἐκθέσῃς ἰδιαίτερος, σὲ ἐμπόδιον νὰ τὸ πράξῃς καὶ τὸ φερῇς εἰς τὴν μέσην καὶ τὸ κατέστησαν φανερόν εἰς ὄλους; Δὲν δύνασαι νὰ τὸ ἰσχυρισθῇς. Ἐνὺ λοιπὸν σὺ ἀνακοινώεις ἰδιαίτερος καὶ κανεῖς δὲν σοῦ φέρει ἀντίρρησην. Ἐ τὸν ἀπόστολον τὸν διαπομπεύεις;

Ἄρα γε εἰς ἐκείνην μόνον τὴν περίπτωσιν ἀπήλαυσε τῆς ἐννοίας τῶν ἀποστόλων; Ἄλλὰ καὶ ὅταν ἦσαν τόσοι μυριάδες Ἰουδαίων, δὲν σὲ ἐχειρίσθησαν μὲ τὴν σοφίαν; Δὲν σὲ ἔλασαν ἰδιαίτερος καὶ σοῦ ἔλεγαν: «Βλέπεις, ἀδελφέ, πόσον μέγας εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἰουδαίων ποὺ ἔχουν πιστεύσει εἰς τὸν Κύριον. Καὶ οἱ αὐτοὶ μὲ ζήλου ὑπερασπίζονται τὸ κύρος τοῦ νόμου. Ἐπληροφόρηθησαν δὲ καὶ ἐσχημάτισαν τὴν πεποιθήσιν διὰ σέ, ὅτι διδάσκεις ὄλους τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ εἶναι διεσπαρμένοι καὶ ἐγκαταστημένοι μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν, νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ γίνῃ τώρα;

8. Ματθ. 18, 16.

9. Πλ. 9, 11.

10. Ρωμ. 9, 1-2.

Κάμε λοιπόν αυτό που σου λέγομεν. Ἐχομεν τέσσαρας ἀνδρας, πού ἔχουν τάξιμον ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ διατηροῦν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των, διὰ νὰ τὰς ἀφιερῶσιν εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐγκρατεύονται. ³⁶⁵ Ἄφου τοὺς παραλάβῃς μαζί σου, φρόντισε νὰ ξυρίσῃσιν οἱ ἄνθρωποι τὰς κεφαλὰς των καὶ κάμε καὶ σὺ μαζί με αὐτοὺς τοὺς ὠρισμένους ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξαγνισμούς, διὰ νὰ μάθουν τότε ὅλοι, ὅτι ἐκεῖνα πού ἔχουν πληροφορηθῆ διὰ σέ εἶναι ἀνυπόστατα.¹¹ Εἶδες πῶς φροντίζουν διὰ τὴν ὑπόληψίν σου; Εἶδες πῶς σέ καλύπτουν με τὴν μεθόδευσιν ἐκείνου τοῦ προσώπειου, με τὴν θυσίαν, με τοὺς ἐξαγνισμούς; Διατί καὶ σὺ δὲν ἐπέδειξες ἀνάλογον φροντίδα;

Ἄλλὰ, ἐὰν αὐτὰ πού συνέδησαν, ἀποτελοῦσαν πραγματικὰ μάχην καὶ φιλονικίαν, θὰ εἶχαν κάποιον λόγον αἱ κατηγορίαι αὐταί. Τώρα δὲν δὲν πρόκειται περὶ μάχης, ἀλλὰ φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι μάχη, ἀλλὰ εἶναι μία συγκρούσις, πού δεικνύει τὴν μεγάλην σοφίαν τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Πέτρου καὶ τὴν μεταξύ των ἀγάπην. Ἄλλὰ ὡς ἀκούσωμεν αὐτὴν τὴν φαινομενικὴν κατηγορίαν: «Ὁταν ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ του ἀντίστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν.¹² Διατί; Β «Διότι ἦτο ἀξιοκατάκριτος». Καὶ ποῖον ἦτο τὸ εἶδος τῆς κατακρίσεως; «Καὶ ἦτο ἀξιοκατάκριτος, διότι προτοῦ νὰ ἔλθουν μερικαὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς τῶν Ἱεροσολύμων, ὅπου ὁ Ἰάκωβος ἦτο ἐπίσκοπος, συνέτρωγε με τοὺς ἐξ ἐθνικῶν Χριστιανούς, ὅταν δὲν ἦλθον οὗτοι, ἀπέφευγε καὶ ἀπεχωρίζετο, φοβούμενος μήπως σκανδαλίῃ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς.¹³ Τί λέγεις; Ὅποτε ὁ Πέτρος ἦτο δειλὸς καὶ ἄνανδρος; Δὲν ὠνομάσθη λοιπὸν Πέτρος διὰ τοῦτο ἀκριδῶς, ἐπειδὴ ἦτο ἀκλόνητος εἰς τὴν πίστιν του; Τί κάμνεις, ἄνθρωπε. Σεβάσου τὴν ὀνομασίαν πού ἔδωσεν ὁ Κύριος εἰς τὸν μαθητήν.¹⁴ Δειλὸς ὁ Πέτρος καὶ ἄνανδρος; Καὶ ποῖος θὰ σέ ἀνεγθῆ νὰ λέγῃς αὐτὰ; Ἄλλὰ αὐτὰ δὲν τὰ ἐπιθεβαιῶνουν δι' αὐτόν τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸ πρῶτον ἐκεῖνο θέατρον καὶ ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὴν ὅποιαν εἰσηλθε πρῶτος καὶ πρῶτος ἐξέβαλε τὴν μακαρίαν ἐκείνην φωνὴν καὶ εἶπε: C «Τούτων τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός καὶ ἔλυσε τὰς λύπας πού τοῦ ἐπροξένησεν ὁ θάνα-

11. Πρῆξ. 21, 20--24.
12. Ραλκ. 9, 11.
13. Αὐτῆσ: 2, 12.
14. Πρῆξ. Ἰουδ. 1, 43.

τος.¹⁵ Καὶ πάλιν: «Διότι ὁ Δαυὶδ δὲν ἀνέθῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Λέγει δὲν ὁ ἴδιος; Εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Μεσσίαν, ὁ ὁποῖος εἶναι μὲν ἀπόγονός μου ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ συγχρόνως εἶναι καὶ Κύριός μου ὡς Θεός; Κάθισε εἰς τὰ δεξιὰ μου διὰ νὰ ἀπολαμβάνῃς καὶ ὡς ἄνθρωπος θέας καὶ μοναδικὰς τιμὰς, ἕως ὅτου ὑποτάξω τελείως εἰς σέ τοὺς ἐχθρούς σου καὶ τοὺς κάμω στήριγμα, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον θὰ πατοῦν τὰ πόδια σου».¹⁶

Πές μου, λοιπόν, αὐτὸς εἶναι δειλὸς καὶ ἄνανδρος, ὁ ὁποῖος μέσα εἰς τόσον φόβον καὶ τόσους κινδύνους εἰσηλθε με τὴν παρρησίαν πρὸς τοὺς αἰμομόρους ἐκείνους σκύλους, πού ἔβραζαν ἀπὸ θυμὸν καὶ ἀνέντεον ἀκόμη τὸν φόνον, καὶ τοὺς εἶπεν, ὅτι ὁ Χριστὸς πού ἐσταυρώθη ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἀνεστήθη καὶ εὐρίσκειται εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ κάθεται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς καὶ περιβάλλει τοὺς ἐχθρούς του με ἀμέτρητα κακὰ; D Τὸ ὅτι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ λύσῃ τὸ στόμα του, νὰ ἀνοίξῃ τὰ χεῖλη του, νὰ σηκωθῆ καὶ νὰ ἐμφανισθῆ μεταξύ ἐκείνων πού τὸν ἐσταύρωσαν, πές μου, δι' ὅλα αὐτὰ δὲν τὸν θαυμάζεις καὶ δὲν τὸν στεφανώνεις; Διότι ποῖος λόγος, ποῖος νοῦς θὰ δυνηθῆ νὰ παραστήσῃ τὴν παρρησίαν πού ἐπέδειξε κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐλευθεροστομίαν του; Κανένας ἀπαλύτως. Ἐὰν πρὸ τοῦ πάθους συνώμοσαν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ κηρύξουν ἀποσυνάγων αὐτόν πού θὰ ὁμολογήσῃ πίστιν εἰς τὸν Χριστόν,¹⁷ μετὰ τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν ταφήν, ὅταν τὸν ἤκουον, ὄχι μόνον νὰ ὁμολογῆ τὴν πίστιν του εἰς τὸν Χριστόν, E ἀλλὰ καὶ νὰ κηρύττῃ με ὅλον τὸ σθένος καὶ τὴν σταθερότητα τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ τὸν διαμελίσουν αὐτόν πού πρῶτος ἀπὸ ὅλους ἐτόλμησε νὰ προκαλέσῃ τὴν μαρίαν των;

Διότι τὸ πλέον σημαντικὸν ἦτο τοῦτο, ὄχι τὸ ὅτι ὁμολόγησε πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ τὸ ὅτι πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, ἐνῷ οἱ Ἰουδαῖοι ἐμείνοντο καὶ ἦσαν φροντισμένοι ἀπὸ τὸν φόνον, ὁμολόγησε τὴν πίστιν του με παρρησίαν. Ὅπως λοιπὸν εἰς τὸν πόλεμον ἐν ἡρᾷ μάχης, ὅπου ἡ ἐχθρική φάλαγξ εἶναι ἀρματωμένη, θαυμάζομεν κυρίως ἐκείνον πού ὀρμᾷ πρὸ τῶν ἄλλων ³⁶⁶ A καὶ προκαλεῖ ρήγμα εἰς τὸ ἐχθρικὸν μέτωπον (διότι αὐτὸς εἶναι ὁ αἴτιος ὄχι μόνον τοῦ ἰδικοῦ του κατορθώματος, ἀλ-

15. Πρῆξ. 2, 24.
16. Πρῆξ. 2, 31, 35, Φαλμ. 109, 1
17. Πρῆξ. Ἰουδ. 9, 22.

λά και τῶν κατορθωμάτων τῶν ἄλλων πού ἀκολουθοῦν αὐτόν, αὐτός πού ἔκαμε τὴν ἀρχὴν καὶ ἤνοιξε τὸν δρόμον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους), ἔτσι πρέπει νὰ σκεπτόμεθα καὶ διὰ τὸν Πέτρον, διότι πρῶτος αὐτός εἰσῆλθεν εἰς τὴν μάχην, διέρρηξε τὴν Ιουδαϊκὴν φάλαγγα καὶ μετὰ τὴν μακρὰν του ἐκείνην δημηγορίαν, ἔδωσε θάρρος καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀποστόλους νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν μάχην.¹⁸ Καὶ ἂν ὁ Ἰωάννης ἢ ὁ Ἰάκωβος ἢ ὁ Παῦλος ἢ ὅποιοσδήποτε ἄλλος μετῆς ἐπειτα φαίνεται, ὅτι πράττει κάτι σημαντικόν, ἀπὸ δλους ὑπερέχει αὐτός, ὁ ὅποιος ἤνοιξε εἰς αὐτούς πρῶτος τὸν δρόμον μετὰ τὴν παρησίαν του, διηύρνε τὴν εἰσοδὸν καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτούς νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν μάχην μετὰ τὴν ἀνεσίαν Β καὶ εἰς ἀρμητικὸν ποταμόν, ὁ ὅποιος παρασύρει ὄσους ἐναντιώνονται εἰς τὴν ὁρμὴν του, ἐνῶ ἀρθεύει συνεχῶς τὰς ψυχὰς ἐκείνων πού ἀκούουν μετὰ συμπάθειαν τὴν διδασκαλίαν. Αὐτός λοιπὸν πού ὑπῆρξε τοιοῦτος μετὰ τὴν σταύρωσιν, δὲν ἦτο ἀρὰ γε πρὸ τῆς σταυρώσεως ὁ θερμότερος ἀπὸ δλους; Δὲν ἦτο αὐτός τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων; Δὲν ἦτο αὐτός πού ὠμίλει, ὅταν δλοι εἰσιώπων; «Ποῖος νομίζουσι οἱ ἄνθρωποι, ὅτι εἰμαι ἐγώ, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;»,¹⁹ λέγει ὁ Χριστός. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔλεγον, ὅτι ἦτο ὁ Ἥλιος, ἄλλοι δὲ ἦτο ὁ Ἰερεμίας. ἄλλοι δὲ ἦτο ἕνας ἐκ τῶν προφητῶν. «Σεῖς δὲ ποῖος λέγετε, ὅτι εἰμαι; Ἀπεκρίθη μετὰ ὁ Πέτρος καὶ εἶπε: «ὲ, εἶσαι ὁ Χριστός, ὁ φυσικὸς καὶ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πού δὲν εἶναι νεκρὸς οὐδὲν τὰ εἰδωλά, ἀλλὰ ζῆ παντοτεινός.»²⁰ «Σεῖς», εἶπε ὁ Χριστός, καὶ ἐξ ὀνόματος δλων ὠμίλησεν αὐτός. C Ὅπως δηλαδὴ τὸ στόμα ὠμίλει διὰ λογαριασμὸν δλου τοῦ σώματος, ἔτσι καὶ ὁ Πέτρος ἦταν ἡ γλῶσσα τῶν ἀποστόλων καὶ ἀπεκρίθη αὐτός διὰ λογαριασμὸν δλων.

¹⁸ Ἀρὰ γὰρ μόνον εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ὑπῆρξε τοιοῦτος, εἰς ἄλλας δὲ περιπτώσεις χαμηλώνει τὸν ζῆλον του; Καθόλου. Ἀλλὰ παντοῦ καὶ πάντοτε ἐμφανίζει τὴν ἰδίαν θερμὴν. Καὶ πράγματι, ὅταν ὁ Χριστός εἶπε «θὰ παραδώσω τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ θὰ τὸν μαστιγώσω καὶ θὰ τὸν σταυρώσω»,²¹ αὐτός λέγει: «Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ αὐτοῦ, Κύριε. Δὲν πρέπει εἰς σὲ τὸν Μεσσίαν νὰ γίνῃ αὐτὸ πού εἶπες.»²² Καὶ ἄς μὴ περῶσιν ἄ-

18. Πρὸς. Πρὸς. 9, 14-17.
19. Ματθ. 16, 13.
20. Ματθ. 16, 15-16.
21. Πρὸς. Μαρκ. 10, 33, 34.
22. Ματθ. 16, 22.

τὸ τὸν νοῦν μας, ὅτι ἡ ἀπάκρισις ἦταν ἀπερίσκεπτος, ἀλλὰ προήρχετο ἀπὸ γνήσιον καὶ φλογερὸν πόθον. Πάλιν ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος καὶ μετεμορφώθη, D Καὶ ἔγιναν ὄρατοι ἐκεῖ ὁ Ἥλιος καὶ ὁ Μωϋσῆς, μετὰ τοὺς ὁποίους συνωμίλει. Καὶ ἐκεῖ πάλιν ὁ Πέτρος λέγει: «Ἐάν θέλῃς, ἄς κάμωμεν ἐδῶ τρεῖς σκηνάς.»²³

Καὶ πρόσεχε νὰ ἴδῃς πῶς ἠγάπα τὸν διδάσκαλον καὶ πρόσεξε τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν σπουδαίαν του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τότε ἀπεκρίθη ἀπλῶς καὶ ἀπεστομώθη, ἐδῶ ἀναθεῖται τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ διδασκάλου λέγων «Ἐάν θέλῃς». Διότι, λέγει, τρόπον τινά, εἶναι δυνατόν νὰ συμβῆ καὶ τώρα νὰ ὁμιλήσω ἀπερίσκεπτος κινουμένος ἀπὸ τὸν πόθον. Διὰ τὴν μὴ ἀντιμετώπισιν τὴν ἰδίαν ἐπιτίμησιν, λέγει «Ἐάν θέλῃς». Ἐπειτα ἦταν πάλιν ἐκεῖνον τὸ ἅγιον καὶ φρικτὸν συμπόσιον. Καὶ τότε, ὅταν εἶπε ὁ Ἰησοῦς, E «Ἐνὰς ἀπὸ σᾶς θὰ με παραδώσῃ μετὰ προδοσίαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς μου»,²⁴ πάλιν ὁ Πέτρος, ἐξ αἰτίας τῆς προηγουμένης ἐπιτιμήσεως, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐρωτήσῃ τὸν διδάσκαλον. Ἀπὸ τὸν πόθον δμως, τὸν ὅποιον εἶχε, δὲν ἠνέχθη νὰ σιωπῇ. Ἀλλὰ ἐφρόντισε καὶ νὰ μάθῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ φανῆ ὅτι εἶναι προπετὴς καὶ ἀπερίσκεπτος. Πῶς λοιπὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν του ἐξεπλήρωσε καὶ ἐπρονόησε διὰ τὴν ἀσφάλειάν του; Μὲ τὸ νὰ θελήσῃ νὰ μάθῃ τὸ γεγονός, ὅτι αὐτὸ συγκρότητον πόθον του, ἀλλὰ μετὰ τὸ γεγονός, ὅτι αὐτὸ δὲν τὸ ἔπραξε ὁ ἴδιος, ἀλλὰ ἐπρόβαλε ἄλλον, ἔδειξε τὴν εὐλάβειάν του καὶ δλὴν του τὴν μετριοφροσύνην. ²⁵ A Ὅλα γύρω μου με πνίγουν, λέγει. Ὁ λόγος εἶναι περὶ προδοσίας τοῦ Κυρίου. Ὁ κίνδυνος εἶναι μέγας, ὁ κρημνὸς καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς. Ἄν σιωπήσω, ἡ ἀγωνία μου κατατρώγει τὴν ψυχὴν. Ἄν ὁμιλήσω, φοβοῦμαι μήπως δεχθῶ νέαν ἐπιτίμησιν. Ἠκολούθησε λοιπὸν μέσην ὁδὸν καὶ αὐτός πού παντοῦ ἐπήδα πρῶτος, τότε ἐχρειάζετο τὴν παρησίαν τοῦ Ἰωάννου,²⁶ ὥστε νὰ μάθῃ τὸ λεγόμενον. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν ἀνέπνεε καὶ τίποτε ἄλλο δὲν εἶχε διαρκῶς εἰς τὴν ψυχὴν του, παρὰ τὸν διδασκαλον μόνον. Διὰ τοῦτο ὑπέμεινε μετὰ θάρρους καὶ φυλακᾶς καὶ μυσίους θανάτους κατόπιν καὶ κατεγέλα τὴν παρούσαν ζωὴν. Χάρην ἐκείνου καὶ ὅταν ἐμαστιγώθη καὶ εἶχε μάλωπας εἰς τὴν πλάτην, ἔλεγε πρὸς τοὺς μαστιγιωτάς του: B «Διότι

23. Ματθ. 17, 4.
24. Ματθ. 26, 21.
25. Πρὸς. Ἰωάν. 13, 28-24.

δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μὲ δεβαιότητα γνωρίζομεν περὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὰ ὁποῖα εἶδαμε μὲ τὰ μάτια μας καὶ ἠκούσαμε μὲ τὰ αὐτιά μας, νὰ μὴ τὰ κηρώτωμεν.²⁶ Εἶδες ἀδούλωτον φρόνημα; Εἶδες παρρησίαν ἀκατάβλητον; Εἶδες ψυχὴν γεμάτην οὐράνιον πόθον καὶ ἔρωτα; Πῶς λοιπὸν, τολμᾷς νὰ ἰσχυρισθῆς, ὅτι ἀπέφυγε τοὺς ἄλλους καὶ ἀπεχωρίζετο, φοβούμενος μήπως σκανδαλίση τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς; Καὶ πολλὰ ἔλλα ἠδυνάμεθα νὰ εἰπῶμεν διὰ τὸν Πέτρον, δεικνύοντα τὴν θερμότητα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνδρείαν του, καὶ τὸν πόθον ποῦ εἶχε διὰ τὸν Χριστόν. Ἀλλὰ ἀρκοῦμεθα εἰς αὐτὰ διὰ νὰ μὴ ἐπιμηκύνωμε τὸν λόγον ἀκαίρως, οὔτε σκοπὸς μας εἶναι σήμερον νὰ πλέξωμεν τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ. C ἄλλα νὰ λύσωμεν τὸ θέμα ποῦ ἐρευνῶμεν καὶ νὰ φέρομεν εἰς πέρας.

Σὺ τώρα ἐξέτασε τὸ θέμα καὶ ἀπὸ ἄλλην πλευρᾶν, διὰ νὰ ἰδῆς πῶς δὲν εἶναι λογικὴ ἡ κατηγορία. Διότι τότε, εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅταν ἔλεγε καὶ τὸν Ἰησοῦν, τὸν ὁποῖον οἱ εἰσταυρώσατε, ἀνέστησεν ὁ Θεὸς καὶ ἔλυσε τὰς λύπας, ποῦ τοῦ ἐπροξένησεν ὁ θάνατος;²⁷ εὐρίσκειτο μεταξύ ἐχθρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀκόμη ἀνέπνεον φόνον, οἱ ὁποῖοι ἐθραζον ἀπὸ θυμῶν, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νὰ κατασπαράξουν τοὺς μαθητὰς. Διότι τὸ πάθος των ἦταν ἰσχυρὸν εἰς τὴν ἀκμὴν του καὶ ἡ ψυχὴ των ἦταν φουντωμένη ἀπὸ τὸν θυμὸν. D Τώρα ὅμως, ὅταν ἔγραψεν αὐτὸ ὁ Παῦλος, ἦταν τὸ δέκατον ἑβδόμον ἔτος ἀφ' ὅτου ἤρχισε τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Διότι, ὅταν εἶπε «μετὰ τρία ἔτη ἀνέβην εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα»²⁸ λέγει πάλι «μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη ἀνέβην εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα».²⁹ Αὐτὸς λοιπὸν ποῦ τότε, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ κηρύγματος, δὲν ἐφοβήθη, φοβεῖται τώρα, ὕστερα ἀπὸ τὸσον χρόνον; Αὐτὸς ποῦ δὲν ἐφοβήθη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐφοβήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν; Αὐτὸς ποῦ δὲν ἐφοβήθη τότε, ποῦ τὸν ἐκύκλωσαν οἱ ἐχθροί, τώρα ποῦ δὲν εἶναι παρόντες ἐχθροί, ἀλλὰ πιστοὶ μαθηταί, ἀγωνιστὰς καὶ φοβεῖται καὶ δὲν θαδίζει τὴν ὁρθὴν ὁδόν; Καὶ πῶς δύνανται νὰ συμβιβασθοῦν λογικῶς αὐτὰ, νὰ ἐπιδεικνύη μεγάλην τόλμην, ὅταν ἡ πυρὰ εἶναι ἀναμμένη καὶ ὑψῶν ἡ φλόγας τῆς, καὶ ὅταν αὐτὴ ἔχη σφῆσαι καὶ με-

26. Πράξ. 4, 20.
27. Πράξ. 2, 24.
28. Γαλ. 1, 18.
29. Γαλ. 2, 1.

τεβλήθη εἰς τέφρον, νὰ φοβῆται καὶ νὰ τρέμη; E Ἐὰν ὁ Πέτρος ἦτο δειλὸς καὶ ἀνάνδρος, θὰ ἐδεικνυε τὸν φόβον του κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος εἰς τὴν μητρόπολιν τῶν Ἰουδαίων, ὅπου οἱ πάντες ἦσαν ἐχθροί, καὶ οὐκ ὕστερα ἀπὸ τὸσον χρόνον εἰς τὴν χριστιανικωτάτην ἐκείνην πόλιν, ὅπου ἦσαν παρόντες φίλοι καὶ οἰκείοι. Ὡστε οὔτε ἡ περίστασις, οὔτε ὁ τόπος, οὔτε ἡ ποιότης τῶν προσώπων μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὰ λεγόμενα, καθ' ὃν τρόπον ἐλέχθησαν, καὶ νὰ κατακρίνωμεν τὸν Πέτρον διὰ δειλίαν.

Ἐγκρίνατε αὐτὰ ποῦ ἐλέχθησαν; 368 A Καὶ ὅμως εἰς τὴν ἀρχὴν ἐθαυμάσατε τὸν Παῦλον καὶ ἐμίνατε κατάπληκτοι μὲ τὴν παρρησίαν του. Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ λόγος ἀνέστρεψε τὴν κατηγορίαν. Ἀλλὰ, ὅπως ἔλεγα εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα ὄφελος, ἐὰν ὁ Παῦλος ἔκαμε καλὰ καὶ ἀποδειχθῆ ὅτι δὲν ἔκαμε καλὰ ὁ Πέτρος (διότι αἱ κατηγορίαι καὶ ἡ εἰς ἄραος μας κατασχυνὴ παραμένει εἴτε ὁ ἕνας εἴτε ὁ ἄλλος ἄσφαλες), ἔτσι καὶ τώρα ἐπαναλαμβάνων τὸ ἴδιον, ὅτι δὲν ἔχομεν κανένα ὄφελος, ἀν ἀνασκευάσωμεν τὴν κατηγορίαν εἰς ἄραος τοῦ Πέτρον μὲ ἀποτέλεσμα νὰ φανῆ, ὅτι ὁ Παῦλος κατηγορήσεν τὸν συναπόστολόν του μὲ θρασύτητα καὶ ἀπερίσκεψίαν. Ἐμπρός, λοιπὸν, ἄς ἀπαλλάξωμεν καὶ αὐτὸν ἀπὸ τὰς κατηγορίας. Διότι τί νόημα ἔχει; Ὁ μὲν Πέτρος ἦτο τοιοῦτος, ὁ δὲ Παῦλος δὲν ἦτο; Καὶ ποῖος ἦτο θερμότερος ἀπὸ τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἀπέβησεν διὰ τὸν Χριστόν κάθε ἡμέραν; B Ἀλλὰ τώρα ὁ λόγος δὲν εἶναι περὶ ἀνδρείας (διότι τί ρόλον παίζει τοῦτο διὰ τὸ θέμα μας;), ἀλλὰ ἐὰν ἔτρεφε μίσος πρὸς τὸν ἀπόστολον, ἢ ἀν αὐτὴ ἡ διαμάχη προήρχετο ἀπὸ καμμίαν κενοδοξίαν ἢ ἐριστικὴν διάθεσιν. Ἀλλὰ οὔτε αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ εἰπῶμεν, μὴ γένοιτο. Διότι ὁ Παῦλος ἦτος δοῦλος οὐκ ἰσχυρῶν τοῦ Πέτρον, τοῦ κορυφαίου ἐκείνου τῶν ἀγίων, ἀλλὰ καὶ γενικῶς ὄλων τῶν ἀποστόλων καίτοι ὑπερέχει ὄλων εἰς τοὺς μύχθους. Ἐν τούτοις, ὅμως ἐθεώρει τὸν ἑαυτὸν του ἑσχάτον ὄλων. «Διότι ἐγὼ εἶμαι ὁ πῶς μικρὸς ἀπὸ ὄλων, τοὺς ἀποστόλους, ποῦ δὲν εἶμαι ἀξίος νὰ λέγωμαι ἀπόστολος»³⁰ λέγει. C Ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὄλων τῶν ἁγίων. «Διότι εἰς ἐμέ», λέγει, «τὸν πῶς ἐλάχιστον ἀπὸ ὄλων τῶν Χριστιανῶν ἐδόθη ἡ χάρις αὐτή»³¹

30. 1. Κορινθ. 15, 9.
31. Ἐφεσ. 3, 8.

Είδες ψυχὴν συντετριμμένην; Είδες πῶς τοποθετεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὴν κατωτέραν θέσιν ἀπὸ δούλου τοῦ ἀγίου, ὄχι μόνον ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου; Ἀυτὸς λοιπὸν ποῦ ἐτοποθετεῖτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔναντι δούλου, ἐ- γνώριζε καὶ πόσῃ διακριτικῇ τιμῇ ἔπρεπε νὰ ἀπολαμ- γάνη ὁ Πέτρος, καὶ τὸν ἐσέβητο περισσότερο ἀπὸ δούλου τὸν εἶδετε. Ὅλη ἡ οἰκουμένη εἶχε ἐστραμμένα τὰ βλέμ- ματὰ τῆς εἰς αὐτόν. Αἱ φροντίδες τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς δ- λα τὰ σημεῖα τῆς γῆς ἦσαν ἐξηρημαίνεαι ἀπὸ τὴν ψυχὴν ἐκείνου, ἢ ἡμέριμα δι' ἀναριθμήτους ὑποθέσεις κάθε ἡ- μέραν, ἀπὸ παντοῦ τὸν ἐκύκλωναν κηδεμονίαι, καθοδηγή- σεις, διορθώσεις, συμβουλαί, παραινέσεις, διδασκαλίαι, ἢ διευθετήσεις μυρίων ὑποθέσεων. Καὶ ἄφησε ὅλα αὐτὰ καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ δὲν ὑπῆρχε κανένας ἄλ- λος λόγος διὰ τὸ ταξίδιον παρὰ μόνον νὰ ἴδῃ τὸν Πέτρον, καθὼς λέγει ὁ ἴδιος: «Ἀνέθην εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, διὰ νὰ γνωρίσω τὸν Πέτρον.»³² Τόσον πολὺ τὸν ἐτίμα καὶ τὸν ἐθεώρει ἀνώτερον ἀπὸ δούλου. Τί λοιπὸν; Ἀφοῦ τὸν εἶδε, ἀνεχώρησεν ἀμέσως; Καθόλου. Ἀλλὰ ἔμεινε πλησίον του δεκαπέντε ἡμέρας. Ἐ Πέτρε μου, λοιπὸν, ἐὰν ἴδῃς στρατη- λάτῃν γενναῖον καὶ θαυμαστὸν, τὴν στιγμήν ποῦ ὁ πόλε- μος ἐκηρύχθη, οἱ στρατοὶ παρετάχθησαν ἀντιμέτωποι, ἡ μάχη ἐδρασε, ἄπειρα προβλήματα πανταχόθεν τὸν ἐκά- λουν νὰ εὐρίσκηται ἐκεῖ, νὰ ἀφίγη τὸν στρατὸν καὶ νὰ μεταδαίνη πρὸς ἐπίσκεψιν ἐνὸς φίλου, ζητεῖ μήπως ἄλ- λην μεγαλιώτερον ἀπὸ αὐτὴν ἀποδείξῃ τῆς ἀνάγκης του πρὸς τὸν ἄνωτον ἐκείνον; Ἐγὼ θεθαίω, δὲν νομίζω. Τὸ ἴδιον λοιπὸν φαντάσου καὶ διὰ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Πέ- τρον. Διότι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν μας εἶχε κηρυχθῆ ὁ κλη- ρὸς πόλεμος καὶ ὑπῆρχε καὶ στρατὸς καὶ μάχη ὄχι μόνον πρὸς ἀνθρώπους³³ ἄ ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους εἰς τὴν ἐποχὴν μας,³⁴ καὶ μάχη διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ τόσον ἐσέβητο τὸν Πέτρον, ὥστε, ἐνῶ ὑπῆρχε τό- σον κατεπείγουσα ἀνάγκη, ἐξέδραμε δι' ἐκείνον εἰς τὰ Ἱε- ροσόλυμα καὶ ἔμεινε πλησίον του δεκαπέντε ἡμέρας, καὶ μετὰ ἐπέστρεψε. Ἐγνωρίσατε τὴν ἀνδρείαν τοῦ Πέτρου, μάθετε τώρα καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Παύλου πρὸς δ- λους τοὺς ἀποστόλους, ἰδιαίτερος ἐκείνην πρὸς τὸν Πέ-

32. Γαλ. 1, 18.

33. Πρβλ. Ἐφεσ. 6, 12.

τρον. Πρέπει ὁμοίως νὰ ἐλθωμεν πλέον εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. Διότι ἐὰν καὶ αὐτὸς ἠγάπα τὸν Πέτρον, καὶ ἐκεῖνος δὲν ἦτο πάλι δειλὸς καὶ ἀνανδρός, καὶ ἡ φιλονικία καὶ ἡ ἀντίστασις δὲν ἐπήγαγεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν των, ἢ τί νόημα ἔχει τέλος πάντων τὸ χωρίον αὐτὸ καὶ ἀπὸ ποί- αν σκοπιμότητα αὐτὰ συνέβησαν ἔτσι;

Ἐδῶ προσέξατε καὶ προσηλώσατε τὸν νοῦν σας καὶ συγκεντρώσατε ὅλα σας τὰς πνευματικὰς δυνάμεις, ὥ- στε νὰ ἐνοήσατε σαφῶς τὴν ἀπολογίαν. Διότι εἶναι ἄτο- πον ἐγὼ μὲν ποῦ σκάπτω τὸ ὄρυγιόν νὰ ὑπομένω τόσον μόχθον, σεις δὲ ποῦ πρόκειται μὲ ἄνεσιν νὰ ἴδητε τὸ χρυ- σίον, νὰ χάσετε αὐτὸ τὸ κέρδος ἀπὸ ἀμέλειαν. Εἶναι ὁμοίως ἀνάγκη νὰ κόψωμε μίαν μικρὰν ἀναδρομὴν, ὥστε ἡ διδα- σκαλία μας νὰ γίνῃ περισσότερο σαφής. Ὅταν δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς ἀπῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν του χάριν ἡμῶν, ἐνεπιστεύθη τὴν διάδο- σιν τῆς διδασκαλίας του εἰς τοὺς ἀποστόλους του, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος: Ἐ ἀφοῦ ἀνέβησεν εἰς ἡμᾶς τὸ κήρυγμα τῆς συμφιλίωσης.³⁵ Καὶ πάλιν: «Ἀντιπροσωπεύοντες λοιπὸν τὸν Χριστὸν ἐνεργοῦμεν ὡς ἀπεσταλμένοι του καὶ ὡς πρεσβευταὶ του. Διότι ὁ Θεὸς παρακαλεῖ διὰ μέ- σου ἡμῶν»,³⁶ δηλαδὴ ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ. Τότε λοιπὸν ποῦ αὐτοὶ ἐκήρυτταν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, δὲν ὑπῆρχε καμμία αἵρεσις. Ὅλη δὲ ἡ ἀνθρωπότης εἶχε τὰ δύο αὐτὰ δόγματα, τὸ ἕνα ὀγιές καὶ τὸ ἄλλο διεφθαρμένον. Διότι ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς γῆς ἦσαν ἢ εἰδωλολάτραι ἢ Ἰουδαῖοι. Δὲν ὑπῆρχε δὲ οὔτε ὁ Μανιχαῖος, οὔτε ὁ Μαρκίων, οὔτε ὁ Βαλεντίνος, οὔτε κανεὶς ἄλλος γενικῶς. Διότι δὲν ὑπάρ- χει οὐδεὶς λόγος ν' ἀναφέρω ὅλας τὰς αἵρέσεις. Καὶ πρά- γματι, μετὰ τὸν σίτον, ἢ τότε ἐσπάρησαν τὰ ζιζάνια, ἡ ποικίλη διαφθορὰ τῶν αἱρέσεων.

Τοὺς μὲν Ἰουδαίους λοιπὸν τοὺς ἀνέβησεν εἰς τὸν Πέ- τρον, ἐνῶ διὰ τοὺς εἰδωλολάτραις ἄριστον ὁ Χριστὸς τὸν Παῦλον. Καὶ τοῦτο δὲν τὸ λέγω αὐθαίρτως, ἀλλὰ δύνα- σθε νὰ τὸ ἀκούσατε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Παῦλον ποῦ λέγει: «Διότι ὁ αὐτὸς Κύριος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε θεῖον τὸν Πέτρον νὰ εἶναι ἀπόστολος εἰς τοὺς περιτημένους Ἰουδαίους, ἔ- βησεν καὶ ἐμὲ νὰ ἀποσταλῶ εἰς τοὺς ἐθνικούς».³⁷ Ὅταν λέγῃ «περιτομὴν» ἐνοεῖ τὸ ἴδιον τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος.

34. Β' Κορινθ. 5, 19.

35. Β' Κορινθ. 5, 20.

36. Γαλ. 2, 8.

Και από που γίνεται φανερόν: Ἀπό τὴν συνέχειαν. Διότι, ἀφοῦ εἶπε «ὁ αὐτὸς Κύριος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε ἄξιον τὸν Πέτρον νὰ εἶναι ἀπόστολος εἰς τοὺς περιτομημένους Ἰουδαίους», συνεχίζει, «ἀξίωσε καὶ ἐμὲ νὰ σταλῶ εἰς τοὺς ἔθνικους». Αὐτὸ δεικνύει σαφῶς ὅτι ἀναφέρει τὴν «περιτομήν», εἰς ἀντιδιαστολὴν πρὸς τοὺς ἔθνικους. Πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἔθνῶν ὁμοῦ δὲν εἶναι «περιτομήν». Ἐ Ἰσὼν νὰ τοὺς ὁποίους ὀπηνήθη μετὰ τὴν «περιτομήν». Ἐ Ἰσὼν νὰ εἴλεγε: «ὁ αὐτὸς Κύριος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε ἄξιον τὸν Πέτρον νὰ εἶναι ἀπόστολος εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀξίωσε καὶ ἐμὲ νὰ σταλῶ εἰς τοὺς ἔθνικους». Ὅπως δηλαδὴ ἓνας σοφὸς καὶ ἄλλοις, πού γνωρίζει μετὰ ἀκρίβειαν τὸν κατάλληλον διὰ κάθε θέσιν, ἀναβέτη εἰς ἄλλον τοὺς ἰππεῖς καὶ εἰς ἄλλους τὴν ἀρχηγίαν τῶν πεζῶν, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ ἐχώρισεν τὸν στρατὸν τοῦ εἰς τὰ δύο αὐτὰ μέρη, τοὺς μὲν Ἰουδαίους τοὺς ἀνέβησεν εἰς τὸν Πέτρον, τοὺς δὲ εἰδωλοῦδαίους τοὺς ἀνέβησεν εἰς τὸν Παῦλον. 37^ο Α. Ἄν οἱ στρατοὶ εἶναι διαφορετικοί, ὁ βασιλεὺς ὁμοῦ εἶναι ἓνας. Ὅπως δηλαδὴ εἰς τοὺς στρατοὺς ἡ διαφορά εὐρίσκειται εἰς τὸν διαφορετικὸν ὀπλισμὸν καὶ ὄχι εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἔτσι καὶ ἐδῶ ἡ διαφορά ἔγκειται εἰς μικρὸν τι σῆμα τῆς σαρκὸς (τὴν περιτομήν) καὶ ὄχι εἰς τὴν διαφοράν τῆς οὐσίας, δηλαδὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Καθὼς ἔλεγα λοιπὸν, καὶ οἱ δύο ἦσαν ἐπιτροπὴ εἰς τὰ δύο αὐτὰ στρατόπεδα. Καὶ ἂν δὲν νομίζετε, ὅτι παρατείνω πολὺ τὴν ὁμιλίαν μου, ἂν δὲν ἐκουράσθητε δηλαδὴ, θὰ σᾶς εἰπῶ καὶ διὰ ποῖον λόγον εἰς τὸν ἓνα ἐνεπιστεύθη τὸν Ἰουδαίους καὶ εἰς τὸν ἄλλον τοὺς ἔθνικους. Καὶ πρῶτος γματι, εἶναι ἄξιον ἐρεύνης, διατὶ τέλος πάντων ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἐδιδάχθη μετὰ τὴν ἀκρίβειαν τὸν πατρῶον νόμον, ὁ ὁποῖος ἐμαθήτευσεν εἰς τὸν Γαμαλιήλ, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν δικαιοσύνην πού ἀπορρέει ἀπὸ τὸν νόμον ὑπῆρξεν ἀτὴν ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ εἰς τοὺς εἰδωλοῦδας; Β Καὶ ὁ ἄλιεός, ὁ ἀγράμματος, ὁ Πέτρος πού δὲν ἐγνώριζε καθόλου τὸσον ἀγράμματος, ἐπεφορτίσθη μετὰ τὴν ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους; Διότι συντελεῖ εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητουμένου αὐτοῦ; Διότι λέγεται, ἂν δυνήθωμεν νὰ τὸ ἀποδώσωμεν καλῶς. Διότι δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τοῦτα, ὅτι δηλαδὴ ἐπειδὴ εἶδε τὸν Παῦλον διστακτικὸν καὶ ἀποφεύγοντα ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, δὲν ἠθέλησε νὰ τὸν πείσῃ καὶ νὰ τὸν ἐξαγαγκάσῃ. Ἀπεναντίας, ἐπέδειξεν ἀπολύτως ἀντίθετον διάθεσιν. Ὅχι μόνον δὲν ἀπέφυγε τὴν

ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ πρῶτος ἄρμισε καὶ, ἐνῶ ὁ Χριστὸς τὸν διέτασσε νὰ ἀπέλθῃ εἰς τοὺς ἔθνικους, αὐτὸς ἀξίωνει νὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ τὴν ἀποστολὴν εἰς τοὺς Ἰουδαίους. C Καὶ ἐνῶ εἰς πολλὰ μέρη ὑπέφερε μύρια δεῖνά ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἐνῶ ἦτο ἐντεταλμένος διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἔθνικῶν, δὲν παύει νὰ παρακαλῇ ὕπερ τῶν Ἰουδαίων καὶ νὰ λέγῃ, ἄλλοτε μὲν «θὰ ἠύχουμην δὲ ἐγὼ, τὸν ὁποῖον τίποτε δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ χωρήσῃ ἀπὸ τὸν Χριστὸν, νὰ χωρισθῶ ἀπὸ αὐτὸν διὰ παντός, ἐάν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ αὐτὸ χάριν τῶν ἀδελφῶν μου Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι εἶναι συγγενεῖς μου ἐκ σαρκικῆς καταγωγῆς». 27 Καὶ ἄλλοτε: «Παρ' ὅλον ὁμοῦ, ἀδελφοί, πού οἱ Ἰσραηλίται ἀπίστησαν καὶ ἀπεξενώθησαν ἀπὸ τὴν σωτηρίαν τοῦ Μεσοῦ, ἡ μὲν σφοδρὰ ἐπιθυμία καὶ εὐαρέσκεια τῆς καρδίας μου καὶ ἡ δέησις πού ἀπευθύνω πρὸς τὸν Θεόν, εἶναι ὑπὲρ τῶν Ἰσραηλιτῶν διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν σωτηρίαν». 28

Διὰ ποῖον λόγον, λοιπὸν, ἐνῶ αὐτὸς ἠθέλε καὶ ἐπέθυμει νὰ διδάξῃ ἐκείνους, δὲν τὸν ἄρμισε νὰ κηρύξῃ εἰς αὐτούς, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκείνων τὸν ἔστειλε διδάσκαλον εἰς τοὺς ἔθνικους; Ἄς ἀκούσωμεν λοιπὸν τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ καὶ τὸν Παῦλον νὰ διηγῆται ὅλον τὸ θέμα: «Ὅταν δὲ κατόπιν ἐπέστρεψα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ εἰς ἄνθρωπον πού προσηυχόμεν εἰς τὸ ἱερὸν, μοῦ συνέβη νὰ περιέλθω εἰς ἔκστασιν, εἰς κατάστασιν δηλαδὴ πού οἱ αἰσθήσεις τοῦ σώματός μου ἔπαυσαν νὰ ἐνεργοῦν καὶ ἀπεξενώθη ἀπὸ τὸν ὕλικόν κόσμον, ὁ νοῦς μου ὁμοῦ καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐδύλεπον καὶ ἀντελαμβάνοντο καὶ ἦσαν ἐκτάκτως διασπασμένοι. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν τὸν εἶδον νὰ μοῦ λέγῃ: Δ Στεῦσε καὶ φύγε γρήγορα ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, διότι δὲν θὰ παραδεχθοῦν τὴν μαρτυρίαν, πού θὰ δίδῃς δι' ἐμέ». 29 Καὶ εἶπε τὴν αἰτίαν τῆς ἀποδημίας. Θὰ σὲ μισήσουν, λέγει, καὶ θὰ σὲ ἀποστραφῶν. Διὰ τοῦτο θὲν θὰ ἀνεχθῶν νὰ τοὺς διδάσκῃς. Καὶ ὁμοῦ τὸ γεγονός αὐτὸ ἦταν ἱκανὸν νὰ τὸν κατοστήσῃ ἀξίωτιστον διδάσκαλον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἱκανὸν νὰ πείσῃ ἐκείνους ὅτι ἡ μεταστροφή του δὲν ἦταν πρᾶξις ἀνθρωπίνῃ. Διότι δὲν θὰ κατώρθωνε ποτὲ ἄνθρωπος, ἓνα λαὸν πού εὐρίσκειτο εἰς τὸ ἀποκορύφωμα τῆς μανίας του, πού ἔδραζε ἀπὸ θυμόν, πού ἔπνευε φόνον, πού δὲν ἐπίστευεν εἰς τὸν Χριστὸν, πού ἔθαυμα-

87. Ρομ. 9, 3.

88. Ρομ. 10, 1.

89. Πράξ. 22, 17-18.

τούργει, οὔτε εἰς τοὺς ἀποστόλους ἐκείνου, οἱ ὅποιοι ἀνέστησαν νεκροῦς, εἰς τὴν ἔξωψιν λοιπὸν τῆς ματίας του δὲν θά κατάρθωνε νὰ τὸν μεταπεισῇ, ἀκόμη καὶ ἂν τὸν φανατισμὸν ποῦ ἐπέδειξεν ἐναντίον τοῦ κηρύγματος, Ἐ δὲ ἄλλον αὐτὸν καὶ πολὺ περισσיותרον ἂν ἐπίδειξῃ διὰ νὰ πείσῃ πάλιν ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Αὐτό, λοιπὸν, ἦταν ἄδύνατον, δι' αὐτὸ ἡ μεταστροφή καὶ μεταβολὴ τοῦ Παύλου ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος ἦτο ἔργον θείας δυνάμεως.

Πράγμα, τὸ ὅποιον καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἐπεθύμει νὰ ἀναλάβῃ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἰουδαίων, ἐπρόβαλλε πρὸς τὸν Ἰησοῦν λέγων: «Κύριε, γνωρίζουν καλὰ αὐτοὶ οἱ Ἰδιοὶ, ὅτι ἐγὼ ἐπὶ πολὺν καιρὸν, ἐφυλάκιζα καὶ ἔδερνα ἀπὸ τὴν μίαν συναγωγὴν εἰς τὴν ἄλλην, ἐκείνους ποῦ ἐπίστευαν εἰς σέ. Καὶ ὅταν ἐχύντο τὸ αἷμα τοῦ Στεφάνου, τοῦ μαρτυροῦς σου, καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἤμουν τότε παρὼν καὶ εὐχαριστοῦν διὰ τὸν φόνον του καὶ ἐπεδοκίμαζα αὐτόν».⁴⁰ 371
A Καὶ ἡ μεγάλη ἐκείνη μανία ἀποτελεῖ ἐγγύησιν διὰ τὴν ἀπότομον μεταβολὴν, ὅτι οὕτῃ δὲν εἶναι μία ἀνθρωπίνη ἐκδήλωσις, ἀλλὰ θεία, ἡ ὅποια ἐξεπορεύθη ἀπὸ τοὺς οὐρανοῦς. Τί εἶπε λοιπὸν ὁ Χριστός; «Πήγαινε, διότι ἐγὼ θά σέ στείλω εἰς ἔθνη μακράν».⁴¹ Ὅλ' αὐτὰ λοιπὸν δὲν εἶναι ἱκανά, λέγει, νὰ πείσουν καὶ τοὺς πλέον ἀναισθητοὺς, ὅτι τοῦτο τὸ κήρυγμα δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, ἀλλὰ ὅτι ἅλα ὅσα ἔγιναν, ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ὅτι ὅντως ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς ποῦ ἐπέφερεν αὐτὴν τὴν μεταβολὴν. Εἶναι θεβαίως ἱκανά, ὦ μακάριε Παῦλε, ἂν ἐξετάσῃς τὴν ἴδιαν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ οἱ Ἰουδαῖοι εἶναι οἱ ἀφρονέστεροι ὄλων, διότι δὲν ἐξετάζουν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, **B** δὲν σκέπτονται τὸ εἶδος καὶ τὸ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ ἀποβλέπουν εἰς ἕνα μόνον, νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν ἰδικὴν των φιλονικίαν.

Καὶ σὺ μὲν βλέπεις τὴν λογικὴν τῶν πραγμάτων εἰς μίαν διαδοχικὴν σειρὰν, ἐνῶ ὁ Θεὸς γνωρίζει τὰ μυστικά τῆς ψυχῆς των. Διὰ τοῦτο λέγει: «Πήγαινε, διότι ἐγὼ θά σέ στείλω εἰς ἔθνη μακράν», ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἀπόστασιν νὰ κατευθύνῃ τὸ μῖσος. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, ὅταν ἔγραφε πρὸς ὄλους τοὺς ἄλλους, προσέθετεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς τὸ ὄνομα του, ἐνῶ ὅταν ἔγραφε πρὸς τοὺς Ἑβραίους, δὲν ἔκαμε κάτι τέτοιο, ἀλλὰ ἀπλῶς χωρὶς νὰ εἰπῇ ποῖος εἶναι ἢ πρὸς ποῖους ἀπευθύνεται, ὅπως συνήθιζε

40. Πράξ. 22, 19—20.
 41. Πράξ. 22, 21.

νὰ κάμνῃ, ἤρχισεν ὡς ἑξῆς: **C** «Πολλὰς φορὰς καὶ μετὰ πολλοῦ τρόπου κατὰ τὸν πρὸ Χριστοῦ παλαιότερον χρόνον ὠμίλησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς προγόνους μας».⁴² Καὶ τοῦτο ἐπίσης εἶναι ἔκφρασις τῆς σοφίας τοῦ Παύλου. Δηλαδή διὰ νὰ μὴ ἐκδηλωθῇ τὸ μῖσος των καὶ εἰς τὰς ἐπιστολάς, κρύπτει τὸν ἑαυτὸν του μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ὀνόματος, σὺν μετὰ προσωπεῖον τρόπον τινά, καὶ ἔτσι χωρὶς νὰ φαίνεται, τοὺς παρέχει τὸ φάρμακον τῆς παραινέσεως. Διότι, ὅταν κάποιος μᾶς εἶναι δυσάρετος, καὶ ὅταν λέγῃ κάτι ὀρθόν, δὲν δεχόμεθα τὰ λεγόμενά του, ὡς τε προθύμως, οὔτε μετὰ εὐχαρίστησιν. Καὶ ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴ συμβῇ καὶ τότε αὐτὸ, ἀφήρασε τὸ ὄνομα του ἀπὸ τὴν ἐπιστολήν, ὥστε τοῦτο νὰ μὴ ἐμποδίσῃ τὴν ἀκρόασιν τῆς ἐπιστολῆς. Διότι ὄχι μόνον οἱ ἄπιστοι Ἰουδαῖοι, **D** ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποῦ ἐπίστευσαν τὸν ἔμισον καὶ τὸν ἀπεστρέφοντο. Ὅταν λοιπὸν ἀνῆλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἄκουσε τί τοῦ λέγει ὁ Ἰακώβος καὶ ὄλοι οἱ ἄλλοι: «Βλέπεις, ἀδελφέ, πόσον μέγας εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἰουδαίων, ποῦ ἔχουν πιστεύσει εἰς τὸν Κύριον. Καὶ ὄλοι αὐτοὶ μετὰ ζήλου ὑπερασπίζονται τὸ κύρος τοῦ νόμου. Ἐπληροφορήθησαν δὲ καὶ ἐσχρημάτισαν τὴν πεποιθῆσιν διὰ σέ, ὅτι διδάσκεις ὄλους τοὺς Ἰουδαίους ποῦ εἶναι διασπαρμένοι καὶ ἐγκατεστημένοι μετὰ τῶν ἐθνικῶν, νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον».⁴³ Διὰ τοῦτο τὸν ἔμισον πάρα πολὺ καὶ τὸν ἀπεστρέφοντο.

Αὕτῃ λοιπὸν ἦτο ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὅποιαν ὁ Παῦλος δὲν ἐπιμίσθη τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τῶν ἐθνικῶν. Ἀναλαβὼν λοιπὸν τὴν διδασκαλίαν ἐκείνου δὲν τοὺς καθωδήγει πρὸς τὴν πίστιν καθ' ὅμοιον τρόπον μετὰ τὸν Πέτρον, οὔτε διὰ τῆς ἰδίας ὁδοῦ, **E** ἀλλὰ δι' ἄλλης. Ὅταν ἀκούῃς ἄλλην ὁδὸν, μὴ νομίσης ὅτι πρόκειται περὶ διαφοράς εἰς τὴν οὐσίαν τῆς διδασκαλίας. Διότι καὶ οἱ δύο ἐκήρυττον τὰ ἴδια καὶ εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Παραδειγματὸς χάριν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, ὅτι ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη καὶ ἀνστήθη καὶ εὐρίσκειται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὅτι πρόκειται νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκροῦς καὶ τὰ παρόμοια. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἴδια ἐκήρυττε καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος. Εἰς τί συνίστατο τότε ἡ διαφορά; Εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν τροφῶν, εἰς τὴν περιτομὴν καὶ τὰ ἄλλα Ἰουδαϊκὰ ἔθιμα. Ὁ Πέτρος δηλα-

42. Ἐβρ. 1, 1.
 43. Πράξ. 21, 20—21.

δή, δὲν ἐτόλμα νὰ εἰπῇ ἀπεριφράστως εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ ὅτι πρέπει νὰ τὰ ἐγκαταλείψουν διὰ μιᾶς.⁷³² Α Διότι ἐφοβείτο μήπως, ἐπιθυμῶν νὰ ἐκριζώσῃ προῶρως τὴν συνήθειαν αὐτὴν, συμπαρασύρῃ μαζί καὶ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστὸν, διότι ἡ ψυχὴ τῶν Ἰουδαίων δὲν ἠείχετο ἀκόμη νὰ ἀκούῃ παρομοίους λόγους ἐξ αἰτίας τῆς μακροχρονίου διαπαιδαγωγήσεως εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Πέτρος ἠείχετο νὰ ἰουδαίωσεν. Καὶ ὅπως ἕνας ἀριστὸς γεωργός, ποῦ ἔχει φυτεύσει ἕνα τρυφερὸν δένδρον πλησίον ἑνὸς γερασμένου, δὲν τολμᾷ, οὔτε ἀνέχεται νὰ ἐκριζώσῃ τὸ γερασμένον δένδρον, διότι φοβείται μήπως, καθὼς ἀνασπῶνται αἱ ρίζαι ἐκείνου, συμπαρασυρῆθῃ καὶ τὸ νεώφυτον, ἀλλὰ περιμένει πρῶτα νὰ δυναμώσῃ καλὰ καὶ νὰ ριζώσῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς, Β καὶ τότε ἀνασπᾷ ἀπόδι τὸ παλαιὸν δένδρον, χωρὶς πλέον νὰ φοβῆται τίποτε διὰ τὸ νεοφυτευμένον. Ἔτσι λοιπὸν ἔκανε καὶ ὁ μακάριος Πέτρος. Ἐπερίμενε νὰ στερεωθῇ καλὰ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν ἡ πίστις, ποῦ ἦτο νεοφυτευμένη, ὥστε, ἀφοῦ ριζώσῃ αὐτὴ, νὰ ἐκριζώσῃ εἰς τὸ ἔξω μὲ ἄνεσιν κάθε Ἰουδαϊκὴν πρόληψιν.

Ἄλλὰ ὁ Παῦλος δὲν ἠκολούθει αὐτὴν τὴν τακτικὴν. Καὶ τοῦτο, διότι ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνάγκην, διότι ἀπηθύνετο πρὸς εἰδωλολάτρας, οἱ ὅποιοι ποτὲ δὲν εἶχον ἄσχισιν μὲ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, οὔτε εἶχαν ἀκούσει διὰ Ἰουδαϊκὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν τροφῶν. Τὸ ὅτι ἠκυλούθουν ἕκαστος ἴδιαν τακτικὴν, ὄχι διότι εὐρίσκοντο εἰς ἀντίθεσιν ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς διδασκαλίας, Γ ἀλλὰ ἀπὸ συγκατάθεσιν πρὸς τὴν ἀνωριμότητα τῶν μαθητῶν, καταφαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἴδια πράγματα ἐπέτρεπε καὶ ὁ Παῦλος ὁμοίως μὲ τὸν Πέτρον, καὶ δὲν τὰ ἐπέτρεπε μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος συνήργει, καὶ ὁ Πέτρος πάλι καθιέρωνε τὴν ἴδιαν ἐλευθερίαν, τὴν ὅποιαν ἠκολούθει καὶ ὁ Παῦλος εἰς ἄλλους τοὺς ἔθνικοὺς. Καὶ ποῦ εἶναι δυνατόν νὰ τὰ ἴδωμεν αὐτὰ καὶ τὰ δύο νὰ ἐφαρμόζωνται; Εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐξυρίσθη καὶ ἐθυσίασε καὶ ἐτέλεσεν ἐξαγνισμὸν. Διότι αὐτὸ ἐπέβαλλαν αἱ περιστάσεις καὶ τὸ γεγονός ὅτι παρευρίσκοντο πολλοὶ Ἰουδαῖοι. Διότι λέγει: «Βλέπετε, ἀδελφεῖ, πόσον μεγάλος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἰουδαίων, ποῦ ἔχουν συγκεντρωθῆ, καὶ ὅλοι αὐτοὶ μετὰ ζήλου ὑπερασπίζονται τὸ κύρος τοῦ νόμου. Ἐπληροφόρησαν δὲ καὶ ἐσημάτισαν τὴν πεποίθησιν διὰ σέ, ὅτι διδάρκεις ὄλους τοὺς Ἰουδαίους, ποῦ εἶναι διεσπαρ-

μένοι καὶ ἐγκατεστημένοι μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν, νὰ ἀποστατήρουν ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον».⁴⁴

Δ Ἐκείνος λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς συγκατάθεσεως ἰουδαίωζε. Ἄλλὰ ἡ στάσις αὐτὴ δὲν ἐπηγάγε ἀπὸ τὴν ψυχὴν του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ἐξοικονομήσεως τῶν πραγμάτων. Ὁ Πέτρος πάλιν, ὁ διδάσκαλος τῶν Ἰουδαίων, καὶ παντοῦ ἐπέτρεπε τὴν περιτομὴν καὶ τὰς Ἰουδαϊκὰς παρατηρήσεις, ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας τῶν μαθητῶν του. Καὶ ὅταν εἶδε, ὅτι ἐφθάσε καιρὸς ποῦ τὸν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν, καὶ δὲν ἦταν ἀσφαλὲς νὰ συνεχίξῃ πλέον τὴν συγκατάθεσιν, ἀλλὰ ἦτο καιρὸς νὰ προδληθῶν καθαρὰ τὰ δόγματα καὶ ὁ νόμος, ἔκουσε τί λέγει. «Ὅταν ἀνέβησαν ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας, διὰ νὰ μάθουν τὴν ἀκριθεῖ ἀλήθειαν δι' αὐτὰ, ὅταν ἐγίνε μεγάλη συζήτησις, ἐσηκώθη ὁ Πέτρος καὶ εἶπε: Ε «Ἄνδρες ἀδελφοί, σεῖς γνωρίζετε, ὅτι πρὸ πολλοῦ χρόνου ὁ Θεὸς ἐξέλεξε μεταξὺ ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων ἐμέ, διὰ νὰ ἀκούσωμαι διὰ τοῦ κηρύγματος μου οἱ ἔθνηκοι τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου καὶ νὰ πιστεύσωμαι».⁴⁵ Ἐπειτα εἶπε καὶ μερικὰ ἄλλα καὶ προσέθεσε: «Διὰ τί προκαλεῖτε καὶ θέτετε εἰς δοκιμασίαν τὸν Θεόν, ὡς ἂν νὰ μὴν εἶχεν ἐκφράσει σαφῶς τὸ θέλημά του καὶ διὰ τί ζητεῖτε νὰ ἀποσπᾶσθε ἀπ' αὐτοῦ ἄλλην νεωτέραν καὶ καταπληκτικωτέραν ἐκδήλωσιν τοῦ θελήματός του; Ζητεῖτε ν' ἀλλάξῃ γνώμην ὁ Θεός, διὰ νὰ ἐπιβάλλετε εἰς τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν τὸν ζυγὸν τῆς πηρήσεως τοῦ νόμου καὶ ὅλων τῶν τελετῶν καὶ τυτικῶν διατάξεων του, τὸν ὅποιον ζυγὸν οὔτε οἱ προπάτορές μας, οὔτε ἡμεῖς ἠμπορέσαμε νὰ τὸν βαστάσωμεν: Ἄλλὰ πιστεύομεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι θὰ σωθῶμεν μὲ τὴν πίστιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὅποιον θὰ σωθῶν καὶ ἐκεῖνοι, ἦτοι οἱ ἔθνηκοι».⁴⁶ Βλέπετε, ὅτι ὅταν ἦταν καιρὸς συγκατάθεσεως, ἰουδαίωζε καὶ ὁ Παῦλος. Ὅταν ὁμως δὲν ἦταν καιρὸς συγκατάθεσεως,⁴⁷ Α ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ τηρηθῶν τὰ δόγματα καὶ οἱ ἱεροὶ νόμοι, καὶ ὁ Πέτρος ἀπηλλάγη ἀπὸ ἐκείνην τὴν συγκατάθεσιν καὶ παρέδιδε καθαρὰ καὶ ἀκέραια τὰ δόγματα. Καὶ ἐνῶ ἐλέγοντο αὐτὰ, ὁ Παῦλος ἦταν παρών καὶ ἤκουε καὶ ὁ ἴδιος παρέλαβε τὴν ἐπιτολὴν καὶ τὴν μετέφερε παντοῦ καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἰπωμεν,

44. Πράξ. 21, 20-21.

45. Πράξ. 15, 7.

46. Πράξ. 15, 10-11.

δτι ἠγνώει τὴν γνώμην τοῦ ἀποστόλου. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν τῶρα τὸν κατηγορεῖ λέγων, «φοβούμενος μήπως σκανδαλίση τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς;»⁴⁷

Διὰ νὰ γνωρίσετε τὴν ἱστορίαν τῶν λεγομένων, θὰ σὰς διηγηθῶ συντόμως ἀπὸ παλαιὰ τὸ πρᾶγμα. Ἀλλὰ, παρακαλῶ, προσέχετε. Διότι ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὸ τὸ δάθος τῆς λύσεως τοῦ ζητημάτων μας. Β Ἐπίσκοπος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων ἦτο τότε, εἰς τὴν ἀρχὴν, ὁ Ἰακώβος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος προΐστατο καὶ ὄλων τῶν ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανῶν. Συνέβαινε δὲ νὰ ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, διότι ἐβρίσκοντο μακρὰν τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ νὰ βλέπουν πολλοὺς πιστοὺς, προερχομένους ἐξ ἔθνικῶν, οἱ ὁποῖοι ἔζων ἀπόθως καὶ χωρὶς τὰς Ἰουδαϊκὰς παρατηρήσεις. Ἔτσι ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἠσυχῶς παρεσύροντο καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν συνήθειαν καὶ ἐτήρουν καθαρὰν καὶ ἀνόθευτον τὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεως. Ὄταν κατέβη λοιπὸν ὁ Πέτρος καὶ εἶδε ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμμίαν ἀνάγκη συγκαταβάσεως, ἔζη τοῦ λοιποῦ κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἔθνικῶν. C Ὄταν λέγῃ ὁ Παῦλος, ὅτι ἔζη κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἔθνικῶν, ἐννοεῖ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἔζη χωρὶς νὰ τηρῇ τὰς Ἰουδαϊκὰς συνηθείας, δὲν ἐτήρει κανένα ἀπὸ τὰ ἔθιμα ἐκεῖνα, π.χ. τὴν περιτομὴν ἢ τὸ Σάββατον ἢ ἄλλο τι παρόμοιον.

Ἐνῶ λοιπὸν ὁ Πέτρος ἔζη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, κατήλθον μερικοὶ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἰακώβου, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, οἱ ὁποῖοι ἐπειδὴ διέμεναν συνεχῶς εἰς τὴν μητρόπολιν καὶ δὲν ἐβλεπαν κανένα νὰ ζῆ ἔξω ἀπὸ τὰς Ἰουδαϊκὰς συνηθείας, διετήρουν ἀκόμη κάποιον σεβασμὸν πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν νόμον καὶ πολλὰς ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις ἐκείνας τὰς ἐσέβοντο καὶ μετὰ τὴν πίστιν τῶν εἰς τὸν Χριστόν. Αὐτοὺς, δταν τοὺς εἶδε ὁ Πέτρος, αὐτοὺς δηλαδὴ πού εἶχαν κατεβῆ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἰακώβου καὶ ἦσαν ἀκόμη ἀνώριμοι καὶ ἀσθενεῖς εἰς τὴν πίστιν τῶν, φοβηθεὶς μήπως σκανδαλισθοῦν καὶ ἀποσκητισθοῦν, D ἤλλαξε πάλι τακτικὴν καὶ ἐγκαταλείψας τὸν τρόπον ζωῆς τῶν ἔθνικῶν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προηγουμένην συγκατάθεσιν καὶ ἐφύλαττε τὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν τροφὴν πού συνηθίζαν οἱ Ἰουδαῖοι. Ὄταν εἶδαν τῶρα οἱ Ἰουδαῖοι πού ἔμεναν μονίμως εἰς τὴν

17. Παλ. 2, 12.

Ἀντιόχειαν, ὅτι ἐκαμνε τέτοιο πρᾶγμα, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζαν τὰ θαυτέρα κίνητρα πού τὸν ὠθοῦσαν νὰ πράττῃ αὐτά, παρεσύρθησαν καὶ αὐτοὶ καὶ ἠναγκάζοντο νὰ Ἰουδαίσουν ἐξ αἰτίας τοῦ διδασκάλου. Καὶ τοῦτο εἶναι πού κατηγορεῖ ὁ Παῦλος. Καὶ διὰ νὰ γίνω σαφέστερος εἰς αὐτὸ πού λέγω, θὰ σὰς ἀναγνώσω τὰ ἴδια τὰ ἀποστολικά κείμενα: «Ὄταν ἦλθεν ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀντέστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν, διότι ἦτο ἀξιοκατάκριτος. Ε Καὶ ἦτο ἀξιοκατάκριτος, διότι προτοῦ νὰ ἔλθουν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς τῶν Ἱεροσολύμων, δτου ὁ Ἰακώβος ἦτο ἐπίσκοπος, συνέτρωγε μετὰ τοὺς ἐξ ἔθνῶν Χριστιανούς. Ὄταν ἦλθαν ὁμως μερικοὶ νομομαθεῖς ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀπέφευγε καὶ ἀπεχωρίζετο, φοβούμενος μήπως σκανδαλίση τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς.» Ποῖους; Αὐτοὺς πού κατέβησαν ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἰακώβου. «Καὶ παρεσύρθησαν μαζί με αὐτόν καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι.» Ποῖοι Ἰουδαῖοι; Αὐτοὶ πού διέμεναν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, πρὶν νὰ ἔλθουν οἱ ἄλλοι ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἐτήρουν καμμίαν Ἰουδαϊκὴν παρατήρησιν. «Ὄστε συμπαρεσύρθη εἰς τὴν ὑποκρισίαν τῶν ἐκείνην καὶ αὐτὸς ὁ Βαρνάβας.»⁴⁸ 374 Α Καὶ αὐτὸ εἶναι πού ἀποτελεῖ τὴν κατηγορίαν.

Ἐάν τῶρα θέλετε, ἀφοῦ ἐκθέσω τὰς ἐξηγήσεις πού ἔχουν ἐπινοηθῆ ἀπὸ ἄλλους, τότε θὰ προσπαθῶ νὰ σὰς ἀναπτύξω καὶ τὴν ἰδικὴν μου ἐρμηνείαν, ὥστε νὰ δυνηθῆτε νὰ κρίνετε σεις, ἀφοῦ τὰ ἀκούσετε ὅλα. Πῶς ἔλυσαν λοιπὸν μερικοὶ τὸ ζήτημα αὐτό; Δὲν ἦταν, λέγουσιν, αὐτὸς ὁ Πέτρος ὁ ἴδιος μετὰ τὸν γνωστὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Κύριος ἐνεπιστεύθη τὰ πρόβατα, ἀλλὰ κάποιος ἄλλος ἀσημαντός καὶ εὐτελής, ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλούς. Ἀπὸ παῦ γίνεται φανερόν τοῦτο: Ὄταν εἶπε ὁ Παῦλος, ὅτι «συμπαρεσύρθησαν μετὰ αὐτόν οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι», συνέχισε, «ὥστε συμπαρεσύρθη εἰς τὴν ὑποκρισίαν τῶν ἐκείνην καὶ αὐτὸς ὁ Βαρνάβας.» Β Αὐτὴ ἡ φράσις «ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Βαρνάβας», δηλώνει ὅτι τοῦτο ἦταν πολὺ θαυμαστότερον καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι παρεσύρθη ὁ Πέτρος. Ὁ τρόπος, μετὰ τὸν ὅποιον ὠμίλησε, τοποθετεῖ τὸν Βαρνάβαν ὑψηλότερον, ὥσαν νὰ λέγη διγί μόνον ὁ Πέτρος, ἀλλὰ καὶ ὁ Βαρνάβας. Ἀλλὰ ὁ Βαρνάβας δὲν ἦταν σημαντικώτερος ἀπὸ τὸν Πέτρον ἐκεῖνον. Ἀλλὰ

48. Γαλ. 2, 11.

49. Γαλ. 2, 13.

τὸ πρῶγμα δὲν εἶχε ἔτσι, ὄχι. Διότι δὲν θαυμάζει μᾶλλον, ἐπειδὴ ὁ Βαρνάβας ἦτο σημαντικώτερος, ἀλλὰ διὰ ποίαν αἰτίαν; Διότι ἐκεῖνος εἶχε ἀποσταλῆ νὰ διδάξῃ τοὺς Ἰουδαίους, ἐνῶ ὁ Βαρνάβας μαζί με τὸν Παῦλον ἐκήρυττε εἰς τὰ ἔθνη καὶ παντοῦ ἀναφέρεται μαζί με τὸν Παῦλον. Ὅπως λοιπὸν ἄλλου λέγει: «Μὴ μήπως μόνος ἐγὼ καὶ ὁ Βαρνάβας δὲν ἔχομεν δικαίωμα νὰ μὴ ἐργαζώμεθα ἐπάγγελμα βιοποριστικὸν διὰ νὰ κερδίζωμεν ἀπὸ αὐτὸ τὰ ἔξοδά μας;»⁵⁹ Καὶ πάλιν ἄλλου: «Ἀνέβην εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα μαζί με τὸν Βαρνάβαν.»⁶⁰ Καὶ παντοῦ τὸν δλέπις νὰ δδάσκη μαζί με τὸν Παῦλον. Δὲν θαυμάζει λοιπὸν διότι εἶναι σημαντικώτερος ἀπὸ τὸν Πέτρον καὶ ἐν τούτοις συμπαρασύρθη καὶ αὐτός, ἀλλὰ θαυμάζει διὰ συμπαρασύρθη καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος, κηρύττων πάντοτε μαζί με τὸν Παῦλον, δὲν εἶχε κανένα κοινὸν με τοὺς Ἰουδαίους, διότι ἐδίδασκε τοὺς ἔθνικούς. Ὅτι τώρα αὐτός, εἶναι ὁ Πέτρος, γίνεται φανερόν καὶ ἀπὸ τὰ προηγούμενα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἐπόμενα. Διότι τὸ γεγονός, ὅτι εἶπε «ἐπὶ παρουσίᾳ του ἀντέστην καὶ διεφώνησα» καὶ τὸ θεωρεῖ πολὺ σπουδαῖον, δὲν φανερώνει ἄλλο παρὰ ὅτι δὲν ἐσεδάσθη τὸ κύρος τοῦ προσώπου. Ὁ ἔαν ὠμίλει δι' ἄλλον, δὲν θὰ τὸ ἐθεώρει τὸσον σημαντικὸν τὸ ὅτι «ἐπὶ παρουσίᾳ του ἀντέστην καὶ διεφώνησα». Πάλι ἐάν ἐπρόκειτο περὶ ἄλλου Πέτρου, δὲν θὰ εἶχε τὸσην δύναμιν ἢ ἀλλαγὴ τῆς στάσεώς του, ὥστε νὰ παρασύρῃ τοὺς λοιποὺς Ἰουδαίους. Διότι οὔτε παρήνευε κάτι οὔτε συνεβούλευσε, ἀλλὰ μόνον «ἀπέφυγε καὶ ἀπεχωρίζετο». Καὶ ἠδυνήθη αὐτὴ ἡ ἀποφυγὴ καὶ ὁ ἀποχωρισμὸς νὰ παρασύρῃ ἄλλους τοὺς μαθητὰς ἐξ αἰτίας τοῦ κύρους τοῦ προσώπου.

Ὅτι αὐτὸς ἦταν ὁ Πέτρος, φαίνεται ἀπὸ αὐτὰ. Τώρα, ἂν θέλετε, θὰ εἰπώμεν καὶ τὴν ἄλλην ἀπάντησιν, πού βίδουν μερικοί. Ποία εἶναι αὕτη; Ἐ Καλῶς, λέγουν, ὁ Παῦλος ἐπέτιμισε τὸν Πέτρον, διότι ἐπροχώρησε πολὺ πέραν ἀπὸ τὸ ἐπιβαλλόμενον μέτρον εἰς τὴν συγκατάθεσίν του. Διότι, καθ' ὃν τρόπον αὐτός, ὅταν ἦταν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔκαμε συγκατάθεσιν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἔπρεπε καὶ ἐκεῖνος, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, νὰ μὴ καθορίσῃ τὴν στάσιν του μεθ' ἑαυτοὺς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ τοὺς ἔθνικούς. Ὅπως δηλαδὴ τότε πού

59. Α' Κορινθ. 9, 6.
60. Γαλ. 2, 1.

ἄλλοι ἦσαν Ἰουδαῖοι, ἠναγκάσθη καὶ ὁ Παῦλος νὰ Ἰουδαίωσῃ, ἔτσι καὶ ἐδῶ πού περισσότεροι ἦσαν οἱ ἔθνικοι καὶ ἡ πόλις δὲν εἶχε καμίαν ἀνάγκην ἀπὸ συγκατάθεσιν, δὲν ἔπρεπε χάριν τῶν ὀλίγων Ἰουδαίων νὰ σκανδαλίσῃ τόσους Χριστιανούς προερχομένους ἐξ ἔθνικῶν.⁶¹ Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἀπάντησιν καὶ λύσιν τοῦ ζητήματος, ἀλλὰ μεγαλυτέραν περιπλοκὴν του. Ὅπως εἶπα καὶ εἰς τὴν ἀρχήν, τὸ ζήτημά μας δὲν εἶναι ν' ἀποδείξωμεν, ὅτι καλῶς τὸν κατηγόρησε ὁ Παῦλος. Διότι ἔτσι τὸ ζήτημα θὰ παραμείνῃ ἄλυτον. Καὶ θὰ φανῆ, ὅτι εἶναι ὑπεύθυνος ὁ Πέτρος διὰ τὴν εἰς θάρος του κατὰκρίσιν. Ἐνῶ τὸ ζητούμενον εἶναι ν' ἀπαλλάξωμεν τὴν κατηγορίαν καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον. Πῶς ὁμῶς θὰ γίνῃ τούτο; Ἄν κατανοήσωμεν τὰ βαθύτερα κίνητρα, πού ὤθησαν τὸν ἕνα νὰ ἐπιτιμήσῃ τὸν ἄλλον καὶ τὰ διερευνησωμεν.

Ποία λοιπὸν ἦτο ἡ βασικὴ ἰδέα αὐτῆς τῆς ἐνεργείας; Ἐπεθόμεν σφόδρα ὁ Πέτρος ν' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν παρατήρησιν Β καὶ αὐτοὺς πού κατέβησαν ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἰακώβου. Ἀλλὰ ἐάν ὁ ἴδιος εἰσηγείτο αὐτὴν τὴν ἀποφίν καὶ ἐνεφανίζετο καὶ ἔλεγε «παύσατε ν' ἀκολουθῆτε τὰ Ἰουδαϊκὰ ἔθιμα», θὰ ἐσκανδαλίζε τοὺς μαθητὰς, διότι θὰ εἰσηγείτο ἀντίθετα πρὸς τὸν ἑαυτὸν του καὶ πρὸς ἄλλα ὅσα ὁ ἴδιος ἔπραξε κατὰ τὸν προηγούμενον χρόνον. Ἐάν πάλι ἀπηύθυνε πρὸς αὐτοὺς τὴν σύστασιν αὐτὴν ὁ Παῦλος, οὔτε θὰ ἐδίδαν καμίαν προσοχήν, οὔτε κἂν θὰ ἠνείχοντο νὰ τὸν ἀκούσουν. Διότι αὐτοὶ πού καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐμίσουν τὸν Παῦλον καὶ τὸν ἀπεστρέφοντο διὰ τὴν φήμην πού εἶχε διαδοθῆ εἰς θάρος του, ἐάν τὸν ἤκουον καὶ νὰ τοὺς συμβουλεύῃ τοιαῦτα πράγματα, θὰ ἀποσκιστοῦσαν. Τί γίνεται λοιπὸν; Τοὺς Ἰουδαίους πού εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὸν Ἰακώβου, δὲν τοὺς ἐπέτιμα κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς, ὁ δὲ κατεκρινόμενος ἀπὸ τὸν συναπὸστολον, νὰ ἔχη εἰς τὸ ἐξῆς δικαιολογημένην παρησίαν νὰ ἐπιπλήξῃ καὶ τοὺς μαθητὰς. Καὶ ἔτσι ἐπιτιμᾶται μὲν ὁ Πέτρος, διορθώνονται ὁμῶς οἱ μαθηταί. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὰς συναλλαγὰς μας εἰς τὴν ζωὴν. Διότι ὅταν ὠρισμένοι ὀφείλουσαν μερικὰ ὑπόλοιπα δημοσίων φόρων καὶ αὐτοὶ πού πρόκειται νὰ τοὺς εἰσπράξουν ἐντρέπονται νὰ ἐπιδείξουν μεγάλην αὐστηρότητα, θέλοντες νὰ εὕρουν μεγαλυτέραν ἀφορμὴν καὶ εὐχέρειαν νὰ ἐπιδείξουν αὐστηρότητα, συνεννοοῦνται μεθ' ἄλλους ἐκ τῶν συστρατιωτῶν τῶν νὰ τοὺς γυμνώσουν,

νά τους ύβρισουν και νά τους υποβάλουν εἰς μύρια ἄλλα δεινά πρό τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων, Ὡς ὅστε ὕστερα ἀπό αὐτά, νά φαίνονται ὅτι ἐπιτίθενται σφοδρότερον ἐναντίον τῶν ὀφειλετῶν, ὄχι ἀπό ἰδικήν των διάθεσιν, ἀλλά ἀπό ἀνάγκην, τήν ὅποιαν ἐπέβαλλαν ἄλλοι. Καί ἔτσι ἡ ὕβρις τῶν ἄλλων γίνεται δι' αὐτοῦς δικαιολογία πρὸς τοὺς ὑπευθύνους ἐναντι αὐτῶν.

Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Πέτρου. Ὁφείλαν δηλαδὴ μερικά ὑπόλοιπα οἱ Ἰουδαῖοι. Ποῖα λοιπόν, ἦσαν αὐτά; Ἡ πλήρης ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμόν. Ὁ Πέτρος ἤθελε νά εἰσπράξῃ αὐτὰ τὰ ὑπόλοιπα μὲ μεγαλυτέραν αὐστηρότητα καὶ νά γίνῃ τελείως καθαρὰ καὶ ἀκεραία ἡ πίστις των. Ἐθέλων λοιπόν νά λάβῃ μεγαλυτέραν εὐχέρειαν καὶ ἀφορμὴν δι' αὐτὴν τὴν εἰσπραξίν τῆς καθαρᾶς πίστεως, ἐφρόντισεν, ὥστε ὁ Παῦλος νά τὸν ἐπιτιμήσῃ μὲ αὐστηρότητα καὶ νά τὸν ἐπιπλήξῃ, ὥστε αὐτὴ ἡ ἐπίπλαστος ἐπιτίμησις νά τοῦ παρέχῃ μίαν δικαίαν πρόφασιν καὶ ἀφορμὴν νά ἐπιδείξῃ παρηγοίαν πρὸς ἐκείνους. Διὰ τοῦτο καὶ λέγει ἀπὸ τῆς ἀρχῆς: «ἐπὶ παρουσίᾳ του ἀντέστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν». Καὶ πάλιν ἐδῶ: «Ἐἴπα εἰς τὸν Πέτρον ἐμπρὸς εἰς ὄλους». Ἐάν μὲν ἤθελε νά διαρβώσῃ τὸν ἄποστολον, θὰ τὸ ἔκαμνε κατ' ἴδιον. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν ἦτε αὐτὸς ὁ σκοπὸς του (διότι ἐγνώριζε τὴν σκέψιν του, μὴ θάσιν, τὴν ὅποιαν ἐνίργει ἔτσι), ἀλλὰ ἐπέδωκε νά στηρίξῃ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπὶ πολὺ χωλαίνουν καὶ δι' αὐτὸ κάμνει τὴν ἐπιτίμησιν ἐμπρὸς εἰς ὄλους. 376 Α Ὁ Πέτρος ἀνέχεται τὴν ἐπιτίμησιν καὶ σιωπᾷ, καὶ δὲν φέρει ἀντίρρησην. Διότι ἐγνώριζε διὰ ποῖον λόγον τὸν ἐπέτιμα ὁ Παῦλος. Καὶ κατάρθωσε τὸ πᾶν ὁ Πέτρος μὲ τὴν σιωπὴν. Διότι ἡ σιγὴ τούτου ὑπῆρξε διδασκαλία διὰ τοὺς Ἰουδαίους νά μὴ ἀκολουθοῦν πλέον τὰ Ἰουδαϊκὰ ἔθιμα. Διότι ὁ διδάσκαλος, ἐσκέπταντο, δὲν θὰ εἶργει, ἐάν δὲν ἐγνώριζε καλῶς ὅτι ὁ Παῦλος τὸν ἐπιτιμᾷ δικαίως. Ἀλλά, ἂν θέλῃς, ἄς ἀκούσωμεν καὶ τὴν ἴδιαν τὴν ἐπιτίμησιν: «Ἐἴπα εἰς τὸν Πέτρον ἐμπρὸς εἰς ὄλους: Ἐάν σὺ, καίτοι εἶσαι ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖος, ζῆς καὶ πολιτεύεσαι τῶρα πού ἐγίνες μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ, ὅπως οἱ ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανοὶ καὶ ὄχι ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι.»³⁷⁷ Βλέπε σύνεσιν. Δὲν τοῦ εἶπε, ὅτι πράττει κακῶς πού ζῆ κατὰ τὸν Ἰουδαϊκὸν τρόπον, Β ἀλλὰ τὸν ἐλέγχει διὰ τὴν παλαιάν του Ἰουδαϊκὴν ἀνατροφὴν, ὥστε ἡ

52. Παλ. 2, 13.

παραίνεσις καὶ ἡ συμβουλή νά φανῇ, ὅτι δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ Παύλου, ἀλλὰ ὅτι εἰσφέρεται ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Πέτρου, πού ἔχει ἤδη ἐκφρασθῆ. Διότι, ἐάν ἔλεγε, ὅτι κάνεις κακὰ πού τῆρεῖς τὸν Ἰουδαϊκὸν νόμον, θὰ τὸν ἐπετίμων οἱ μαθηταὶ τοῦ Πέτρου. Τῶρα ὁμως πού ἤκουσαν ὅτι ἡ παραίνεσις καὶ ἡ διόρθωσις αὐτὴ δὲν προήρχετο ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ Παύλου, ἀλλὰ ὅτι ὁ θεὸς ὁ Πέτρος συνήθιζε νά ζῆ ἔτσι καὶ εἶχε εἰς τὴν ψυχὴν του αὐτὰ τὰ δόγματα, ἐκόντες ἀκοντες ἡσυχάζον. Διὰ τοῦτο ὅτε ὁ Πέτρος εἰσηγγέται αὐτὴν τὴν γνώμην, ἀλλὰ ἀνεχεται νά ἐλέγχεται ἀπὸ ἄλλον, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Παῦλον, καὶ σιωπᾷ, ὥστε ἡ διδασκαλία νά γίνῃ εὐκόλως παραδεκτή.

Γ Ὅχι μόνον ἀπὸ αὐτὴν τὴν περίπτωσιν εἶναι δυνατὸν νά κατανοήσωμεν τὴν σύνεσιν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα πού εἶπε. Διότι δὲν εἶπε «ἐάν σὺ, καίτοι εἶσαι ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖος, ζῆς καὶ ἐπιτεύεσαι», ὅπως οἱ ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανοὶ καὶ ὄχι οἱ ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ τοῦ εἶπε, ὅτι «ζῆς καὶ πολιτεύεσαι». Ὅστε καὶ τῶρα ἔχεις τὴν ἴδιαν γνώμην. Ἀλλὰ τὴν μεγάλην του σύνεσιν δεικνύουν τὰ ἀκόλουθα. Διότι, ὅταν εἶπε «ζῆς καὶ πολιτεύεσαι, ὅπως οἱ ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανοὶ, ἐνῶ εἶσαι Ἰουδαῖος ἐκ γενετῆς», δὲν προσέθεσε «διὰ ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς νά Ἰουδαίζου», ἀλλὰ τί λέγει: «διὰ ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανούς νά Ἰουδαίζου, ὥστε μὲ τὸ νά φαίνεται, ὅτι προσσιζοῦν τοὺς ἰδικούς του μαθητὰς καὶ μὲ τὸ πρόσημα τῆς κηδεμονίας τῶν ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανῶν, νά πείσῃ τοὺς Ἰουδαίους νά ἐγκαταλείψου τὰς παλαιὰς συνηθείας.

Ὅτι οἱ κατηγορίαι εἶναι πλασταί, εἶναι φανερόν ἀπὸ αὐτὰ πού ἐλέχθησαν. Διότι, ἐνῶ ἀνωτέρω λέγει «συμπαρεσῴρθησαν μαζί του καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι», ἐδῶ λέγει «διὰ ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανούς νά Ἰουδαίζου». Καὶ ὁμως ἔπρεπε νά εἴπῃ: «διὰ ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς νά Ἰουδαίζου». Διότι αὐτοὶ πού συμπαρεσῴρθησαν δὲν ἦσαν οἱ ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανοὶ, ἀλλὰ οἱ ἐξ Ἰουδαίων. Ἀλλὰ ἐάν τὸ ἔλεγε αὐτό, θὰ ἐφαίνετο ὁ λόγος τραχὺς καὶ ἀνάρμοστος δι' αὐτόν. Διότι ἦτο διδάσκαλος τῶν ἔθνικῶν καὶ τῶρα, μὲ τὸ πρόσημα τοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τοὺς ἰδικούς του μαθητὰς, κάμνει μίαν ἐλευθέραν καὶ ἀνεσθύνον ἐπιτίμησιν. Καὶ διὰ νά μάθετε, ὅτι τὰ λεγόμενά του δὲν ἦσαν ἐπιτίμησις κατὰ τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ ἦσαν παραίνεσις καὶ διδασκαλία πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἐπιτίμησεως

κατά του Πέτρου, ἀκούσατε καὶ τὰ ἐξῆς: Ε «Ἡμεῖς εἴμεθα ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖοι καὶ δὲν εἴμεθα ἔθνικαί, ποῦ ἀγνοοῦν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ δουλεύουν εἰς τὴν ἁμαρτίαν».⁵³ Αὐτὰ δεικνύουν ἀνθρώπων ποῦ διδάσκει καὶ δὲν περιορίζει τὸ πᾶν εἰς τὸν Πέτρον, ἀλλὰ γενικεύει τὸν λόγον. Διότι, ἐὰν ἐνεφανίζετο ἐξ ἀρχῆς ὡς διδάσκων, δὲν θὰ τὸν ἠνεύχοντο οἱ Ἰουδαῖοι. Τώρα δὲμος ποῦ τὸ πρᾶγμα ἤρχισε μὲ ἐπιτιμῆσιν καὶ ἀφῆσε τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι δικαίως ἐπιτιμᾷ τὸν Πέτρον, ὅτι παρέσυρε τοὺς ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανοὺς πρὸς τὴν διατήρησιν τῶν παλαιῶν συνηθειῶν.⁵⁴ Α μεταβαίνει λοιπὸν ἀφόδως εἰς τὴν παραινεσιν καὶ τὴν συμβουλὴν, ὅτι δῆθεν ἡ ἴδια ἡ ἀκολουθία τῶν λόγων τὸν ὠδήγει ἐκεῖ. Γιὰ νὰ μὴ ἀκούσῃ λοιπὸν κανένας ὅτι «ἀναγκάζεις τοὺς ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανοὺς νὰ Ἰουδαΐζωσιν» καὶ νομίσῃ, ὅτι μόνον εἰς ἐκείνους δὲν ἐπιτρέπεται νὰ Ἰουδαΐζωσιν, ἐνῶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐπιτρέπεται, περιορίζει τὸν λόγον εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς διδασκάλους. Ὡσὸν νὰ λέγῃ, τί ἡμιλίῳ περὶ ἔθνικῶν καὶ περὶ Ἰουδαίων; Ἀφοῦ ἡμεῖς οἱ διδασκαλοὶ καὶ ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι δὲν ἔχομεν αὐτὸ τὸ δικαίωμα. Καὶ ὅχι μόνον ἡμεῖς οἱ διδασκαλοὶ καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ οἱ καταγόμενοι ἀπὸ προγόνους Ἰουδαίους ἀπεμακρύνθημεν ἀπαξ διὰ παντὸς ἀπὸ τὸν μωσαϊκὸν νόμον. Ποίαν δικαιολογίαν λοιπὸν ἔχομεν, ἐταν παρασύρωμεν ἄλλους εἰς τοῦτο; Βλέπετε πῶσον λαυθανόντως ἐπιτιμᾷ καὶ τοὺς Ἰουδαίους Β καὶ συνθέτει μίαν ὠλοκληρωμένην διδασκαλίαν; Ὅταν εἶπε δηλαδὴ «ἡμεῖς εἴμεθα ἐκ γενετῆς Ἰουδαῖοι καὶ δὲν εἴμεθα ἔθνικαί, ποῦ ἀγνοοῦν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ δουλεύουν εἰς τὴν ἁμαρτίαν»⁵⁵ προσέβητε καὶ τὴν εὐλογον αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμόν. «Διότι ἐμάθαμε ἀπὸ τὴν προσωπικὴν μας πείραν, ὅτι δὲν γίνεται δικαίος ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν τήρησιν τῶν τυπικῶν διατάξεων τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ἀλλὰ μόνον διὰ μέσου τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἡμεῖς ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, διὰ νὰ γίνωμεν δικαίοι ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν καὶ ὅχι ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Διότι, καθὼς ἀναφέρεται καὶ εἰς τοὺς ψαλμοὺς, διὰ τῶν ἔργων τοῦ νόμου δὲν θὰ δικαιωθῇ κανένας ἄνθρωπος, παρὰ διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν».⁵⁶

53. Γαλ. 2, 15.

54. Γαλ. 2, 16.

55. Γαλ. 2, 16. Παλιμ. 142, 2.

Βλέπετε πῶς μνημονεύει συνεχῶς καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν; Καὶ συχνὰ συμπλέκει τὰ ὀνόματα αὐτά, ὅτι πρᾶγμα ποῦ προσιδιάζει εἰς ἄνθρωπον ποῦ δὲν ἐπιτιμᾷ, ἀλλὰ διδάσκει καὶ συμβουλεύει. Ἀλλὰ, ὅπως ἔλεγα, ἐὰν ἔλεγον αὐτὰ ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, θὰ εἶχε χαθῆ τὸ πᾶν, διότι ἐκείνοι δὲν ἠνεύχοντο τὴν διδασκαλίαν τοῦ. Ἐπειδὴ δὲμος ἐστρεψε τὸν λόγον πρὸς τὸν Πέτρον, κατὰ τρόπον λαυθανόντα ἐκαρποῦντο ἐκείνοι τὴν ὠφέλειαν, ἐφ' ὅσον ὁ Πέτρος ἐπετιμᾶτο καὶ εἰσῆγα, καὶ ἀπεκαλύπτετο ὅλη ἡ γνώμη τοῦ ὅχι ἀπὸ τὸν Ἰδιον, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν συναπόστολον καὶ ἤρχετο εἰς τὴν μέσῃν ἢ πρῶτερα τοῦ στάσις. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ λέγουν μεταξύ των, τί νὰ κάμωμεν λοιπὸν ἡμεῖς, ἀφοῦ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος κακῶς ἔπραξαν, προσέβητε δικαίως καὶ ἀναμφισβητήτους αἰτίας, Δ διὰ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ μὴ συνεχίζωμεν τὰ Ἰουδαϊκά ἔθιμα. Αὐταὶ εἶναι τὸ ὅτι δὲν δύναται ὁ μωσαϊκὸς νόμος νὰ μᾶς κάμῃ δικαίους, ἀλλὰ μόνον ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστόν. Καὶ ἐδῶ χρησιμοποιεῖ τὸν λόγον κάπως ἡπιώτερα. Καὶ καθὼς προχωρεῖ γίνεται δέυτερος καὶ σφοδρότερος. Ἀλλ' ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ τήρησις τοῦ νόμου εἶναι ἐπιβεβλημένη καὶ συνεπῶς ἡμεῖς, ποῦ ἀφήσαμε τὸν νόμον, ἡμαρτήσαμε καὶ εὐρέθημεν ἁμαρτωλοί, μόνον καὶ μόνον διότι ἐζητοῦμεν νὰ δικαιωθῶμεν διὰ τῆς πίστεως καὶ κοινωνίας μας μὲ τὸν Χριστόν, τότε γεννᾶται τὸ ἄστογον ἐρώτημα: «Ἄρα γε ὁ Χριστὸς εἶναι ὁμηρέτης ἁμαρτίας, ἀφοῦ αὐτὸς συνετέλεσε νὰ ἀφήσωμεν τὸν νόμον;»⁵⁷ Καὶ αὐτὸ ποῦ λέγει, ἔχει τὴν ἐξῆς ἐννοίαν. Ἡ πίστις εἰς τὸν Χριστόν οὐ καθιστᾷ δικαίον καὶ δι' αὐτὸ διατάσσει ν' ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὰ Ἰουδαϊκά ἔθιμα, ὡς κατηγορημένα πλέον. Διότι ἐὰν ἰσχυρὴ ἀκόμη ὁ μωσαϊκὸς νόμος καὶ ἔχει κύρος, καὶ αὐτὸς ποῦ τὸν ἀγνοεῖ κρίνεται ἕνοχος παραβάσεώς του, Ἐ τότε θὰ εὐρεθῆ ὁ Χριστὸς, ποῦ μᾶς διέταξε νὰ τὸν ἐγκαταλείψωμε, ὅτι ὑπῆρξεν ὁ αἰτίος τῆς παραβάσεώς του καὶ ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ ὅτι ὅχι μόνον δὲν μᾶς ἀπῆλλαξε ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ μᾶς ἐνέβαλεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Διότι ἐὰν ἐγκαταλείψαμε τὸν νόμον διὰ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ νόμου συνιστᾷ ἁμαρτίαν, τότε ἡ πίστις, χάριν τῆς ὁποίας ἐγκαταλείψαμε τὸν μωσαϊκὸν νόμον, αὐτὴ ὑπῆρξεν αἰτία τῆς ἁμαρτίας μας. Καὶ ἐπειδὴ ἡ λογικὴ αὐτὴ ὠδήγησε εἰς ἓνα ἄστογον συμπέρασμα,

56. Γαλ. 2, 17.

δι' αὐτὸ δὲν ἐχρειάσθη κἀν μίαν ἐπιχειρηματολογίαὶν διὰ τὴν ἀνατρέψῃ, ἀλλὰ ἠρκέσθη ἀπλῶς εἰς τὸ «μὴ γένοιτο», διότι τὸ ἄτοπον ἦταν πασιδηλόν. ³⁷⁸ Α «Διότι», λέγει, «ἐάν ἐκεῖνα τὰ ὅποια κατήγγησα καὶ ἠθέτησα ὡς ἀνωφελεῖ, δηλαδὴ τὰς τυπικὰς διατάξεις τοῦ νόμου, ταῦτα πάλιν τηρῶ ὡς ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα διὰ τὴν σωτηρίαν, μὲ τὴν ἐπάνοδόν μου αὐτὴν εἰς τὴν τήρησιν τοῦ νόμου ἀποδεικνύω παραβάτην τὸν ἑαυτὸν μου, διότι θεβαιῶ ἐμπράκτως, ὅτι κακῶς πρότερον ἠθέτησα τὸν νόμον καὶ ἠμάρτησα, ὅταν ἐπροτίμησα τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ σωτηρίαν». ³⁷⁹ Ἔτσι λοιπὸν ἀντέστρεψε τὸν λόγον καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι οὐκ ἦ παράδοσις τοῦ νόμου, ἀλλὰ ἡ μὴ ἐγκατάλειψις τοῦ νόμου, αὐτὸ κάμνει τὸν παραβάτην. Καὶ ὁμιλῶν πάλιν διὰ τὸν ἑαυτὸν του εἰς πρώτον πρόσωπον, ὑπαινίσσεται τὸν Πέτρον. Ἄλλα πῶς κατήγγησε τὴν παρατήρησιν ἐπὶ τῶν τροφῶν ὁ Πέτρος, ὁ ὁποῖος ἀπεφάσισε νὰ ζῆ κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἐξ ἔθνικῶν Χριστιανῶν; Διότι, ὅταν ἐπανῆλθε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ζῆ τῶρα μαζί με αὐτούς, θὰ εὐρεθῆ νὰ ἐπανέρχεται εἰς ἐκεῖνα τὰ ὅποια κατέλυσε.

Βλέπει πῶς παντοῦ καθάπτεται τοῦ Πέτρου καὶ ἀποκαλύπτει τὴν προηγουμένην του στάσιν, διὰ νὰ μὴ φαίνεται ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι δέχονται τὴν παραίνεσιν ἀπὸ τὴν γλώσσαν τοῦ Παύλου, ἅ ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ Πέτρου, τὴν ὁποῖαν ἐνεφάνισεν ἐμπράκτως. Διὰ τοῦτο λέγει «φοβούμενος μήπως σκανδαλίση τοὺς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς» καὶ ὅτι «ἦτο ἀξιοκατάκριτος» καὶ ὅτι «δὲν θαδίζει ὀρθῶς ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου». Ὅχι διότι πράγματι ἔτσι συνέβαινε. «μὴ γένοιτο», διότι αὐτὸ τὸ ἀπεδείξαμε πολλαπλῶς. Ἄλλὰ, ὅπως τότε τὸν ἐπέτιμα ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος ἤκουε τὴν ἐπιτίμησιν καὶ εἰσαγα, διὰ νὰ μὴ ἀνατρέψῃ τὴν ἐπιτίμησιν τοῦ Παύλου καὶ συγκατένευε νὰ δεχθῆ τὴν ἐπιτίμησιν, ὅτι τάχα δὲν ἔπραττε ὀρθῶς, διὰ νὰ ἀποτελέσῃ αὐτὸ δικαιολογία του πρὸς τοὺς μαθητάς, ἔτσι καὶ αὐτὸς τῶρα μετὰ τὴν ἴδιαν γνώμην μετὰ τὴν ὁποῖαν ἐπέτιμνε τὸν Πέτρον, γράφει αὐτὰ, Ἐ τὰ ὅποια ἔγραψεν εἰς τοὺς Γαλάτας. Διότι, ἐάν τότε τὸ νὰ ἐπιτιμῆθῃ ὁ Πέτρος καὶ νὰ σιγήσῃ, ἦτο χρήσιμον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, πολὺ περισσότερο θὰ ἦτο χρήσιμον νὰ λεχθῶν καὶ τῶρα αὐτὰ διὰ τοὺς διεφθαρμένους ἐκ τῶν Γαλατῶν. Ὅπως δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ ἔμεναν τότε εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, βλέποντες τὸν Πέτρον νὰ ἐπιτιμᾶται μετὰ αὐστηρότητα καὶ νὰ σιω-

57. Γαλ. 2, 18.

πῶ, διωρθώνοντο μετὰ τὴν κατάκρισιν τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν σιωπὴν του, ἔτσι καὶ τῶρα οἱ Γαλάται, ποὺ ὑπέφερον ἀπὸ τὴν ἴδιαν νόσον μετὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἀκούοντες τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ ὅλα αὐτὰ δι' αὐτόν, ὅτι δηλαδὴ «ἦτο ἀξιοκατάκριτος» καὶ ὅτι «δὲν ἐθάδισεν ὀρθῶς ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου» καὶ ὅτι ἐπετιμήθη δι' ὅλα αὐτὰ καὶ ἐσιώπησε, ἐλάμβανον ὁ μείστην διδασκαλίαν ἀπὸ τὴν κατάκρισιν αὐτὴν εἰς τὸ νὰ μὴ προσέχουν πλέον τὰ Ἰουδαϊκὰ ἔθιμα.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος καὶ τότε ἐπέτιμνε καὶ τῶρα κάμνει μνεῖαν τῆς ἐπιτίμησιν ἐκείνης. Καὶ δὲν πρέπει νὰ θαυμάσωμεν ὀλιγώτερον τοῦτου τὸν Πέτρον, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη ἀδικαίωτον ὄχι ὅλα τὰ λεχθέντα. Διότι αὐτὸς ποὺ κατάρβωσε τὸ πᾶν ἦταν αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὁ ὁποῖος ἠνέχθη νὰ κατηγορηθῆ καὶ νὰ σιγήσῃ. Αὐτὸ εἶναι τὸ κέρδος τῆς οἰκονομίας τῶν πραγμάτων. Ἔτσι λοιπὸν καθένας ἀπὸ τοὺς δύο ἀποστόλους εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὰς κατηγορίας καὶ εἶναι ἄξιος μυρίων ἐγκωμίων, διότι ἔμαθε νὰ λέγῃ καὶ νὰ ἀκούῃ ὅλα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων. Ἡμεῖς δὲ τῶρα ἄς παρακαλέσωμεν τὸν Θεὸν τοῦ Παύλου Ἐ καὶ τοῦ Πέτρου, ὁ ὁποῖος συνέδεσεν ἐκείνους μεταξὺ τῶν μετὰ τοὺς δεσμούς τῆς ὁμοιοῖας, νὰ συσφιγῆ περισσότερο καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγάπην μεταξὺ μας. Ὅποτε ἔχοντες μεταξὺ μας τὴν ὁμόνοιαν ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, νὰ κριθῶμεν ὀξιοὶ καὶ νὰ ἴδωμεν τοὺς ἁγίους ἐκείνους καὶ νὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὰς αἰωνίους σὺν τῶν σκηνῶν μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῶρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΤΙ ΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΔΕΝ ΔΙΟΙΚΟΥΝ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΕΓΟΝΤΑΣ, ΟΤΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΟΙΚΟΥΝ ΚΑΙ ΑΓΧΑΝΑΣΚΕΤΟΥΝΤΑΣ ΔΙΑ ΤΑΣ ΤΥΜΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΚΑΝΔΑΛΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΜΙΑΝ ΤΩΝ ΦΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΥΤΙΧΙΑΝ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ.*

Α Ἐγὼ πράγματι ἐφοβούμην, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς παρατεταμένης ὁμιλίας μου, θὰ σᾶς εἶχε καταλάβει ἕνα αἰσθημα χορτασμοῦ ἀπὸ τοῦς λόγους μου. Βλέπω ὅμως ὅτι συμβαίνει τὸ ἀντίθετον, ὅτι ὄχι μόνον δηλαδὴ δὲν αἰσθάνεσθε χορτασμοῦ, ἀλλὰ αὐξάνεται ὁ πόθος τῆς ἀκροάσεως, ὄχι μόνον δὲν αἰσθάνεσθε χορτασμόν, ἀλλὰ ἀπόλαυσιν. Καὶ συμβαίνει μὲ σᾶς τὸ ἴδιον ποῦ συμβαίνει μὲ τοὺς οἰνοπότας εἰς τὰ συμπόσια. ²⁴⁷ Α Καὶ πράγματι, ἐκεῖνοι, ὅσον περισσότερο γνήσιον οἶνον πίνουν, τόσον περισσότερο ἐξάπτουν τὴν δίψαν. Καὶ εἰς σᾶς, ὅσον περισσότερο ἡ διδασκαλία ἀντιχεῖ εἰς τὰ ὠτὰ σας, τόσον περισσότερο θερμαίνουмен τὴν ἐπιθυμίαν, καθιστώμεν μεγαλύτεραν τὴν ὄρεξιν καὶ σφοδρότερον τὸν ἔρωτα τῆς ἀκροάσεως. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ ἔχω αἰσθημα μεγάλης πτωχείας, δὲν παύω νὰ μιμῶμαι τοὺς γενναιοδύρους ἐκείνους ἐστιάτορας καὶ νὰ παραθέτω συνεχῶς φαγητὰ εἰς τὴν τράπεζαν καὶ νὰ διατηρῶ γεμάτων τὸ ποτήριον τῆς διδασκαλίας. Διότι βλέπω, ὅτι ἀφοῦ, τὸ ἀδειάζετε, ἀναχωρεῖτε πάλιν διψασμένοι. Καὶ τοῦτο ἐγινε φανερόν ἀπὸ ὅλας τὰς περιστάσεις, πρὸ παντὸς ὅμως ἀπὸ τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν. Β Ὅτι πράγματι σεῖς ἀκοῦτε μὲ ἀχόρταστον δίψαν τὸν θεῖον λόγον, τὸ ἀπέδειξε κυρίως ἐκείνη ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν ἔλεγον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κακολογοῦμεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὅποτε σᾶς προσέφερα μίαν ἀσφαλεστάτην

* Ἡ ὁμιλία αὕτῃ τοῦ Χρυσόστομου πραγματεύεται τὸ θέμα τῆς δυνάμεως τῶν ὁποίων δαίμονες οἱ δαίμονες εἰς τὸν κόσμον. Ἐπάρχον μαινοὶ, πρὸς ἀδυνατοντας νὰ θεωροῦν μίαν ἐξηγήσιν εἰς τὰς δαιμονίας τῆς ζωῆς, σκανδαλίζονται καὶ ὑποστηρίζουν ὅτι αὐταὶ προέρχονται ἀπὸ τοῦς δαίμονας, οἱ ἐπισκοπὸν κυβερνοῦν τὸν κόσμον. Ἐπίσης καὶ τὸ γεννῶδες εἶναι πάλαι ἀκόμη οἱ φαῖλοι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐπιμαρῶν, ἐνῶ οἱ δίκαιοι ἑνοχίζον, ἀποτάλει ἕτερον λόγον σκανδαλισμοῦ. Ἐνῶ αὐτοὶ ἀπαντᾷ ἡ παροῦσα ὁμιλία καὶ τὸν ἑρῶς ἡμεῖς.

Ἡ ὁμιλία ἐξαφρονήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν περὶ τὸ 388 (ἔρα καὶ ἐκομμένη ὁμιλία).

ἐυκαιρίαν κατηγορίας, ὅταν δηλαδὴ σᾶς συνεβούλευα νὰ κατακρίνετε τὰ ἴδικά σας ἁμαρτήματα καὶ νὰ μὴ ἀσχολεῖσθε μὲ τὰ ξένα. Τότε σᾶς ἔφερα ὡς παράδειγμα τοὺς ἀγίους, οἱ ὅποιοι κατηγοροῦν τὸν ἑαυτὸν των καὶ ἔδειχναν φειδῶ ἐναντι τῶν ἄλλων. Καὶ πρῶτα τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἔλεγε «ὅτι εἶμαι πρῶτος ἐκ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ὅτι, ἐνῶ ἡμῖν δλᾶσφημος καὶ δίκωτης καὶ ὄριστής, ὁ θεὸς μὲ ἐλυπήθη», ἀπεκάλει τὸν ἑαυτὸν του ἔκτραμμα C καὶ ἐπίστευε, ὅτι δὲν ἦτο ἀξίος τῆς προσηγορίας τῶν ἀποστόλων». ² Ἐπειτα τὸν Πέτρον, ὁ ὁποῖος ἔλεγε: «Ἐξέλθε ἀπὸ ἐμέ, διότι εἶμαι ἄνθρωπος ἁμαρτωλός». ³ Τὸν Ματθαῖον, ὁ ὁποῖος ἀπεκάλει τὸν ἑαυτὸν του τελώνην καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀποστολῆς. ⁴ Τὸν Δαυῖδ, ὁ ὁποῖος ἐφώναζε καὶ ἔλεγε: «Αἱ ἀνομίαι μου ὑπερυψώθησαν τῆς κεφαλῆς μου. Ἦσαν δαρῦ φορτίον δαρύνουον ἐπάνω μου». ⁵ Καὶ τὸν Ἡσοῖαν ὁ ὁποῖος ἔκλαιε καὶ ὠδύρετο λέγων «εἶμαι ἀκάθαρτος καὶ ἔχω ἀκάθαρτα χεῖλη». ⁶ Τοὺς τρεῖς παιδᾶς μέσα εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός νὰ ἐξομολογοῦνται καὶ νὰ λέγουν, ὅτι ἡμάρτησαν καὶ παρενόμησαν καὶ δὲν ἐφύλαξαν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. D Ἐπίσης τὸν Δανιὴλ νὰ βρῆνῃ καὶ αὐτὸς διὰ τὸν ἴδιον λόγον.

Ὅταν, μετὰ τὸν κατάλογον τῶν ἁγίων αὐτῶν, ἀπεκάλεσα καὶ μίαις τοὺς κατηγοροῦς καὶ ἠτιολογήσα τὴν νομιμότητα τῆς παρομοιώσεως λέγων, ὅτι καθὼς ἐκεῖνοι ἐπικάθηται εἰς τὰ ξένα τραύματα, ἔτσι καὶ οἱ φιλοκατήγοροι δαγκώνουν τὰ ξένα ἁμαρτήματα καὶ ἀποκομίζουν ἀρρώστιαν τὴν ὁποίαν μεταδίδουν εἰς αὐτοὺς μὲ τοὺς ὁποῖους συναναστρέφονται, καὶ τοὺς ἄλλους οἱ ὁποῖοι πράττουν τὰ ἀντίθετα τοὺς ὠνόμαζον μελίσσας, αἱ ὁποῖαι δὲν προκαλοῦν νοσήματα, ἀλλὰ παρασκευάζουν κηρία μεγίστου σεβασμοῦ καὶ δι' αὐτὸ πετοῦν εἰς τὸ λιθάδι τῆς ἀρετῆς τῶν ἁγίων. Τότε λοιπόν, τότε ἐδείξατε τὴν ἀσθεστον δίψαν τῆς ἀκροάσεως. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ λόγος μας ἐπέξεταθῆ Ἐ καὶ εἰς μῆκος πολὺ, ὅσον οὐδὲ... πτε, πολλοὶ ἐφοβοῦντο μήπως ἐκλείψῃ ἡ προθυμία σας ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν λεγομένων, συνέβαινε ὅμως τὸ ἀντίθετον. Διότι ἡ καρδία σας ἐθερμαίνετο περισσότερο καὶ περισσότερο ὁ πό-

1. Α' Τιμόθ. 18 καὶ 13.
2. Πρβλ. Α' Κορ. 15, 9.
3. Λουκ. 5, 8.
4. Ματθ. 10, 3.
5. Ψάμ. 87, 5.
6. Ἦσ. 6, 6.

θος ηὔξανε. Καί ἀπὸ ποῦ τοῦτο κατεφάνη; Τὰ κατὰ τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας χειροκροτήματα ἦσαν ἐντονώτερα, αἱ φωναὶ ἰκανοποιήσεως σαφέστεραι. Καὶ συνέβαινε τὸ ἴδιον ποῦ συμβαίνει μετὰ τὰς καμίνους. Καθὼς δηλ. ἐκεῖ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἡ λάμψις τῆς φωτιᾶς δὲν εἶναι πολὺ φωτεινὴ, ²⁴⁸ Α δταν ὁμως ἡ φλόξ ἀπλωθῆ εἰς ὅλα τὰ ξύλα ποῦ εἶναι ἐπισωρευμένα, τότε ἡ λάμψις ὑψώνεται εἰς μέγα ὕψος, ἔτσι ἀκριδῶς συνέβη καὶ τότε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ἀρχικῶς δηλαδὴ ἡ συνάθροισις αὐτῆ δὲν μοῦ ἐφαίνετο νὰ εἶχε συγκινηθῆ πολὺ. Ὅταν ὁμως ὁ λόγος μου παρετάθη καὶ ἀνεφέρθη εἰς ὅλα τὰ θέματα καὶ ἡ διδασκαλία κατέστη ἐκτενεστέρα, τότε ἀκριδῶς, τότε ἀρχισε νὰ αὐξάνεται ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀκροάσεως καὶ τὰ χειροκροτήματα ἐγένοντο σφοδρότερα. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ εἶχα προετοιμασθῆ διὰ νὰ εἶπω ὀλιγώτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἀνέπτυξα, τότε ὑπερέβην τὸ μέτρον ἢ μάλλον ἐγὼ ποτὲ δὲν ὑπερέβην τὸ μέτρον. Β Διότι συνηθίζω νὰ μετρῶ τὴν ποσότητα τῆς διδασκαλίας διὰ τὸ πλῆθος τῶν λόγων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διάθεσιν τῶν ἀκροατῶν. Ὅταν κανεὶς ἔχη ἀκροατὰς κατεχομένους ἀπὸ ναυσίαν, καὶ ἂν περιορίσῃ τὴν διδασκαλίαν, φαίνεται ἐνοχλητικῶς. Ἐκεῖνος ὁμως ποῦ ἀπειθύνεται εἰς ἀκροατὰς ποῦ ἔχουν θερμανθῆ καὶ ἔχει διεγερθῆ τὸ ἐνδιαφέρον τους καὶ εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὸν ὁμιλητὴν, καὶ ἂν παρατείνῃ τὴν ὁμιλίαν, οὕτε τότε χορταίνεται τὴν ἐπιθυμίαν των. Ἄλλ' ἐπειδὴ συμβαίνει εἰς τόσον πλῆθος νὰ ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ ἀδύνατοι, ποῦ δὲν δύνανται νὰ παρακολουθήσουν τὸν μακρὸν αὐτὸν λόγον, θέλω νὰ τοὺς συμβουλεύσω τὸ ἔξῃς, ἀφοῦ ἀκούσουν ὅσα εἶναι εἰς θέσιν νὰ δεχθῶν καὶ λάθουν αὐτὰ ποῦ εἰς αὐτοὺς εἶναι ἀρκετὰ, νὰ ἀναχωρήσουν. C Κανεὶς δὲν τοὺς ἐμποδίζει, οὕτε κανεὶς τοὺς ὑποχρεώνει νὰ παραμένουν πέραν τῆς ἀντοχῆς των. Καὶ ἂς μὴ μᾶς ἀναγκάζουν νὰ τελειώσωμεν τὸν λόγον πρὶν ἀπὸ τὴν κατάλληλον στιγμὴν καὶ τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον. Σὺ ἐγχορτασες, ἀλλὰ ὁ ἀδελφός σου πεινᾷ ἀκόμη. Καὶ οὐ ἐμέθυσες ἀπὸ τὸ πλῆθος τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ ὁ ἀδελφός σου διψᾷ ἀκόμη καὶ θέλει νὰ πῆρ. Μῆτε ἐκεῖνος πάλι νὰ σὲ ἀναγκάζῃ νὰ ἀκούῃς περισσότερα ἀπὸ τὴν ἀντοχὴν σου καὶ νὰ καταπιέξῃ τὴν ἀδυναμίαν σου, μῆτε σὺ νὰ ἐπιρεάζῃς τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνου, ἐμποδίζων αὐτὸν νὰ λάβῃ ὅλα ὅσα δύνανται νὰ δεχθῆ. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ κοσμικὰ συμπτώσια. D Ἄλλοι χορταίνουν ἐνωρίτερον καὶ ἄλλοι ἀργότερον καὶ οὕτε αὐτοὶ κατηγοροῦν ἐκείνους, οὕτε ἐκεῖνοι καταδικάζουσι τοὺς ἄλλους. Ἄλλὰ εἰς τὴν περι-

πτῶσιν τῶν συμποσίων εἶναι ἐπαινετὸν ν' ἀποσυρθῆ κανεὶς τὸ ταχύτερον, εἰς τὴν περίπτωσιν μας ὁμως δὲν εἶναι ἐπαινετὸν ν' ἀποχωρῆσῃ κανεὶς τὸ ταχύτερον, εἶναι ὁμως ἀξιῶν συγγνώμης. Ἐκεῖ τὸ νὰ ἀποσυρθῆ κανεὶς ἀργότερον, ἐπισύρει τὴν κατηγορίαν καὶ τὴν μομφήν, ἐδῶ τὸ νὰ ἀποχωρῆσῃ ἀργότερον, ἀποσπᾷ τὸν ἔπαινον καὶ τὴν μεγαλίστην ἐπιδοκιμασίαν. Διατὶ αὐτό; Διότι ἐκεῖ μὲν ἡ βραδύτης προέρχεται ἐκ πολυφαγίας, ἐνῶ ἐδῶ ἡ παραμονὴ καὶ ἡ καρτερία πηγάζει ἀπὸ πνευματικὴν ἐπιθυμίαν καὶ θέλαν βρεξίν. Ἄλλὰ ἀρκετὰ διὰ τὰ προσίμια. Τώρα θὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους ἐκείνου, Ε τὸ ὅποιον ἐμεινεν ἀνεκτέλεστον ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

Τὶ ἐλέγαμε λοιπὸν τότε; Ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχαν μίαν γλώσσαν, ὅπως μία εἶναι καὶ ἡ φύσις, καὶ δὲν ὄπηρχε κανεὶς ἑτερόφωνος ἢ ἑτερόγλωσσος. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν προήλθεν ἡ τόση ποικιλία τῶν γλωσσῶν; Ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἔλαβαν τὸ δῶρον. Τότε ὁμιλήσαμε καὶ διὰ τὰ δύο, ἀπεδείξαμε δηλαδὴ διὰ τῆς ὁμογλωσσίας τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου καὶ διὰ τῆς πολυγλωσσίας τὴν ἀνοσίαν τῶν δούλων. Ἐκεῖνος μὲν, ἂν καὶ ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι θὰ χάσωμεν τὸ δῶρον, ἐν τούτοις τὸ ἔδωκε. ²⁴⁹ Α Ἐκεῖνοι δὲ εἰς τοὺς ὁποίους τὸ ἐνεπιστεύθη, ἐφάνησαν κακοὶ εἰς τὴν διαφύλαξιν τῆς παρακαταθήκης. Αὐτοὺς λοιπὸν εἶναι ἕνας τρόπος ἀπολογίας, ὅτι δηλαδὴ δὲν μᾶς ἐστέρησεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸ δῶρον ἐκείνου, ἀλλὰ ἡμεῖς μόνον ἐχάσαμε αὐτὰ ποῦ μᾶς ἐδόθησαν. Δεύτερος δὲ τρόπος ἀπολογίας μετὰ ἀπὸ ἐκείνου εἶναι ὁ ἔξῃς: Ὅτι αὐτὰ ποῦ μᾶς ἐδόθησαν ὑστερον καὶ τὰ ἐλάθαμε εἶναι σημαντικώτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἐχάσαμε. Ἀντὶ προσκαιρῶν μόχθων μᾶς ἐτίμησε μετὰ αἰώνιον ζῶην, ἀντὶ ἀκαυθῶν καὶ τριδάλων, ἐφρόντισε νὰ ἑλισσῆσθαι εἰς τὰς ψυχὰς μας ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος. Τίποτε δὲν ἦτο εὐτελέστερον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τίποτε δὲν ἔγινε ἐνδοξότερον ἀπὸ τὸν ἀνθρώπου. Αὐτὸς ἦτο τὸ τελευταῖον μέρος εἰς τὴν σειράν τῆς δημιουργίας. Ἄλλὰ οἱ πόδες ἔγιναν κεφαλὴ καὶ ὑψώθησαν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον διὰ τῆς ἀπαρχῆς (δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ). Β Ὅπως δηλαδὴ ἀκριδῶς ἕνας ἄνθρωπος γενναῖόδωρος καὶ μεγαλόκαρδος, ποῦ εἶδε κάποιον, ὁ ὅποιος διέφυγε τὸ ναύγιον καὶ ἤδυνῆθη νὰ σώσῃ ἀπὸ τὰ κύματα μόνον τὸ γυμνὸν σώμα του, τὸν ὑποδέχεται μετὰ τὰ χέρια του ἀπλωμένα, τὸ ἐνδύει λαμπρὰν στολήν καὶ τὸν περιβάλλει μετὰ ὑψίστην τιμὴν, τὸ ἴδιον ἔκαμε καὶ ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἰδικὴν μας φύσιν. Ὁ ἄνθρωπος τὰ ἀπέβαλε ὅλα

δσα είχε, τὸ θάρρος, τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν Θεόν, τὴν διαμονὴν του εἰς τὸν Παράδεισον, τὸν ἀταλαίπωρον δῖον καὶ ὡσάν ναυαγὸς ἐξῆλθεν ἀπὸ ἐκεῖ γυμνός. Ἄλλὰ ὁ Θεὸς τὸν ὑπεδέχθη ἀμέσως καὶ τὸν ἐφρόντισε καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον κρατῶντας τὸν ἀπὸ τὸ χέρι τὸν ὠδήγησε πρὸς τὸν οὐρανόν. C Καίτοι δὲν ἦτο τὸ ναυάγιον αὐτὸ ἀξιον συγκινήσεως. Διότι ὅλος αὐτὸς ὁ κλυδωνισμὸς δὲν προήλθεν ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν πνοὴν τῶν ἀνέμων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ ἰδίου τοῦ πλείοντος. Ἄλλὰ δὲν ἐστάθη εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸν ἐλυπήθη διὰ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς καὶ αὐτὸν ποῦ ἐναύγησε μέσα εἰς τὸν λιμένα, τὸν ὑπεδέχθη ὁ Θεὸς μὲ τόσῃ φιλοφρόνησιν, ὡσάν νὰ εἶχε ναυαγήσει εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους. Διότι τὸ νὰ δλισθῆται καὶ νὰ πέσῃ εἰς τὸν παράδεισον εἶναι ὡσάν νὰ ναυαγήσῃ εἰς τὸν λιμένα.

Διατὶ λοιπόν; Διότι, ἐνῷ οὔτε ἡ θλίψις ἀκόμη, οὔτε ἡ φροντίς, οὔτε πόνος καὶ μόχθος, οὔτε τὰ ἀμέτρητα κύματα τῆς ἐπιθυμίας δὲν εἶχαν ἐφορμήσει ἀκόμη εἰς τὴν ἰδικὴν μας φύσιν, αὐτὸς ἀνετράπη καὶ κατέπεσε. D Καὶ καθὼς οἱ λησται τῆς θαλάσσης πολλὰς φορὰς μὲ μικρὸν σιδηρὸν διατρυποῦν τὸ πλοῖον καὶ κάνουν νὰ εἰσβάλῃ διὰ τῆς ὀπῆς μέσα εἰς τὸ πλοῖον ὅλη ἡ θάλασσα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τότε ὁ διάβολος, ὅταν εἶδε τὸ πλοῖον τοῦ Ἀδάμ, δηλαδὴ τὴν ψυχὴν του γεμάτην ἀπὸ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐπλησίασε καὶ μὲ γυμνὴν τὴν φωνὴν ὡσάν μὲ μικρὸν σιδηρὸν τὸ διετρύπησε καὶ ἀδειασε ὅλον τὸν πλοῦτον του καὶ ἐδύθισε καὶ τὸ ἴδιον τὸ σκάφος. Ἄλλὰ ὁ Θεὸς ἔκαμε ὥστε τὸ κέρδος ν' ἀποβῇ μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ζημίαν καὶ ἀνύψωσε τὴν ἰδικὴν μας φύσιν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος διακηρύττει καὶ λέγει: E «Μὴς συνήγειρε καὶ μᾶς ἔβαλε ὅλους μαζί νὰ καθήσωμε εἰς τὴν δεξιὰ του ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ νὰ δεῖξῃ εἰς τοὺς ἐπερχομένους αἰῶνας τὸν ὑπερβολικὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ποῦ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν καλωσύνην του πρὸς ἡμᾶς. Ἄλλὰ τί λέγεις; Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἔχει γίνεαι καὶ ἔχει λάθει τέλος, καὶ σὺ λέγεις «διὰ νὰ δεῖξῃ εἰς τοὺς ἐπερχομένους αἰῶνας». Δὲν τὸ εἶδε δηλαδὴ; Βεβαίως τὸ εἶδεν ἡδὴ, ἀλλὰ οὐχ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, παρὰ μόνον εἰς ἐμὲ τὸν πιστόν. Ὁ ἀπιστος δὲν εἶδε ἀκόμη τὸ θαῦμα. Τότε δὲ, κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὅλη ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἔλθῃ εἰς τὸ μέσον καὶ θὰ θαυμάσῃ τὸ γεγονός, ἐξ ἄλλου καὶ εἰς ἡμᾶς

1. * Εἶσο. 2, 6, 7.

τότε θὰ γίνῃ σαφέστερον τὸ πρᾶγμα. Πιστεύομεν βεβαίως καὶ τώρα, ἀλλὰ τὸ θαῦμα δὲν τὸ ἐκφράζει κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἢ ἀκοῆ καὶ ἢ δράσει. 250 A Ἄλλὰ ὅμως διὰ τοὺς βασιλεῖς, ὅταν ἀκούωμεν ὅτι φοροῦν τὴν βασιλικὴν πορφύραν καὶ τὸ διάδημα καὶ τὰ χρυσοῦ ἱμάτια καὶ κάθονται εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον, θαυμάζομεν βεβαίως, ἀλλὰ θαυμάζομεν περισσώτερον, καὶ πάσχομεν δι' αὐτὸ ὅταν ἀνοίξῃ ἡ αὐλαία καὶ τὸν ἴδωμεν νὰ κάθεται ἐπὶ τοῦ ὕψιλου θήματος, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον συμβαίνει καὶ μὲ τὸν Μονογενῆ. Ὅταν ἴδωμεν νὰ σύρονται τὰ παραπετάσματα τῶν οὐρανῶν καὶ τὸν βασιλεῖα τῶν ἀγγέλων νὰ καταβαίνει ἀπὸ ἐκεῖ ἀκολουθούμενον ἀπὸ τὰς οὐρανίους δυνάμεις, τότε τὸ θαῦμα ἐμφανίζεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας σαφέστερον. Σκέψου δηλαδὴ τί πρᾶγμα εἶναι νὰ ἴδῃς τὴν ἰδικὴν μας φύσιν νὰ φέρεται B ἐπάνω εἰς τὰ Χερουβὶμ καὶ νὰ περιβάλλεται ἀπὸ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν ἀγγέλων.

Σκέψου ἐπίσης καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου διὰ νὰ ἴδῃς πόσα ὀνόματα χρησιμοποιεῖ διὰ νὰ παραστήσῃ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς «τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ», οὔτε ἀπλῶς «τὸν πλοῦτον», ἀλλὰ τί εἶπε; «Τὸν ὑπερβολικὸν πλοῦτον τῆς χάριτος ποῦ ἐκδηλώνεται εἰς τὴν καλωσύνην του εἰς ἡμᾶς». Ἄλλὰ καὶ πάλιν ὑπελείφθη τῆς πραγματικότητος. Καὶ ὅπως τὰ δλισθῆρά σώματα, ἂν καὶ κρατοῦνται ἀπὸ ἀμέτρητα χέρια, διαφεύγουν τὴν λαθὴν καὶ διολισθαίνουσι εὐκόλως, τὸ ἴδιον καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, μὲ δσα ὀνόματα καὶ ἂν τὴν παραστήσωμεν, C δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν περιλάβωμεν, ἀλλὰ πάντοτε τὸ μέγεθος αὐτῆς ὑπερβαίνει τὴν ἀδυναμίαν τοῦ πληθους τῶν λέξεων, ποῦ ἡμεῖς χρησιμοποιοῦμεν. Τὸ ἴδιον ἔπαθε καὶ ὁ Παῦλος καὶ δλέπων, ὅτι ἡ δύναμις τῶν λέξεων ἦτο πάντοτε κατωτέρα ἀπὸ τὸ μέγεθος αὐτῆς, ἠρέσθη τελικῶς νὰ εἴπῃ μίαν μόνον λέξιν. Ποία εἶναι αὐτή; Χάρις εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀνεκδιήγητον» αὐτοῦ δωρεάν. Διότι κανεὶς λόγος, καὶ κανεὶς νοῦς θὰ δυνηθῇ νὰ παραστήσῃ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ἐδῶ λέγει ὅτι αὐτὴ εἶναι «ἀνεκδιήγητος», ἀλλοῦ λέγει, ὅτι ὑπερβαίνει τὸν νοῦν μας. Λέγει δηλαδὴ: «Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ποῦ ὑπερέχει πᾶσαν δάνοισιν, θὰ φρουρήσῃ τὰς καρδίας μας».¹⁰

Ἄλλὰ ὅπως εἶπε, ἕως τώρα ἔχουν εὑρεθῆ δύο τρό-

8. * Εἶσο. 2, 7.
9. Β' Κορινθ. 9, 15.
10. Φίλιππη. 4, 7.

ποι απαντήσεως, **D** ὁ εἰς εἶναι ὅτι δὲν μᾶς ἐξεδίωξε ὁ Θεός, ἀλλὰ ἡμεῖς ἐξ ἰδίας ἀνοησίας ἐχάσαμε τὸν παράδεισον. Δεύτερος τρόπος εἶναι ὅτι τὰ ἀγαθὰ ποῦ μᾶς ἐδόθησαν εἶναι περισσότερα καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἐχάσαμε. Θέλω τώρα νὰ ἀναφέρω καὶ ἕνα τρίτον. Ὅτι δηλαδὴ ἂν καὶ ὅσα μᾶς ἔδωσε κατόπιν, δὲν εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἐχάσαμε, ἀλλὰ πάντως ἀφαίρεσε μόνον ὅσα μᾶς εἶχαν δοθῆ, καὶ ἡμεῖς ὑπῆρξαμεν οἱ αἴτιοι τούτου (πρέπει νὰ προστεθῆ αὐτό). Καὶ μόνον τούτο εἶναι ἱκανὸν νὰ δεῖξη τὴν πρόνοιον αὐτοῦ δι' ἡμᾶς. Διότι ὄχι μόνον τὸ γεγονός ὅτι μᾶς ἔδωσε, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι μᾶς ἀφῆρεσε αὐτὰ ποῦ μᾶς ἔδωσε, εἶναι δείγμα τῆς μεγίστης φιλανθρωπίας του. Καὶ ἂν θέλετε ἄς ἀναφέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸν παράδεισον, διὰ νὰ τὸ ἀποδείξωμεν.

Ὁ Θεὸς μᾶς ἐχάρισε τὸν παράδεισον. Τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς εὐνοίας του. Ἡμεῖς ἐφάνημεν ἀνάξιοι αὐτῆς τῆς δωρεᾶς. Τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς ἀχαριστίας μας. Καὶ καθὼς ὑπῆρξαμεν ἀνάξιοι, μᾶς ἀφῆρεσε τὴν δωρεάν. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἔργον τῆς ἀγαθότητός του. Καὶ τί ἀγαθότης εἶναι αὐτή, θὰ εἴπη τις, νὰ σοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν δωρεάν; Περιμένε καὶ θὰ τὸ ἀκούσῃς πλήρως. Σκέψου τί ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ὁ Κάιν, ἂν παρέμενεν εἰς τὸν παράδεισον μετὰ τὸν μισητὸν φόνον. Διότι, ἂν καὶ μετὰ τὴν ἐκπτώσιν ἀπὸ τὸν παράδεισον, καίτοι εἶχε καταδικασθῆ εἰς τὸν πόνον καὶ τὸν μόχθον καὶ ἔβλεπε τὴν ἀπειλὴν τοῦ θανάτου νὰ ἐπικρέμεται ἐναντίον του.¹¹ Ἄν λοιπὸν ἐνῶ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν συμφορὰν τοῦ πατρὸς καὶ ἐκόσπει ἀκὸμη εἰς τὰς χεῖράς του τὰ ἴγνη τῆς ὄρνιθς τοῦ Θεοῦ καὶ περιστοιχιζέτο ἀπὸ τόσα κακά, ἂν παρ' ὅλα αὐτὰ ἐφθασεν εἰς τοιοῦτον σημεῖον κακίας, ὥστε νὰ ἀγνοῆσῃ τὴν φύσιν, νὰ λησμονῆσῃ τὰς κοινὰς ὀδύνας ποῦ ἐγέννησαν αὐτὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν του καὶ νὰ σφάξῃ ἐκείνον, ὁ ὅποιος εἰς οὐδὲν ἠδίκησε. νὰ χύσῃ ἀδελφικὸν αἷμα καὶ νὰ μολίβη τὴν δεξιάν του καί. ἐνῶ ὁ Θεὸς τὸν προέτρεπε, νὰ μὴ ἀνέχεται νὰ ἠουχάζῃ, ἀλλὰ ὑπόσῃ τὸν δημιουργὸν καὶ νὰ ἀτιμάσῃ τοὺς γονεῖς του, σκέψου εἰς ποῖαν κακίαν θὰ εἶχε προχωρήσει αὐτὸς ἂν ἔμενεν εἰς τὸν παράδεισον. Διότι ἂν μὲ τόσους πειρασμούς, ἐτόλμησε θουασμὸς ἐπαναστάσεις. **B** ἂν εἶγαν γκομισθῆ καὶ τὰ τεῖχη αὐτά, ποῦ δὲν θὰ ἐκρήμνιζε τὸν ἐαυτὸν του;

Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ ἀπὸ τὴν μητέρα του πόσον ἀγαθὸν ὑπῆρξεν ἡ ἐκδίωξις ἀπὸ τὴν διαμονὴν εἰς τὸν πα-

ράδεισον; Ἐξέτασε ποῖα ἦτο ἡ εἶσα πρὸ τῆς πτώσεως καὶ ποῖα ὑπῆρξε μετὰ τὴν πτώσιν. Πρὸ τῆς πτώσεως λοιπὸν ἐνόμισεν, ὅτι ὁ ἀπατεὼν διάβολος, ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος δαίμων, ἦτο ἀξιοπιστότερος ἀπὸ τὰς προσταγὰς τοῦ Θεοῦ καὶ κατεπάτησε τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν ἀπλήν θέαν τοῦ δένδρου. Ὅταν δὲ ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὸν παράδεισον, σκέψου νὰ ἰδῆς πῶς ἐγίνε καλύτερα καὶ σωφρονεστέρα. Διότι ὅταν ἐγέννησε υἱόν, λέγει: «Ἀπέκτησα ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ».¹² Κατέφυγεν ἀμέσως εἰς τὸν Κύριον αὐτῆ, **C** ἡ ὁποία προηγουμένως εἶχε καταφρονῆσει τὸν Κύριον καὶ δὲν ἀποδίδει τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν φύσιν, ὅτε ἐρμηνεύει τὸν τοκετὸν ὡς νόμιμον καρπὸν τοῦ γάμου. Ἄλλὰ γνωρίζει τὸν Κύριον τῆς φύσεως καὶ ἀναγνωρίζει χάριτας εἰς αὐτὸν διὰ τὴν γέννησιν τοῦ παιδίου. Καὶ αὐτῆ ποῦ πρότερον εἶχε ἀπατήσει τὸν ἄνδρα, κατόπιν ἐμόρφωσε καὶ τὸ παιδίον καὶ τοῦ ἔβασεν ὄνομα, τὸ ὁποῖον νὰ ἐνθυμίσῃ τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάλιν γενῶ δεύτερον καὶ λέγει: «Μοῦ ἐχάρισε ὁ Θεὸς σπέρμα ἀντὶ τοῦ Ἄδελ, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὁ Κάιν».¹³ Ἐνθυμεῖται τὴν συμφορὰν ἡ γυνὴ καὶ δὲν ἀγανακτεῖ, ἀλλὰ εὐχαριστεῖ πάλιν τὸν Θεόν, καὶ δίδει εἰς τὸ παιδίον ὄνομα ποῦ ἐνθυμίζει τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ **D** καὶ παρέχει εἰς αὐτὸ διαρκῶς εὐκαιρίας διδασχῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὁ Θεὸς καὶ μετὰ αὐτὴν τὴν ἀφαίρεσιν ἐχάρισε περισσότερα ἀγαθὰ. Ἐξεδιώχθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τὸν παράδεισον, ἀλλὰ διὰ τῆς τιμωρίας αὐτῆς ἐδοθηθῆ νὰ ὀδηγηθῆ εἰς τὴν θεογνωσίαν, ὥστε ἀφελῆθῃ περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ ποῦ ἔχασε.

E Ἄλλὰ θὰ εἴπη τις, ἐὰν ἦτο χρήσιμος ἡ ἐκδίωξις ἀπὸ τὸν παράδεισον, διὰ ποῖον λόγον ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὸν παράδεισον εἰς τὴν ἀρχήν; Πρὸς τὸ καλὸν μας ἐγίνε τοῦτο. ἄνθρωπε, διὰ τὴν ἰδικὴν μας ἀδιαφορίαν. Διότι ἐὰν ἐκείνοι ἦσαν προσεκτικοὶ καὶ ἐνεθυμοῦντο διαρκῶς τὸν Κύριον καὶ ἐγνωρίζον νὰ εἶναι σώφρονες καὶ μετρίφρονες, θὰ διετήρουν τὴν τιμὴν ἐκείνην. Ἐπειδὴ ὅμως ἐφάνησαν ἀνάξιοι τῆς δωρεᾶς ἐκείνης, τότε ἦτο πλεον χρησίμιον νὰ ἐκδιωχθῶν. Διὰ ποῖον λόγον ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς τὴν δωρεάν ἐκείνην; Διὰ νὰ δεῖξη τὴν ἰδικὴν του φιλανθρωπίαν καὶ διότι ὁ Θεὸς ἐσκόπευε νὰ μᾶς ἐξυψώσῃ ὅλωνα καὶ εἰς μεγαλύτεραν τιμὴν. Ἡμεῖς ὅμως ὑπῆρξαμεν αἴτιοι τῶν τιμωριῶν καὶ τῶν κολασμῶν εἰς ὅλας τὰς περι-

11. Πev. 4, 1.
12. Πev. 4, 26.

πτώσεις, αποξενωθέντες εξ αιτίας τῆς ἀδιαφορίας μας ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ποῦ μᾶς εἶχαν δοθῆ.

Καὶ ὅπως ἕνας φιλόσοφος πατὴρ εἰς τὴν ἀρχὴν ἀφίνει τὸν υἱὸν τοῦ νὰ μὲν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ ὄλα τὰ πατρικὰ ἀγαθὰ. Ὅταν ὁμως τὸν ἴδῃ μὲ τὴν τιμὴν αὐτὴν νὰ γίνεταὶ κακός, τὸν ἀποδιώκει ἀπὸ τὴν τράπεζαν καὶ δὲν θέλει νὰ τὸν ἐλέησῃ εἰς τὰ μάτια του, πολλάκις μάλιστα τὸν ἐκδιώκει καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πατρικὴν οἰκίαν. ²⁵² Α Καὶ τοῦτο μὲ τὸν σκοπὸν νὰ θελτιωθῇ μετὰ τὴν ἐκδίωξιν, μὲ αὐτὰς τὰς προσβολὰς καὶ τοὺς ἐξευτελισμούς, καὶ νὰ καταστῇ ἀξίος νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ νὰ διαδεχθῇ τὴν πατρικὴν κληρονομίαν. Τὸ ἴδιον ἐπραξε καὶ ὁ Θεός. Ἐχάρισεν εἰς τὸν ἀνθρώπον τὸν παράδεισον. Ὅταν ἀπεδείχθη ἀνάξιος, τὸν ἐξεδίωξε διὰ νὰ θελτιωθῇ ζῶν ἔξω τοῦ παραδείσου εἰς τὴν ταπεινώσιν καὶ νὰ γίνῃ σωφρονέστερος καὶ νὰ καταστῇ ἀξίος τῆς ἐπανόδου. Ὅταν λοιπὸν ὅστερ' ἀπὸ ὄλας αὐτὰς τὰς τιμωρίας ἐθελτιώθη, τὸν ἐπαναφέρει πάλιν καὶ τοῦ λέγει: «Σήμερον θὰ εἶσαι μαζί μου εἰς τὸν παράδεισον». ²⁵³ Βλέπεις, ὅτι ὄχι μόνον ἡ δωρεὰ τοῦ παραδείσου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκδίωξις ἀπὸ αὐτὸν ἦτο ἔργον τῆς μεγίστης προνοίας τοῦ Θεοῦ; Β Διότι ἐὰν δὲν ἐξεδιώκετο ἀπὸ τὸν παράδεισον, δὲν θὰ ἀνεδεικνύετο πάλιν ἀξίος τοῦ παραδείσου.

Αὐτὴν τὴν συλλογιατικὴν, ἃς τὴν ἔχωμεν πάντοτε εἰς τὸν νοῦν μας καὶ, ἂν βέλτε, ἃς ἀναφέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ θέμα μας. Ἐδῶσε λοιπὸν ὁ Θεός εἰς ὄλους μίαν γλῶσσαν. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἔργον τῆς φιλανθρωπίας του. Ἐκεῖνοι δὲν ἔκαμαν τὴν πρόπουσαν χρῆσιν τοῦ διώρου αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐξετράπησαν εἰς μεγάλην ἀνοησίαν. Καὶ ἀφῆρσε πάλιν τὸ δῶρον ὁ Θεός. Ἐὰν λοιπὸν, ἐπειδὴ εἶχαν μίαν γλῶσσαν, ἐξέπεσαν εἰς τοιαύτην ἀνοησίαν, ὥστε νὰ θελήσουν νὰ οἰκοδομήσουν καὶ πύργον ποῦ νὰ φθάσῃ ἕως τοῦ οὐρανοῦ, ἂν δὲν ἐτιμωροῦντο ἀμέσως, ἄρ' ἂν δὲν θὰ ἀπεθύμουν νὰ φθάσουν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τοῦ οὐρανοῦ; Ἀλλὰ πῶς; Ἄν καὶ τὸ πρᾶγμα πρακτικῶς ἦτο ἀδύνατον, ἀλλ' ὁμως ἡ ἀσέβειά των ἐξεδηλώθη ἤδη μὲ τὴν πρόβασίν των. C Αὐτὰ ὄλα προβλέπων ὁ Θεός, ἐπειδὴ δὲν ἐχρησιμοποίησαν τὴν ὁμογλωσσίαν πρεπόντως, τοὺς διήρσε μὲ τὴν πολυγλωσσίαν. Καὶ πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ, νὰ ἴδῃς τὴν φιλανθρωπίαν αὐτῆς τῆς ἐνεργείας. «Ἰσοῦ, λέγει, μία γλῶσσα δι' ὄλους καὶ ἄρχισαν νὰ τὸ ἐφαρμό-

19. Λοικ. 23, 49.

ζουν». ¹⁴ Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐπροχώρησεν ἀμέσως εἰς τὸν χωρισμὸν τῆς γλώσσης, ἀλλὰ πρῶτα ἀπολογεῖται, ὥσάν νὰ ἐπρόκειτο νὰ κριθῇ εἰς δικαστήριον: Ἄν καὶ οὐδεὶς θὰ τοῦ εἶπη «τί ἔκαμες»;, διότι ἔχει ἐξουσίαν νὰ κάμῃ ὄλα ὅσα θέλει. Ἀλλὰ ὁμως, ὥσάν νὰ ἐπρόκειτο νὰ λογοδοτήσῃ, ἀπολογεῖται διδάσκων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡμᾶς νὰ εἴμεθα ἡμεροὶ καὶ φιλάνθρωποι. Διότι ἐὰν ὁ Κύριος ἀπολογεῖται εἰς τοὺς δούλους, B καὶ μάλιστα εἰς δούλους ποῦ ἔχουν ἀδικήσει, πολὺ περισσότερον πρέπει ἡμεῖς νὰ ἀπολογούμεθα ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχωμεν τὰ μέγιστα ἀδικήσῃ. Πρόσεχε λοιπὸν νὰ ἴδῃς πῶς ἀπολογεῖται: «Ἰσοῦ χεῖλος ἐν καὶ μία γλῶσσα δι' ὄλους», εἶπε, «καὶ ἄρχισαν νὰ τὸ ἐφαρμόζουν». ¹⁵ Ὡσάν νὰ ἔλεγε: Κανεὶς ἃς μὴ μὲ κατηγορήσῃ ποῦ θάλεπαι ὅτι ἡ γλῶσσα ἔχει διαιρεθῆ, κανεὶς μὴ νομίση ὅτι αὐτὴ ἡ πολυγλωσσία εἶχε ἐξ ἀρχῆς καθιερωθῆ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. «Ἰσοῦ χεῖλος ἐν καὶ μία γλῶσσα δι' ὄλους». Ἀλλὰ δὲν ἔκαμαν τὴν ἀρμόζουσαν χρῆσιν αὐτῆς τῆς δωρεᾶς. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι δὲν τιμωρεῖ τόσον αὐτὸ ποῦ ἐγίνε, E ὅσον προσπαθεῖ νὰ διορθώσῃ αὐτὸ ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ἀκολουθήσῃ, ἀκουσε τὴν συνέχισιν: «Καὶ τώρα δὲν θὰ λείψουν ἀπὸ αὐτοῦ ὄλα ὅσα ἂν ἐπιχειρήσουν νὰ κάμουν». ¹⁶ Καὶ αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἐὰν δὲν τιμωροῦν τῶρα καὶ δὲν ἀναχαίτισθουν ἀπὸ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς ἁμαρτίας, δὲν θὰ σταματήσουν τοῦθεν τὴν κακίαν των. Αὐτὸ ἐννοεῖ, ὅταν λέγῃ: «Δὲν θὰ λείψουν ἀπὸ αὐτοῦ ὄλα ὅσα ἂν ἐπιχειρήσουν νὰ κάμουν». Ὡσάν νὰ ἔλεγε, ὅτι θὰ προσθέσουν καὶ ἄλλα μεγαλύτερα ἁμαρτήματα. Αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς πονηρίας. Ὅταν ἀρχίσῃ νὰ ἐκδηλώνεταί χωρὶς νὰ ἐμποδισθῇ, ²⁵³ Α ὅπως ἡ φωτιά, ποῦ ἀπλώνεταί εἰς τὸ δάσος, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἀνέρχεται εἰς ὕψος ἀπερίγραπτον. Βλέπεις, ὅτι καὶ ἡ ἀφαίρεσις τῆς ὁμογλωσσίας ὑπῆρξεν ἔργον μεγάλης φιλανθρωπίας; Τοὺς ἔρριψεν εἰς τὴν πολυγλωσσίαν, διὰ νὰ μὴ ἐκπέσουν εἰς μεγαλύτεραν κακίαν. Αὐτὴν τὴν ἰδέαν νὰ τὴν διατηρήτε σταθερὰ εἰς τὴν μνήμην σας καὶ νὰ μὲν ἀμετάθετος καὶ καρφωμένη πάντοτε μέσα σας, ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεός εἶναι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος ὄχι μόνον ὅταν μᾶς ἐδερνετῆ, ἀλλὰ καὶ ὅταν μᾶς τιμωρῆ.

14. Γεν. 11, 6.

15. Ἐνθ' ἀνωτ.

16. Ἐνθ' ἀνωτ.

Και πράγματι, οι κολασμοί και αι τιμωρίες αυτού αποτελούν μέγιστον μέρος της ευεργεσίας, μεγίστην εκδήλωσιν προνοίας. Όταν λοιπόν Ιδης να εμφανίζεται πείνα και επιδημία, και ξηρασία, και πλημμύραι, και ασυνήθιστος πνοή ανέμων, ή άλλο κάτι από αυτά Β που τιμωρούν την ανθρωπίνην φύσιν, μη δυσανασχετήσης, οστε ν' απογοητευθής, αλλά προσκύνησε αυτόν που τα προκαλεί, θαύμασε αυτόν διά την φροντίδα του. Διότι εκείνος τα κάμνει αυτά και τιμωρεί τό σώμα, διά να σωφρονίση την ψυχήν. Και ο Θεός τα κάμνει αυτά τα πράγματα: θα είπη τις. Ναι, ο Θεός τα κάμνει. Και μπροστά εις δλην την πόλιν και εις όλόκληρον την οικουμένην, δεν θα διστάσω να τό είπω. Μακάρι ή φωνή μου να ήτο ισχυροτέρα και από την σάλπιγγα και να ήδυνάμην να σταθώ εις ένα ύψηλόν μέρος και να φωνάξω εις όλους και να διακηρύξω ότι αυτά τα κάμνει ο Θεός. Και δεν τα λέγω αυτά από άλαζονείαν, άλλ' έχω συμπαραστάτην τον προφήτην, ο οποίος φωνάζει και λέγει μαζί μου, ότι «δεν υπάρχει εις την πόλιν "κακία", την οποίαν δεν έπροκάλεσεν ο Κύριος;»¹⁷ Είναι δεδαίως ή «κακία» όνομα όμώηχον C και θέλω να μάθετε σεις την σημασίαν καθενός από τής δύο όμωνύμων έννοιās τής «κακίας», διά να μη ουγ' έτε την φύσιν των πραγμάτων έξ αίτίας τής όμωνυμίας αι καταλήξετε εις θλασφημίαν κατά του Θεού.

Κακία λοιπόν είναι ή πραγματική κακία, π.χ., ή πορνεία, ή μοιχεία, ή πλεονεξία και τά άμέτρητα δεινά, που είναι άξια μεγίστης κατακρίσεως και τιμωρίας. Πάλιν είναι «κακία», μάλλον δεν είναι, D αλλά λέγεται, ή πείνα, ή επιδημία, ο θάνατος, ή άρρώστια και τά παρόμοια. Αυτά δεδαίως δυνατόν να μη είναι κακά. Διά τουτο είπα, ότι λέγονται μόνον «κακά». Τί λοιπόν; "Αν ήσαν κακά, δεν θα έγινοντο δι' ήμās αίτια αγαθών, όταν σωφρονίσουν την άλαζονείαν, εκριζώνουν την άδιαφορίαν και μάς επαναφέρουν εις την άνήσυχον φροντίδα και μάς καθιστούν περισσότερον προσεκτικούς. «Διότι όταν», λέγει, «τους έφόνευσ, τότε τον άνεζήτηον και επέστρεφον προς αυτόν και ήγοντο προς τον Θεόν από δσθέος δρθρου».¹⁸ Κακίαν λοιπόν αυτήν έννοεί, αυτήν ή οποία μάς σωφρονίζει, μάς καθιστά λαμπρούς, αυτήν που μάς υποχρεώνει να γινώμεθα επιμελέστεροι, που μάς επαναφέρει εις την χρι-

17. Αμώς 3, 6.
18. Ψάλμ. 77, 34.

στιανικήν διδασκαλίαν, δεν έννοεί την άλλην την διαβλητήν κακίαν και άξίαν κατακρίσεως. Ε Διότι εκείνη δεν είναι έργον του Θεού, άλλ' εύρημα τής ιδικής μας βελήσεως και αποδλέπει εις την άναίρεσιν εκείνης. Κακίαν λοιπόν ο Θεός έννοεί την «κάκωσιν», ή οποία προκαλείται εις ήμās από τās τιμωρίας, όνομάζων αυτήν ούτως όχι από τον χαρακτήρα της, αλλά από την γνώμην των ανθρώπων. Έπειδή δηλαδή συνηθίζομεν να όνομάζωμεν «κακίαν» όχι μόνον τās κλοπās και τās μοιχείας, αλλά και τās συμφοράς, εκάλεσε τό πράγμα με τό όνομα αυτό από την εκτίμησιν που κάνουν οι άνθρωποι. Αυτό λοιπόν, έννοεί ο προφήτης, όταν λέγη, ότι, ²³⁴ Α «δεν υπάρχει εις την πόλιν «κακία», την οποίαν δεν έπροκάλεσεν ο Κύριος».¹⁹ Τουτο εφανέρωσεν ο Θεός και διά του Ήσαίου, όταν είπεν: «Εγώ είμαι ο Θεός, που κάμνω ειρήνην και δημιουργώ «κακά»».²⁰ Κακά πάλιν έδω άποκαλεί τās συμφοράς. Την ίδια «κακίαν» ύπανοίσεσται και ο Χριστός εις τά Ευαγγέλια, όταν λέγη εις τούς μαθητάς του τά εξής: «Άρκει διά την ήμέραν ή "κακία" αυτής»²¹ δηλαδή ή κάκωσις, ή ταλαιπωρία. Από παντού λοιπόν γίνεται φανερόν, ότι «κακίαν» έδω όνομάζει τās τιμωρίας, τās οποίās εκφέρει έναντίον μας, ως μεγίστην εκδήλωσιν προνοίας.

Και πράγματι, και ο Ιατρός δεν είναι άξιοθαύμαστος μόνον όταν οδηγή τον άσθενή εις κήπους και λιβάδια, οστε όταν τον φέρη εις λουτρό και κολυμηθήρας, Β οστε όταν του παραθέτη πλουσίαν τράπεζαν, αλλά είναι έξ εσου Ιατρός και όταν τον προστάξη να μένη νήστις και όταν ύποφέρη από την πείναν, και βασανίζεται από την δίψαν, όταν τον καθηλώνη εις την κλινήν και μετατρέπει τρόπον τινά την οίκίαν εις φυλακήν και τον άποστρεφεί και από αυτό τό φώς, συσκοτίζων την αίθουσαν από δ'α τά μέρη με παραπετάσματα, και όταν κάμνη χειρουργικήν επέμβασιν, και όταν καυτηριάξη, και όταν του προσφέρη πικρά φάρμακα. Πώς λοιπόν δεν είναι άποτον, εκείνον μόνον που του προκαλεί τόσα κακά, να τον όνομάζωμεν Ιατρούν, και τον Θεόν, αν καμμιά φορά προκαλέση ένα από αυτά, π.χ., επιδημίαν ή θάνατον, να τον θλασφημούμε και να του άρνούμεθα την πρόνοιαν διά τό σύμπαν; Και όμως ο άληθής Ιατρός μόνον αυτός είναι, Ιατρός ψυχών και σω-

19. Αμώς 3, 6.
20. Ησ. 46, 7.
21. Ματθ. 6, 34.

μάτων.

Γ Διὰ τοῦτο πολλὰς φορές παραλαμβάνει τὸν ἀνθρώπον, ὅταν σκιρτῇ ἀπὸ εὐημερίαν καὶ προκαλεῖ πνευμάτων ἁμαρτημάτων, καὶ μὲ τὴν ἐνδειαν καὶ τὴν πείναν καὶ μὲ τὸν θάνατον καὶ μὲ ἄλλας συμφορὰς καὶ μὲ ἄλλα φάρμακα ποῦ γνωρίζει αὐτός, τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ νοσήματα. Ἀλλὰ θὰ εἶπῃ τις, τὴν πείναν τὴν αἰσθάνονται μόνον οἱ πτωχοί. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν τιμωρεῖ μόνον μὲ πείναν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀναριθμητὰ ἄλλα μέσα. Τὸν πτωχὸν πολλὰς φορές τὸν ἐσωφρόνισε μὲ τὴν πείναν, τὸν πλούσιον καὶ τὸν εὐπορὸν γενικῶς μὲ τοὺς κινδύνους, τὰ νοσήματα, μὲ πρῶτους θανάτους. Διότι εἶναι ἐπινοητικός καὶ ἔχει ποικίλα φάρμακα διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Τὸ ἴδιον κάμνουν καὶ οἱ δικασταί. Δὲν τιμοῦν μόνον, οὔτε στεφανώνουν τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων, οὔτε παρέχουν μόνον δῶρα, Δ ἀλλὰ καὶ τιμωροῦν πολλὰς φορές. Διὰ τοῦτο καὶ ξίφος ἀκονίζεται δι' αὐτούς καὶ θάραθρον τοὺς ἀναμένει, καὶ τροχός, καὶ πάσσαλοι, καὶ δῆμιοι, καὶ ἀναριθμητὰ ἄλλα εἶδη κολασμοῦ. Αὐτὸ ποῦ εἶναι ὁ δῆμιος εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν δικαστῶν, διὰ τὸν Θεὸν εἶναι ὁ λιμὸς, ὁ ὁποῖος ὡς δῆμιος μᾶς σωφρονίζει καὶ μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν κακίαν. Τὸ ἴδιον δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν καὶ εἰς τοὺς γεωργοὺς. Διότι δὲν περιποιῶνται μόνον τὴν ρίζαν τῆς ἀμπέλου, οὔτε τὴν περιφράσσουσιν, ἀλλὰ καὶ περικόπτουν αὐτὴν καὶ κόπτουν πολλοὺς βλαστοὺς. Διὰ τοῦτο δὲν ἔχουν μόνον ἀξίνην, ἀλλὰ καὶ δρέπανα κατάλληλα νὰ κόπτουν. Ἀλλὰ δὲν τοὺς κατηγοροῦμεν καὶ αὐτούς δι' ἐλ' αὐτά. Καὶ μάλιστα τότε τοὺς θαυμάζομεν, ὅταν τοὺς βλέπομεν νὰ ἀποκόπτουν πολλὰ ἀχρηστά. Ἐ ὥστε μὲ τὴν ἀποκοπὴν τῶν περιττῶν νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ θεδαία σωτηρία τῶν ἄλλων. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι παράλογον, τὸν μὲν πατέρα, καὶ τὸν ἱσοῦν, καὶ τὸν δικαστὴν, καὶ τὸν γεωργὸν νὰ τοὺς ἐπιδοκιμάζωμεν καὶ μῆτε ἐκεῖνον, ὅταν ἐκδιώκῃ τὸν υἱὸν τοῦ ἀπὸ τὴν οἰκίαν, οὔτε τὸν ἱατρὸν ὅταν βασανίσῃ τὸν ἀσθεῆ, οὔτε τὸν δικαστὴν, ὅταν τιμωρῇ, οὔτε τὸν γεωργὸν ὅταν κλαδεύῃ, νὰ ἐπικρίνωμεν καὶ νὰ κατηγοροῦμεν, ²⁵⁵ Α καὶ τὸν Θεόν, ἂν θελήσῃ καμμιὰ φορά, ποῦ εἴμεθα ἀποκορωμένοι, νὰ μᾶς κἀνῃ νὰ συνέλθωμεν ἀπὸ τὴν πολλὴν μέθην, ὡς τὴν γενεῆ ἢ κακία, νὰ τὸν ἐπικρίνωμεν καὶ νὰ βάλλωμεν ἐναντίον τοῦ μὲ ἀναριθμητῶς κατηγορίας; Δὲν εἶναι ἴδιον τῆς μεγίστης ἀνοησίας νὰ μὴ ἐπιτρέπωμεν εἰς τὸν Κύριον ἴσην δικαιολογίαν πρὸς ἐκείνην, ποῦ ἀναγνωρίζομεν εἰς τοὺς συνδουλοῦς

μας;

Αὐτὰ τὰ λέγω ἀπὸ πρόνοιαν διὰ τοὺς ἴδιους τοὺς κατηγορούς, ὥστε λακτίζοντας πρὸς κέντρα νὰ μὴ αἱματώσουν οἱ πόδες των, οὔτε ρίπτοντες λίθους πρὸς τὸν αἶραν νὰ δεχθῶν τραύματα εἰς τὴν κεφαλὴν των. Δύναμαι ἀκόμη νὰ ἀναφέρω καὶ ἄλλο θαυρτότερον ἀκόμη. Β Ἄς παραλέψω νὰ ἐξετάσω (συμβατικῶς τὸ λέγω), ἂν ὁ Θεὸς μᾶς ἀφῆρεσε τὰ δοθέντα πρὸς ὠφελείαν μας. Λέγω ὅμως τοῦτο μόνον, ὅτι, ἂν ἔλαβε αὐτὰ ποῦ ἔδωσε, καὶ πάλιν δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν ἐπικρίνῃ κανεὶς δι' αὐτό. Διότι ἦτο κύριος τῶν ἰδικῶν του. Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν δίδουν χρήματα, ὡς παρακαταθήκην ἢ δανείζουν, συνηθίζουν νὰ χρεωστοῦν εὐγνωμοσύνην οἱ λαθόντες διὰ τὸν χρόνον ποῦ ἐκράτησαν τὰ δανεικὰ καὶ δὲν ἀγανακτοῦν, ὅταν ἔρχεται ἡ στιγμή νὰ τὰ στερηθοῦν. Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεὸς θέλῃ νὰ λάβῃ ὀπίσω τὰ ἰδικὰ του, θὰ τὸν κατηγορήσωμεν; Εἰπέ μου; Καὶ πῶς μία τοιαύτη ἀντίληψις δὲν ἀποτελεῖ μεγάλην ἀνοησίαν; Ἀλλὰ ὁ μέγας καὶ γενναῖος Ἰωβ δὲν ἐνήργει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Οὐχὶ μόνον ὅταν ἐλάμβανεν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀπεστερεῖτο, ἀνεγνώριζε μεγάλην χάριν Ὁ καὶ ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Ὁ Κύριος τὰ ἔδωσε, ὁ Κύριος πάλιν τὰ ἀφῆρεσεν. Ἄς εἶναι εὐλογημένον τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας.» ²⁵⁶ Ἐάν τώρα καὶ διὰ τὰ δύο αὐτὰ ἀπολύτως πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν, καὶ διὰ τὸ καθένα χωριστά, καὶ ἂν ἡ ἀφαίρεσις δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ὠφέλιμος ἀπὸ τὴν χορήγησιν, εἰπέ μου, ποῖος θὰ μᾶς συγχωρήσῃ, ἂν αὐτὸν τὸν τῶσον ἐπιεικῆ καὶ φιλόανθρωπον καὶ κηδεμόνα μας, τὸν σοφώτερον ἀπὸ κάθε ἱατρὸν, φιλοσοργώτερον ἀπὸ κάθε πατέρα, τὸν δικαιοτέρου ἀπὸ κάθε δικαστὴν, αὐτὸν ὁ ὁποῖος φροντίζει διὰ τὰς ψυχὰς μας μὲ μεγαλυτέραν ἐπιμέλειαν ἀπὸ κάθε γεωργόν, ἡμεῖς τὸν ἀνταμειβόμεν μὲ τὰ ἀντίθετα καὶ ἂν δυσασαχετοῦμεν ἐναντίον αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ προσκυνώμεν;

Δ Ἀρὰ γε δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀπερισκεπτότερον καὶ ἀνοητότερον ἀπὸ ἐκεῖνο, ποῦ λέγουν μερικοί, ὅτι δηλαδὴ μῆσα εἰς τὴν τάξιν καὶ ἁρμονίαν τοῦ συμπαντος ἡμεῖς στερωόμεθα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ; Ὅπως δηλαδὴ, ἂν κανεὶς ὑποστηρίξῃ ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι σκοτεινός καὶ ψυχρός, παρέχει μὲ τὴν γνώμην αὐτὴν δείγμα μεγάλης ἀνοησίας, τὸ ἴδιον καὶ ἂν κανεὶς ἀμφιβάλλῃ διὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, μαρτυρεῖ πολὺ μεγαλυτέραν ἀνοησίαν μὲ τὰς ἐπι-

κρίσεις του. Ούτε ο ήλιος δεν είναι τόσο φωτεινός, όσο σαφής είναι η πρόνοια του Θεού. Ἀλλά τολμοῦν μερικοί νὰ ὑποστηρίζουν, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα τὰ κατευθύνουν δαίμονες. Τί νὰ κάνω; Ἐχεις Κύριον φιλόφρονον. Διότι προτιμᾷ μάλλον νὰ βλασφημῆται ἀπὸ σέ με τοὺς λόγους αὐτοῦ παρά νὰ σέ παραδώσῃ εἰς τοὺς δαίμονας Ε καὶ νὰ σέ πείσῃ ἐμπράκτως πῶς κυβερνοῦν οἱ δαίμονες. Τότε, με τὴν πείραν αὐτὴν, θὰ ἐμάνθωνες καλῶς τὴν ποιηρίαν των. Ἡ μάλλον καὶ τώρα εἶναι δυνατόν νὰ σᾶς τὴν παραστήσω με ἓνα μικρὸν παράδειγμα. Συνήτησαν τὸν Χριστὸν μερικοὶ δαιμονιζόμενοι, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τοὺς τάφους, καὶ τὸν παρεκάλουν οἱ δαίμονες νὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ νὰ εἰσέλθουν εἰς ἀγέλην χοίρων.²³ Καὶ τοὺς ἐπέτρεψε καὶ εἰσῆλθαν καὶ ἀμέσως τοὺς κατεκρήμνισαν ὄλους. Ἔτσι κυβερνοῦν οἱ δαίμονες. Καὶ με τοὺς χοίρους δὲν εἶχαν κανένα ἰδιαίτερον λόγον, **23^a** Ἀ ἐνῶ πρὸς σέ ὑπάρχει πάντοτε ἄσπονδος πόλεμος καὶ ἀσυμφιλίωτος μάχη καὶ ἔχθρα ἀθάνατος. Ἐάν τοὺς χοίρους, με τοὺς ὁποίους δὲν εἶχαν τίποτε κοινόν, δὲν τοὺς ἠνέχθησαν οὔτε μίαν ἐλαχίστην στιγμήν τοῦ χρόνου, τί δὲν θὰ ἔκαναν, ἐάν εἶχαν εἰς τὴν ἐξουσίαν των ἡμᾶς, ποὺ εἴμεθα ἔχθροί των καὶ συνεχῶς τοὺς δαγκώνομεν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ἄφησε νὰ ἐφορμήσουν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, διὰ νὰ γνωρίσῃς τὴν κακίαν των εἰς τὰ σώματα τῶν ἀλόγων ζώων. Καὶ εἶναι εἰς ὄλους φανερόν, ὅτι τὰ ἴδια θὰ εἶχαν κάνει καὶ εἰς τοὺς δαιμονιζομένους ἐκεῖνους, αὐτὰ δηλαδὴ ποὺ ἔκαμαν εἰς τοὺς χοίρους, ἂν οἱ δαιμονιζόμενοι καὶ μέσα εἰς τὴν πρέλλαν των δὲν ἦσαν ἀντικείμενον μεγάλης προνοίας ἀπὸ μέρους τοῦ Θεοῦ. **B** Καὶ τώρα λοιπόν, ἂν ἴδῃς ἄνθρωπον ταρασσόμενον ἀπὸ δαίμονα, προσκύνῃς τὸν Κύριον καὶ μάθε τὴν κακίαν τῶν δαιμόνων.

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτῶν τῶν δαιμονιζομένων δύνασαι νὰ ἴδῃς καὶ τὰ δύο, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ, καὶ τὴν κακίαν τῶν δαιμόνων. Τὴν μὲν κακίαν τῶν δαιμόνων τὴν βλέπεις, ὅταν ταρασσούν καὶ ἀναστατώνουν τὴν ψυχὴν τοῦ δαιμονιζομένου. Τὴν δὲ φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ τὴν βλέπεις, ὅταν ἓνα τόσοσ ἄγριον δαίμονα, ποὺ κατοικεῖ μέσα του, τὸν συγκρατεῖ καὶ τὸν ἐμποδίζει καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ χρησιμοποιήσῃ ὅλην σου τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν τοῦ τόσοσ μόνον, ὅσον ἀρκεῖ καὶ τὸν ἄνθρωπον νὰ τὸν σωφρονίσῃ.

23. Πρὸς. Ματθ. 8. 28.

C καὶ νὰ καταστήσῃ φανεράν τὴν ἰδικὴν του κακίαν. Ἐλεῖς πάλιν καὶ με ἓνα ἄλλο παράδειγμα νὰ ἴδῃς πῶς κυβερνᾷ ὁ δαίμων, ὅταν ὁ Θεὸς τοῦ ἐπιτρέπῃ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν δύναμιν του; Σκέψου τὰ θουκόλια, τὰ κοπάδια τοῦ Ἰωβ, πῶς τὰ κατέστρεψεν ὄλα εἰς μίαν μόνον στιγμήν, σκέψου τὸν θλιθερὸν θάνατον τῶν τέκνων του καὶ τὰς πληγὰς, ποὺ ἐπροξένησεν εἰς τὸ σῶμά του. Καὶ τότε θὰ ἴδῃς τὴν ὀμότητα καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ τὴν ἀκληρότητα τῆς κακίας τῶν δαιμόνων, καὶ ἀπὸ αὐτὸ θὰ κατανοήσῃς σαφῶς, ὅτι, ἐάν ὁ Θεὸς ἄφινε τὸ πᾶν εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν των, **D** θὰ συνέβαινε τὰ πάντα νὰ εὐρίσκοντο εἰς μίαν σύγχυσιν καὶ ταραχὴν, καὶ θὰ ἔκαναν καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτὰ, ποὺ ἔκαναν εἰς τοὺς χοίρους καὶ τὰ θουκόλια τοῦ Ἰωβ, καὶ δὲν θὰ ὑπελόγιζον τὴν ἰδικὴν μας σωζων εἰς τοὺς δαίμονας; **E** Διότι βλέπομεν τὸν ἥλιον ἐπὶ ἄν ἐκυβερνῶν οἱ δαίμονες, δὲν θὰ εἴμεθα εἰς καθόλου καλύτεραν κατάστασιν ἀπὸ ἐκείνην τῶν δαιμονιζομένων, μάλλον θὰ εἴμεθα εἰς χειρότεραν κατάστασιν ἀπὸ ἐκεῖνους. Διότι καὶ ἐκεῖνους δὲν ἐγκατέλειπεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἀπόλυτον τυραννίαν τῶν δαιμόνων, διότι τότε θὰ εἶχαν πάθει πολὺ χειρότερα ἀπὸ ὅσα πάσχουν τώρα. Ἐγὼ θὰ ἠρώτων νὰ μάθω καὶ τὸ ἐξῆς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὰ λέγουσιν αὐτὰ. Ποῖαν δηλαδὴ ἀταξίαν βλέπουν εἰς τὰ παρόντα, ὥστε νὰ ἀναθέτουν τὴν διοίκησιν ὄλων τῶν ἀνθρώπων εἰς τοὺς δαίμονας; **E** Διότι βλέπομεν τὸν ἥλιον τόσα ἔτη νὰ διαγράφῃ με τάξιν τὴν τροχίαν του κάθε ἡμέραν, τὸν ποικίλον χορὸν τῶν ἄστρον νὰ ἐστηθῇ τὴν ἰδικὴν του τάξιν, τὴν τροχίαν τῆς σεληνῆς ἀπαρεμπίδιστον, τὴν διαδοχὴν τῆς νυκτὸς καὶ ἡμέρας νὰ συντελῆται με ἀκρίβειαν, ὄλα, καὶ τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω, κινουῦνται ὡς ἓνας ἁρμονικὸς χορὸς, μάλλον περισσότερον καὶ ἀκριδέστερον ἀπὸ χορὸν, διότι τὸ καθένα διατηρεῖ τὴν ἰδικὴν του θέσιν καὶ δὲν ἐκτρέπεται ἀπὸ τὴν γενικὴν τάξιν, τὴν ὅποιαν καθώρισεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ποὺ τὰ ἐδημιούργησε.

Ἄλλὰ θὰ εἶπη κανεὶς, τί τὸ ὄφελος, ὅταν ὁ οὐρανὸς μὲν καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σεληνὴ καὶ ὁ χορὸς τῶν ἄστρον καὶ ὄλα τὰ ἄλλα ἔχουν ζηλευτὴν τάξιν ²³⁷ **A** καὶ ἁρμονίαν, ἐνῶ τὰ ἀνθρώπινα εἶναι γεμάτα σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν; Ἀπὸ ποῖαν σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν, ἀνθρώπῃ μου; Ὁ μὲν πλουτίζει, λέγει, καὶ μετέρχεται θίαν, ἀρπάζει καὶ εἶναι πλεονέκτης, καταπίνει κάθε ἡμέραν τὰς περιουσίας τῶν πτωχῶν, καὶ δὲν πάσχει κανένα κακόν. Καὶ ὁ δὲ, ποὺ ζῇ

μετριπαθῶς, πού εἶναι κοσμημένος μέ σωφροσύνην καί δικαιοσύνην καί μέ ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ, ὑπερέχει ἀπό τήν πτωχείαν καί τās ἀσθενείας καί τὰ χειρότερα θεινά. Αὐτά λοιπόν εἶναι πού σέ σκανδαλίζουν; Ναι, λέγει, αὐτά. Ἐάν λοιπόν ἴδῃς καί πολλούς ἀπό τούς ἀρπαγας νά τιμωροῦνται, καί μερικούς ἐναρέτους ἢ καί ἀναριθμήτους νά ἀπολαμβάνουν τὰ ἀγαθὰ, διατί τότε δέν ἐγκαταλείπεις αὐτήν τήν γνώμην καί δέν ἀποδέχεσαι τόν Κύριον; Β Διότι αὐτό εἶναι πού μέ σκανδαλίζει περισσότερο. Διατί μεταξύ δύο πονηρῶν, ὁ μὲν ἕνας τιμωρεῖται, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀπέρχεται ἀπό τόν κόσμον τοῦτον, ἀφοῦ διέφυγε τήν τιμωρίαν, καί μεταξύ δύο ἀγαθῶν, ὁ μὲν ἕνας τιμάται, ἐνῶ ὁ ἄλλος τιμωρεῖται εἰς δόλην του τήν ζωήν; Ἄλλα καί αὐτό εἶναι μέγιστον Ἐ ἔργον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐάν δόλους τούς κακοῦς τούς ἐτιμῶρει ἐδῶ, εἰς αὐτήν τήν ζωήν, καί ἡμειδον ἐπίσης ἐδῶ δόλους τούς καλοῦς, τότε θά ἦτο περιττή ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως. Καί πάλιν, ἐάν δέν ἐτιμῶρει κανένα κακόν καί δέν ἐτίμα κανένα καλόν, τότε καί οἱ φαῦλοι θά ἐγίνοντο φαυλότεροι καί χειρότεροι, καθώς καί περισσότερο ἀδιάφοροι ἀπό τούς καλοῦς. Καί αὐτοί πού ἔχουν τήν τάσιν νά θλασφημοῦν, θά κατηγοροῦν περισσότερο τόν Θεόν καί θά ἔλεγον, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα στεροῦνται παντελῶς τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐάν καί τώρα, πού τιμωροῦνται μερικοί πονηροί καί ἀμειδονται μερικοί ἀγαθοί, ἰσχυρίζονται, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα εὐρίσκονται ἔξω ἀπό τήν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἐάν δέν ἐγίνετο καί τοῦτο, καί τί δέν θά ἔλεγον; Καί ποίας λέξεις δέν θά ἐξεστόμιζαν; Διά τοῦτο ἄλλους μὲν ἀπό τούς πονηροῦς τιμωρεῖ καί ἄλλους δέν τούς τιμωρεῖ, καί ἀπό τούς ἀγαθούς ἄλλους ἀμειβεῖ καί ἄλλους δέν ἀμειβεῖ. Δέν τιμωρεῖ θεδαίως δόλους, διά νά σέ πείσῃ, ὅτι ὑπάρχει ἀνάστασις. Τιμωρεῖ ὁμως μερικούς διά νά καταστήσῃ μέ τόν φόδον προσεκτικώτερος τούς ἀμειβεῖς, μέ τήν τιμωρίαν δηλαδὴ τῶν ἄλλων. Ἀπό τὸ ἄλλο μέρος, ἀμειβεῖ μερικούς ἀπό τούς ἀγαθούς, ὥστε μέ τās ἀμοιβάς νά προσελκύσῃ καί ἄλλους εἰς τόν ζῆλον τῆς ἀρετῆς. Δ Καί δέν τούς ἀμειβεῖ δόλους, διά νά μάθῃς, ὅτι ὑπάρχει ἄλλος χρόνος, κατὰ τόν ὅποιον οἱ πάντες θά λάθουν τόν μισθόν τῶν ἔργων των. Διότι ἐάν εἰς αὐτήν τήν ζωήν ἀπελάμβανον ὅλοι τήν ἀνταξίαν ἀνταμοιότην, δέν θά ἐπίστασαν εἰς τήν διδασκαλίαν τῆς ἀναστάσεως. Ἐάν πάλιν κανεὶς δέν ἀπελάμβανε συμφῶνως πρὸς τήν ἀξίαν του, οἱ περισσότεροι θά ἐγίνοντο ἀδιάφοροι. Διά τοῦτο ἄλλους μὲν τιμωρεῖ, ἄλλους

δὲ δέν τιμωρεῖ, ἀφελῶν οὕτω καί τούς τιμωρουμένους καί τούς μὴ τιμωρουμένους. Διότι τῶν πρώτων ἐκρίωνει τήν κακίαν, ἐνῶ τούς δευτέρους τούς καθιστᾷ σωφρονεστέρους μέ τήν τιμωρίαν τῶν ἄλλων. Ε Καί τοῦτο εἶναι φανερόν ἀπό ὅσα εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Ὅταν δηλαδὴ τοῦ ἀνήγειλαν, ὅτι ἕνας πύργος, πού κατέπεσε, κατεπλάκωσε μερικούς ἀνθρώπους, εἶπε πρὸς αὐτούς: «Τί νομίζετε, ὅτι ἐκείνοι μόνον ἦσαν ἀμαρτωλοί; Ὅχι, ὡς λέγω. Ἄλλα ἐάν δέν μετανοήσετε, θά πάθετε καί σεις τὰ ἴδια.»²⁴ Εἶδες πῶς ἐγάθησαν καί ἐκείνοι διά τās ἀμαρτίας των, ἀλλά καί οἱ ἄλλοι πού διέφυγαν, δέν διέφυγαν διά τήν δικαιοσύνην των, ἀλλά διά νά γίνουν καλύτεροι διδασκόμενοι ἀπό τās τιμωρίας τῶν ἄλλων; Ἄλλα, θά εἶπῃς, ἀδικοῦνται οἱ τιμωρούμενοι.²⁵ Α Διότι ἠθύναντο χωρὶς νά τιμωρηθοῦν νά γίνουν αὐτοί καλύτεροι ἀπό τās τιμωρίας τῶν ἄλλων. Ἄλλα ἐάν ὁ Θεός ἐγνώριζεν, ὅτι αὐτοί θά ἐγίνοντο καλύτεροι μέ τήν μετάνοιαν, δέν θά τούς ἐτιμῶρει. Διότι ἐάν, ἐνῶ γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων ὅτι πολλοί δέν θά ἐπωφεληθοῦν ἀπό τήν μακροθυμίαν του, ἐν τούτοις δεικνύει μεγάλην ἀνεξικακίαν καί ἐκπληρώνει τὸ χρέος του καί τούς παρέχει τήν εὐκαιρίαν νά ἀνανήψουν καί νά συνέλθουν ἀπό τήν ἀνοησίαν των, πῶς θά ἀπεστέρει ἀπό τὸ κέρδος τῆς μετανοίας ὅσους ἐπρόκειτο νά γίνουν καλύτεροι ἀπό τήν τιμωρίαν τῶν ἄλλων; Ὅστε δέν ἀδικοῦνται καθόλου, διότι καί ἡ κακία των ἐκρίωνεται μέ τήν τιμωρίαν καί ἡ κόλασις εἰς τόν ἄλλον κόσμον θά εἶναι ἑλαφρότερα, διότι ἐπρόλαβαν καί ὑπέφεραν πολλὰ ἐδῶ, εἰς αὐτήν τήν ζωήν.

Β Ἀπό τὸ ἄλλο μέρος, ὅσοι δέν ἐτιμωρήθησαν ἐδῶ, δέν ἀδικοῦνται καθόλου. Διότι εἶχον τήν δυνατότητα, ἐάν ἤθελαν, νά ἐπωφεληθοῦν ἀπό τήν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, διά νά στραφοῦν πρὸς τήν ἀρετὴν καί ἀφοῦ θαυμάσσουν τήν ἀνεξικακίαν νά σεβασθοῦν τήν ὑπερβολικὴν ἀνοχήν καί νά μεταστραφοῦν πρὸς τήν ἀρετὴν καί ἀπό τās τιμωρίας τῶν ἄλλων νά κερδίσουν αὐτοί τήν ἴδικήν των σωτηρίαν. Ἐάν ὁμως ἐπιμένουν εἰς τήν κακίαν των, δέν εἶναι αἴτιος ὁ Θεός, ὁ ὅποιος μακροθυμεῖ ἀκριδῶς διά τοῦτο, διά νά τούς ἀνακτήσῃ, ἀλλά οἱ ἴδιοι εἶναι ἀνάξιοι συγχωρήσεως, διότι δέν ἐχρησιμοποίησαν δεόντως τήν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ. Καί εἶναι δυνατόν νά παραθῶσιν ὅχι μόνον αὐτὸν τὸν λόγον, πού ἐξηγεῖ διατί δέν τιμωροῦν-

24. Λουκ. 13, 4.

ται ἐδῶ ὄλοι οἱ κακοί, ἀλλὰ καὶ ἄλλον ὄχι μικροτέρας ἀξίας. Ποίος εἶναι αὐτός; C Ὅτι, ἐὰν ὁ Θεὸς ἐτιμῶρει ὄλους δι' ὄλα τὰ ἁμαρτήματά τους, ἀπὸ πολλοῦ θὰ εἶχε ἐξαφανισθῆ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ δὲν θὰ διετήρει τὴν συνέχειάν του. Καὶ διὰ τὴν ἐνοήσῃς, ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, ἀκουσε τὸν προφήτην ποῦ λέγει: «Ἐὰν λάβῃς ὑπ' ὄφιν τὰς ἀνομίας, Κύριε, ποίος θὰ ἀνθέξῃ;»²⁵ Ἄν κρίνῃς ἀναγκαίον ἄς βασανίσωμεν τὴν φράσιν αὐτὴν. Ἄν ἐξετάσωμεν μὲ ἀκρίβειαν τὴν ζωὴν μας (διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζωμεν τὴν ζωὴν ἐκάστου) καὶ φέρωμεν εἰς τὸ μέσον τὰς ἁμαρτίας ποῦ ὁμολογοῦμενως πράττομεν ὄλοι, θὰ καταστή φανερόν εἰς ἡμᾶς, D ὅτι ἐὰν ἐτιμωρούμεθα δι' ἕνα ἕκαστον ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά μας, θὰ εἶχαμεν ἀφανισθῆ πρὸ πολλοῦ.

Ὅστις ἐκάλεσε τὸν ἀδελφόν του ἀνόητον, εἶναι ἕνοχος εἰς τὴν γένναν τοῦ πυρός, λέγει.²⁶ Ὑπάρχει λοιπὸν κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς, ποῦ δὲν ὑπέπεσε εἰς αὐτὸ τὸ ἁμάρτημα; Τί λοιπὸν, ἔπρεπε ἀμέσως νὰ ἀναρπασθῆ; Τότε θὰ εἶχαμεν ἀναρπασθῆ καὶ ἀφανισθῆ ὄλοι ἀπὸ παλαιὰ καὶ ἀκόμη παλαιότερα. Πάλιν, λέγει, ὅστις ὀρκίζεται, καὶ ἂν ἀληθῶς ὀρκίζεται, κάμνει πράγματα ἐκ τοῦ πονηροῦ.²⁷ Ἄλλὰ ποίος ὑπάρχει ποῦ δὲν ὀρκίσθη. Ἡ μάλλον ὑπάρχει κανεὶς ποῦ δὲν παρέδῃ τὸν ὄρκον του ποτέ; Ὅποιος, λέγει, κοιτάξῃ γυναῖκα μὲ ὀφθαλμοὺς ἀκολάστους, E εἶναι ἤδη μοιχός.²⁸ Καὶ αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας δύναται νὰ εὐ-ρη κανεὶς πολλοὺς ἐνόχους. Ὅταν λοιπὸν τὰ ἁμαρτήματα ποῦ ὁμολογοῦμεν εἶναι τοιοῦτου εἶδους, τὸσον δηλαδὴ ἀνυπόφορα, καὶ ἕκαστον ἀπὸ αὐτὰ ἐπιούρει ἐναντίον μας τὴν ἀπαραίτητον τιμωρίαν, ἂν ἀναλογισθῶμεν καὶ ὄσα διεπράξαμεν κρυφίως, τότε κυρίως θὰ ἴδωμεν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια δὲν μᾶς τιμωρεῖ διὰ κάθε ἁμαρτήμα. Ὅποτε, ὅταν ἴδῃς κάποιον νὰ εἶναι ἄρπας, πλεονέκτης καὶ νὰ μὴ τιμωρῆται, διερεύνησε καὶ οὐ τὴν συνειδήσιν σου, ἀναλόγισον ὄλην σου τὴν ζωὴν,²⁹ ἂν ἐνθυμήσου τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ θὰ μάθῃς καλῶς, ὅτι εἰς σέ πρῶτον δὲν συμφέρει νὰ τιμωρῆθῃς δι' ἕνα ἕκαστον ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά σου. Διὰ τοῦτο οἱ πολλοὶ φωνάζουν ἀμέτρως, ἐπειδὴ δὲν ἐξετάζουν τὰ ἰδικὰ τους ἁμαρτήματα πρὶν ἀπὸ

25. Ψαλμ. 129, 8.
26. Ματθ. 5, 32.
27. Ματθ. 5, 37.
28. Ματθ. 5, 28.

τὰ ξένα, ἀλλὰ παραλείπομεν τὰ ἰδικὰ μας ὄλοι καὶ ἐξετάζομεν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων. Ἄλλὰ ἄς μὴ κάμνωμεν πλέον αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον. Καὶ ἂν ἴδῃς κανένα δίκαιον νὰ τιμωρῆται, ἐνθυμήσου τὸν ἴωθ. Καὶ δίκαιος νὰ εἶναι κανεὶς, δὲν θὰ εἶναι δικαιότερος ἀπὸ ἐκείνον, οὔτε κἂν θὰ τὸν πλησιάζῃ. Καὶ ἂν ὑποφέρῃ ἀμέτρητα κακά, ποτέ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔπαθεν ὄσα ἔπαθεν ἐκείνος.

B Τοῦτο λοιπὸν ἔχων εἰς τὸν νοῦν σου, ποῦσε νὰ κατηγορῆς τὸν Κύριον, ἀφοῦ κατανοήσῃς, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἀφίνει τὸν δίκαιον νὰ ὑποφέρῃ, διότι τὸν ἐγκαταλείπει, ἀλλὰ διότι θέλει νὰ τὸν στεφανώσῃ καὶ νὰ τὸν καταστήσῃ ἐνδοξότερον. Ἄν πάλιν ἴδῃς ἁμαρτωλοῦν νὰ τιμωρῆται, ἐνθυμήσου τὸν παραλυτικόν, ὁ ὅποιος ἐπὶ τριάκοντα ὀκτῶ ἐτη ἦτο κατὰκοπος εἰς τὴν κλίνην.³⁰ Ὅτι πράγματι καὶ ἐκεῖνος παρεδόθη τότε εἰς τὴν ἄρρωστιαν ἐκείνην διὰ τὰς ἁμαρτίας του, ἀκουσε τὸν Χριστόν, ποῦ τὸ λέγει: «Ἰδοῦ, γίνεαι υγιής, μὴ ἁμαρτάνῃς πλέον, διὰ νὰ μὴ σοῦ συμβῆ κάτι χειρότερον».³¹ Διότι ἡ πληρώνομεν τὰς ἁμαρτίας μας τιμωρούμενοι ἢ λαμβάνομεν εὐκαιρίαν διὰ νὰ στεφανωθῶμεν, ἂν, ἐνῶ ζῶμεν ἐναρέτως, ὑποφέρωμεν. Ὅποτε καὶ ἂν ζῶμεν μὲ δικαιοσύνην καὶ ἂν ζῶμεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἢ τιμωρία μᾶς εἶναι ὠφέλιμος, C διότι ἄλλοτε μὲν μᾶς καθιστᾷ λαμπροτέρους, ἄλλοτε σωφρονιστέους καὶ ἐλαφρώνει τὴν μέλλουσαν τιμωρίαν. Ὅτι πράγματι, ὅταν τιμωρηθῶμεν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν καὶ ὀπαιμῶμεν εὐχαρίστως τὴν τιμωρίαν, συμβαίνει νὰ μᾶς ἀναμῆνῃ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν ἡπιωτέρα τιμωρία, ἀκουσε τὸν Παῦλον ποῦ τὸ λέγει: «Διὰ ταῦτο ὑπάρχουν μεταξύ σας πολλοὶ ἀδύνατοι καὶ ἄρρωστοι, καὶ ἄρκετοὶ νεκροί. Διότι, ἐὰν ἐκρίναμεν τὸν ἑαυτὸν μας, δὲν θὰ ἐκρινόμεθα. Κρινόμενοι ὄμως ἀπὸ τὸν Κύριον τιμωρούμεθα διὰ νὰ μὴ καταδικασθῶμεν μὲ τὸν κόσμον».³² Γνωρίζοντες λοιπὸν καλῶς ὄσα αὐτὰ καὶ ἐμβαθύνοντες γενικῶς εἰς τὸ θέμα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, νὰ ἀποστομῶνωμεν αὐτούς, ποῦ ἀντιλέγουσιν.

D Καὶ ἂν ὑπάρξῃ κάτι ποῦ ὑπερβαίνει τὴν ἰδικὴν μας σκέψιν, νὰ μὴ κρίνωμεν ἀπὸ αὐτὸ καὶ καταλήγωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν προνοεῖ διὰ τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλὰ ἀφοῦ κατενόησαμεν τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ ἐν μέρει, εἰς τὰ σημεῖα, ποῦ παραμένουν ἀκατανόητα, ἄς ἀναλογι-

29. Ἰωάν. 5, 5.
30. Ἰωάν. 5, 14.
31. Α' Κορινθ. 11, 30-32.

σβώμεν, ὅτι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνεξερεύνητος. Διότι, ἐάν ὁ ἀνίδεος δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ τὴν τέχνην ἀνθρώπου, πολὺ περισσότερον εἶναι ἀδύνατον ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις νὰ κατανοήσῃ εἰς ὅλον τὸ βάθος τὸ ἀπειρον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. «Διότι αἱ κρίσεις του εἶναι ἀνεξερεύνητοι καὶ ἀνεξιχνίαστοι οἱ δρόμοι του». ³² Ἄλλ' ὁμως ἀπὸ τὰ ὄλλα, ἀφοῦ λάβωμεν φανεράν καὶ σαφῆ πίστιν, ἅς ἐχρησιστῶμεν αὐτὸν δι' ὅλα ὅσα γίνονται. Ἐ καὶ πράγματι, ὑπάρχει καὶ ἓνα ἄλλο ἐπιχείρημα, ποῦ δὲν ἐπιδέχεται ἀντίρρησην, δι' ὅσους θέλουσιν νὰ φιλοσοφήσουσιν εἰς τὸ θέμα τῆς θείας προνοίας. Ἄς ἐρωτήσωμεν ὅσους ἀντιλέγουσιν: Ὑπάρχει ἄρα γε Θεός; Καὶ ἂν μᾶς εἴπωσιν, ὅτι δὲν ὑπάρχει, τότε νὰ μὴ τοὺς ἀπαντήσωμεν. Ὅπως δηλαδὴ δὲν ἀξιζει ὁ ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς παράφρονες, τὸ ἴδιον καὶ δι' ἐκείνους ποῦ ὑποστηρίζουσιν, ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεός. Διότι, ἐάν ἓνα πλοῖον, ποῦ ἔχει ὀλίγους ναύτας καὶ ἐπιβάτας, δὲν δύναται νὰ διανύσῃ σῶον οὐδὲ ἐν στάδιον, χωρὶς τὴν χεῖρα ποῦ τὸ κυβερνᾷ, ²⁶⁰ Ἄ πολὺ περισσότερον τόσον μέγας κόσμος, ποῦ περιέχει τόσα σώματα συγκείμενα ἀπὸ διάφορα στοιχεῖα, δὲν θὰ διεωχέτο ἐπὶ τόσον χρόνον, ἂν δὲν προῖστατο αὐτοῦ κάποια πρόνοια, ποῦ συγκρατεῖ τὸ σύμπαν καὶ διατηρεῖ τὴν συνέχειάν του διαρκῶς. Ἄν ὁμως ἐντραποῦν τὴν κοινὴν γνώμην ὄλων καὶ τὴν πείραν ποῦ μᾶς προσφέρουσιν τὰ ἴδια τὰ πράγματα καὶ ὁμολογήσουσιν ὅτι ὑπάρχει Θεός, ἅς τοὺς εἴπωμεν, ὅτι ἐάν ὑπάρχῃ Θεός, ὅπως πράγματι ὑπάρχει, εἶναι ἐπόμενον νὰ εἶναι καὶ δίκαιος. Διότι ἐάν δὲν εἶναι δίκαιος, δὲν εἶναι καὶ Θεός. Ἐάν δὲ εἶναι δίκαιος, τότε ἀποδίδει εἰς τὸν καθένα μισθὸν ἀνάξιον πρὸς τὰ ἔργα του. Ἄλλὰ ὀλέπομεν, ὅτι ἐδῶ δὲν ἀπολαμβάνουσιν ὄλοι κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων των. Β Ἐπομένως εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι ἐπιφωλάσσεται εἰς τὸ μέλλον μία ἄλλη ἀμοιβή, διὰ νὰ ἀμειψθῇ ἕκαστος κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων του καὶ φανερῆ τὸ δίκαιον τοῦ Θεοῦ. Αὕτη λοιπὸν ἡ ἐπιχειρηματολογία μᾶς μετὰ τὴν βαυτερίαν ἐπεξεργασίαν τῆς διδασκαλίας διὰ τὴν βίαν προνοίαν, μᾶς εἰσάγει καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς ἀναστάσεως.

Ὅλ' αὐτὰ λοιπὸν γνωρίζοντες, καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ σκεπτόμεθα τὰ περὶ προνοίας καὶ ἀναστάσεως καὶ ὄλλους νὰ διαφωτίζωμεν καὶ νὰ καταβάλλωμεν κάθε προσπάθειαν νὰ ἀποστομῶνωμεν τοὺς λυσσαλέους ἐχθροὺς τοῦ Κυ-

32. Ρομ. 11, 33.

ρίου καὶ νὰ τὸν δοξάσωμεν εἰς ὅλα. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ τύχωμεν μεγαλύτερας κηδεμονίας του καὶ μεγάλης βοηθείας C καὶ θὰ δουηθῶμεν ν' ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν πραγματικὴν κακίαν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα, μᾶς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΤΙ ΕΚ ΡΑΘΥΜΙΑΣ Η ΚΑΚΙΑ

ΟΤΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΔΙΑΦΟΡΙΑΝ ΠΡΟΕΡΧΕΤΑΙ Η ΚΑΚΙΑ, ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΣΙΑΝ ΠΗΓΑΖΕΙ Η ΑΡΕΤΗ. Σ ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΥΤΕ ΟΙ ΚΑΚΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΟΥΤΕ Ο ΙΔΙΟΣ Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΒΛΑΨΗ ΤΟΝ ΝΗΦΑΛΙΟΝ ΚΑΙ Η ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΑΥΤΟΥ ΠΑΡΕΧΕΤΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟ ΠΟΛΛΑΣ ΑΛΛΑΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΑΔΑΜ ΚΑΙ ΤΟΝ 12Θ ΓΕΓΟΝΟΤΑ.*

Τὸ θέμα τῆς προχθεσινῆς ὁμιλίας μας πρὸς τὴν ἰδικὴν σας ἀγάπην ἦταν περὶ τοῦ διαβόλου. Τὴν ἴδιαν ἡμέραν, ἐνῶ ἐδῶ συνεζητεῖτο αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὸ θέμα, ἄλλοι καθήμενοι εἰς τὰ θέατρα, παρρηκολούθουν τὴν πομπὴν τοῦ διαβόλου. Ἐκεῖνοι μετείχαν εἰς πορνικά δαματά, ἐνῶ σεῖς μετείχατε εἰς πνευματικά ἀκροάματα. Δ Ἐκεῖνοι ἔτρωγαν τὰς διαβολικὰς ἀκαθαρσίας, σεῖς ἐτρέφεσθε μὲ πνευματικὸν μύρον. Ποῖος, λοιπόν, τοὺς παρεπλάνησε; Ποῖος τοὺς ἀπέκοψε ἀπὸ τὴν ἱερὰν ποίμνην; Ἄρα γε καὶ ἐκείνους τοὺς ἠπάτησεν ὁ διάβολος; Τότε, διατί δὲν ἐξηπάτησέ καὶ σᾶς; Οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι εἰσθε καὶ σεῖς καὶ ἐκεῖνοι, ὡς πρὸς τὴν φύσιν ἔνωσθε. Τὴν ἴδιαν ψυχὴν ἔχετε καὶ σεῖς καὶ ἐκεῖνοι, τὰς ἴδιαις φυσικὰς ἐπιθυμίαις. Διατί, λοιπόν, δὲν ὑπῆρξαν κοινὰ τὰ ἐνδιαφέροντά σας; Διότι ἡ ἰδικὴ σας θέλησις δὲν ἦταν ἡ ἴδια μὲ τὴν θέλησιν ἐκείνων. Διὰ τοῦτο ἐκεῖνοι ἠπατήθησαν, ἐνῶ σεῖς δὲν ἠπατήθητε. Καὶ τὰ λέγω αὐτά, ὅχι διὰ νὰ ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν κατηγορίαν τὸν διάβολον, Ἐ ἀλλὰ διότι ἐπιθυμῶ νὰ σας ἀπαλλάξω ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, Ὁ διάβολος εἶναι πονηρός, τὸ παραδέχομαι καὶ ἐγώ, ἀλλὰ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὅχι δι' ἡμᾶς, ἂν εἰμεθα νηφάλιοι. Τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τῆς κακίας. Εἶναι δηλ. ἀλεβρία δι' ἐκείνους ποὺ τὴν ἔχουν, ἐνῶ ἡ φύσις

* Ἡ ὁμιλία αὕτη τοῦ Χριστοῦ διδοὶ ἀπάντησιν πρὸς ἐκείνους ποὺ ἐπιμένουν τὴν εὐθύναν τῆς ἁμαρτωλότητος των εἰς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἀφῆκε τὸν διάβολον νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸν κόσμον, νὰ πειράσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς παρασύρῃ εἰς τὸ κακόν. Αἴτιος δὲν εἶναι ὁ διάβολος, ἀλλὰ ἡ ἰδικὴ μας ἀδιαφορία καὶ χλιιδρότης.

Ἡ ὁμιλία ἐκφωνήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν περὶ τὰ 888. *Ὁρα καὶ τὴν ἐν τόμῳ 29ῳ τῆς παρούσης σειράς, σελ. 9-10, σχετικὴν εἰσαγωγὴν καὶ τὴν ἀκολουθεῖσαν ὁμιλίαν.

τῆς ἀρετῆς εἶναι ἀντίθετος. Δὲν ὠφελεῖ μόνον δαυτοὺς τὴν ἔχουν, ἀλλὰ δύναται νὰ ὠφελῆσῃ καὶ τοὺς πλησίον. Καὶ διὰ νὰ ἐννοήσῃς, ὅτι ὁ κακὸς εἶναι κακὸς διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἐνῶ ὁ καλὸς εἶναι καὶ διὰ τοὺς ἄλλους καλός, σοῦ προσφέρει μίαν παροιμιώδη ἀπόδειξιν. «Τέκνον», λέγει, «ἐάν γίνῃς κακός, θὰ ὑπομείνῃς τὰ κακὰ μόνος σου, ἐνῶ, ἐάν γίνῃς σοφός, θὰ εἶσαι σοφός καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ διὰ τὸν πλησίον σου». Ἐκεῖνοι ἠπατήθησαν εἰς τὰ θέατρα, 128 Ἀ ἀλλὰ σεῖς δὲν ἠπατήθητε. Αὐτὸ ἀποτελεῖ μεγίστην ἀπόδειξιν σπρηζομένην εἰς τὰ γεγονότα, ἀπόδειξιν σαφῆ καὶ γνῶμην ἀδιαμφισβήτητον, ὅτι παντοῦ ἀποφασιστικός παράγων εἶναι ἡ θέλησις. Αὐτὴν τὴν λογικὴν τῆς ἀποδείξεως νὰ χρησιμοποιοῖς καὶ σὺ. Καὶ ἂν ἴδῃς ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ζῆ εἰς τὴν πονηρίαν καὶ δεικνύει κάθε εἶδους κακίαν, καὶ ἔπειτα κατηγορεῖ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ λέγει, ὅτι παρέδωσε τὴν ἰδικὴν μας φύσιν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς τύχης καὶ τοῦ πεπρωμένου καὶ εἰς τὴν τυραννίαν τῶν δαυμόνων, καὶ μὲ κάθε τρόπον ἀποσεῖ τὴν εὐθύνην ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν ἐπιρροήν εἰς τὸν δημιουργόν, ὁ ὁποῖος προνοεῖ διὰ τὸ πᾶν, φράξέ του τὸ στόμα. Καὶ νὰ τὸ φράξῃς ὅχι μὲ λόγους, ἀλλὰ μὲ παραδείγματα ἀπὸ τὴν ζωὴν, δεικνύων εἰς αὐτὸν ἄλλον συνάνθρωπόν του, ὁ ὁποῖος ζῆ εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Δὲν χρειάζονται λόγοι μακροί, Ἐ δὲν χρειάζονται περίπλοκοι συλλογισμοὶ ἀποδεικτικοί. Ἡ ἀπόδειξις γίνεται μὲ ἔργα. Εἰπέ πρὸς αὐτόν. Καὶ σὺ εἶσαι δούλος, καὶ ἐκεῖνος εἶναι δούλος. Καὶ σὺ εἶσαι ἄνθρωπος, καὶ ἐκεῖνος εἶναι ἄνθρωπος. Κατοικεῖς εἰς τὸν ἴδιον κόσμον, κἀτω ἀπὸ τὸν ἴδιον οὐρανόν, τρέφεται μὲ τὰς ἴδιαις τροφάς. Πῶς σὺ ζῆς μέσα εἰς τὴν πονηρίαν, ἐνῶ ἐκεῖνος ζῆ εἰς τὴν ἀρετὴν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἀφῆκε τοὺς πονηροὺς νὰ εἶναι ἀνάμικτοι μὲ τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ δὲν παρεχώρησεν ἄλλην γῆν εἰς τοὺς πονηροὺς, οὔτε ἐγκατέστησε τοὺς ἀγαθοὺς εἰς ἄλλην οἰκουμένην, ἀλλὰ ἀνέμιξε τοὺς μὲν μὲ τοὺς θε, ἐνεργῶν κατὰ τρόπον πολὺ ὠφέλιμον. Διότι οἱ ἀγαθοὶ φαίνονται γεννησιώτεροι, ὅταν ζοῦν ἐν μέσῳ ἐκείνων ποὺ τοὺς ἐμποδίζουσιν Ὁ νὰ διάγουν ἐνορέτως καὶ τοὺς προκαλοῦν εἰς τὴν κακίαν, καὶ ἐν τούτοις μένουσιν προσηλωμένοι εἰς τὴν ἀρετὴν. «Διότι πρέπει», λέγει, «νὰ ὑπάρχουν μεταξὺ σας καὶ αἰρέσεις, διὰ νὰ καταφανοῦν οἱ ἐνάρεται».* Διὰ τοῦτο λοιπόν

1. Παροιμ. 9, 12.

2. Α' Κορ. 11, 19.

αφηρε τους πονηρούς να υπάρχουν μεταξύ των ἐναρέτων, διὰ τὴν διαλάμπουν περισσότερο οἱ ἀγαθοί. Βλέπεις πόσον μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος; Ὅμως τὸ κέρδος δὲν προέρχεται ἀπὸ τοὺς πονηροὺς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν τῶν ἀγαθῶν. Διὰ τοῦτο θαυμάζομεν καὶ τὸν Νῶε, ὅχι ἐπειδὴ ἦταν δίκαιος, οὔτε μόνον ἐπειδὴ ἦταν τέλειος, ἀλλὰ ἐπειδὴ μέσα εἰς ἐκείνην τὴν διεφθαρμένην καὶ πονηρὰν γενεάν διέσωσε τὴν ἀρετὴν, τότε ποῦ δὲν εἶχε παράδειγμα ἀρετῆς, τότε ποῦ ὅλοι τὸν προεκάλουν πρὸς τὴν πονηρίαν. Καὶ ἐδάδισε τὴν ἀντίθετον πρὸς ἐκείνους ὁδόν. Ὁ ὡσὺν ἕνας ὁδοιπόρος, ὁ ὁποῖος βαδίζει ἀντιθέτως πρὸς τὸ ρεύμα μεγάλου πλῆθους κινουμένου εἰς τὴν ἴδιαν ὁδόν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε ἀπλῶς «ὁ Νῶε εἶναι δίκαιος καὶ τέλειος», ἀλλὰ προσέθεσε καὶ τὸ «εἰς τὴν γενεάν του», τὴν διεστραμμένην, τὴν ἀπηλιτισμένην, τότε ποῦ δὲν ὑπῆρχε καμμία προσφορά ἀρετῆς. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ κέρδος εἶχαν οἱ ἀγαθοὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς. Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τὰ δένδρα ποῦ τὰ δένδρον οἱ ἀνεμοὶ γίνονται ἰσχυρότερα. Ἐχουν ἐπίσης κέρδος καὶ οἱ πονηροὶ ἀπὸ τὴν ἐπιμείζαν με τοὺς ἀγαθοὺς. Σέβονται, ἐντρέπονται, κοκκινίζουν μπροστὰ εἰς ἐκείνους, καὶ ἂν δὲν ἀπέχουν ἀπὸ τὴν κακίαν, ὅμως τολμοῦν νὰ πράξουν αὐτὰ ποῦ ἀποτολμοῦν κατὰ τρόπον ποῦ νὰ μὴ γίνονται ἀντιληπτοί. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀσημαντον, νὰ μὴ εἶναι δηλαδὴ θρασεῖς εἰς τὰς παρανομίας των. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγουν διὰ τὸν δίκαιον: «Εἶναι ἐπαχθῆς εἰς ἡμᾶς καὶ μόνον νὰ τὸν βλέπωμεν.» Καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ, τὸ ὅτι δηλαδὴ τοὺς κοστίζει ἡ παρουσία των, ἀσημαντος αἰτία ποῦ ὀδηγεῖ εἰς τὴν διόρθωσίν των. Διότι, ἐάν δὲν τοὺς ἐπείραζε ἡ παρουσία τοῦ δικαίου, δὲν θὰ ἔλεγαν αὐτοὺς τοὺς λόγους. Τὸ δὲ γεγονός, ὅτι θιγεται καὶ δοκιμάζεται ἡ συνειδήσις των ἀπὸ τὴν παρουσίαν ἐκείνου, δύναται ν' ἀποτελέσῃ σημαντικὸν κώλυμα, ὥστε νὰ μὴ ἐκδηλώσῃ τὴν κακίαν του ἐλευθέρως. Εἶδες πόσον κέρδος ἔχουν καὶ οἱ ἀγαθοὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς, καὶ οἱ πονηροὶ ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς; Διὰ τοῦτο δὲν τοὺς ἐχώρισε μεταξύ των ὁ Θεός, ἀλλὰ τοὺς ἀφηρε νὰ ζοῦν μαζί.

269 Α. Τὸ ἴδιον λοιπὸν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν καὶ διὰ τὸν διάβολον. Διότι καὶ αὐτὸν τὸν ἀφηρεν ἐδῶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον διὰ τὴν ἀσέ καταστάσῃ ἰσχυρότερον, διὰ τὴν ἀσέ ἀναδείξῃ λαμπρότερον ἀθλητὴν, διὰ τὴν εἶναι οἱ ἀγῶνες

3. Γεν. 6, 9.

4. Σαρ. Σόλων. 2, 14.

σημαντικώτεροι. Ὅταν λοιπὸν λέγῃ κανεὶς, διατὶ ἀφηρεν ὁ Θεός τὸν διάβολον; νὰ τοῦ ἀπαντᾷς με αὐτὰ τὰ λόγια. Ὅτι τοὺς νηφαλίους καὶ τοὺς προσεκτικούς ὅχι μόνον δὲν τοὺς παρέδραψε καθόλου, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὠφέλησεν, ὅχι μετὰ τὴν ἰδικὴν του θέλησιν, διότι αὐτὴ εἶναι πονηρὰ, ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν ἀνδρείαν ἐκείνου, οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποίησαν θεόντως τὴν πονηρίαν του. Διότι καὶ μετὰ τὸν Ἰὼβ συνεπλάκη, ὅχι ἐθέλῃς διὰ τὴν καταστάσῃ λαμπρότερον, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑποσκελίσῃ. Διὰ τοῦτο εἶναι πονηρός, ἢ διότι πονηρὰ εἶναι ἡ πρόθεσις καὶ ἡ θέλησις του. Καὶ ὅμως δὲν ἐδραψε καθόλου τὸν δίκαιον, ἀλλὰ ἀπεναντίας καὶ ὠφελέθη ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν μάχην, πράγμα τὸ ὁποῖον ἀπεδείξομεν, καὶ ἐφανέρωσεν ὁ μὲν δαίμων τὴν πονηρίαν του, ὁ δὲ δίκαιος τὴν ἀνδρείαν του. Μὰ πολλοὺς τοὺς νικᾷ, λέγεις. Τοὺς νικᾷ θέλῃς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των ἀδυναμίαν καὶ ὅχι ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του ἰσχύιν. Πράγμα ποῦ ἀπεδείχθη ἤδη πολλαπλῶς.

Βάδιζε λοιπὸν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ κανεὶς ποτὲ δὲν θὰ σὲ ἐλάψῃ, ἀλλὰ καὶ θὰ ὠφεληθῆς τὰ μέγιστα, ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς. Διότι δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ὅπως εἶπα προηγουμένως, Ὁ Θεός ἀφηρε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ζοῦν μαζί, καὶ μάλιστα τοὺς καλοὺς μετὰ τοὺς κακοὺς, διὰ τὴν ἐπαναφέρουν καὶ αὐτοὺς εἰς τὴν ἰδικὴν των ἀρετὴν. Ἄκουσε, λοιπὸν, τί λέγει ὁ Χριστός εἰς τοὺς μαθητὰς του: «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ τὸ κληροῦμα αὐτῆς ὁμοιάζει πρὸς προζύμιον, τὸ ὁποῖον ἐπήρε μία γυναῖκα καὶ τὸ ἐκρυψεν εἰς μεγάλην ποσότητα ἀλεύρου.»³ Ὅστε οἱ δίκαιοι ἔχουν τὴν δύναμιν τῆς ζύμης, διὰ τὴν προσελκύουν πρὸς τὴν ἰδικὴν των ἀρετὴν τοὺς πονηροὺς. Ἀλλὰ οἱ δίκαιοι εἶναι ὀλίγοι, μὰ καὶ ἡ ζύμη πράγματι εἶναι μικρά. Ἡ μικρὰ ὅμως ποσότης ἐκείνης δὲν παραβλάπτει καθόλου τὴν μάζαν, ἀλλὰ ἀπεναντίας ἡ μικρότης ἐκείνη διαφοροποιεῖ πρὸς τὴν ἰδικὴν τῆς ποιότη-
τα ὅλο το ἄλευρον, μετὰ τὴν δύναμιν ποῦ ἐνυπάρχει εἰς αὐτήν. Ὁ ἔτσι, λοιπὸν, καὶ ἡ δύναμις τῶν δικαίων δὲν εὐρίσκειται εἰς τὴν ποσότητα τοῦ ἀριθμοῦ, ἀλλὰ εἰς τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος. Δώδεκα ἦσαν οἱ ἀπόστολοι. Εἶδες πόσον μικρὰ εἶναι ἡ ζύμη; Ὅλη ἡ οἰκουμένη ἐξῆ εἰς τὴν ἀπιστίαν. Εἶδες πόσον μεγάλη ἦταν ἡ μάζα; Ἀλλὰ ἐκεῖνοι οἱ δώδεκα ἔφεραν πρὸς τὴν ἰδικὴν των πᾶσιν ὀλοκλήρον τὴν οἰκουμένην. Ἡ ζύμη καὶ ἡ μάζα ἦσαν τῆς ἴδιας φύσεως, ἀλ-

3. Ματθ. 13, 33.

λά δὲν ἦσαν τῆς ἰδίας ποιότητος. Διὰ τοῦτο ἄφησε μετὰ τῶν δικαίων τοὺς κακοὺς, ὥστε, καθὼς εἶναι ὅλοι τῆς ἰδίας φύσεως, νὰ γίνουν καὶ τῆς αὐτῆς ψυχικῆς διαθέσεως. Αὐτὰ νὰ ἔχετε πάντοτε εἰς τὸν νοῦν σας, μὲ αὐτὰ ν' ἀποστομῶντε τοὺς ἀδιαφόρους, τοὺς διαλυμένους, τοὺς ἀκηραίους, Ἐ αὐτοὺς ποὺ ἀποφεύγουν τοὺς μόχθους τῆς ἀρετῆς, τοὺς κατηγοροῦν τοῦ κοινοῦ μας Δεσπότη. «Ἠμάρτησες», λέγει, «ἤσυχασε». Μὴ προσθήσῃς καὶ ἄλλην ἑσπεύσαν ἁμαρτίαν. Δὲν εἶναι τόσοσὺν βαρὺ ν' ἁμαρτήσῃς, ὅσον εἶναι, μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, νὰ κατηγορήσῃς τὸν Κύριον. Φρόντισε νὰ γνωρίσῃς τὸν αἴτιον τῆς ἁμαρτίας καὶ θὰ εὐρῆς διὰ αὐτὸς δὲν εἶναι κανεὶς ἄλλος παρὰ σὺ ποὺ ἠμάρτησες. Παντοῦ χρειάζεται ἀγαθὴ προαίρεσις. Τοῦτο τὸ ἀπέδειξε εἰς σὰς ὄχι μόνον μὲ λογικὰ ἐπιχειρήματα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ παράδειγμα συνανθρώπων ποὺ ζοῦν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον.

Αὐτὴν τὴν ἀπόδειξιν νὰ χρησιμοποιήσῃς καὶ σὺ. Ἔτσι θὰ μᾶς κρίνῃ καὶ ὁ καινὸς μας Δεσπότης. Μάθετε αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς ἀποδείξεως καὶ δὲν θὰ δυνηθῆ κανεὶς νὰ σὰς ἀντικρούσῃ. Ὑπάρχει κανεὶς ποὺ πορνεύει; 270 Α Δείξε εἰς αὐτὸν ἄλλον ἐγκρατῆ. Ἄλλος εἶναι πλεονέκτης καὶ ἀρπαξ; Δείξε εἰς αὐτὸν ἕκείνον ποὺ δίδει ἐλεημοσύνην. Ζῆ κανεὶς εἰς τὴν κακεντρέχειαν καὶ τὸν φθόνον; Δείξε εἰς αὐτὸν ἄλλον ποὺ εἶναι καθαρός ἀπὸ τὸ πάθος αὐτό. Κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν ὁσγὴν; Φέρε εἰς τὸ μέσον ἄλλον ποὺ ζῆ εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἐγκαρτέρησιν. Διότι δὲν πρέπει νὰ ἀναποείχωμεν μόνον εἰς τὰς παλαιὰς διηγήσεις, ἀλλὰ νὰ λαμβάνωμεν τὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν. Διότι καὶ σήμερον μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὰ παραδείγματα τῆς ἀρετῆς δὲν εἶναι κατώτερα τῶν παλαιωτέρων. Εἶναι ἀπιστος καὶ νομιζέι, διὰ εἶναι ψευδὴς καὶ Γραφαί; Δὲν πιστεύει, διὰ ὁ ἴωθ ὑπῆρξεν αὐτὸς ποὺ ὑπῆρξεν. Δείξε εἰς αὐτὸν ἄλλον ἀνθρώπων, ὁ ὁποῖος μιμεῖται τὴν ζωὴν ἐκείνου τοῦ δικαίου. Ἔτσι θὰ μᾶς κρίνῃ καὶ ἡμᾶς ὁ Κύριος. Β Συμπαράτάσῃς συνδούλους μετὰ συνδούλων καὶ δὲν ἀποφασίζει κατὰ τὴν ἰδικὴν του κρίσιν, διὰ νὰ μὴ ἀρχίσῃ ὁ καθένας πάλιν νὰ λέγῃ ὅπως ἐκεῖνος ὁ δούλος ποὺ τοῦ ἐνεπιστεύθη ὁ Κύριός του τὸ τάλαντον, καὶ ἀντὶ τοῦ τάλαντου ἀπήγγειλε μομφὴν κατὰ τοῦ Κυρίου, λέγων: «διότι εἶσαι σκληρός». Ἐνῶ δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ στενάξῃ, διότι δὲν ἐδιπλασίασε τὸ τάλαντον, αὐτὸς κατέστησε ἑσπεύσαν τὴν

6. 1' εν. 4, 7, 1' εν. 1, καὶ Σαφ. Σερ. 21, 1.
7. Ματθ. 25, 24.

ἁμαρτίαν του, προσθέτων εἰς τὴν ἰδικὴν του ἀδράνειαν καὶ τὴν κατηγορίαν ἐναντίον τοῦ Κυρίου του. Τί εἶπε δηλαδὴ; «Σὲ εἶδον διὰ εἶσαι σκληρός». Ἄθλιε, καὶ ταλαίπωρε, καὶ ἀχάριστε, καὶ ἀκηραίε. Ἐνῶ εἶχες χρέος νὰ κατακρίνῃς τὴν ἰδικὴν σου ἀδράνειαν καὶ νὰ μετριάσῃς κάπως τὴν προηγουμένην ἁμαρτίαν σου, σὺ μετεδίβασες τὴν κατηγορίαν ἐναντίον τοῦ κυρίου σου καὶ ἀντὶ νὰ διπλασιάσῃς τὸ τάλαντον ἐδιπλασίασες τὴν ἁμαρτίαν.⁶

Γ Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς συμπαράτάσῃ δούλους καὶ δούλους, διὰ νὰ κρίνουν αὐτοὶ ἐκείνους καὶ ἐκείνοι κρινόμενοι ἀπὸ αὐτοῦς νὰ μὴ δύνανται νὰ κατηγοροῦν τὸν Κύριον. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἐρχεται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου περιδεβλημένος τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς του». Ἐπρόσχε τὴν ταυτότητα τῆς δόξης. Δὲν εἶπεν «περιδεβλημένος δόξαν ὁμοίαν πρὸς τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς», ἀλλὰ εἶπεν «περιδεβλημένος τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς καὶ θὰ συνάξῃ ὅλους τοὺς λαούς». Εἶναι φοβερόν αὐτὸ τὸ κριτήριον, ἀλλὰ φοβερόν διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τοὺς ὑπολόγους. Διότι, δι' ὅσους ἔχουν συνειδήσιν τοῦ ἠναρέτου βίου των, τὸ κριτήριον αὐτὸ εἶναι ποθητὸν καὶ εὐπροσῆγορον. «Καὶ θὰ τοποθετήσῃ τὰ πρόβατα εἰς τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἐρίφια εἰς τὰ ἀριστερά.⁷ Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἶναι ἀνθρώποι. Ἄλλὰ διατὶ ἐκείνοι εἶναι πρόβατα καὶ αὐτοὶ ἐρίφια;

Τοῦτο ὄχι διὰ νὰ μάθῃς τὴν διαφορὰν τῆς φύσεως, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς τὴν διαφορὰν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως. Καὶ διατὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν δίδουν ἐλεημοσύνην ἀποκαλοῦνται ἐρίφια; Διότι τὸ ζῶον αὐτὸ εἶναι ἀκαρπὸν καὶ δὲν παρέχει εἰς τὸν κτήτορά του ὅτε γάλα, ὅτε μικρὰ, ὅτε ἔριον, εἶναι δὲ ἀνίκανον δι' οὐρανὸν ποτε προσφορὰν αὐτοῦ τοῦ εἶδους, λόγῳ τῆς μικρᾶς του ἡλικίας. Διὰ τοῦτο ἐκείνους ποὺ δὲν ἀποφέρουν κανέναν καρπὸν ἐλεημοσύνης τοὺς ὠνόμασε ἐρίφια, ἐνῶ τοὺς καθημένους εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ τούτου ὠνόμασε πρόβατα. Διότι αὐτὰ ἀποφέρουν σημαντικὸ εἶσόδημα, ἀπὸ τὸ ἔριον, ἀπὸ τὰ μικρὰ των, ἀπὸ τὸ γάλα. Τί λέγει λοιπὸν πρὸς αὐτούς; Μὲ εἶδατε νὰ πεινῶ καὶ μὲ ἐθρέψατε. Μὲ εἶδατε γυμνὸν καὶ μὲ ἐνεδύσατε. Ἐ ξένον καὶ μὲ ἐπεριμαζέψατε.⁸ Εἰς τοὺς ἄλλους πάλιν λέγει τὰ ἀντίθετα. Καὶ ὅμως τόσοσὺν ἐκείνοι, ὅσον καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἀνθρώ-

8. Πρὸς. Ματθ. 25, 14-30.
9. Ματθ. 16, 27.
10. Ματθ. 25, 33.
11. Πρὸς. Ματθ. 25, 35.

ποι, οι οποίοι έλαβαν τὰς ἰδίας ἐπαγγελίας, καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ, εἶχαν ὀρισθῆ δι' ἀμφοτέρους τὰ ἴδια ἐπαθλα τῆς ἀρετῆς, ὁ ἴδιος ἐπήγε καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς ἐκείνους, ἐνεφανίσθη μὲ τὴν ἴδιαν γυμνότητα καὶ πρὸς τοὺς μὲν καὶ πρὸς τοὺς δέ, μὲ τὴν ἴδιαν πείναν, καὶ ξένος ὁμοίως. Ὅλα ἦσαν ἴσα καὶ δι' ἐκείνους καὶ διὰ τούτους. Ἄλλὰ διατὶ τὸ τέλος δὲν ὑπῆρξε παρόμοιον; Διότι δὲν ἀψῆσε ἡ ψυχικὴ διάθεσις. 271 Ἀ Αὐτὴ μόνη ἐπροκάλεσε τὴν διαίρεσιν. Διὰ τοῦτο ἐκείνοι μὲν ἀπέρχονται εἰς τὴν γένναν, ἐνῶ οὗτοι μεταβαίνουν εἰς τὴν βασιλείαν. Ἐάν ἦταν ὁ διάβολος αἰτίας τῶν ἀμαρτημάτων των, δὲν ἐπρόκειτο νὰ τιμωρηθοῦν αὐτοὶ, ἀφοῦ ἄλλος ἠμάρτησε καὶ τοὺς ἐξώθησε εἰς τὴν ἀμαρτίαν. Εἶδες ἐδῶ καὶ ὅσους ἠμάρτησαν καὶ τοὺς ἄλλους πού ἐξῆσαν εἰς τὴν ἀρετὴν; Εἶδες πῶς ἀπεστομώθησαν, ὅταν εἶδαν τοὺς συνδούλους των;

Ἄς φέρωμεν τὸν λόγον καὶ εἰς ἕνα ἄλλο παράδειγμα. Ἦσαν, λέγει, δέκα παρθένοι.¹² Καὶ εἰς τὸ προκειμένον παράδειγμα ἡ θέλησις εἶναι αὐτῆ, ἡ ὁποία εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν μὲν ἐνήργησε ὀρθῶς, ἐνῶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν δὲ ἔσφαλε, ὥστε δύνασαι νὰ ἴδῃς ἐκ παραλλήλου καὶ τὰ ἀμαρτήματα τούτων καὶ τὰ κατὰ ἔργα ἐκείνων. Διότι ἡ σύγκρισις τὰ καθιστᾷ σαφέστερα. Β Καὶ αὐτὰ παρθένοι καὶ ἐκεῖνοι παρθένοι, καὶ οἱ πρῶτοι πέντε καὶ οἱ δευτέραι πέντε. Ἐκράτουν λαμπάδας καὶ οὗται καὶ ἐκεῖνοι καὶ ἐτερίμεναν ὄλαι τὸν νυμφίον. Πῶς ὁμοίως αἱ μὲν εἰσῆλθαν εἰς τὸν γάμον, αἱ δὲ δὲν εἰσῆλθαν; Διότι αὐτὰ ἦσαν ἀπάνθρωποι, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἦσαν ἡμεροὶ καὶ φιλάνθρωποι. Βλέπεις λοιπὸν πάλιν, ὅτι αἰτία τοῦ τέλους εἶναι ἡ θέλησις καὶ ὄχι ὁ διάβολος; Εἶδες ὅτι ἡ κρίσις διεξάγεται ἐκ παραλλήλου καὶ ἡ ἀπόφασις συνάγεται ἐκ τῶν ὁμοίων; Σύνδουλοι θὰ κρίνουν συνδούλους.

Θέλεις τώρα νὰ σοῦ δεῖξω σύγκρισιν, ἡ ὁποία γίνεται ἐξ ἀνομοίων; Διότι γίνεται καὶ ἐξ ἀνομοίων, ὥστε ἡ κατάκρισις νὰ καθίσταται σαφεστέρη. «Ἄνδρες Νινευίται», λέγει, «θὰ σηκωθοῦν καὶ θὰ καταδικάσων αὐτὴν τὴν γενεάν.»¹³ Δὲν εἶναι πλέον ὁμοιοὶ οἱ κρινόμενοι. Διότι οἱ μὲν εἶναι θάρβαροι, ἐνῶ οἱ ἄλλοι εἶναι Ἰουδαῖοι. Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἠκούσαν τὴν διδασκαλίαν τῶν προφητῶν, ἐνῶ οἱ Νινευίται οὐδέποτε ἔλαβον μέρος εἰς θεῖαν ἀκρόασιν. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτῆ ἡ διαφορά, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ἐκεῖ μὲν μετέβη

12. Πρὸλ. Ματθ. 25, 1-15.

13. Ματθ. 12, 41.

δοῦλος, ἐνῶ ἐδῶ, εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὁ Κύριος. Καὶ ἐκεῖνος, ὅταν ἐφθασε, ἐκήρυττε καταστροφὴν, ἐνῶ ὁ Κύριος εὐηγγελίζετο τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ποῖοι λοιπὸν ἦταν φυσικὸν νὰ πιστεύσουν περισσότερο, οἱ θάρβαροι καὶ ἀμόρφωτοι, οἱ ὅποιοι ποτὲ δὲν μετέσχον εἰς θεῖαν διδασκαλίαν ἢ ἐκεῖνοι πού ἀπὸ μικρὰν ἡλικίαν ἐμεγάλωσαν μὲ τὰ προφητικὰ διδῆλια; Εἶναι φανερόν, ὅτι μᾶλλον οἱ Ἰουδαῖοι. Συνέβη ὁμοίως τὸ ἀντίθετον. Καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν ἐκείνους τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐνῶ οἱ Νινευίται ἐπίστευσαν εἰς τὸν σύνδουλον, ὁ ὁποῖος ἠπέλει καταστροφὴν, διὰ νὰ φανῇ σαφέστερον καὶ ἐκείνων ἡ δικαιοσύνη καὶ τούτων ἡ πονηρία. Μήπως παρεμβαίνει κανένας δαίμων; Μήπως ὁ διάβολος; Μήπως ἡ τύχη; Μήπως ἡ εἰμαρμένη; Δὲν εἶναι καθένας ὑπεύθυνος διὰ τὴν κακίαν του ἢ τὴν ἀρετὴν του; Διότι, ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ φέρουν οἱ ἴδιοι τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών των, δὲν θὰ ἔλεγεν, ὅτι «θὰ καταδικάσων τὴν γενεάν αὐτὴν». Οὐτε θὰ ἔλεγεν, ὅτι ἡ βασίλισσα τοῦ Νότου ἐπρόκειτο νὰ καταδικάσῃ τοὺς Ἰουδαίους.¹⁴ Διότι τότε δὲν θὰ καταδικάσων μόνον λαοὶ λαούς, ἀλλὰ καὶ ἕνας ἀνθρώπος θὰ συμβῆ πολλάκις νὰ καταδικάσῃ ὁλόκληρον λαόν. Ἐ ὅταν αὐτοὶ πού ἦταν μᾶλλον ἐνδεχόμενον νὰ ἀπατηθοῦν, φαίνεται ὅτι δὲν ἐξηπατήθησαν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, πού ὄφειλαν μὲ κάθε τρόπον νὰ νικήσουν, ἐν τούτοις ἠττήθησαν.

Διὰ τοῦτο ἐκάμαμε μνησὶν τοῦ Ἀδάμ καὶ τοῦ Ἰῶβ.¹⁵ Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα ἐκεῖνο, ὥστε νὰ ἐξαντλήσωμεν καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ θεματός. Τὸν Ἀδάμ τὸν ἐπέρασε μόνον μὲ λόγους, ἀλλὰ τὸν Ἰῶβ μὲ ἔργα. Καὶ τὸν Ἰῶβ τὸν ἐγύμνωσεν ἀπὸ ὄλων τὸν πλοῦτον του καὶ τὸν ἀπεστέρησεν ἀπὸ τὰ τέκνα του. Ἐνῶ ἀπὸ τὸν Ἀδάμ δὲν ἀφῆρσεν, οὔτε μικρόν οὔτε μεγάλο ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του. Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν καλύτερα τὰ λόγια πού ἐχρησιμοποίησε¹⁶ Ἄ καὶ γενικὰ τὸν τρόπον τῆς ἀπάτης. «Προσῆλθε», λέγει, «ὁ ὄφις καὶ εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκα: Διατὶ σὰς εἶπεν ὁ Θεὸς νὰ μὴ φάγητε ἀπὸ ὄλων τὰ δένδρα πού ὑπάρχουν εἰς τὸν Παράδεισον;»¹⁷ Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Ἐδῆς ὄφις, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰῶβ ἡ σύζυγός του. Ὑπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξὺ τῶν συμβού-

14. Πρὸλ. Ματθ. 12, 42.

15. Περὶ αὐτῶν ἔκανε λόγον εἰς τὴν ἑμιλίαν του «Διὰτὶ δὲν ἀπατῆται ὁ διάβολος...», τὴν ὁποῖαν ὄρα ἐν τῷ 20ῳ τῆς παρῶσης σειρᾶς, σελ. 11 ὄψης.

16. Γεν. 3, 1.

λων. Διότι εκείνος ήταν δούλος, ενώ αυτή ήταν κοινωνός του θιου του. Αυτή ήταν δοηθός του, ο άλλος ήταν υποτακτικός. Είδες, ότι δεν υπάρχει περιβώριον συγγνώμης: Διότι εκείνην την ήπιασεν ο υποτακτικός και δούλος, ενώ εκείνον δεν ήδυνήθη να τον υποσκελίση ούτε η σύζυγος και δοηθός του εις την ζωήν. Ἄλλα ἄς ίδωμεν και τί λέγει: «Διατί εἶπεν ο Θεός να μη φάγητε ἀπό όλα τὰ δένδρα;» Καὶ ὁμοῦς ὁ Θεός δεν εἶπεν αὐτό, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο. Πρόσχε λοιπὸν να ἴδῃς τὴν πανουργίαν τοῦ διαβόλου. Β Εἶπε αὐτὸ ποῦ δεν ἐλέχθη, διὰ να μάθῃ αὐτὸ ποῦ ἐλέχθη. Τί ἔκανε λοιπὸν ἡ γυναῖκα; Ἐνῶ ἔπρεπε να τὸν αποστομάσῃ, ἐνῶ ἔπρεπε να μὴ τοῦ ἀνακοινώσῃ τὸν λόγον, ἀπὸ ἀπερισκεψίαν, ἐκοινολόγησε τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο τοῦ προσέφερε ἰσχυρὸν στήριγμα.

Καίταξε λοιπὸν πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι να παραδίῃς ἀπερισκέπτως τὸν ἑαυτὸν σου εις τοὺς δολίους ἐχθρούς. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Χριστός. «Μὴ δίδετε τὰ ἅγια εις τοὺς κύνες, οὔτε να ρίψετε τοὺς μαργαρίτας σας μπροστά εις τοὺς χοίρους, διὰ να μη στραφοῦν ἐναντίον σας και σὰς καταφάγῃσιν.»¹⁷ Τοῦτο συνέβη εις τὴν περίπτωσιν τῆς Εὐας. Ἐδῶσε τὰ ἅγια εις τὸν κύνα, εις τὸν χοῖρον. Κατεπάτησεν ἐκεῖνος τοὺς λόγους C και ἐστράφη και ἐξέσχισε τὴν γυναῖκα. Καὶ πρόσχε να ἴδῃς με πῶσῃ πανουργίαν ὁμιλεῖ. «Δεν θὰ ἀποθάνετε με θάνατον»,¹⁸ τοὺς λέγει. Προσέχετε, σὰς παρακαλῶ, εις αὐτὸ τὸ σημεῖον, διότι ἡ γυναῖκα ἠδύνατο να ἐνοήσῃ τὴν ἀπάτην. Διότι ἐκήρυττεν εὐθὺς τὴν ἐχθραν και τὸν πόλεμον πρὸς τὸν Θεόν, και αὐτὴ τοῦ ἀπήντησεν ἀμέσως. Ἐστῶ, προηγουμένως ὁμίλησεν εις αὐτὸν, διότι ἠθελε να μάθῃ τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα ὁμοῦς, δταν ἐκεῖνος εἶπε τὰ ἀντίθετα, διατί τὸν ἠκολούθησεν; Ὁ Θεός εἶπεν: «Θὰ ἀποθάνετε με θάνατον». Ἐκεῖνος ἀντίειπε με τοὺς ἐξῆς λόγους: «Δεν θὰ ἀποθάνετε με θάνατον». Τί σαφέστερον ἀπὸ αὐτὸν τὸν πόλεμον; Ἄπὸ ποῦ ἄλλοῦ ἔπρεπε να καταλάβῃ ὅτι ἦταν ἐχθρός και πολέμιος παρὰ ἀπὸ τὸ γεγονός τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ εἶπεν ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι εἶπεν ὁ Θεός; D Ἐπρεπε λοιπὸν να ἀποφύγῃ ἀμέσως τὸ δόλωμα, ἔπρεπε να ὑπερηθῆσῃ τὴν παγίδα. «Δεν θὰ ἀποθάνετε», εἶπεν, «κάθε ἄλλο, σὰς ἀπηγόρευσεν ὁ Θεός να φάγετε ἀπὸ τὸ δένδρον αὐτό, διότι ἐγνωρίζεν, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποῖαν θὰ φά-

17. Ματθ. 7, 6.
18. Γεν. 3, 4.

γετε, θὰ ἀνοιχθοῦν τὰ μάτια σας και θὰ εἰσθε και σεις σὸν Θεόν».¹⁹ Με τὴν ἐλπίδα τῆς μεγαλυτέρας ὑποσχέσεως, ἔχασε και τὰ ἀγαθὰ ποῦ εἶχεν ἤδη εις τὰς χεῖρας. Ὑποσχέθη ὅτι θὰ τοὺς κἀμῃ Θεός και τοὺς ἐρριψεν εις τὴν τυραννίαν τοῦ θανάτου. Πάθεν ὠρμήθη, λοιπὸν, γυναῖκα, και ἐπίστευσε εις τὸν διάβολον; Ποῖον ἀγαθὸν διέκρινε; Δεν ἦταν ἀρετὴ ἡ ἀξιοπιστία τοῦ νομοθέτου, ὅτι ὁ Θεός εἶναι και ποιητὴς και δημιουργός, ἐνῶ ὁ διάβολος εἶναι και ἐχθρός; Καὶ ἄς μὴ τὸν εἰπῶμεν, ἔστω, ἀκόμη διάβολον. Ἄς δεχθῶμεν, ὅτι τὸν ἐνόμισε ἀπλοῦν ὄφιν. E Ἐπρεπε λοιπὸν, πὲς μου, να θεωρήσῃ τὸν ὄφιν ἄξιον να ὁμιλήσῃ με τόσον κύρος, ὥστε να ἐξαγγεῖλῃ εις αὐτὸν και δεσποτικὴν γνώμην: Βλέπεις ὅτι ἦταν δυνατόν να διακρίνῃ τὴν ἀπάτην, ἀλλ' αὐτὴ δεν ἠβέλησεν.

Και ὁμοῦς, ὁ Θεός ἔδωσεν ἀρκετὰς ἀποδείξεις τῆς ἰδικῆς του εὐεργεσίας και ἀπέδειξεν με ἔργα τὴν πρόνοιάν του. Διότι ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δεν ὑπῆρχε πρῖν, και τοῦ ἐνέπνευσε ψυχὴν και τὸν ἐπλασε κατ' εἰκόνα του, τὸν κατέστησε ἀρχοντα ὄλων τῶν ἐπιγείων και τοῦ ἐχάρισε και δοηθὸν και ἐφύτευσε τὸν Παράδεισον και ἀφου τοῦ ἐπέτρεψε τὴν χρῆσιν ὄλων τῶν λοιπῶν δένδρων,²⁰ A τοῦ ἀπηγόρευσε να ἐγγίσῃ ἕνα μόνον. Καὶ ἡ ἀπαγόρευσις αὐτὴ ἐτέθη πρὸς ὠφέλειάν του. Ἐνῶ ὁ διάβολος δεν ἐπέδειξεν ἐμπράκτως κανένα ἀγαθόν, οὔτε μικρὸν ἢ μεγάλο, ἀλλὰ με ἀπλῆς μόνον λέξεις ἐφούσκωσε τὸ μυαλό τῆς γυναῖκας, τῆς ἐνεφύσησε ματαιὰς ἐλπίδας και ἔτσι τὴν ἐξηπάτησεν. Κι ἐκεῖνη ἐθεώρησε τὸν διάβολον ἀξιοπιστότερον ἀπὸ τὸν Θεόν, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Θεός τῆς ἐπέδειξε τὴν ἀγάπην του με ἔργα. Ἡ γυναῖκα ἐπίστευσε τὸν διάβολον, ὁ ὁποῖος τῆς προσέφερεν ἀπλοῦς λόγους μόνον, και τίποτε ἄλλο. Βλέπεις, ὅτι ἡ ἀπάτη ἐγίνε ἀπὸ ἀφροσύνην και ἀδιαφορίαν μόνον και ὄχι ἀπὸ τὴν ἀσκησιν δίας; Καὶ, διὰ να κατανοήσῃς σαφέστερον τὸ πρᾶγμα, ἔκουσε πῶς κατηγορεῖ τὴν γυναῖκα και ἡ Γραφή. Β Διότι δεν λέγει, ὅτι ἡ γυναῖκα ἐξηπατήθη, ἀλλὰ «παρετήρησε προσεκτικώτερον τὸ ἀπηγορευμένον δένδρον, εἶδε τὸν καρπὸν του ὠραῖον εις τὴν ὄψιν και ἐσκέφθη ὅτι θὰ ἦτο εὐχάριστον να τὸν δοκιμάσῃ».²⁰ Ὅστε τὸ ἐγκλημα ἐκεῖνο ἐπήγασε ἀπὸ τὴν ἀπληστον θέαν αὐτῆς και ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀπάτην τοῦ διαβόλου. Διότι ἠττήθη ἀπὸ τὴν ἰδικὴν

19. Γεν. 3, 4-5.
20. Γεν. 3, 6.

της επιθυμίας και όχι από την κακίαν του δαίμονος. Διά τούτου και δεν της έδωθη συγχώρησις, αλλά μόλις είπε «με εξηπάτησεν ο ύψις»,²¹ έτιμωρήθη άμέσως με την εσχάτην των ποινών. Διότι ήταν εις τό χέρι της να μη πέση.²²

Και διά να κατανοήσης σαφέστερον τό πράγμα, άς φέρωμεν τόν λόγον εις τόν 'Ιώθ, από τούς ήττηθέντας εις τόν νικήσαντα, από τούς νικημένους εις τόν νικητήν. Και πράγματι, αυτός θά μάς δώση περισσότεραν προθυμίαν, ώστε να άντισταθώμεν εις τόν διάβολον. Εις τήν περίπτωσιν της Εύας αυτός που ήπάτησεν ήταν ύψις, και ένίκησε. Έδώ ήταν γυναίκα και δεν ένίκησεν. Και έν τούτοις ήταν πολύ περισσότερον πειστική από εκείνον. C Και ό πειρασμός έκινήθη κατά του 'Ιώθ μετά τήν άπώλειαν των χρημάτων του, μετά τόν χαμόν των τέκνων του και τήν απογύμνωσιν του από όλα τά υπάρχοντά του. Ένώ με τήν Εύαν δεν συνέβαινε τίποτε από αυτά. Δεν έχασε παιδιά, δεν έχασε χρήματα εις τόν παράδεισον της χαράς και άπελάμβανε τούς καρπούς δένδρων όλων των ειδών, και πηγάς και ποταμούς και όλα τά άλλα αγαθά. Πουθενά μάγχος, πουθενά πόνος, ούτε άθυμία και φροντίδες, ούτε δνειδισμός και ύβρεις, ούτε τά αναρίθμητα κακά που έπέπεσαν εις τόν 'Ιώθ. Όμως, αν και κανένα από αυτά τά δεινά δεν υπήρχεν εις τόν 'Αδάμ, έν τούτοις αυτός κατέπεσε και ύπεσκελίσθη. D Δεν είναι ολοφάνερον, ότι τό έπαθεν από άδιαφορίαν; Όπως επίσης τό γεγονός ότι εκείνος άντεστάθη γενναίως εις τάς έπιθέσεις και τά πλήγματα όλων αυτών των πειρασμών και δεν κατέπεσε, δεν είναι ολοφάνερον ότι όφείλεται εις τήν νηφαλιότητα της ψυχής του;

Και από τάς δύο λοιπόν περιπτώσεις, αγαπητέ μου, φρόντισε να άποκομίσης μέγιστον κέρδος και ν' άποφύγης να μιμηθής τόν 'Αδάμ, τώρα που γνωρίζεις πόσα κακά πηγάζουσι από τήν άδιαφορίαν. Να μιμηθής τήν εσλάθειαν του 'Ιώθ, αφού έμαθες πόσα καλά θλασάνουσι από τήν άγρυπνον προθυμίαν. Αυτόν τόν στεφανωμένον νικητήν να σκέπτεσαι πάντοτε και θά έχης μεγάλην παραθυμίαν εις κάθε σου πόνον και συμφοράν. Διότι εκείνος ό μακάριος και γενναίος, ώσόν να ίσταται εις τό κοινόν θεάτρον όλης της οικουμένης, E άπευθύνεται εις όλους και, με τάς συμφοράς που ύπέμενε, τούς παροτρύνει να ύποφέρουσι με γενναία-

21. Αδτ. 3, 13.

22. Πρδλ. Αδτ. 3, 16.

τητα όλα τούς συμβαίνουσι και να μην υποχωρούσι έμπρός εις κανένα από τά δεινά που έπέρχονται. Πραγματικά δεν ύπάρχει, δεν ύπάρχει καμμία ανθρωπίνη δοκιμασία, που να μη δύναται να λάβη παρηγορίαν από τό παράδειμά του. Διότι όλαι αι συμφοράι, που είναι διεσπαρμέναι εις όλόκληρον τήν οικουμένην, συνηνώθησαν όλαι μαζί και ένέσκηψαν εις τό σώμα του ανθρώπου εκείνου. Διότι ποιά συγγνώμη είναι δυνατόν να ύπάρξη εις αυτόν που δεν δύναται να ύπομείνη άγογγύστως ένας μέρος από τά δεινά που έπληξαν εκείνον, ό οποίος όχι μόνον ένα μέρος, ²⁷⁴ A αλλά όλες τάς συμφοράς των ανθρώπων ύπέμεινε;

Και διά να μη με κατακρίνης ότι λέγω ύπερβολάς, έμπρός άς εξετάσωμεν προχείρως ένα προς ένα τά δεινά που έπλήξαν κατεπάνω του και άς καταστήσωμεν πιστευτά τά λεγόμενα. Και, αν θέλης, άς φέρωμεν εις τήν μέσην αυτό που θεωρείται τό περισσότερον άφόρητον, έννώ τήν πένιαν, και τήν οδύνην που προέρχεται από αυτήν. Διότι παντού όλοι οι άνθρωποι παραπονούνται και θρηνηλολογούν έξ αιτίας της. Ποίος λοιπόν υπήρξε πτωχότερος από τόν 'Ιώθ, ό οποίος ήταν πτωχότερος και από εκείνους που εύρίσκουσι καταφύγιον και στέγην εις τά δημόσια λουτρά, και από εκείνους που κοιμούνται εις τήν τέφραν, και γενικώς από όλους τούς ανθρώπους; Διότι αυτοί έχουσι τούλάχιστον κάποιο ρούχον, έστω και σχισμένον, ένώ εκείνος έκάθητο γυμνός και B τό μοναδικόν ήμάτιον, που είχε από τήν φύσιν, δηλαδή τό δέρμα του σώματος, κι αυτό ό διάβολος τό κατέστρεψε πανταχόθεν με φοβεράς πληγάς. Αυτοί οι πτωχοί έξ άλλου στεγάζονται ή κάτω από τήν στέγην των προτυλαίων των δημοσίων λουτρών ή έστω κάτω από μίαν καλύδην. Ένώ εκείνος όλον τόν καιρόν διενωκτέρευε εις τό ύπαιθρον, χωρίς να έχη και τήν παρηγορίαν που προσφέρει ή απλή στέγη. Και τό σπουδαιότερον είναι ότι εκείνοι είχαν τήν συνείδησιν θεδαρυμένην με πολλά κακά, ένώ εκείνος δεν είχε κανένα τέτοιο δάρος. Και εκείνο που διά κάθε μίαν συμφοράν του έπροξένει μεγαλύτερον ψυχικόν πόνον, και τόν έφερε εις μεγαλύτερον άδιέβατον, είναι τό γεγονός ότι δεν έγνωρίζει τήν αίτιαν όλων αυτών των συμφορών του. Οι άλλοι δηλαδή, όπως είπα, θά έχουσι να κατηγορούσι τόν έαυτόν των διά πολλά, C και δεν άποτελεί μικράν παρηγορίαν της συμφοράς τούτου, τό να έχης τήν συνείδησιν ότι τιμωρείσαι δικαίως. Ένώ εκείνος έστερείτο και αυτής της παρηγορίας και, ένώ έπέδειξε δίον γεμάτον άρετήν, ύπέμεινε τήν τιμωρίαν ή οποία ήρμοζεν εις εκείνους που άπετόλμησαν τά μεγαλύτερα έν-

κλήματα. Και αυτοί οι πτωχοί μας σήμερα, καθώς τους συνώδευε ἐξ ἀρχῆς ἡ πενία τους, προσηρμόσθησαν εἰς τὴν κατάστασίν των. Ἐκεῖνος ὁμως ὑπέμεινε πενίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν δὲν ἦταν προητοιμασμένος, διότι ἡ μεταβολὴ ἀπὸ τὸν πλοῦτον εἰς τὴν πενίαν ἔγινεν ἀποτόμως. Ὅπως λοιπὸν τὸ νὰ γνωρίζῃς τὴν αἰτίαν τῶν δεινῶν σου ἀποτελεῖ μεγίστην παρηγορίαν, ἔτσι καὶ ἡ ἄσκησις εἰς τὴν ἐν πενίᾳ διαβίωσιν δὲν ἀποτελεῖ μικροτέραν παρηγορίαν. Ἀλλὰ ὁ δίκαιος ἐκεῖνος εἶχε στερηθῆ καὶ τὰ δύο αὐτὰ καὶ πάλιν δὲν ἐκλονίζετο. Τὸν εἶδες ποῦ περιῆλθεν εἰς ἐσχάτην πενίαν, χειροτέραν τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐρῆς; Διότι ποῖος δύναται νὰ εἶναι πτωχότερος ἀπὸ τὸν γυμνὸν καὶ ἀστεγον. Μᾶλλον δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα οὕτε ὀλίγον ἔσπαρος νὰ χαρῆ, διότι δὲν ἐκάθητο ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ ἐπάνω εἰς τὴν κοιλίαν. Ὅταν λοιπὸν σοῦ συμβῆ νὰ περιπέσης εἰς πενίαν, σκέψου τὴν συμφορὰν τοῦ δικαίου αὐτοῦ καὶ ἀμέσως θὰ ἀνορθωθῆς καὶ θὰ ἀποκρούσῃς κάθε σκέψιν ἀθυμίας.

Καὶ αὐτὴ ἡ μία συμφορὰ, δηλαδὴ ἡ πενία, θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς πηγὴ ὄλων τῶν ἄλλων δεινῶν. Δευτέρα δὲ μετὰ ἀπὸ ἐκείνην, ἡ μᾶλλον μεγαλυτέρα καὶ ἀπὸ ἐκείνην, ἦταν ἡ πληγὴ τοῦ σώματος. Ἐ ποῖος λοιπὸν ὑπέφερε ἀπὸ τοιαύτην ἀσθένειαν; Ποῖος ἐδέχθη τοιαύτην πληγὴν ἢ εἶδεν ἄλλον νὰ ἐδέχθῃ; Κανεὶς ἀπολύτως. Τὸ σῶμα του ἐφθείρετο θαθμιαίως καὶ πανταῦ ἀπὸ τὰς σάρκας του ἐβγαῖναν, ὡς ἀπὸ πηγῆ, σκουλήκια, καὶ ἡ ροῆ ἐκείνη ἦταν διαρκῆς, καὶ ἡ δυσωδία μεγάλη πανταχόθεν, καὶ τὸ σῶμα, καθὼς ἐφθείρετο ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἔλειωνε εἰς αὐτὴν τὴν σῆψιν, ἠσθάνετο ἀηδίαν πρὸς τὰς τροφὰς καὶ ὑπέφερεν ἀπὸ μίαν ἀσυνήθιστον καὶ ἀπίστευτον πείναν. Διότι δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὴν τροφὴν καὶ ὅταν τοῦ προσεφέρετο αὐτὴ ἔλεγεν: «Σὰν δρώμην μετὰ τὴν ὁποῖαν τρέφονται τὰ ζῶα καὶ οὐκ ἀνθρώποι, βλέπω τὰς τροφὰς μου».²⁷⁵ Α Ὅταν, ἀνθρώπῳ μου περιπέσης εἰς ἀσθένειαν, ἐνθυμήσου τὸ σῶμα ἐκεῖνου καὶ τὴν σάρκα του τὴν ἀγίαν. Διότι ἦταν καὶ ἁγία καὶ καθάρη, ἂν καὶ εἶχεν ὄσας ἀγίας καὶ ἐκεί ἀδίκως καὶ χωρὶς εὐλογον αἰτίαν κρεμασθῆ ἐπάνω εἰς ξύλον καὶ θάληπῃ τὰ πλεῦρά του νὰ ξεσχίζωνται, οὕτε νὰ θεωρῆ τὸ πρᾶγμα ἐντροπὴν, οὕτε νὰ ἐνδίδῃ εἰς τὸν πόνον, σκεπτόμενος αὐτὸν τὸν ἅγιον ἀνθρώπον.

Ἀλλὰ, θὰ εἴπῃς, ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς ἤντλει μεγάλην

275. Ἰωβ 6, 7.

παρηγορίαν ἀπὸ τὰ γεγονόσ, διὲ ἐγνώριζεν διὲ ὁ Θεὸς κατηύθυνεν ἐναντίον του ὄλα αὐτὰ τὰ δεινὰ. Μὰ ἐκεῖνο ποῦ τὸν ἐτάρασε καὶ τὸν ἐθορόυδει περισσότερο ἦταν τὸ διὲ ἐνόμιζεν, διὲ ὁ δίκαιος Θεὸς, τὸν ὁποῖος ὁ ἴδιος ἐλάτρευσε μετὰ κάθε τρόπον, Β πολεμεῖ ἐναντίον του. Καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ εὐρῆ μίαν λογικὴν ἐξήγησιν τῶν γινόμενων. Διότι, ὅταν ὄστερα εἶαθε τὴν αἰτίαν, πρόσεξε νὰ ἴδῃς πόσῃν ἐυλάβειαν ἐπέδειξε. Ὅταν δηλαδὴ τοῦ εἶπεν ὁ Θεὸς: «Νομίσεις διὲ δι' ἄλλον λόγον ἐνήγησα ἐγὼ διὰ σέ, εἰμὴ μόνον διὰ νὰ ἀναδειχθῆς δίκαιος;»²⁷⁶ Καὶ ἐκεῖνος κατὰπληκτος ἀπήνησε: «Θὰ ὄάλω τὸ χέρι μου εἰς τὸ στόμα μου διὰ νὰ τὸ κλείσω καὶ νὰ σωπῆσω πλέον. Μίαν φορὰν ὄμιλησα κατὰ τρόπον ἀνόητον, δὲν πρέπει νὰ ὄμιλήσω κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ δευτέραν φορὰν».²⁷⁷ Καὶ πάλιν: «Μέχρι τῶρα μετὰ τὰ αὐτὰ μου μόνον ἤκουον διὰ σέ καὶ τὸ μεγαλείον σου. Τῶρα ὄμως σέ εἶδα μετὰ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια. Διὰ τοῦτο ἔλειονολόγησα καὶ ἐξουθενῶσα τὸν ἑαυτὸν μου, ἔλειωσα ἀπὸ ψυχικὴν συντριδὴν, αἰσθάνομαι διὲ εἰμὴ πρᾶγματι ἀπὸ χῶμα καὶ στάκτην».²⁷⁸

Ἐ εὐν νομίζῃς, διὲ αὐτὸ ἀρκεῖ πρὸς παρηγορίαν, θὰ δυνήθῃς καὶ σὺ ὁ ἴδιος νὰ ἔχῃς αὐτὴν τὴν παρηγορίαν. Καὶ ἂν πάθῃς κάτι φοβερόν, οὐκ ἐξ αἰτίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ εὐχαριστήσῃς καὶ δὲν ὄλασημῆς αὐτὸν ποῦ ἠδύνατο νὰ τὸ ἐμποδίσῃ, ἀλλὰ τὸ ὄφησε διὰ νὰ σέ δοκιμάσῃ, τότε ὄπως στεφανῶνεται αὐτοὶ ποῦ ὑπέστησαν δεινὰ διὰ τὸν Θεόν, ἔτσι καὶ σὺ θὰ ἐπιτύχῃς τὴν ἴδιαν ἀνταμοισὴν, διότι ὑπέμεινες μετὰ γενναῖότητα τὰς συμφορὰς, αἱ ὁποῖαι κατηυθύνθησαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐναντίον σου, καὶ διότι ἠυχάριστήσῃς ἐκεῖνον ποῦ ἠδύνατο νὰ τὰς ἐμποδίσῃ, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ τὸ πράξῃ. Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ πενία καὶ ἡ νόσος, εἰς τὴν πλέον ἀκραίαν ἔκφασίν των, ἐπέπεσαν εἰς τὸν δίκαιον Ἰωβ. Θέλεις τῶρα νὰ σοῦ δείξω καὶ τὸν πόλεμον τῆς φύσεως, Δ ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ὄσην σφοδρότητα ἐξεδηλώθη ἐναντίον τοῦ γενναίου ἐκείνου:

Δέκα τέκνα ἔχασε, καὶ τὰ δέκα μαζί ταυτοχρόνως, καὶ τὰ δέκα εἰς τὸ ἄθος τῆς ἡλικίας των, καὶ τὰ δέκα μετὰ ἀρετὴν, πρᾶγμα ποῦ τὸ εἶχαν ἀποδείξει, καὶ τὰ ἔχασε οὐκ ἀσυνεπῶς πρὸς τὸν κοινὸν νόμον τῆς φύσεως, ἀλλὰ μετὰ θείαν καὶ ἀξιοδρόμητον θάνατον. Ποῖος δύναται νὰ ἀ-

276. Ἰωβ 40, 8.

277. Ἀστ. 40, 4-5.

278. Ἀστ. 42, 6-8.

ναφέρη παρομοίαν συμφοράν; Ούδεις. "Όταν λοιπόν χάσῃς υἱόν καὶ θυγατέρα μαζί, κάμει μίαν ἀναδρομὴν πρὸς τὸν δίκαιον ἐκείνον, καὶ ὀπωθήσῃτε θὰ εὐφρῆς ἐκεῖ μεγάλην παρηγορίαν διὰ τὴν συμφορὰν σου. Ἄρα γὰρ μόνον αὐτὰ τὰ δεινὰ συνέθεσαν εἰς αὐτόν; Ἡ ἐγκατάλειψις τῶν φίλων καὶ ἡ προδοσία, τὰ πειράγματα καὶ αἱ ὕβρεις, Ἐ ὁ χλευασμὸς καὶ ὁ γέλως καὶ ὁ διασυρμὸς ἀπὸ δούλων ἦταν κάτι τὸ ἀφόρητον. Διότι συνήθως πληγώνουν τὴν ψυχὴν μας, ὄχι τὸσον ἢ φύσις τῶν συμφορῶν, ὅσον ἐκείνοι ποὺ μᾶς ὀνειδίζουν διὰ τὰς συμφορὰς μας. "Όχι μόνον δὲν ὑπῆρχεν ἕνας ποὺ νὰ τὸν παρηγορῇ, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τοῦ ἐπιτίθεντο ἀπὸ ἄλλας τὰς πλευρὰς καὶ τὸν ἐξύβριζον. Καὶ τὸν βλέπεις νὰ παραπονῆται δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ λέγῃ: "Εσορμάτε κατ' ἐμοῦ μὲ τοὺς ὀνειδισμοὺς σας." Καὶ τοὺς ἀποκαλεῖ ἀσπλάγγχους καὶ λέγει: Μὲ ἀπηνήθησαν οἱ συγγενεῖς μου καὶ οἱ δοῦλοι μου κατεφέρουτο ἐναντίον μου καὶ ἐπροσκαλοῦσαν τοὺς υἱοὺς τῶν παλλακίδων μου καὶ αὐτοὶ ἐφευγον μακράν.²⁷ "Ἄλλοι, λέγει, μὲ ἔπτυσον καὶ ἔβριζον ὁ ἐμπαιγμὸς δῶν καὶ ἡ ἴδια ἡ στολὴ μου μὲ ἔχει σιχαθῆ. "Όλα αὐτὰ δὲν ὑπομένεις νὰ τὰ ἀκούῃς, πολὺ περισσότερον νὰ τὰ ὑποστήῃς εἰς τὴν πρᾶξιν. **27^a** Α' Ἐσχάτη πενία, καὶ νόσος ἀφόρητος καὶ πρωτοφανέρωτη καὶ παράδοξη, ἀπώλεια τῶσων καὶ τέτοιων τέκνων καὶ μὲ τέτοιον τρόπον. "Ὀνειδισμοὶ καὶ ἐμπαιγμοὶ καὶ ὕβρεις ἀπὸ μέρους τῶν ἀνθρώπων. "Ἄλλοι τὸν ἐχλεύαζαν, ἄλλοι τὸν ὀνειδίζαν, ἄλλοι τὸν κατεφόρον, ὄχι μόνον οἱ ἐχθροὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι. Καὶ ὄχι μόνον οἱ φίλοι, ἀλλὰ καὶ οἱ δοῦλοι. Καὶ δὲν τὸν ἐχλεύαζαν ἀπλῶς, ὅτε τὸν ὀδριζαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐσιχαίνοντο, καὶ δλ' αὐτὰ ὄχι ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ δέκα ἡμέρας, ἀλλὰ ἐπὶ πολλοὺς μῆνας. Καί, πρᾶγμα ποὺ συνέθε εἰς αὐτὸν μόνον, δὲν εὐρίσκον ὅτε τὴν νύκτα παρηγορίαν, ἀλλὰ μετὰ τὰ δεινὰ τῆς ἡμέρας προσετίθεντο μεγαλύτερα ἢ ἐμφάνισις τῶν νυκτερινῶν φόδων. **B** "Ότι ὑπέφερε φοδερῶτερα ἀκόμη κατὰ τὸν ὕπνον τὸ λέγει ὁ ἴδιος ὡς ἐξῆς: "Ἐὰν κοιμηθῶ ὀλίγον, «διὰτὶ μὲ φοβίζεις μὲ τρομακτικὰ ἐνύπνια καὶ μὲ συντρίβεις μὲ φοδερῶς ἐφιάλτες;»²⁸ Ποῖος σιδερένιος ἀνθρώπος, ποῖος ἀδάμας θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπομείνῃ τόσα δεινὰ; Διότι ἂν καθ' ἕνα ἀπὸ αὐτὰ καὶ μόνον του εἶναι ἀφόρητον, σκέψου πόσον φόδον προκαλοῦν ὄλα μαζί. Ἄλλ'

27. Πρὸλ. Ἰωβ, 19, 4-6.

28. Πρὸλ. Αἰτ. 19, 16, 16, 17.

29. Δὲτ. 7, 14.

ὁμως ἐκείνος τὰ ὑπέμεινε ὄλα αὐτὰ καὶ δὲν ἠμάρτησε δι' ὄλα ὄσα τοῦ συνέθεσαν καὶ εἰς τὰ χεῖλη του δὲν ὑπῆρχε δόλος.

"Ἄς γίνουμν λοιπὸν τὰ παθήματα ἐκείνου φάρμακα διὰ τὰς ἰδικὰς μας συμφορὰς καὶ ἡ φοδερὰ τρικυμία του ἄς γίνῃ λιμὴν τῶν ἰδικῶν μας συμφορῶν καὶ δι' ἕκαστον ἀπὸ τὰ δυσάρεστα ποὺ μᾶς συμβαίνουν, ἄς ἀναλογισθῶμεθα τὸν ἅγιον αὐτόν. **C** Καὶ ὅταν βλέπωμεν, ὅτι ἕνα σῶμα ἐξήντησεν ὄλα τὰ δεινὰ τῆς οἰκουμένης, τότε καὶ ἡμεῖς μὲ γενναιοῦτητα θὰ ὑπομείνωμεν τὰ μερικώτερα κακὰ. Καὶ εἰς ἄλλας τὰς περιστάσεις νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὴν διδῶν, σὰν πρὸς φιλόστοργον μητέρα, ἢ ὅποια ἀπὸ παντοῦ ἀπλώνει τὰς χεῖρας καὶ δέχεται τὰ φοδισμένα παιδιὰ καὶ τὰ ἐνδυναμώνει. Καὶ ἂν ἐπέλθουμν ἐναντίον μας τὰ ἀθλιώτερα κακὰ, θὰ λάβωμεν πάντοτε ἀρεκτὴν παρηγορίαν ἀπὸ αὐτὴν καὶ μετὰ θὰ ἀπέλωμεν. Ἐὰν, πάλιν εἰπῆς, ὅτι ἐκείνος ἦταν Ἰωβ καὶ διὰ τοῦτο ὑπέμεινε καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι σὰν ἐκείνον, νομίζω ὅτι κατηγορεῖς περισσότερον τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἐπαινεῖς πάλι τὸν δίκαιον ἐκείνον. **D** Διότι εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπομείνῃς περισσότερον σὺ παρὰ ἐκείνος. Διὰτὶ αὐτὰ; Διότι ἐκείνος τὰ ὑπέμεινε ὄλα προτοῦ νὰ δοθῇ ἢ θεὰ χάρις καὶ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, τότε ποὺ δὲν ὑπῆρχε μεγάλη αὐστηρότης εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, τότε ποὺ δὲν ἦταν τόσον μεγάλη ἢ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τότε ποὺ ἡ ἁμαρτία ἦταν δυσκαταμάχητος, τότε ποὺ ἐπεκράτει ἢ κατάρτα, τότε ποὺ ὁ θάνατος ἦταν φοδερὸς. Τώρα ὁμως ἡ πάλῃ ἔβριζε εὐκολωτέρα, διότι μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ὄλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια ἀνετράπησαν. "Ὅστε δὲν ὑπάρχει πλέον δι' ἡμᾶς καμία δικαιοσύνη, ὥστε νὰ μὴ δυνηθῶμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ἴδιον μέτρον μὲ ἐκείνον, ὅσοτε ἀπὸ τόσον χρόνον καὶ τόσην ἐπίδοσιν καὶ τόσας δωρεὰς ποὺ μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἐχόντες λοιπὸν κατὰ νοῦν ὄλα αὐτὰ, ὅτι δηλαδὴ τὰ δεινὰ ποὺ ὑπέστη ἐκείνος ἦταν μεγαλύτερα καὶ ἀπεδῶθη εἰς ἀγῶνα μὲ αὐτὰ, τότε ποὺ ὁ ἀγὼν ἦταν δυσκολώτερος, **E** ἄς ὑπομείνωμεν μὲ γενναιοῦτητα καὶ μεγάλην εὐχαριστίαν ὄλλας τὰς συμφορὰς ποὺ μᾶς πλήττουσιν, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τοὺς ἰδίους μὲ ἐκείνον στεφάνους, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα μαζί καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΕΤΡΑΗΜΕΡΟΝ
ΛΑΖΑΡΟΝ

646 Α Πρὸς ὀλίγους, ἀγαπητοὶ μου, ὅταν ἐπλέκαμε πρὸς χάριν οὐκ ἴσως τὸν πολυανθὴ στέφανον τῆς ἀνοίξεως καὶ ἐδίδομε τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τοῦ ἔτους με τοὺς λόγους, ὡσάν να ἐσχεδιάζαμε ἕνα ζωγραφικὸν πίνακα, δὲν ἐδείξαμε μόνον θαλαρᾶ ἄλση καὶ ἀνθηρὰ λιθάδια καὶ ἀβρας ζωογόνους, ἀλλὰ διευτύναμε τὴν γνώμην ὅτι καὶ ἡ ἰδικὴ μας φύσις κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔχει πλασθῆ, ὡστε νὰ δέχεται τὰ σύμβολα τῆς ἀναστάσεως. Καί, καθὼς ἀνεζητοῦμεν μίαν εὐκαιρίαν κατὰλληλον εἰς τὴν περιστάσει, ἐλάθαμε ὡς τοιαύτην τὸν Λάζαρον, ὁ ὁποῖος ἀνεστήθη. Ἄλλὰ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐκπληρώσωμεν τὴν ὑπόσχεσίν μας, ἐτεματίσαμε τὸν λόγον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς προσπάθειάς μας. Καὶ κυρίως ἀνερευνώντας διὰ ποῖον λόγον, Β ἐνῶ ὑπὸ τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἀποσιωπᾶται ἡ διήγησις περὶ τοῦ Λαζάρου, ἀναφέρεται μόνον ἀπὸ τὸν Ἰωάννην, ἐλέγαμεν ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, διὰ νὰ ἀποτρέψῃ ἐκ τῶν προτέρων κάθε ὑποψίαν, ὅτι πρόκειται περὶ πλαστῆς ἱστορίας, ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς εὐαγγελιστὰς νὰ ἀναγράψουν τὰ θαύματα τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἀποσιωπῶν τῶν ἄλλων. Ταυτοχρόνως ὁμοίως ἐφρόντισεν ὡστε νὰ παραλείψουν ὁ εἰς τὸ ἕνα καὶ ὁ ἄλλος τὸ ἄλλο, προσφέρον δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου μίαν παραστατικὴν ἀπόδειξιν, ὅτι τὰ Εὐαγγέλια δὲν ἐγράφησαν δοῦτως, οὔτε ἐξ ἐπινοήσεως, οὔτε κατόπιν κοινῆς συμφωνίας, οὔτε ἀπλῶς πρὸς χάριν τῶν, καὶ ἀκόμη, ὅταν κάτι ἔλειπε ἀπὸ κάποιον, ἄλλα μαζί νὰ ἀποκαλύπτουν ζωηρὰν καὶ ἀδι-ἀμφισβήτητον τὴν ἀλήθειαν. 647 Α Ἄφοῦ λοιπὸν ἄλλα αὐτὰ τότε τὰ ἀνεπτύξαμεν ἄρκετὰ, ἅς ἐξετάσωμεν τώρα ποῖα ἀνάγκη τῆς στιγμῆς ἐπέβαλε τὸ θαῦμα αὐτὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου διὰ τοὺς μαθητὰς.

Ὁ Σωτὴρ πολλάκις ὁμιλῶν πρὸς τοὺς μαθητὰς διὰ τὸ πάθος του, τοὺς ἐκέλευε νὰ καταλαμβάνονται ἀπὸ νόσσην καὶ νὰ αἰσθάνονται ὀλίγην φρίκην ἀκούοντες αὐτὰ, καὶ νὰ θεωροῦν τὸ προαγγελλόμενον πάθος του ὡς ἔργον ἀδυναμίας μᾶλλον παρὰ θείας οικονομίας, καὶ νὰ συνταράσσονται ἀκόμη ἀπὸ ἀνθρωπίνους λογισμοὺς καὶ νὰ τρέμουν. Διὰ τοῦτο, καθὼς ἤδη ἐπλησίαζε τὸ πάθος, καὶ ἐπρόκειτο νὰ στηθῆ ὁ σταυρὸς, ἀνασταίνει τὸν Λάζαρον,

ποῦ εἶχεν ἀποθάνει, διὰ νὰ διδάξῃ ἐμπρόκτως τοὺς μαθητὰς, ὅτι ὁ σταυρὸς καὶ ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἔργον ἀδυναμίας, Β καὶ νὰ πείσῃ τοὺς παρόντας, ὅτι ἐξουσιάζει τὸν θάνατον καὶ ἀνακαλεῖ τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία εἶχεν ἤδη λυθῆ ἀπὸ τὰ γήινα δεσμά. Ὑψίσταται δὲ τὸν ἑκούσιον θάνατον διὰ κάποιον σκοπὸν καὶ ἰσως προδιέγραφεν εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου τὴν ἰδικὴν του τρίτηρον ἀνάστασιν, καὶ μετὰ τὴν σύντομον προθεσίαν τῆς παραμονῆς εἰς τὸν τάφον ἤθελε νὰ παρηγορήσῃ τοὺς μικροψύχους καὶ ἤθελε νὰ διαλύσῃ τὸν ἀναπότρεπτον φόβον τῶν μαθητῶν εἰς τὰς παραμονὰς τῆς σταυρώσεως. Προσέτι ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι αὐτὸ ποῦ ὁ ἴδιος ἐχάρισεν εἰς ἄλλον ἢ τὸ ἔχη καὶ αὐτὸς εὐκόλως ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του. Δι' αὐτῶν λοιπὸν τῶν ἔργων νοουθετεῖ ὅσους ἀμφιβάλλουν κάμνων μετὰ τὸν τὸν τρόπον τὴν πραγματικότητα νὰ κραυγάζῃ καὶ ἦτο ὡσάν μετὰ τὰ ἔργα του αὐτὰ νὰ ἔλεγε: Ὁ Τὴν προσληφθεῖσαν ἀνθρωπίνην φύσιν εἰς οὐδεμίαν περιπέτωσιν δὲν τὴν ἀφῆσα ἀμιγῆ ἀπὸ τὴν θεῖαν ἐνέργειαν, ἀλλὰ ἄλλοτε μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἄλλοτε δὲ ὡς Θεὸς ἐγὼ ὁ ἴδιος, διὰ μὲν τῆς ἐνανθρωπήσεως ὑποδηλῶν τὴν (ἀνθρωπίνην) φύσιν, διὰ δὲ τῆς θείας ἐνεργείας δεσβαῖν τὴν θεῖαν οικονομίαν, ἐδίδασκον ὅτι πρέπει νὰ ἀποβίβωμεν τὰ ταπεινότερα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὰ δὲ ὑψηλότερα εἰς τὴν θεότητα. Καὶ μετὰ τὸν ἀνισὸν αὐτὸν συγκερασμὸν τῶν ἔργων ἐρμήνευσα τὴν ἀνισὸν ἔννοιαν τῶν δύο φύσεων καὶ μετὰ τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν παθῶν ἤθελα νὰ καταστήρω φανερόν τὸ ἑκούσιον τῶν παθῶν μου. Ὡς Θεὸς ἐχαλιναγωγῆσα τὴν (ἀνθρωπίνην) φύσιν μετὰ τὴν παράτασιν τῆς ἀσπίτας ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἔπειτα ἐπένοισα καὶ ἐκουράσθην ὡς ἄνθρωπος. Ἄλλὰ ὡς Θεὸς ἐκοίμησα καὶ θάλασσαν, ἡ ὁποία ἐλύσσα. Δ Ὡς ἄνθρωπος ἐδοκιμάσθην ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ ὡς Θεὸς μετὰ τὴν προσταγὴν μου ἐξεδίωξα διαβόλον. Ὡς ἄνθρωπος πρόκειται νὰ ὑποφέρω ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλὰ διὰ νὰ μὴ ἐκλάβητε τὸ γεγονός ὡς ἔργον ἀδυναμίας, προτοῦ νὰ ἐπέλθῃ ὁ θάνατος ἀνακαλῶ εἰς τὴν ζωὴν τὸν δέομιον τοῦ θανάτου, καὶ ἀφοῦ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου προσηγγεῖλα τὴν ἐνέργειαν τῆς θείας μου φύσεως, τότε καταβάλλω τὴν ἀρχαίαν ὀφειλὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καί, ἀφοῦ διέλυσα τὰ δεσμά, τότε δένομαι ὁ ἴδιος μετὰ τὰ δεσμά τοῦ θανάτου, καὶ μετὰ τὰς πράξεις αὐτῆς ἀποδεικνύω, ὅτι ἔχω ἐξουσίαν νὰ παραδύσω τὴν ζωὴν μου εἰς θάνατον κί' ἔχω ἐξουσίαν πάλιν νὰ τὴν λά-

1. Ἐνοεῖ ἐνταῦθα τὸν Λάζαρον.

διω. Ἀπὸ αὐτῆς εἶναι ἡ ἔμπρακτος διδασκαλία τοῦ Σωτῆρος. Ἐάν δὲν συνέβαινεν αὐτό, δὲν θὰ ὑπῆρχε κανεὶς λόγος νὰ διασώσῃ (ὁ Εὐαγγελιστὴς) καὶ τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου, Ἐ πολὺ περισσότερο πού εἶχεν ἀναγγελεθῆ εἰς αὐτόν, ὅταν εὗρισκετο καθ' ὁδόν, ἡ ἀσθένεια τοῦ Λαζάρου. «Ἀπέστειλαν», λέγει, «καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν Κύριον ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἔλεγον, ὅτι ὁ ἀγαπητὸς σου φίλος ἀσθενεῖ». Ἄκουόν λοιπὸν μίαν τοιαύτην εἰδησίαν, δὲν θὰ ἀνεβαλλεν ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ θὰ ἐνήργει ὅπως ἐνήργησε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἑκατοντάρχου καὶ τῆς Συροφοινικίσσης καὶ δέωσεν ἐν τῇ ἀπουσίᾳ ἐκείνου τὸν υἱὸν του, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ δὲ τῆς ἄλλης τὴν θυγατέρα της. ⁶⁴⁸ Α Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον θὰ ἐνήργει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Μάρθας, ὅταν τοῦ ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς τῆς ἀσθενεῖ. Ἀλλὰ τῶρα ἀναμένει ἐπίτηδες τὸν θάνατον, παρατείνει τὴν θραδύτητα καὶ ἀναβάλλει τὴν παρουσίαν του ἐκ προνοίας, διὰ νὰ δείξῃ τὴν νίκην του ἐπὶ τοῦ θανάτου ἀντὶ τῆς πάλης πρὸς τὸν θάνατον. Καὶ ἀναβάλλει ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, διὰ νὰ δεδαιωθῆ ἀπολύτως ὁ θάνατος. Καὶ ἐνώπιον τῶν Ἰουδαίων ἀνοίγει τὸν τάφον, διὰ νὰ καταστήσῃ μάρτυρας τοῦ θαύματος αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι τὸν κατεδίωκον. Καὶ διὰ προσευχῆς καὶ ἐπικλήσεως τοῦ Πατρὸς σηκώνει τὸν Λάζαρον, διὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι ἀντιτάσσεται εἰς τοὺς νόμους τοῦ δημιουργοῦ. Καὶ πρόσθε, σὲ παρακαλῶ, τὸ παράδοξον. Δὲν εἶπε: «Λάζαρε, ἐπάνελθε εἰς τὴν ζωὴν», ἀλλὰ τί εἶπε: «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω»,⁶⁴⁹ διὰ νὰ διδάξῃ τοὺς παρόντας, ὅτι αὐτὸς καλεῖ «τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα», διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς παρόντας Β ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς τῶν ζώντων καὶ οὐκ τῶν νεκρῶν, διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὸ θεῖον πρόσταγμα δὲν δύναται ποτὲ νὰ ἐμποδισθῆ ἀπὸ κανένα καὶ νὰ φέρῃ εἰς τὴν μνήμην τῶν παρισταμένων ἐκείνου, ὁ ὁποῖος λέγει: «Ἄς γίνῃ τὸ στερῆμα, ἃς συναχθοῦν τὰ ὕδατα εἰς ἓνα μέρος, ἃς θλαστήσῃ χόρτον ἢ γῆν, ἃς ἐξαγάγουν τὰ ὕδατα ζωντανὰ ἐρπετὰ». Ἄζαρε, δεῦρο ἔξω. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ εἶναι ἀσφαλεστέρα ἢ πιστις αὐτῶν, πού συνεκντρώθησαν, ὥστε ἡ νεκρὴ στολὴ καὶ τὰ δεσμὰ νὰ δεδαιώσουν τὸν θάνατον, καὶ ἡ ἀνυπέρβητος ὑπακοὴ καὶ ὁ ἀνεμπόδιστος φόβος νὰ διατρανώσουν τὴν δεσποτικὴν ἐξουσίαν. Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. Καὶ ὁ διαλελυμένος ἐσηκώνητο ὀρθίος, καὶ αὐτὸς πού εἶχε σάπσει, ἠσθά-

2. Πρὸς. Ἰωάν. 10, 18.
3. Ἰωάν. 11, 3.
4. Ἰωάν. 11, 48.
5. Γίνεσ. 1, 6, 9, 11, 20.

νετο, ὁ νεκρὸς ὑπήκουε καὶ ὁ δεσμώτης ἔτρεχε καὶ ὁ θηνοῦμενος ἐσκήρτα. C Διὰ τὴν ἐκείνην περίστασιν ὁ Σωτὴρ ἐχρησιμοποίησε τὴν δυνατὴν φωνήν; Διότι ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει: «Ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ, ἐφώνησε μὲ μεγάλην φωνήν: Λάζαρε, δεῦρο ἔξω». Ἰσως διὰ τῆς φωνῆς προετύπωνε τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν. «Διότι θὰ σαλπίσῃ», λέγει, «καὶ θὰ ἀναστηθοῦν οἱ νεκροί».

Ἐνῶ δύναμαι νὰ εἴπω πολλὰ ἀκόμη διὰ τὸ παρὸν θέμα, περιορίζομαι καὶ ἀναγκάζομαι νὰ ἔλθω ἀπὸ τάφου πρὸς τάφον. Εἶναι δὲ ἐπικαιρὸν νὰ συγκριθῆ ὁ τάφος τοῦ Λαζάρου μὲ ἄλλους τάφους. Καὶ δὲν εἶναι ἄκαιρον, καθὼς φαίνεται καὶ ὁ θάνατος τῶν γυναικῶν, πού ἐορτάζεται εἰς αὐτὸν τὸν τάφον. Ἄφες ἐκεῖ, καὶ ἔδω τάφος. D Ἀλλὰ ὁ μὲν τάφος τοῦ Λαζάρου ἀνοίγεται καὶ φανερώνει τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ τάφος τῶν γυναικῶν καὶ κλειστός ἐνεργεῖ καὶ διακρῖνεται τὴν χάριν τοῦ Σωτῆρος. Ἐκεῖ ὁ νεκρὸς ἐξέρχεται ἀπὸ τὸν τάφον παρὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τρέχει, ἔδω αἱ γυναῖκες ἀντίθετα πρὸς τὴν φύσιν προστρέχουν εἰς τοὺς τάφους. Ἐκεῖ (ὑπάρχει) σημείον θείας δυνάμεως, ἔδω ὑπάρχει ἀπόδειξις γενναϊότητος. Ἐκεῖ ὁ Λάζαρος (ἐξέρχεται) ἀπὸ τὰς πύλας τοῦ θανάτου, ἔδω αἱ γυναῖκες μὲ γενναϊότητα προσέρχονται εἰς τὰς πύλας τοῦ θανάτου. Ἐκεῖ ὑπῆρξε μετὰ θάνατον ἀνάστασις, ἔδω ὑπάρχει ζωὴ. Ἐκεῖ ὁ θάνατος ἐξαργάζεται διὰ τῆς θείας, ἔδω ὁ θάνατος ἐμφανῶς καταπατεῖται. Ἐκείνον (δηλαδὴ τὸν Λάζαρον), ὁ θάνατος ἀφοῦ τὸν ἐδάδεισεν εἰς τὴν ζωὴν, τὸν ἔλαβε ταχέως ὀπίσω. Ἡ καλύτερον λέγει: «Ἐλαβον γυναῖκας τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἐξ ἀναστάσεως» καὶ τοῦτο μὲ προσταγὴν τοῦ Θεοῦ. Ἐνῶ αὐταί, μήτηρ καὶ θυγατέρες, χάριν τῶν ὁποίων συνήθροισθημεν σήμερον, μετεπήδησαν ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Μήτηρ εὐσεβής, ἡ ὁποία ὑπέμεινε τὰς ὀδύνας τοῦ τοκετοῦ, θυγατέρες πού δὲν ἐδοκίμασαν τὰς ὀδύνας. ⁶⁴⁹ Α Μήτηρ, ἡ ὁποία ἔλυσε τὴν παρθενίαν διὰ νὰ γεννήσῃ παρθένου, μήτηρ ἡ ὁποία ἐγέννησε τὰς ἀγνάς (θυγατέρας) μήτηρ ἡ ὁποία κατὰ φυσικὸν νόμον ἐγέννησε παρθένου. Ὁ τύραννος, ὁ ὁποῖος παντοῦ ἐκστρατεύει ἐναντίον τῶν εὐσεβῶν, ὁ ὁποῖος στρέφει τὸ θαρραλικὸν ξίφος εἰς ἐμφυλίους

6. Ἰωάν. 11, 43.

7. Α' Κορινθ. 15, 52.

8. Πράττειται περὶ τοῦ τάφου τῶν ἐορταζομένων γυναικῶν Βερνίκης, Δομνίτης καὶ Περσίδης. Εἰς τὸν 37ον τόμον περιλαμβάνεται ἡμίλια τοῦ ἱ. Χρονοστίμου εἰς τὰς ἁγίας αὐτὰς Μάρτυρας.

9. Ἐβρ. 11, 35.

σφαγής, ὁ τύραννος ποῦ καταδιώκει τὸν Χριστὸν χωρὶς νὰ τὸν βλέπει, ὁ ὁποῖος καταστρέφει τὸ ποιμνιον νομίζει ὅτι ἀφανίζει τὸν ποιμένα, ὁ τύραννος ποῦ ἐπιχειρεῖ νὰ τοξεύσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, ὁ τύραννος ποῦ φθονεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ἐκείνη ἐπεκτείνεται, αὐτὸς ὁ τύραννος καὶ ἀνευ συζύγου ἦτο ὁ ἀνθρώπος ποῦ τὰς κατεδίωκε καὶ ἀγνοεῖ ἦσαν αἱ θυγατέρες ποῦ συνηγωνίζοντο. Χρήματα δημοτάζοντο, πατρὶς ἐγκατελείπεται. **B** Ἄσεβεις στρατιῶται ἔσθωσαν τὰς παρθέτους, αἱ ὁποῖαι ἠγάπησαν τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν κοσμιότητα, πανούργοι οἱ ὁποῖοι τὰς ἐξηνάγαζον νὰ προσκυνήσουν τὴν εἰκόνα τοῦ νοητοῦ Ναβουχοδονόσορος.¹⁰ Ἄλλα αὐτὸ ποῦ ἐπέτυχεν ἡ κάμιος τῆς Βαβυλώνας,¹¹ διὰ τὴν τριάδα τῶν μαρτύρων, ἦτο ὅτι διέλυσε τὰ δεσμὰ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς καὶ ᾤψθη τὰς ψυχὰς ἐλευθέρως νὰ πετάξουν εἰς τὸν οὐρανόν. Τὴν ἀρχὴν δὲ τοῦ κακοῦ ἔκαιεν ἐκεῖνος ὁ δαίμων, ποῦ κατεδίωξε τὴν Ἐθάν εἰς τὸν παράδεισον, μετελθὼν δολίως ἀπλοῦς καὶ ἀθώους τρόπους. Αὐτὸς, ὅταν εἶδε τὸν ποταμὸν νὰ μεταβάλλεται εἰς κολυμβήθραν διὰ τὴν κάθαρσιν τῶν ρύπων τοῦ αἵματος, νὰ ἀναμιγνύεται τὸ ὕδωρ μὲ θεῖον Πνεῦμα, ἐνῶ κατεδίωξε τὰς μακαρίας ἐκεῖνας μέχρι τοῦ ποταμοῦ, ἀπωθεῖτο ἀπὸ τὰ ὕδατα, τὰ ὁποῖα ἔχον ἐνωθῆ μὲ πνευματικὸν πῦρ, καὶ ἐπανασυνάγων τὴν κομψότητά του, **C** ἐθρήνη τὴν θλάσθην τῆς παλαιᾶς ἐπινοήσεως καὶ τὰς γυναῖκας, τὰς ὁποῖας πρὶν ἐθεώρει εὐαλῶτους εἰς τὴν ἐξαπάτησιν καὶ τὸν φόβον, τὰς ἐβλεπε τώρα νὰ ἀγωνίζονται γενναίως ἐναντίον τοῦ θανάτου καὶ ἡ πτέρνα, τὴν ὁποῖαν ἤθελε νὰ ὑποκελίσῃ, τὴν ἐβλεπε νὰ πηδᾷ ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν.

Ἄλλα, ἀφοῦ ἐπαρκῶς ἐπλέξαμε τὸ πανηγυρικὸν ἐγκώμιον εἰς τὰς τροπαιοφόρους γυναῖκας καὶ ἀντλήσαμεν τὰ ὠφέλιμα διδάγματα ἀπὸ κάθε πλευρὰν τῆς ὑποθέσεως καὶ ἐκοσμήσαμεν παλαιὸν τάφον μὲ πρόσφατον καὶ συνεζήσαμεν ἠ-υυσαστὴν ἀνάστασιν μὲ καστερικὸν θάνατον καὶ ἐπροβάλαμεν ὑποδείγματα ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας **D** καὶ διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ διὰ τὰς γυναῖκας καὶ ἀφοῦ ἐπτεδείξαμεν ἐνδοξον θάνατον καὶ ποθητὴν ἀνάστασιν, ἅς εὐχαριστήσωμεν τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐξουσίαν ζωῆς καὶ θανάτου. Εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

10. Ἐγνοεῖ ἀνατολὰ τὸν διάβολον.

11. Ἄν. 3.

12. Πράττει διὰ τοὺς τρεῖς παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ.

Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

98 A ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΩΣΘΕΙΣΗΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ. Ο ΒΑΓΑΟΣ ΕΗΚΟΛΟΦΘΕΙ ΝΑ ΠΙΝΗ ΑΠΕΛΑΗΝ ΚΑΙ ΦΟΝΟΝ. ΟΛΟΙ ΠΕΡΙΜΕΣΟΝ ΟΤΙ Η ΟΜΙΛΙΑ ΘΑ ΕΚΦΘΗΘΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΤΟΥ Θ' ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ, ΔΙΟΤΙ Η ΚΑΘΙΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.

Ἄρα γε εἶναι αὐτὰ ὑποφερτά; Ἄρα γε εἶναι αὐτὰ ἀνεκτά; Κάθε ἡμέραν ἡ σύναξις μας ἔλο καὶ λιγοστεύει. Καὶ ἐνῶ ἡ πόλις εἶναι γεμάτη ἀνθρώπων, ἡ ἐκκλησία εἶναι ἀδεια. Γεμάτη εἶναι ἡ ἀγορὰ, τὰ θεάτρα, ὁ περίπατος, ἐνῶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἔρημος. **B** Καὶ διὰ νὰ εἰπώμεν τὴν ἀλήθειαν, ἡ πόλις εἶναι ἐρημωμένη ἀπὸ ἀνθρώπων καὶ ἡ ἐκκλησία γεμάτη, διότι δὲν πρέπει νὰ ὀνομάσῃ κατεῖς ἀνθρώπους δσους συχναῖζον εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀλλὰ μόνον ἐσᾶς ποῦ ἐρχεσθε εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ὅχι ἐκεῖνους ποῦ ἀδιαφοροῦν, ἀλλὰ σᾶς ποῦ δραστηριοποιεῖσθε. Ὅχι ἐκεῖνους ποῦ ἀσχολοῦνται (χάσκουν) μὲ τὰ κοσμικὰ προβλήματα, ἀλλὰ σᾶς ποῦ προτιμᾶτε τὰ πνευματικὰ προβλήματα ἀντὶ τῶν κοσμικῶν. Δὲν εἶναι ἀνθρώπος αὐτὸς ποῦ ἀπλῶς ἔχει σῶμα καὶ φωνὴν ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει **C** ψυχὴν καὶ διαθέσειν ἀνθρώπου. Τοιοῦτοτρόπως οὐδὲν (ἄλλο) εἶναι ἀπόδειξις ὑπάρξεως ἀνθρωπίνης ψυχῆς εἰμὴ ἡ ἀγάπη τῶν θείων λόγων. Ὅπως ἀκριβῶς οὐδὲν (ἄλλο) εἶναι ἀπόδειξις καὶ σημεῖον ὑπάρξεως ζωῆδος καὶ παραλόγου ψυχῆς ἀπὸ τοῦ νὰ περιφρονῇ τις τὰ θεῖα λόγια. Θέλει νὰ μάθῃς ὅτι δσοι περιφρονοῦν τὴν ἀκρόασιν τῶν θείων, ἔχασαν ἀπὸ τὴν ὑπερηφανίαν τῶν αὐτῶν καὶ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν εὐγένειάν των; Δὲν θὰ ἐπικαλεσθῶ ἰδικὰ μου λόγια, ἀλλὰ ἕνα προφητικὸν λόγον ποῦ ἐπικυρώνει τὴν γνώμην μου διὰ νὰ ἴσητε ὅτι ἔσταν δὲν ἀγαπᾶτε τὰ πνευματικὰ λόγια δὲν ἠμπορεῖτε νὰ εἰσθε ἀνθρώποι, καὶ διὰ νὰ ἴσητε ἐπίσης ὅτι ἡ πόλις μας εἶναι ἔρημος ἀπὸ ἀνθρώπων. **D** Ὁ μεγαλοφωνάτος Ἰσαῖας, αὐτὸς ποῦ ἐβλεπε τὰ παράξενα ὁ-

ράματα, αὐτὸς ποὺ ἠξιώθη σωματικῶς νὰ ἴδῃ τὰ Σεραφεῖμ καὶ ν' ἀκούσῃ τὴν μυστικὴν μελωδίαν των, αὐτὸς ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολυάνθρωπον μητρόπολιν τῶν Ἰουδαίων, τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀφοῦ ἐστάθῃ εἰς τὰ μέσον τῆς ἀγορᾶς περιεκυκλώθη ἀπὸ ὅλων τὸν λαόν, ἐπιθυμῶν ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ μὴ ἀκούων τοὺς λόγους τῶν προφητῶν, δὲν εἶναι ἄνθρωπος ἐθροντοφώνας: «Ἦλθα καὶ δὲν εὗρῃκα ἄνθρωπον, προσεκάλεσα καὶ δὲν ὑπήρξε (κανεῖς) νὰ ὑπακούσῃ». ¹ Ἐ καὶ ὄχι διὰ τὴν ἀπουσίαν ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἀκροατῶν, εἶπεν ἀσφαλῶς αὐτὸ. «Ἦλθα καὶ δὲν εὗρῃκα ἄνθρωπον», καὶ συνέχισε. «Ἐκάλεσα καὶ δὲν ὑπήρξε (κανεῖς) νὰ ὑπακούσῃ». Ἐπομένως ἦσαν παρόντες, ἀλλὰ ἐθεωροῦντο ὡς ἀπόντες, ἀφοῦ δὲν ἤκουσαν τὸν προφήτην. Δι' αὐτὸ ἐπειδὴ ἦλθε καὶ δὲν ὑπῆρχε ἄνθρωπος, καὶ προσεκάλεσα καὶ δὲν ὑπῆρχε (κανεῖς) νὰ ὑπακούσῃ, στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ λέγει: «Ἄκουσε, οὐρανέ, καὶ πρόσεξε καὶ σὺ, γῆ». ² Διότι ἐγὼ μὲν ἀπεστάλην πρὸς ἀνθρώπους, πρὸς ἀνθρώπους λογικούς. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἔχουν οὔτε λογικόν, οὔτε αἴσθησιν διὰ τοῦτο συνομιλῶ μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ποὺ ἔχουν αἴσθησιν. ³ Ἀ διὰ νὰ κατηγορήσω ὁσους ἔχουν τιμηθῆ με ἀισθήσεις καὶ δὲν χρησιμοποιοῦν τὴν τιμὴν αὐτὴν. Καὶ ἄλλος προφήτης, ὁ Ἰερεμίας, λέγει τὰ ἐξῆς, ἰστάμενος ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν ὡσάν νὰ μὴ ἦτο κανεῖς παρών. Τοιοῦτρόπως ὡμίλει δυνατὰ: «Πρὸς ποῖον νὰ ὁμιλήσω καὶ νὰ διακηρύξω;». Μὰ τί λέγεις; Βλέπεις τὸσον πλήθος καὶ ἐρωτᾷς πρὸς ποῖον θὰ ὁμιλήσῃς; Ναι, λέγει. Πλήθος σωμάτων ὑπάρχει, ἀλλ' ὄχι πλήθος ἀνθρώπων. Πλήθος σωμάτων ποὺ δὲν ἔχουν ἀκοήν. Δι' αὐτὸ εἶπε περαιτέρω ὅτι τὰ αὐτὰ των ἦσαν σφραγισμένα καὶ δὲν ἠμποροῦσαν ν' ἀκούσουν. Βλέπει ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἀκούσουν δὲν ἦσαν ἄνθρωποι. Ἐκεῖνος εἶπε: Ἦλθα καὶ δὲν ὑπῆρχε ἄνθρωπος, ⁴ προσεκάλεσα καὶ οὐδεὶς ὑπήκουσε. Αὐτὸς λέγει: «Πρὸς ποῖον νὰ ὁμιλήσω καὶ νὰ διακηρύξω; Τὰ αὐτὰ των εἶναι σφραγισμένα καὶ δὲν ἀκούουν». ⁵ Ἄν λοιπὸν διὰ τοὺς παρόντας, ἐπειδὴ δὲν ἐπρόσεχον μὲ προθυμίαν εἰς τὰ λεγόμενα, οἱ προφῆται εἶπον ὅτι δὲν εἶναι ἄνθρωποι, τί θὰ εἴπωμεν ἡμεῖς δι' αὐτοὺς ποὺ ὄχι μόνον δὲν ἀκούουν, ἀλλὰ δὲν ἀνέχονται οὔτε νὰ ἔλθουν εἰς τὰ λε-

1. Ἦσ. 50, 2.
2. Ἦσ. 1, 2.
3. Ἰερ. 6, 10.

ρὰ ταῦτα κατώφλια, αὐτοὶ ποὺ περιφέρονται ἔξω ἀπὸ τὴν ἱερὰν αὐτὴν σὺναξιν, ποὺ εὐρίσκονται μακρὰν ἀπὸ τὴν οἰκίαν ταύτην τῆς μητρὸς ἐκκλησίας, εἰς τὰ σταυροδρόμια καὶ τοὺς στενοὺς δρόμους, ὅπως τὰ ἀτακτα καὶ ἀδιάφορα παιδιά, ποὺ ἀφήνουν τὴν πατρικὴν των οἰκίαν καὶ περιφέρονται ἔξω καὶ περνοῦν τὴν ἡμέραν των μὲ παιδικὰ παιχνίδια. ⁶ Διὰ τοῦτο τὰ παιδιά αὐτὰ πολλὰς φορές ἔχασαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν των καὶ τὴν ζωὴν των, ἀφοῦ ἔπεσαν εἰς τὰ χέρια ἀπαγωγέων ἢ λωποδυτῶν καὶ ἐπλήρωσαν μὲ θάνατον τὴν ἀδιαφορίαν των. Αὐτοὶ ἀφοῦ τὰ συλλαμβάνουν καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀφαιρέσουν τὰ χρυσὰ τους κοσμήματα, ἢ τὰ πνίγουν εἰς τὰ ρεῦματα τῶν ποταμῶν ἢ, ὅταν σκεφθῶν κάπως πῶς φιλάνθρωπα, τὰ ἀπαγάγουν εἰς ξένην χώραν καὶ τὰ ἀφήνουν ἐλεύθερα. Τὸ ἴδιον, λοιπὸν, ὑποφέρουν καὶ αὐτοί. Εὐθὺς ὡς ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν καὶ τὴν ἐδῶ διαμονὴν των, περιπίπτουν εἰς τὴν ⁷ διδασκαλίαν τῶν αἰρετικῶν καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας. Κατόπιν αὐτοί, ὡσάν ἀπαγωγεῖς, τοὺς παίρνουν καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀφαιρέσουν τὸν χρυσὸν στολισμὸν τῆς πίστεως, τοὺς πνίγουν ἀμέσως, βυθίζοντάς τους οὐχὶ εἰς τὰ ποτάμια, ἀλλὰ καταποντίζοντες αὐτοὺς εἰς τὰς σκοτεινὰς καὶ θρωμερὰς διδασκαλίαις των.

⁸ Ἰδικόν σας ἔργον εἶναι νὰ προνοήσετε διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν καὶ νὰ τοὺς ἐπαναφέρετε πλησίον μας, ἀκόμη καὶ ἂν ἀνθίστανται, ἂν ἔχουν ἀντιρροήσεις, ἢ διαμαρτύρονται ἢ θρηνοῦν. Ἡ διαμάχη αὐτὴ καὶ ἡ ἀδιαφορία εἶναι γνῶρισμα παιδικῆς σκέψεως. Ἐ Σεῖς ὁμως φροντίσατε νὰ διορθώσετε τὴν ἔχουσαν ἀτελείαν ψυχὴν των. Εἶναι ἔργον ἰδικόν σας νὰ τοὺς πείσετε νὰ γίνουν ἄνθρωποι. Διότι ὅπως ἀκριδῶς ἐκεῖνον ποὺ ἀποστρέφεται τὴν τροφήν τῶν ἀνθρώπων καὶ τρώγει χόρτα καὶ ἀγκάθια μᾶζι μὲ τὰ κοπάδια δὲν θὰ τὸν νομοιάσωμεν ἄνθρωπον, ἔτσι καὶ ἐκεῖνον ποὺ μισεῖ τὴν πραγματικὴν καὶ ἀρμόζουσαν τροφήν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, τὴν προερχομένην ἀπὸ τὰ θεῖα λόγια, καὶ συχνάζει εἰς τὰς συγκεντρώσεις καὶ εἰς τὰ συνέδρια ποὺ εἶναι πάντοτε γεμάται ἀισχροτήτα καὶ λαμβάνει τροφήν τὰ ἀσεβῆ λόγια, δὲν θὰ τὸν νομοιάσωμεν θεσβία ἄνθρωπον. Ὁ ἄνθρωπος, δι' ἡμᾶς, δὲν εἶναι αὐτός. ⁹ Ἀ ποὺ θὰ ἐτρέφετο μόνον μὲ ἄρτον ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος γάεται πρὸ τῆς τροφῆς αὐτῆς τὰ θεῖα καὶ πνευματικὰ λόγια. Καὶ ὅτι τοῦτο σημαίνει ἄνθρωπος, ἄκουσέ το ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει: «Ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ ζήσῃ μόνον μὲ ἄρτον, ἀλλὰ μὲ κάθε λόγον ὁ ὁποῖος ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ

στόμα του Θεού». ⁴ "Όστε ἡ τροφή τῆς ζωῆς μας εἶναι διπλή, ἡ μὲν μικροτέρα, ἡ δὲ καλυτέρα. Καὶ μάλιστα πρέπει κανεὶς αὐτὴν νὰ οικειοποιηθῆ ὥστε νὰ διατρέφῃ καὶ τὴν ψυχὴν του καὶ νὰ μὴ τὴν ἀντικρύξῃ νὰ λιυρῆ ἀπὸ τὴν πείναν. Εἶναι εἰς τὸ χεῖρ μας λοιπὸν νὰ γεμισώμεν τὴν πόλιν μας ἀπὸ ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μεγάλη αὐτὴ καὶ πολυάνθρωπος πόλις εἶναι κρημνισμένη ἀπὸ ἀνθρώπους, θὰ εἰσαβῆ δίκαιοι ἂν προσέφετε τὴν εἰσφορὰν αὐτὴν εἰς τὴν πατριδα σας καὶ ὁσοσάσας τὸν ἀδελφὸν σας Β ἂν τοὺς προσκομίσετε ἐκεῖ ὅσα ὑπάρχουν ἐδῶ. Καὶ διότι τότε πείθουσι κάποιον νὰ ἀπολαύσῃ ἕνα τραπέζι, ὅχι δταν ἀπλῶς ἐπαινώμεν τὸ τραπέζι, ἀλλ' ὅταν ἀπὸ τὰ φαγητὰ του ἔχωμεν κάτι νὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς ἀπόντας. Αὐτὸ νὰ κάμετε καὶ οἱ σῆς τώρα καὶ θὰ συμβῆ ἀσφαλῶς ἕνα ἐκ τῶν δύο, ἢ θὰ τοὺς πείσετε νὰ ἐπανεέλθουν πλησίον μας, ἢ ἀφοῦ παραμείνουν εἰς τὴν ἰδίαν διαμόχην θὰ τραφοῦν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σας διδασκαλίαν καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἐπανεέλθουν. Διότι δὲν θὰ προτιμήσουσι νὰ τρέφονται χαριστικῶς ἐν μέρει ἀπὸ τὸ νὰ ἀπολαμβάνουν, ὁμοῦ μετὰ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς τῆς τραπέζης. C "Ὅτι τὸ κάμετε αὐτὸ ἢ τὸ ἐκάματε ἢ θὰ τὸ κάμετε τὸ ἐλπίζω καὶ τὸ πιστεύω πολὺ. Ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν ἔπαυσα ποτὲ νὰ σῶς προτρέπω ἐπ' αὐτοῦ. Καὶ ἐσεῖς εἰσαβῆτε πληρεῖς ἀπὸ πᾶσαν γνώσιν καὶ ἠμπορεῖτε νὰ νοουθετήσετε καὶ ἄλλους. Εἶναι ὅρα λοιπὸν νὰ σῶς παραθέσω τὸ τραπέζι μου, τὸ λιτὸν καὶ πτωχικόν, γεμῆτο ἀπὸ πτωχείαν πολλήν, ἀλλὰ ποῦ ἔχει θαυμάσιον φαγητόν, σύμφωνον μὲ τὴν ἰδικὴν σας ἐπιθυμίαν ποῦ με ἀκούτε. Τὸ καλὸν τραπέζι δὲν τὸ χαρακτηρίζει μόνον ἡ πολυτέλεια τῶν φαγητῶν, ἀλλὰ τὸ κάμνει καὶ ἡ δρεξις τῶν συνδαιτυμόνων. Ἐστὶ ἕνα λαμπρὸν τραπέζι θὰ φαῖν εὐθηνῶν ὅταν δὲν ἐπιπέσουσι οἱ παρόντες πεινασμένοι. Ἀντιθέτως καὶ τὸ λιτὸν τραπέζι φαίνεται D πολυτελὲς ὅταν δεχθῆ πεινασμένους τοὺς συνδαιτυμόνας. Ἐστὶ ὁ καθένας καταλαβαίνει ὅτι ὅχι ἡ φύσις τῶν φαγητῶν, ἀλλὰ ἡ διάθεσις τῶν συνεστιασμένων προσδιορίζει τὴν πολυτέλειαν τῶν τραπέζων. Νὰ τί λέγει ἡ Γραφή: «Ὁ ὑπερχορτασμένος μὲ τροφὴν ἀπαξιοῖ τὴν κηρήθραν, ἐνῶ εἰς τὸν πεινῶντα, φαίνονται καὶ τὰ πικρὰ γλυκά», ⁵ ὅχι διότι ἀλλάζει ἡ φύσις τῶν παρατιθεμένων, ἀλλὰ διότι ἡ διάθεσις τῶν συνεστιασμένων ὀκλεῖται τὴν ἀπόλαυσιν. Ἄν τὰ πικρὰ φαίνονται γλυκὰ λόγῳ τῆς ἐπιθυμίας τῶν προκεκλημέ-

4. Ματθ. 4, 4.
5. Παροιμ. 27, 7.

νων, πολὺ περισσότερο τὰ εὐθηνὰ φαίνονται πολυτελεῖ. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ποῦ συζῶμεν μὲ τὴν μεγάλην πτωχείαν, μιμούμεθα τοὺς φιλοτίμους ἀπὸ τοὺς ἐστιάτορας E καὶ σῶς προσκαλοῦμεν εἰς κάθε σὺναξιν εἰς τὸ τραπέζι μας. Αὐτὸ τὸ κάμνομεν ὅχι διότι ἔχομεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν πλοῦτόν μας, ἀλλὰ ἐλπίζοντες ὅτι θὰ μᾶς ἀκούσετε.

Ἐφ' ὅσον εἶπομεν τὰ ἀναγκαῖα περὶ τῆς ἐπιγραφῆς, ἐννοῶ τῆς ἐπιγραφῆς τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Εἶναι ἐπόμενον λοιπὸν νὰ ἀσχοληθώμεν μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ διδύλου καὶ νὰ εἰπωμεν ποῖα εἶναι αὐτῆ: «Εἰς τὸ πρῶτον διδύλου, Θεοφιλε, ὠμίλησα δι' ἑσῶ, ὅσα ὁ Ἰησοῦς ἤρξατο νὰ πράττῃ καὶ νὰ διδάσκῃ». ⁶ ¹⁰¹ A Ὁ Παῦλος ὅμως δὲν με ἀφῆναι ν' ἀκολουθήσω αὐτὴν τὴν τάξιν, καλῶν πρὸς τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὰ κατορθώματά του τὴν διδασκαλίαν μας. Ἐπιθυμῶ νὰ τὸν ἴδω νὰ τὸν φέρουν εἰς τὴν Δαμασκὸν δεμένον οὐχὶ μὲ ἀλυσιδα σιδερένια, ἀλλὰ μὲ τὴν φωνὴν τοῦ Δεσπότη. Θέλω νὰ ἴδῃτε αὐτὸ τὸ μεγάλο ψάρι ποῦ ἀναταράσσει, καθὼς ἠλιεύθη, δλην τὴν θάλασσαν καὶ ἐξῆγειρε ἀναριθμητὰ κύματα ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπιθυμῶ νὰ τὸν ἴδῃτε, ἀφοῦ ἠλιεύθη οὐχὶ μὲ ἀγκιστρὸν, ἀλλὰ μὲ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. "Ὅπως ἕνας ψαράς, ποῦ κάθεται εἰς ἕνα ὕψηλόν θράχον καὶ σηκώνει τὸ ἀγκιστρι τοῦ ριπτῶν αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν, ἔτσι καὶ ὁ Κύριός μας, ποῦ μᾶς ἐδειξε B τὸν τρόπον τοῦ πνευματικοῦ ψαρέματος, καθήμενος ἐπὶ ὕψηλῳ θράχῳ τῶν οὐρανῶν, ἀφῆναι ὡσαν ἄγκιστρον τὴν φωνὴν του ἀπὸ ὕψηλά καὶ λέγει: «Σαῦλε, Σαῦλε, διατί με καταδιώκεις;». ⁷ Καὶ ἔτσι ἠλιεύσε τὸ ψάρι αὐτὸ τὸ μεγάλο. Κάτι παρόμοιον ἔγινε καὶ διὰ τὸ ψάρι ποῦ ἠλιεύσει ὁ Πέτρος κατόπιν προσταγῆς τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ ψάρι αὐτὸ εὐρέθη νὰ ἔχη εἰς τὸ στόμα του νόμισμα, ἀλλὰ νόμισμα νόθο, διότι εἶχε μὲν ζῆλον, ἀλλ' ὅχι κατ' ἐπίγνωσιν. Διὰ τοῦτο ὁ Θεός, ἀφοῦ τοῦ ἐχάρισε τὴν ἐπίγνωσιν, τὸν μετέβαλε εἰς νόμισμα γνήσιον. Καὶ ὅπως γίνεται εἰς τὰ ἀλιεύματα ψάρια, ἔτσι ἔγινε καὶ εἰς τὴν περίπτωσίν του. C "Ὅπως ἐκεῖνα ὅταν ἐξέλθουν ἀπὸ τὸ πάλαιος τυφλῶνται, ἔτσι καὶ αὐτός, ἀφοῦ ἐδέχθη τὸ δγκιστρον, καὶ ἀπεσπάσθη, ἐτυφλώθη ἀμέσως. Ἡ τυφλωσις ὅμως ἐκείνη ἔκαμε δλην τὴν οἰκουμένην νὰ ἀναδύσῃ. Ὅλα αὐτὰ ἐπιθυμῶ νὰ τὰ ἴδῃτε. Καὶ διότι ἐάν ἐπεκρέματο πόλεμος βαρβαρι-

6. Πράξ. 1, 1.
7. Πράξ. 9, 4.

κός και οι αντίπαλοι κατά την αντιπαράταξιν μᾶς ἐπροξέ-
νουν αναριθμήτους ἐνοχλήσεις και ἐν συνεχείᾳ ὁ στρατη-
γός τῶν βαρβάρων, προσάγων ἀναριθμητά μηχανήματα,
προεκάλει σύγχυσιν εἰς ὅλα τὰ ἰδικά μας και ἐδημιούργει
πολὺν θόρυβον και ταραχὴν και ἀπειλοῦσε νὰ κατασκάψῃ
τὴν πόλιν και νὰ τὴν παραδώσῃ εἰς τὴν φωτιάν και νὰ μᾶς
ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν δουλείαν και βαρβάρικα ἀφου ἐδένετο ὑπὸ
τοῦ ἰδικοῦ μας βασιλέως θὰ ὠδηγεῖτο αἰχμάλωτος εἰς τὴν
πόλιν D ὄλοι, μὲ τις γυναῖκας και τὰ παιδιά θὰ ἐτρέχονεν
νὰ τὸν ἴδωμεν. Ἐπειδὴ και τώρα γίνεται πόλεμος και οἱ
Ἰουδαῖοι προξενοῦν θόρυβον εἰς ὅλα και δημιουργοῦν τα-
ραχὴν και πολλὰ ἐναντίον τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἐκκλησίας
μηχανήματα ἀντιπαράτασσαν, ὁ πρῶτος τῶν ἀντιπάλων
εἶναι ὁ Παῦλος, αὐτὸς ποῦ κάμνει και λέγει περισσότερα
ἀπὸ ὅλους. Τὸν ἔβασε λοιπὸν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χρι-
στὸς, ὁ βασιλεὺς ὁ ἰδικός μας, αὐτὸν τὸν ἀνατροπέα τῶν
πάντων και τὸν ἔφερον αἰχμάλωτον. Δὲν ἐξήλθομεν λοι-
πὸν ἅπαντες νὰ τὸν ἴδωμεν νὰ ὀδηγητῆ αἰχμάλωτος; Ἄ-
κόμη και οἱ ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ, θλέποντές τον δεμένον,
E και εἰσαγόμενον εἰς τὴν πόλιν ἔχαιρον, ὅχι ἐπειδὴ τὸν
εἶδον δεμένον μόνον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντελαμβάνοντο ὅτι ἐ-
πρόκειτο πολλοὺς ἀνθρώπους ν' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ δεσμά
τῶν. Ὅχι λοιπὸν διότι τὸν ἔβλεπον νὰ μεταφέρεται, ἀλλὰ
ἐπειδὴ ἐσκέπτοντο πόσους ἀνθρώπους ἐκεῖνος ἐπρόκειτο
νὰ χειραγωγήσῃ ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐχαιρον
λοιπὸν ὅχι διότι τὸν εἶδον ἀνάτηρον, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐγνώ-
ρισον πόσους ἀνθρώπους ἐμελλε νὰ ἐξάγῃ ἀπὸ τὸ σκότος.
Πήγαινε λοιπὸν εἰς τὰ ἔθνη (τοῦ εἶπεν ὁ Θεός) και ἀφου
τὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸ σκότος, νὰ τὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν
δουλείαν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ.¹⁰² A Διὰ τοῦτο πα-
ρατρέχων τὸ προοίμιον, μεταφέρομαι εἰς τὸ μέσον. Ὁ Παῦ-
λος και ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Παῦλον μᾶς ἠνάγκασε νὰ ἐπι-
χειρήσωμεν τὸ ἔμμη τοῦτο. Ὁ Παῦλος και ἡ ἀγάπη τοῦ
Παύλου. Συγχωρήσατέ με, ἢ μάλλον μὴ με συγχωρήτε, ἀλ-
λὰ ἐπιδειξάτε ζῆλον εἰς τὸν ἔρωτα τοῦτον. Ὅποιος ἔχει
ἕνα παράνομον ἔρωτα, ζητεῖ θεαίως συγγνώμην. Ὅ-
ποιος ἔχει τέτοιον ἔρωτα, ἄς στολιζέται μὲ τὸν πόθον και
ἄς καθιστᾷ πολλοὺς μετόχους τῆς ἐπιθυμίας και ἄς δη-
μιουργῇ ἀναριθμήτους συνεργαστάς. Διότι ἐὰν ὑπῆρχε (τρό-
πος) νὰ βαδίσω διὰ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ και νὰ προχωρήσω
μὲ τάξιν, και νὰ εἰπῶ τὰ προηγουμένα και νὰ φθάσω εἰς τὸ
μέσον χωρὶς ν' ἀφῆσωμεν τὴν ἀρχὴν, θὰ ἐφθάνομεν ἀμέ-
σως εἰς τὸ μέσον. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ νόμος τῶν πατέρων δια-

τάσσει μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν νὰ μὴ ἀναγινώσκῃται τὸ δι-
δῆλον B και μὲ τὸ τέλος τῆς ἑορτῆς αὐτῆς νὰ τελειώσῃ
και ἡ ἀνάγνωσις τοῦ διδῆλου αὐτοῦ, ἐφωθῆσθην μήπως καθ' ἴ-
νην στιγμὴν ἡμεῖς ἠσυχολοῦμεθα και κατατριβόμεθα μὲ τὰ
προοίμια, φθόση πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς τὸ τέλος τῆς διηγήσεως.
Διὰ τοῦτο ἐπὶ τροχάδην διεξήλθον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν δι-
ηγήσιν και ἔχων ὡσαν ἀρχὴν ὀπισθεν τὸ προοίμιον τῆς
ιστορίας, σᾶς προέτρψα νὰ μείνετε ἐκεῖ και νὰ σταθῆτε
εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ. Καὶ ἀφου ὠμίλησα ἀκροθιγῶς περὶ
τῆς ἀρχῆς τῆς ἀφηγήσεως προχώρησα θαρραλέα εἰς ἅπαν-
τα τὰ λοιπά, ἂν και ἔχη παρέλθῃ ἡ ἑορτὴ. Οὐδεὶς θὰ μᾶς
κατηγορήσῃ διὰ τὸ ἀκαιρον, C ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἡ ἀνάγκη
τῆς συνεχίσεως μᾶς ἀπαλλάσει ἀπὸ τὰ σφάλματα τοῦ ἀ-
καιροῦ (τῆς ὁμιλίας). Διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ προοίμιον ἐπρο-
χώρησα εἰς τὸ μέσον. Τὸ ὅτι ὁμοῦ ὑπῆρχε (τρόπος) θαδι-
ζων διὰ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ νὰ φθάσω εἰς τὸν Παῦλον. Ἀλ-
λὰ (ἡ ἀνάγνωσις) τοῦ διδῆλου θὰ προχωρεῖ τῆς διδα-
σκαλίας μας και θὰ μᾶς ἐκλείε τὰς θύρας, θὰ τὸ ἀποδείξω
ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ προοίμιον, ἂν και ἤδη ἔγινε τοῦτο φα-
νερόν.

Διότι ἐὰν ἀναγινώσκοντες και ἐξηγοῦντες εἰς σᾶς μό-
νον τὴν ἐπιγραφὴν, καταναλώσαμεν τὸ ἥμισυ τῆς ἑορτῆς,
ἂν θεαίως μὲ τὸ πέλαγος αὐτοῦ τοῦ διδῆλου ἐπιχειροῦ-
σαμεν νὰ ἀσχοληθῶμεν, ἀφου ἀρχίσασμε ἀπὸ τὸ προοίμιον,
D πόσον χρόνον θὰ καταναλώναμεν ὥσπου νὰ φθάσωμεν
εἰς τὰς διηγήσεις περὶ Παύλου; Λοιπὸν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ προ-
οιμίου θὰ ἐπιχειρήσω νὰ σᾶς τὸ καταστήσω φανερόν: «Εἰς
τὸ πρῶτον διδῆλον, θεάφιλε, ὠμίλησα δι' ὅλα».⁸ Πόσα ζη-
τήματα νομίζετε ὅτι δημιουργοῦνται ἐξ ὅ; Πρῶτον διὰ ποί-
ον λόγον τοῦ ὑπενθυμίζει τὸ προηγουμένον διδῆλον. Δεύ-
τερον διὰ τὸ ὀνομάζει λόγον και ὅχι εὐαγγέλιον, ἂν και
ὁ Παῦλος τὸ ὀνομάζει εὐαγγέλιον ὅταν τόνιζῃ: «Ὁ ὁποῖος
ἐπαινέται ἀπὸ ὅλας τὰς ἐκκλησίας διὰ τὸ ἔργον του ὑπὲρ
τοῦ εὐαγγελίου».⁹ ὁμιλῶν περὶ Λαοκᾶ. Τρίτον, διὰ ποῖον
λόγον λέγει «περὶ πάντων ὅσων ἔκαμε ὁ Ἰησοῦς». Ἐ Ἐὰν
ὁ Ἰωάννης, ὁ ἀγαπητός τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς ποῦ εἶχε τό-
σον θάρρος, αὐτὸς ποῦ κατηγιώσθη νὰ γέρῃ εἰς τὸ στήθος
ἐκεῖνο τὸ ἄγιον, αὐτὸς ποῦ ἠτύλησε ἀπὸ ἐκεῖ τὰς πηγὰς
τοῦ Πνεύματος, αὐτὸς δὲν ἐτόλμησε νὰ τὸ εἶπῃ, ἀλλὰ μὲ

8. Πρῶτ. 1, 1.
9. Β' Κορινθ. 8, 18.

τόσην ασφάλειαν εἶπεν: «ὅτι ἂν ἐγράφετο καθένα ἀπὸ ὅλων ὅσα ἔκαμε ὁ Χριστός, νομίξω ὅτι οὕτε αὐτὸς ὁ κόσμος δὲν δά ἐχώρει τὰ διβλία τὰ ὅποια θὰ ἐγράφοντο».¹⁰ Πῶς λοιπὸν αὐτὸς ἐτόλμησε νὰ εἰπῇ ὅτι εἰς τὸ πρῶτον διβλίον ὠμίλησα δι' ὅλην, Θεόφιλε, ὅσα ἐπραξεν ὁ Ἰησοῦς; Μήπως σὰς φαίνεται μικρὸν τὸ ζήτημα τοῦτο; ¹⁰³ Α Καὶ ἐκεῖ μὲν σημειώνεται μὲ ἐγκώμια· τὸ ὄνομα «εὐγενεστικῶς Θεόφιλε»,¹¹ πράγματα ποῦ δὲν ἐλέγχθη οὔτε διὰ τοὺς ἀγίους. Μήπως καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἀπεδείξαμεν μερικῶς, ὅτι δηλαδὴ οὔτε ἓνα ἴωτα, οὔτε μία κεραία δὲν ἐτέθη τυχαίως εἰς τὰς Γραφάς. Ἐὰν λοιπὸν δημιουργοῦνται τόσα ζητήματα εἰς τὸ Προσῆμιον τῶν Πράξεων, πόσον χρόνον τάχα δὲν θὰ ἐξοδεύσωμεν ἐξετάζοντες ὅλην τὰ ἀκολουθοῦντα; Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθημ ἐν παραλείψῳ τὰ ἐνδιάμεσα καὶ νὰ ἔλθω εἰς τὸν Παῦλον. Διὰ ποῖον λόγον ἐνῶ ἐθέσαμεν τὰ ζητήματα δὲν ἐπροχωρήσαμεν εἰς τὴν λύσιν των; Διὰ νὰ σὰς συνηθίσωμεν νὰ μὴ δεχέσθε πάντοτε μασσημένην τὴν τροφήν, ἀλλὰ εἰς πολλὰ μέρη καὶ μόνοι σὰς νὰ δίδετε λύσιν εἰς τὰς ἐννοίας, ὅπως κάνουν τὰ περιστέρια. Β Ἐκεῖνα ὅσων τὰ μικρὰ τοὺς μένουσιν εἰς τὴν φωλεάν, τὰ τρέφουσιν μὲ τὸ στόμα των. Ὅταν ὅμως ἠμπορέσουσιν νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν φωλεάν καὶ ἴδουσιν νὰ εἶναι σταθεροποιημένα τὰ πτερά, δὲν κάνουν πλέον τὸ ἴδιον, ἀλλὰ τοὺς φέρουσιν τὸν κόκκον εἰς τὸ στόμα καὶ τοὺς τὸν ἐπιδεικνύουσιν. Καὶ ὅταν τὰ μικρὰ ποῦ περιμένουσι πλησιάσουσιν, αἱ μητέρες, ἀφοῦ ἀφήσουσιν τὴν τροφήν εἰς τὸ ἔδαφος, τὰ προτρέπουσιν νὰ τὴν πάρουσιν διὰ τὸν ἑαυτῶν των. Ἔτσι ἐκάμαμε καὶ ἡμεῖς, λαμβάνοντας πνευματικὴν τροφήν εἰς τὸ στόμα μας σὰς ἐκαλέσαμεν νὰ εὑρετε μόνοι σὰς τὴν λύσιν. Καὶ ἐπειδὴ προσήλθατε καὶ ἀνομένετε νὰ δεχθῆτε, Ἦ σὰς ἀφήσαμεν μόνοι, μὲ τὰς ἰδικὰς σὰς δυνάμεις νὰ κατανοήσετε τὰς ἐννοίας. Διὰ τοῦτο, ἀφήνοντας τὸ Προσῆμιον, ἐσπεύσαμεν νὰ ἔλθωμεν εἰς τὸν Παῦλον. Καὶ θὰ εἰπῶμεν ὅχι μόνον ὅσα ὠφέλησε τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ πόσον τὴν ἔδωκε, διότι εἶναι ἀναγκαῖα αὕτη ἢ συζητήσιμος. Θὰ εἰπῶμεν πῶς ἐπολέμησε τὸ κήρυγμα, πῶς ἐπολέμησε τὸν Χριστόν, πῶς κατεδίωξε τοὺς ἀποστόλους, τί ἐσκέπτετο περὶ τῶν ἰδεῶν τῶν ἐχθρῶν, πῶς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἠνώχλει τὴν Ἐκκλησίαν. Ἄλλὰ οὐδεὶς ἂς μὴ ἐντρέπεται ἀκούων

10. Ἰωάν. 21, 25.
11. Λουκ. 1, 3.

περὶ τοῦ Παύλου τέτοιας κατηγορίας. Διότι δὲν εἶναι κατηγορία ἀλλὰ ἐγκώμια. Δὲν εἶναι κατηγορία δι' αὐτὸν τὸ γεγονός ὅτι ἐνῶ προηγουμένως ἦτο πονηρὸς, ἔγινε κατόπιν ἀγαθός, ἀλλὰ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς προηγουμένως σπουδαῖος καὶ ὕστερα νὰ στρέφεται πρὸς τὸ πονηρὸν. Ἀπὸ τὸ τέλος τοὺς κρίνονται πάντα τὰ πράγματα. Οἱ κυβερνήται τῶν πλοίων, καὶ ἂν ἀκόμη ὑποστοῦν ἀναριθμητὰ ναυάγια, ὅταν πρόκειται νὰ ρίξουν ἀγκυρὰν εἰς τὸ λιμάνι, ἂν φέρουν τὸ καράβι των γεμάτον φορτία, δὲν θὰ εἰπῶμεν ὅτι ἐνήργησαν κακῶς, διότι τὸ τέλος ἐκάλυψε τὸ παρελθόν. Καὶ οἱ ἀθληταὶ ἐπίσης καὶ ἂν νικηθοῦν προηγουμένως πολλές φορές, νικῶσιν ὅμως εἰς τοὺς τελικοὺς ἀγῶνας διὰ τὸν στέφανον, δὲν θὰ τοὺς στερήσωμεν τὰ ἐγκώμια διὰ τὴν νίκην ἕνεκα τῶν προηγουμένων. Ἔ Ἔτσι θὰ κάμωμεν καὶ διὰ τὸν Παῦλον. Καὶ αὐτὸς ὑπέστη ἀναριθμητὰ ναυάγια, ἀλλὰ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πλεύσῃ εἰς λιμένα, ἔφερε τὸ πλοῖον του γεμάτον φορτίον. Ὁ Ἰούδας δὲν ὠφελήθη εἰς τίποτε ποῦ ὑπῆρξε μαθητὴς ἀρχικῶς, ἀφοῦ κατόπιν ἔγινε προδότης. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος δὲν ἔπαθε τίποτε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἀρχικῶς ἦτο διώκτης καὶ κατόπιν ἔγινε κήρυξ τοῦ θεοῦ λόγου. Αὐτὰ εἶναι ἐγκώμια διὰ τὸν Παῦλον ὅχι διότι ἐγκρέμισε τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ ὅμως διότι αὐτὸς πάλιν τὴν ὠκοδόμησε. Ὅχι διότι κατεδίωξε τὸν θεῖον λόγον, ἀλλὰ διότι, ἀφοῦ τὸν κατεδίωξε, αὐτὸς πάλιν τὸν ἠύξησε. ¹⁰⁴ Α Ὅχι ἐπειδὴ ἐπολέμησε τοὺς ἀποστόλους ὅχι διότι κατεσπάρραξε τὸ ποίμνιον, ἀλλ' ἐπειδὴ, ἀφοῦ τὸ κατεσπάρραξε, αὐτὸς πάλιν ὁ ἴδιος τὸ ἀνασυνεκρότησε. Τί πλέον παράδοξον ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ αὐτό; Ὁ λύκος ἔγινε ποιμῆν, αὐτὸς ποῦ ἔπινε τὸ αἷμα τῶν προβάτων, δὲν παρέλειψε νὰ χύσῃ τὸ ἰδικόν του αἷμα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν προβάτων. Θέλεις νὰ μάθῃς πῶς ἔπινε τὸ αἷμα τῶν προβάτων; Πῶς ἡ γλώσσά του ἦτο αιματωμένη; «Ὡς Σκύλας ἐξηκολούθει νὰ πνέῃ ἀπειλήν καὶ φόνον ἐναντίον τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου».¹² Ἄλλ' αὐτὸς ποῦ ἔπινε ἀπειλήν καὶ φόνον καὶ ἔχυνε τὸ αἷμα τῶν ἁγίων, ἄκουσε πῶς ἔχυσε τὸ ἰδικόν του αἷμα ὑπὲρ τῶν ἁγίων; Β «Ἐὰν κατὰ ἀνθρώπον, λέγει, ἐπολέμησα μὲ τὰ θηρία εἰς τὴν Ἐφεσον».¹³ Καὶ παρακάτω: «Καθημερινῶς ἀποθησκῶ».¹⁴ Καὶ περαιτέρω: Ἐθεωρήθημεν ὡς πρόβατα προοριζόμενα διὰ

12. Πράξ. 9, 1.
13. Α' Κορινθ. 15, 32.
14. Α' Κορινθ. 15, 31.

σφαγήν». ¹⁸ Και αυτά τὰ ἔλεγεν ὁ Παῦλος πού ἦτο παρών όταν ἐχύνετο τὸ αἷμα τοῦ Στεφάνου καὶ συνεφώνει μὲ τὴν θανάτωσίν του. Βλέπεις πῶς ὁ Λύκος μετεβλήθη εἰς ποιμένα; Ἄρα γε δὲν ἐντρέπεσθε ἀκούοντας ὅτι κατὰ τὸ παρελθόν ἦτο διώκτης καὶ βλάσφημος καὶ ὀβριστής; Εἶδατε πόσον ἔκαμε μεγαλύτερον τὸ ἐγκώμιόν του ἢ προηγουμένη κατηγορία; Δὲν σὰς ἔλεγα κατὰ τὴν προηγουμένη μας συναξίην ὅτι ἀπὸ τὰ πρὸ τῆς σταυρώσεως θαύματα, τὰ μεταγενέστερα ὑπῆρξαν μεγαλύτερα; C Δὲν σὰς ἀπέδειξα (αὐτὸ) καὶ ἀπὸ τὰ θαύματα καὶ τὴν ἀγάπην τῶν μαθητῶν, καὶ πῶς πρὸ τοῦ γεγονότος τῆς σταυρώσεως ὁ Χριστὸς διέτασσε τοὺς νεκροὺς νὰ ἐγερθοῦν, ἐνῶ κατόπιν τὸ ἔκαμαν αὐτὸ αἱ σκῖαι τῶν δούλων του; Καὶ πῶς τότε αὐτὸς ἐθαυματουργεῖ διατάσων, ἐνῶ ἀργότερον οἱ δούλοι του, χρησιμοποιοῦντες τὸ ὄνομά του, ἔκαμεν μεγαλύτερα; Δὲν σὰς εἶπα πῶς ἐκλόνησε τὴν συνείδησιν τῶν ἐχθρῶν; Πῶς τὰ θαύματα, μετὰ τὴν σταύρωσιν, ἦσαν μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα πρὸ τῆς σταυρώσεως; Ἡ σημερινὴ ὀμιλία εἶναι συγγενὴς μὲ ἐκείνην. D Tὶ μεγαλύτερον θαῦμα ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ τὸ τοῦ Παύλου; Ὁ Πέτρος ἀπηνήθη ζῶντα τὸν Χριστὸν, ἐνῶ ὁ Παῦλος τὸν παρέδεχθη νεκρόν. Μεγαλύτερον θαῦμα ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ τὸ τοῦ Παύλου; Μεγαλύτερον θαῦμα ἀπὸ τοῦ νὰ ἐγείρῃ τοὺς νεκροὺς διὰ τῶν σκιῶν, εἶναι τὸ νὰ ἀγκιστρώσῃ καὶ νὰ ἀποσπᾷ καὶ ἀιχμαλωτίσῃ τὴν γνώμην τοῦ Παύλου. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ φύσις συνεμορφούτο καὶ δὲν ἔφερεν ἀντιρροήσεις εἰς τὸν διατάσσοντα, ἐνῶ ἐδῶ εἶναι ἡ διάθεσις μεταξὺ τοῦ νὰ ὑπακούσῃ ἢ νὰ μὴ ὑπακούσῃ. Ἐπομένως ἀναδεικνύεται ἡ μεγάλη δύναμις ἐκείνου πού ἔπεισε. Ἀπὸ τὸ νὰ διορθώσῃ τὴν φύσιν εἶναι πολὺ μεγαλύτερον ἀνταθῆναι τὴν διάθεσιν κάποιου. E Ἐπομένως τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα τὰ θαύματα εἶναι τὸ νὰ προσέλθῃ ὁ Παῦλος εἰς τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν ταφήν. Διὰ τοῦτο τὸν ἄφησεν ὁ Χριστὸς νὰ ἐπιδείξῃ ὀλην τὴν ἐχθρότητά του καὶ τότε τὸν ἐκάλεσε διὰ νὰ τοῦ καταστήσῃ ἀνυπόπτον τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀναστάσεως καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ λόγου. Ὁ Πέτρος, λέγων περὶ αὐτοῦ ἴσως καθίστατο ὑπόπτος. Κάποιος „διάνθρωπος εἶχεν ἴσως κάτι νὰ τοῦ καταμαρτυρήσῃ. Εἶπα δὲ ἀδιάνθρωπος, διότι καὶ εἰς τὴν περίπτωσίν του εἶναι φανερά ἡ ἀπόδειξις. Ἐκεῖνος δε-

18. Ρομ. 8, 36.

δαίως τὸν εἶχε ἀρνήθῃ κατὰ τὸ παρελθόν καὶ μάλιστα ἐνόρκως, ἀλλὰ κατόπιν τὸν παρέδεχθη καὶ ἐθυσίασε μάλιστα καὶ τὴν ψυχὴν του ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ. ¹⁹ A Ἄν ὅμως δὲν ἀνίστατο, δὲν θὰ ὑπέμενεν ἀναριθμήτους θανάτους αὐτὸς πού τὸν ἀρνήθηκε ζῶντα, ὥστε νὰ μὴ τὸν ἀρνήθῃ όταν ἀπέθανε. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Πέτρου εἶναι φανερά ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως. Πιστόσον αὐτὸ θὰ εἶχον νὰ εἰποῦν οἱ ἀδιάνθρωποι, ὅτι δηλαδὴ ἐπειδὴ ἦτο μαθητῆς του, ἐπειδὴ συνέφαγε εἰς τὸ τραπέζι του καὶ συνέζησε μαζί του τρία ἔτη, ἐπειδὴ ἀπήλασε τὴν διδασκαλίαν του, ἐπειδὴ ἐκολακεύθη καὶ ἐξηπατήθη ὑπ' αὐτοῦ, διὰ τοῦτο κηρύττει τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ. Όταν ὅμως ἰδῆς τὸν Παῦλον, αὐτὸν πού δὲν ἐγνώρισε τὸν Ἰησοῦν, πού δὲν τὸν ἤκουσε, πού δὲν μετέσχε τῆς διδασκαλίας του, πού τὸν καταπολεμοῦσε καὶ μετὰ τὴν σταύρωσίν του, B πού ἐφόνευεν ὄσους ἐπίστευον εἰς αὐτόν, πού προεκάλεε σύγχυσιν καὶ ἐτάρασσε τὰ πάντα, όταν ἰδῆς λοιπὸν αὐτὸν νὰ μεταβάλλεται ἔξαφνα καὶ νὰ ἐπιωρίζεται ὄλους τοὺς κόπους ἐκείνων πού εἶχον ἀγωνισθῆ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ποῖαν θὰ εἶπῃς, εἰπέ μου, δικαιολογίαν ἐντροπῆς, ἀπιστῶν εἰς τὸ γεγονός τῆς ἀναστάσεως; Ἐάν ὁ Χριστὸς δὲν ἀνέστη, ποῖος θὰ προσήλκε τὸν τόσον ἐξαγριωμένον διώκτην του, τὸν ὄγριον καὶ ἀπάνθρωπον, τὸν ἀσυμπίδαστον ἀντίπαλον, καὶ θὰ τὸν προσεταιρίζετο; Εἰπέ μου, Ἰουδαίε, ποῖος ἔπεισε τὸν Παῦλον νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Χριστὸν; Ὁ Πέτρος; Ὁ Ἰάκωβος; Ὁ Ἰωάννης; Ἄλλ' αὐτοὶ ὄλοι τὸν ἐφοβοῦντο καὶ τὸν ἔτρεμαν C καὶ οὐκ ἴσως μόνον προηγουμένως, ἀλλὰ καὶ ὅτε ἐγένετο ἕνας ἐκ τῶν φίλων των, ὅτε ὁ Βαρνάβας, ὀδηγῶν αὐτὸν ἀπὸ τὸ χεῖρι, τὸν ἐπανέφερεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τότε ἀκόμη ἐφοβοῦντο νὰ τὸν πλησιάσουν. Καὶ ἡ μὲν πολεμικὴ ἐσταμάτησεν, ἀλλ' ἡ ἐχθρότης παρέμεινεν εἰς τοὺς ἀποστόλους. Ἀφοῦ τὸν ἐφοβοῦντο όταν εἶχε συμφιλιωθῆ (μὲ αὐτοὺς) πῶς θὰ ἐτόλμων νὰ τὸν πείσουν όταν ἀκόμη ἦτο ἐχθρὸς καὶ πολεμῖος; Καὶ όταν προσῆλθεν (εἰς τὸν Χριστὸν) ὀριστικῶς νομίζεις ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ τοῦ φέρουν ἀντίστασιν, ἢ νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των ἢ νὰ φανερωθοῦν ἐνώπιόν του; Τίποτε, τίποτε ἀπὸ αὐτά. Δὲν ἦτο (ἀποτέλεσμα) τῆς ἀνθρωπίνης προσπάθειας αὐτὸ πού συνέβη, ἀλλὰ (ἔργον) τῆς θείας χάριτος. Ἐάν λοιπὸν εἶναι τώρα νεκρὸς ὁ Χριστὸς, ὅπως λέγετε, καὶ οἱ μαθηταὶ του ἦλθον καὶ τὸν ἐκλεψαν, D πῶς τὰ θαύματα ἐγιναν μεγαλύτερα μετὰ τὴν σταύρωσιν; Ὁχι μόνον μετέστρεψε τὸν ἐχθρὸν του καὶ ἀρχηγὸν τῆς διαμάχης σας, καίτοι ἀν

και τουτο μονον αν εκαιμε, ειναι εργον μεγαλης δυναμεις το να συλλαβη αιχμαλωτων τον εχθρον και πολεμιον. Τωρα δχι μονον τουτο επετυχεν, αλλα και απο αυτα πολυ μεγαλυτερον: "Οχι μονον τον μετεστρεψεν, αλλα τον κατεστησε τωσον γνωστον, τωσον τον εφερε πλησιον εις τας ιδικας του αντιληψεις, ωστε να του εμπιστευθη δια τα ζητηματα της 'Εκκλησιας. "Αυτος ειναι το θργανον της εκλογης μου, λεγει ο Θεος, δια να φερη το δυναμια μου ενωπιον εθνων και βασιλευων" και να πειση περισσοτερα (εθνη) απο τους αποστολους να κοιπασουν υπερ της 'Εκκλησιας, της πολεμουμένης υπ' αυτου κατα το παρελθον.

Θελεις να μαθης πως τον μετεστρεψε; Πως τον εκανε ιδικον του; Πως τον απεσπασε; Πως τον κατεταξεν εις τους πρωτους των φιλων του; Σε κανενα ανθρωπον δεν ελαβε το θαρρος να ειρη μυστικα εσα εις τον Παυλον. 'Απο που καθισταται αυτο φανερον; "Ηκουσα, λεγει λογια ανεκφραστα, τα οποια δεν επιτρεπεται να επαναλαβη ανθρωπος".¹⁶ Ειδες ο εχθρος, ο αντιπαλος, ποσην αγαπην επεδειξε; ¹⁶ Α Δια τουτο ειναι αναγκαϊον ν' αναφερθωμεν εις τον προηγουμενον βιον του, διοτι δεικνυει την δυναμιν και την φιλανθρωπιαν του Θεου. Φιλανθρωπια διοτι ηβελησε να σωρη αυτον που εκαιμε τοσα κακα και να τον προσελκυση προς αυτον, δυναμιν δε διοτι επετυχε δι,τι ηβελησε. Τουτο δεικνυει επισης και την ψυχροσυνθεσιν του Παυλου, ο οποιος δεν εκαιμε τιποτε δια να φιλανκηση, ουτε απο προκαταληψιν γνωμης, καθως εκαιμεν οι 'Ιουδαιοι, αλλα φλεγόμενος απο ζηλον, δχι δεβαιως ορθον, ωστωσον δμως ζηλον. Τουτο το εδροντοφανεϊ και μονος του οταν ελεγε: «Δια τουτο ελεγησκα, διοτι απο αγνοιαν ενεργουσα μεσα εις την απιστιαν.»¹⁷ Και θαυμαζων την φιλανθρωπιαν του Θεου ελεγε: Β «Δια να δειξη ο Χριστος την δλην μακροθυμιαν του, πρωτον εις εμε και να χρησιμευσω ως πρωτυπον εις εκεινους οι οποιοι μελλοντικως θα πιστευουσιν εις αυτον δια να αποκτησουν την αιωνιον ζωην.»¹⁸ Και αλλαυ παλιν ελεγεν: «Την δραστικότητα της δυναμεις του την επεδειξεν ο Θεος εις ημας τους πιστευοντας.»¹⁹ Ειδες πως και την φιλανθρωπιαν του Θεου και την δυναμιν και το αδεκαστον της γνωμης του απεδειξεν ο

16. Πράξ. 9, 15.
17. Α' Κορινθ. 12, 4.
18. Α' Τιμόθ. 1, 13.
19. Α' Τιμόθ. 1, 16.
20. Εφ. 1, 19.

προηγούμενος βιος του Παύλου; Αυτό το έφεραν ως απόδειξιν γράφων εις τους Γαλάτας, το ότι δηλαδή δεν ήλλαξε χάρις εις τας ανθρωπίνους ενεργείας γνώμην, αλλά δια της θείας δυναμεις. «'Αν ήρεσκα, λεγει, εις τους ανθρωπους δεν θα ήμην δούλος του Χριστού.»²¹ C Και απο που ειναι φανερον ότι επειδη δεν ήρεσε εις τους ανθρωπους μεταστράφη εις τους αποστολους; «Ηκούσατε, λεγει, την άλλοτε διαγωγην μου εις τον 'Ιουδαϊσμον, δι,τι υπερβολικα κατεδωκα την εκκλησιαν του Θεου και την επολεμουσα.»²² Δεν θα μετετιθετο εις την πιστιν αν ήθελε ν' αρέση εις τους ανθρωπους. Διατι; Διοτι ετιματα υπο των 'Ιουδαιων και απήλαυε πολλης ασφαλειας (ζωης) και ηξιοιου της προεδρίας. Λοιπον δεν θα προσεχώρει εις τον επικινδυνον βιον των αποστολων, τον γεματον κακην φήμην, τον γεματον συμφορας. "Ωστε η ολοκληρωτικη αλλαγη του και η προσελευσις εις την 'Εκκλησιαν και η εγκατάλειψις D του απολέμου βιου και των τιμών παρά των 'Ιουδαιων και η ανταλλαγη τους με την ζωην των αποστολων, που περιεκλειε αναριθμήτους θανάτους, ειναι η μεγιστη απόδειξις δι,τι ο Παυλος δεν προσήλθεν απο κάποιαν δικαιολογίαν ανθρωπίνην. Δια τουτο και ημεις ηβελησαμεν να ασχοληθωμεν με τον προηγουμενον βιον του και να αποδειξωμεν τον φλογερον ζηλον του εναντιον της 'Εκκλησιας, προκειμένου οταν ιδης την πολλην προθυμιαν του υπερ αυτης, να θαυμάσης τον πρωτεργάτην των πάντων και μεταστρέφοντα Θεόν. Δια τουτο και ο μαθητης του Παυλου μας διηγήθη λεπτομερώς τσ παρελθον και μετά πολλης εμφάσεως ειπών τα εξής: Ε «'Ακόμη δε ο Σαυλος εξηκολούθει να πνήη απειλήν και φόνον εναντιον των μαθητων του Κυρίου.»²³ "Ηθελα και εγω ο ίδιος ν' αρχίσω σήμεραν απο το προοίμιον ηβελον να ασχοληθω με την διηγησην απο την αρχην, αλλα και μονον απο το δυναμια αντιμετωπίσω πέλαγος έννοιων. Κατάλαβε λοιπον πόσον δυναμια μας δημιουργεί πρόδλημα το δυναμια Σαυλος. 'Αλλα εις τας επιστολάς βλέπω ένα άλλο δυναμια: «Παυλος δούλος 'Ιησού Χριστού καλεσμένος απόστολος.»²⁴ «Παυλος και σωσένης.»²⁵ «Παυλος κλητός απόστολος.»²⁶ «'Ιδε εγω ο Παυλος

21. Γαλατ. 1, 10.
22. Γαλατ. 1, 18.
23. Πράξ. 9, 1.
24. Ρωμ. 1, 1.
25. Α' Κορινθ. 1, 1.
26. Α' Κορινθ. 1, 1.

ος λέγω»³⁷ 107 Α Τώρα πλέον Παῦλος και παντοῦ Παῦλος ὀνομάζεται και ἔχι Σαῦλος. Διά ποίον λόγον, λοιπόν, πρώτα Σαῦλος και μετά ταῦτα Παῦλος ὀνομάσθη; Δέν εἶναι ἀσήμαντον τὸ ζήτημα. Ἀμέσως πηγαίνει ὁ νοῦς μας εἰς τὸν Πέτρον. Και αὐτός πρῖν ὀνομάζετο Σίμων και ἀργότερ Κηφᾶς. Και οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, ὁ Ἰάκωβος και ὁ Ἰωάννης, ὀνομάσθησαν υἱοὶ θροντῆς. Και ἔχι εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην μόνον, ἀλλά και εἰς τὴν Παλαιάν εὐρίσκομεν τὸν Ἀβραάμ νά λέγεται ἀρχικῶς Ἀβράμ και ἀργότερα Ἀβραάμ. Και τὸν λεγόμενον σήμερον Ἰακώβ, ἀλλά κατὰ τὸ παρελθόν Ἰσραήλ. Και τὴν Σάρραν νά λέγεται ἀρχικῶς Σάρα και κατόπιν Σάρρα. Β Ἡ ἀλλαγὴ τῶν ὀνομάτων μᾶς παρέχει πολλὴν ἐρευναν και φοβοῦμαι μήπως ἀφήνων τὸν ἑαυτόν μου εἰς τὰ ρεύματα τῶν ποταμῶν, πνίξω τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας. Ὅπως εἰς ἕνα τόπον ὅπου ὑπάρχει νερό, ἂν σκάφη κανεῖς, ἀναδύξουν πηγαὶ παντοῦ, ἔτσι και εἰς τὸν γῶρον τῶν ἁγίων Γραφῶν, ὅπου κι' ἂν κάμης διανοίξιν, θά ἴδῃς νά ρέουν πολλοὶ ποταμοὶ και ἂν τοὺς ἀφήσης νά κυλίσουν ὅλοι μαζί σήμερον δημιουργεῖται μέγα δέος. Δι' αὐτὸ ἀπέφραξα τὸν μικρὸν μας ποταμὸν και θά παραπέμψω τὴν ἀγάπην σας πρὸς τὴν ἱερὰν πηγὴν τῶν διδασκάλων και προϊσταμένων τῆς πίστεως, C τὴν καθαρὰν και πόσιμον αὐτὴν πηγὴν, τὴν γλυκυτάτην, ποῦ τὸ νᾶμα τῆς ἀναδύξει ἀπὸ τὴν πνευματικὴν πέτραν. Ἐς προπαρασκευάσωμεν τὴν διάνοιάν μας πρὸς ὑποδοχὴν τῆς διδασκαλίας, και ὅς ἀντλήσωμεν τὰ πνευματικὰ νᾶματα, θά νά κατασταθῶν μέσα μας πηγὴ ζῶντος ὕδατος εἰς ζωὴν αἰώνιον. Εἴθε νά τὴν κερδίσετε ὅλοι σας, με τὴν χάριν και τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου και μετά τοῦ ὁποίου δοξάζεται και τιμᾶται ὁ Πατήρ και ἡ δύναμις του, μαζί με τὸ ἅγιον και ζωοποιὸν Πνεῦμα, τώρα και πάντοτε και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

37. Γαλατ. 5, 2.

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ
ΤΟΜΟΣ 32**

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ
Ο ΠΕΤΡΟΣ ΕΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝ
ΟΤΙ ΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΔΕΝ ΔΙΟΙΚΟΥΝ
ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ
ΟΤΙ ΕΚ ΡΑΘΥΜΙΑΣ Η ΚΑΚΙΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΕΤΡΑΗΜΕΡΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ
Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Κείμενον: B. de Montfaucon,

Sancti J. Chrysostomi opera omnia,
II, Parisiis 1834, σελ. 290-306, 314-326, 771-775,
937-944; III, Parisiis 1835, σελ. 118-129, 431-451
(PG 49, 241-276; PG 50, 641-644, 73-785;
PG 51, 113-124, 372-388).